

БУКВАРИЦА

Светосавски азбучник

Православни ѿјмовник за децу и родиџеље

Проѿојереј др Жарко Гавриловић

Дигитално издање, 2026.

САДРЖАЈ

<u>А</u>	8
<u>Б</u>	14
<u>В</u>	20
<u>Г</u>	27
<u>Д</u>	31
<u>Ђ</u>	37
<u>Е</u>	39
<u>Ж</u>	43
<u>З</u>	46
<u>И</u>	51
<u>Ј</u>	57
<u>К</u>	62
<u>Л</u>	72
<u>Љ</u>	78
<u>М</u>	79
<u>Н</u>	98
<u>Њ</u>	103
<u>О</u>	104
<u>П</u>	116
<u>Р</u>	141
<u>С</u>	154
<u>Т</u>	171
<u>Ћ</u>	180
<u>У</u>	181
<u>Ф</u>	187
<u>Х</u>	189
<u>Ц</u>	195
<u>Ч</u>	200

Ц	204
Ш	205
О аутору	212
Реч приређивача	216

Свети Сава – школска слава

Свети Сава је школска слава српске деце, јер је он први отварао школе поред манастира, где су се српска деца учила писмености разним занатима. Свети Сава је најмлађи син моћног српског жупана Стефана Немање. Остала два сина су Вукан и Стефан. Рођен је 1175. године и на крштењу су му дали име Растко, Растислав. Био је повучен, тихе нарави, волео је самоћу и размишљање. Једном приликом, када је један руски калуђер дошао из Свете Горе на двор његовог оца да тражи помоћ за манастире, причом о монашком животу толико је очарао младог Растка да је он решио да живи баш таквим животом. Пошто је био миљеник својих родитеља, који му не би дозволили да се замонаши, Растко је, под изговором да иде у лов, отишао у тајности са овим калуђером на Свету Гору, у руски манастир Пантелејмон, где је примио монашки чин и променио лично име у монашко име – Сава. Ту, на Светој Гори, Сава се прочуо по својим монашким подвизима, пре свих по посту и молитви, што му је донело славу у целом хришћанском свету.

На Свету Гору убрзо касније долази и његов отац Немања, са којим Сава почиње зидање манастира Хиландара на рушевинама истоименог старијег манастира. Међутим, Немања ускоро умире, не дочекавши да се Хиландар заврши, оплакан од свога сина Саве и осталих светогорских монаха. Сава је завршио Хиландар, који је имао велики благотворни и духовни утицај на цео српски народ, јер је био школа највишег ранга, универзитет духовне културе српског народа, у свим вековима који су прохујали. Ту су написани први српски црквени, књижни, правни, медицински и други радови (**Типици, Крмчија, Животи српских владара и светитеља, Медицински кодекс**), а многи од њих написани су Савином руком.

Када су у Србији настали сукоби око власти и борба за престо између Савине браће – **Стефана**, кога је Немања поставио за владара и Вукана, који је желео да Српску цркву потчини папи, ослањајући се на угарски престо, Сава је донео мошти свога оца Немање из Хиландара, сада светог Симеона Мироточивог, које су му помогле да над њима измири своју браћу 1208. године у Студеници.

После тога, Сава као игуман остаје у манастиру Студеница и ради на учвршћењу православља и духовности у српском народу све до 1217. године. Између осталог, помогао је своме брату Стефану да учврсти власт, да утемељи православље у српском народу, како се Срби не би колебали између Цариграда и Рима, тј. православља и римокатолицизма. Поред тога, путовао је свуда по народу, учио Србе православној вери и моралу, завео монашке типике у српским манастирима, по узору на оне

који су владали на Истоку, истовремено учећи обичне људе вештинама из живота и рада. Тиме је, у свом десетогодишњем боравку у Србији, оставио неизбрисив траг, а српски народ његовим именом назвао је многа, данас позната места, која су успомена на првог српског духовног оца и оца српске културе.

Касније, 1219. године, Сава је успео да својим угледом и вештином дипломатије добије од византијског цара и цариградског патријарха у Никеји, потпуну самосталност православне Српске цркве, која је до тада била зависна од цариградске патријаршије. Из Никеје, Сава се вратио у Хиландар, носећи са собом најважније књиге за просветитељски рад и са постигнута два циља: прво, Срби су, после пет векова од доласка на Балкан, добили аутокефалну цркву, архиепископа и свештенство, које је радило у духу верских и националних интереса свога народа и друго, дефинитивно је учвршћено православље у српском народу. То је било најважније остварење Савиног умећа за целу потоњу историју Србије.

После кратког боравка у Хиландару, Сава је поново дошао међу свој народ и одмах започео рад на успостављању прве Српске архиепископије, са седиштем у манастиру Жича, која је била задужбина његовог брата Стефана. Бирао је најбоље вернике за свештенике, најбоље монахе за игумане и епископе, а целу архиепископију уредио је административно, поделивши је на девет епископија. Уз то, 1220. године, у седишту архиепископије, крунисао је свога брата Стефана за српског краља, по православном обреду, чиме је поништио Стефанову претходну круну, добијену од римског папе. Од тада Стефан се назива – краљ Стефан Првовенчани. Касније је Сава крунисао за краља и Стефановог сина Радослава, а када је краља Радослава властела збацила са власти, Сава је за краља крунисао његовог брата Владислава. После тога Сава је започео поклоничка путовања по Светој земљи.

На повратку са свог последњег поклоњења светим местима, свратио је у Цариград, где је, ауторитетом свога лика, омогућио да издејствује аутокефалност Трновској (Бугарској) архиепископији. Потом је дошао у Трново, као драги гост бугарског цара, иначе таста српског краља Владислава, где се изненада разболео и умро, 1236. године. Последње речи највећег Србина, који има немерљиве заслуге за српски народ у свим областима културе и стваралаштва, биле су:

„Слава Богу за све!„

Свети Сава 2003. г.

Вероучитељев поздрав на почетку Нове школске године

Свако добро дело почињемо и завршавамо молитвом Богу. Зато смо и данашњи час почели **Молитвом пред учење**, јер је молитва Богу почетак, круна и завршетак сваког нашег рада. Молитвом се молимо Богу, зато што

само Бог може да нам помогне да почнемо и на радост завршимо било како свако добро учење, тако и свако друго добро дело, јер је Бог Творац сваког добра, почетак и крај сваког нашег успеха, основ и круна нашег делања. Бог је онај који нас безгранично воли, који једини уме да нам најбоље помогне.

Зато наш народ и каже: „Без Бога ни преко прага„.

Ваше разумевање Божије науке и просвећење ума и знања вером у Бога, не може се остварити док се не испуни двоје: Божији благослов и ваша сарадња са Божијим благословом. Божији благослов, када је у питању свако добро дело, увек је присутан, а ваша сарадња зависи од вас, од тога колико ви жеље, пажње и труда уложите да добијете знања из науке, знања о православној вери и да задобијете православну веру за цео живот. Другим речима, нико од вас не може да види Сунце док не отвори своје очи, које вам је Бог дао. Али, нико не може да види Сунце, чак и кад отвори своје очи, уколико му Сунце не подари своју светлост, да може да га види. Дакле, да бисте видели Сунце, потребне су вам очи, дар од Бога и сунчева светлост.

Исто тако, нико од вас не може схватити Бога, уколико му Бог не дарује своју унутрашњу, духовну светлост, свој благослов, којим може да види Бога, ако вам Бог не отвори унутрашње, духовне, умне очи и тако вас учини способним да примите његову науку и знања других наука, које такође долазе од Бога. Тада ће вам школа и школовање помоћи да срећно узрастете, „Богу на славу, родитељима нашим на радост, а цркви и отаџбини нашој на корист„, како смо се, у духу данашње молитве, помолили драгом Господу. Зато, мили моји, размишљајте увек о овом Божијем дару, нарочито када читате ову молитву пре учења, јер ће само тако сила ове молитве оснажити ваше младе душе и бистре главе, ваше чисто и племенито срце да примите семе божанске науке и да оно у вама роди стоструки род среће и спокојства. Добро памтите и запамтите истину коју вам ваши учитељи предају, „какви бисте одрасли родитељима на радост и учитељима на славу„, јер ће та истина бити најбољи путоказ у вашем животу.

У том смислу ми вас све радосно поздрављамо:

Добро нам дошли, срећни били и велике школе изучили!

Химна љубави по светом апостолу Павлу

„ Ако језике човјечије и анђeosке говорим, а љубави немам, онда сам као звоно које јечи, или кимвал који звечи.

И ако имам дар пророштва и знам све тајне и све знање, и ако имам сву вјеру да и горе премјештам, а љубави немам, ништа сам.

И ако раздам све имање своје, и ако предам тијело своје да се сажеже, а љубави немам, ништа ми не користи.

Љубав дуго трпи, благотворна је, љубав не завиди, љубав се не горди, не надима се.

Не чини што не пристоји, не тражи своје, на раздражује се, не мисли о злу.

Љубав никад не престаје, док ће пророштва нестати, језици ће замукнути, знање ће престати. А сад остаје вера, нада и љубав, ово троје; али од њих највећа је љубав,, (1. Кор.13, 1–13).

Молитва пре учења

Свеблаги Господе,
Пошаљи нам благодат Твога светог Духа
Да оснажи наше душевне силе,
Да би пазећи на учење које нам се предаје,
Порасли Теби, нашем Творцу, на славу,
Родитељима нашим на радост,
А Цркви и Отаџбини нашој на корист!

Добро дете

Наш је бата добро дете,
воле га другари,
чита, пише и моли се
ко црквењак стари.
Слуша маму, слуша тату,
па и старог деку.
Кад из школе кући дође
чува малу секу.
Има буквар и таблицу,
Па и рачунаљку.
О Божићу дека му је
Купио свирајку.
И још више заслужује
кад је добро дете.
Мали бата вреди злата
од главе до пете...

А

Ава – израз који долази од арамејске речи **аба** која значи: отац. Ова реч, у православном монаштву, односи се на старешину манастира, који је духовни отац манастирском братству. У почетку монаштва, израз **ава** био је намењен најпре старијем, уваженом подвижнику, а касније, то је титула и других монаха који су се, ревносни у вери и љубави и који су познати по великом духовном искуству, уздигли над осталим монасима. У новозаветним књигама, у молитвеном обраћању Богу Оцу, реч ава употребљена је заједно са речју отац – „**Ава Оче**...”, као реч изворног значења и реч преведена на наш језик. (Мк 14,36; Рм 8,15; Гал 4,6).

Агапе – множина грчке речи која значи: љубав. **Агапе** су вечере љубави, познате још из времена Ране хришћанске цркве, када су биле заједничке и молитвене вечере хришћана, одржаване као успомена на последњу Христову вечеру са његовим ученицима. Агапе су од V века постепено нестајале, а данас, у православним домовима, агапама се могу назвати вечере на дан крсне славе, као и вечере које су у вези са поменима мртвих.

Агијазма – грчка реч која значи: света вода. **Агијазма** је вода која је освећена малим и великим водоосвећењем уочи празника Богојављење и на сам дан празника. Ова вода служи за свакодневну побожну употребу, односно, православни верници пију је ради одржавања здравља, исцељења болести и других потреба. **Агијазма** је свежа преко целе године, не може да се поквари, нити има неугодан мирис. Вода која остаје после крштења детета назива се **агијазма** велика.

Агнец - Име јагњета, младе овце, невине и незлобиве животиње која је, у Старом завету, најчешће приношена као жртва за грехе људи. **Агнец** је први жртвовао Авељ (1 Мој 4,4), а после Мојсијевог прописа, свака јеврејска породица клала је Јагње – **Агнец** за празник Пасхе (пасхални **Агнец** које је требало да буде мушког пола, једногодишњи и без икакве мане). Као такво, јагње је било праслика Господа Исуса Христа (Ис 53, 7) и Његове жртве за људски род, јер је Христос узео на Себе грехе целог света да спасе све (Јн 1, 29). Зато је, у Новом завету, **Агнец** Божји симболичко име Спаситеља, име које је први употребио свети Јован Крститељ (Јн 1,29), а на то име указује и апостол Петар (1 Пет 1,19). И у визији јеванђелисте Јована Богослова, **Агнец** је предуслов врхунског виђења Славе Божје, којој се сви клањају (Откр. 5,6–14). За време Проскомидије, **Агнец** се вади из Просфоре и намењује тајанственом претварању у право пречисто тело Христово, заједно са светим приносом вина, које је са **Агнецом** на најсветијем делу литургије претвара у праву пречасну крв Христову, чиме се причешћује свештеник и верници. На **Агнецу**, односно на Просфори, су написана слова ИС ХС НИКА (скраћеница на грчком од речи: Исус Христос побеђује!) као и честицу за

Пресвету Богородицу и Девет свештених чинова које свештеник вади на Проскомидији као Свети Принос на освећење на Светој Литургији.

Акатист - Грчка реч која значи: онај који не седи. **Акатист** је црквена химна, најпре испевана у част пресвете Богородице, а грчка реч указује на то да се ова химна пева стојећи. **Акатист** се пева у суботу, пете недеље Великог поста. После **акатиста** Мајке Божје, створени су и **акатисти** у част Спаситеља (**Акатист** Исусу Сладчајшему) и неких светитеља, као што је **Акатист** св. Николају Чудотворцу.

Аксиос - Грчка реч која значи: достојан. У Православној цркви, **аксиос** је узвик верника на Светој Литургији, приликом хиротоније (рукоположења, тј. произвођења у чин) свештенослужитеља. **Аксиос** је сагласност верника са избором кандидата за свештенослужитеља, тако да је избор и молитва за новорукоположеног исправан, достојан тог чина: "Достојан је!" На црквенословенском језику: "Достојин!" Данас је то само пука формалност, а некада је то значило потврду избора, или негирање избора ако су верници изговарали: "Недостојан је!"

Алилуја - Јеврејска реч, која је из јеврејског богослужења прешла у богослужење православне цркве и која значи: „хвалите Господа". У старозаветним књигама реч **Алилуја** среће се нарочито често у Давидовим псалмима, као и на другим местима Старог и Новог завета. То је формула која је заједничка многим богослужбеним чиновима, што значи да се често чита или пева на богослужењу у православној цркви, а истовремено и формула која изражава радост и слављење Бога у свакој прилици.

Амвон - Грчка реч која значи: избочење на штиту. У православним храмовима **Амвон** је округло или полуокругло узвишење (два до три степеника), које се налази на солеји, испред иконостаса, одакле се читају Апостол и Јеванђеље, јектеније или се држе проповеди. У православној цркви постоји и **Амвон** архијерејски, а то је узвишено место које се ставља у средини храма, на којем седи епископ на почетку свете литургије до малог входа. **Амвон** је уведен у православну цркву за време светог Јована Златоустог који је био малог раста, а одлично проповедао, па да би га могли видети.

Амин - Јеврејска реч која је, као и реч **алилуја**, из јеврејског богослужења прешла у богослужење Православне Цркве и која значи: „заиста, нека тако буде", (Јн 6,26; 10,1; 16,2; Рм 1,25; 1 Кор 14,16). У Старом Завету народ је употребљавао реч **Амин** да потврди богослужбене тврдње свештенослужитеља, а и у Новом Завету употреба ове речи остала је иста – **Амин** је знак сагласности којом се потврђује истинитост и неоспорност Божјих речи. Изразом **Амин** завршава се свака молитва, чиме се исказује захвалност и слава Богу, а уз то, реч **Амин** је закључак и крај сваке богословске књиге у потврдном значењу: Тако нека буде!

Аналој или **Аналогиј - Налон** - Грчка реч од које је, у нашем народном говору, добила и изразе налоњ. **Аналогиј** и служи као некаква проповедничка катедра, тј. покретни пулт (стоји у олтару, искошен и прилагођен људској висини), са кога се држи проповед, тачније на коме се читају проповеди. Са њега се, за време богослужења, читају и богослужбене књиге – Јеванђеље, Апостол и Псалтир, Паримије. У Православној Цркви постоје и **Аналогији** на којима се налази или Часни крст, намењен целивању верника, нарочито за време Треће недеље Великог поста или на Крстовдан, или се на њега стављају иконе, најчешће иконе Господа Исуса Христа и Пресвете Богородице, такође намењене целивању за време литије у храму. Најпознатији **Аналогиј** онај дрвени који стоји у средини храма, изрезбарен и украшен, са храмовном иконом која стоји на њему ради целивања од стране верника.

Анатема - Ова грчка реч која означава: проклетство, потиче од семитског корена који значи: „ставити на страну”. **Анатема** је чин крајње строгости цркве, односно црквена казна којом се искључују из заједнице верника они који проповедају јеретичко учење и грешници који се нису покајали. **Анатема** је била врло уобичајено средство које је Рана хришћанска црква примењивала у првом миленијуму свог постојања. Данас се она избегава да се примени због помодарства живота, „толеранције”, и све већег продирања екуменизма у Православље. Уосталом, све су јаче тежње да се у човечанству не разликује добро од зла, истина од лажи, правда од неправде, као да се са успоравањем земљине ротације све више успорава духовна ротација човековог усавршавања у боголикости и хришћанским врлинама.

Анафора - Грчка реч која значи: принос. **Анафора** или Нафора (одбацивање почетног А спада у тежњу нашег језика за упрошћавањем) односи се на посвећен хлеб од просфоре, тј. на остатак хлеба који је на Светој Литургији принет као Свети Пренос за мистично претварање у Тело Христово а чији се остатак, после Свете Литургије, дели верницима који се нису причестили, као знак њиховог заједничарења са причешћеним верницима. Суд на коме се налази **анафора** назива се **анафорник** или, код нас упрошћено, нафорник или **Анафорник**.

Анђео - Реч која на јеврејском значи: посланик, а на грчком језику: весник. **Анђео** је бестелесно и бесполно духовно биће, које је обдарено вишим умом и великим моћима, биће које непрекидно служи Богу и слави Бога, које преноси Божје заповести људима и посредује између Бога и човека. Према својој служби, **анђели** се деле на: серафиме, херувиме, престоле, господства, силе, власти, начела, арханђеле и **анђеле**. Поред добрих **анђела**, постоје и зли **анђели** – отпадници од Бога.

Анђео чувар - По предању Цркве Христове: бестелесно, духовно биће које нас прати у животу и помаже нам да се определимо за добро дело и не погрешимо, указујући нам шта је добро а шта зло. Осим тога **анђео чувар**

је пред Богом, заједно са нашом савешћу, сведок квалитета нашег земаљског живота. Добио је име **анђео** хранитељ, по словенској речи „хранити“, која значи чувати, сачувати, јер и јесте у Божјој служби чувања од зла.

Анђелу хранитељу

И по дану, и по ноћи
Где год ваља нама поћи
Преко брда и долина,
Преко воде мора сиња,
Ти си са нама душе добри
Који душу снажи, бодри
И чува је с права пута
Да нам как не залута
Хвала теби на тој бризи
Твом старању, живом миру
Мој анђелу хранитељу,
Добро моје, мој чувару!

Ко су анђели и која им је дужност?

Антиминс - Грчка реч која значи: уместо престола, уместо часне трпезе. То је четвороугаоно платно од лана или свиле (50 x 60 цм), у које су ушивене светитељске реликвије, са сликом Христовог полагања у гроб. **Антиминс** потиче из времена прогона хришћана (прва три века), који су га употребљавали у случају невоље, јер се лако могао преносити. Данас се без антиминса не може одржати света литургија, ни у храму, ни ван њега. Антиминс се, за време свете литургије, развија на светом престолу и на њега се стављају часни дарови – хлеб и вино, који се мистично претварају у Тело и Крв Христову.

Антифон - Грчка реч која значи: противгласје; одговор другог хора на песму првог црквеног хора; наизменично певање. Овај начин певања уведен је у хришћанско богослужење крајем I века, у Антиохији. Данас, у Православном богослужењу постоји неколико врста **антифона**.

Антихрист - Грчка реч која значи: противник Христов, а значи и: лажни Христос. Као противник Христов, **антихрист** је сваки безбожник, сваки онај који се одриче Христа, сваки јеретик и противник хришћанских догмата. Друго име **антихриста** – лажни Христос, носи неко ко ће доћи испред Другог Христовог доласка, неко ко ће рушити законе на Земљи и сејати зло, неко против кога ће се Христос борити и победити га.

Апокалипса - Грчка реч која значи: откривење. Ова реч односи се на истину о садашњости и будућности коју Бог открива створеном свету. Истовремено, **Апокалипса** је назив последње и једине пророчке књиге

Светог писма Новог завета, коју је написао св. Јован Богослов, писац јеванђеља од Јована. Ова књига приказује сукоб између небеске војске и снага зла и садржи пророштво о крају овог света и настанку новог неба и нове земље – о Царству небеском, а написано је крајем I века, са циљем да се охрабре хришћани које су власти недужне гониле, мучиле и убијале.

Апостол - Грчка реч која значи: посланик, гласник. Реч апостол односи се на Христовог ученика; у множини **апостоли** – Христови ученици које је Христос послао у свет да шире његово учење и да крсте све народе, у име Оца, Сина и Светог Духа (Мт 28, 19). У почетку Христове делатности било је дванаест **апостола**, који су мученичком смрћу страдали за Христа. Касније, у историји хришћанске цркве, познат је и шири круг **апостола** (седамдесет), који су помагали Дванаесторици. Поред њих, било је још Богом изабраних људи, који су, са великом ревношћу и љубављу, ширили Христову науку. Они су се називали **равноапостолима**, а међу њима су: цар Константин Велики и мајка му Јелена, света браћа Ћирило и Методије, као и многи други. Именом Апостол названа је и богослужбена књига, коју, на светој литургији, чита чтец обучен у стихар, а која садржи Дела апостолска и посланице светих апостола.

Шта све значи апостол?

Апсида - Грчка реч која значи: обруч, лук. У црквеној архитектури, то је полукружни простор, придодан храму на источној страни и надсвођен куполом. У **апсиди** се налази олтарски простор.

Арханђео Гаврило – име које на јеврејском језику значи: *Божји човек*. Он је један од старешина **анђела**, који се, у Старом и Новом завету, појављује као носилац **благовести** – благих, радосних вести, а сматра се и **анђелом чуваром** изабраног Божјег народа. Он је послушник Божје воље и посредник између Бога и човека. **Арханђео Гаврило** био је благовесник Божијег промисла, који је, у јудејском граду Назарету, саопштио Дјеви Марији да ће, на натприродан начин родити Спаситеља света, Господа Исуса Христа – Сина Божјег и то од Духа Светог (Лк 1, 35). **Арханђела Гаврила** православна црква слави 26. марта и 13. јула, по старом, јулијанском календару.

Архиепископ - Грчка реч која значи: први **епископ**, онај који је најстарији међу епископима помесне, обласне православне цркве. У Српској Православној Цркви, први **архиепископ** је био Свети Сава који то је звање добио од цариградског патријарха, 1219. године, када је и Српска православна црква добила **аутокефалност**. Тадашња област управљања архиепископа Саве звала се **архиепископија**, са седиштем у манастиру Жича, који је био задужбина тадашњег српског краља Стефана Првовенчаног. Касније, седиште **архиепископије** пренето је у Пећ, а српски цар Душан Силни уздигао је српску архиепископију, 1354. године, на степен патријаршије. Отуда, данас Српска православна црква на своме

челу има **патријарха**. Звање архиепископ остало је само као титула у писаном оловљавању патријарха.

Архијереј - Грчка реч која значи: први јереј – старешина над свим свештеномонасима и свештеницима у својој области, која се назива **епархија**. Он је првосвештеник у Православној Цркви, носилац највишег монашког и свештеничког чина, онај који рукополаже сва монашка и свештена лица. Често се назива и **епископ** – онај који надгледа друге, надзорник. **Патријарх, архиепископ и митрополит** виши су по рангу од **архијереја**, али не по власти, већ по части, дакле, само као први међу једнакима.

Архимандрит - Реч која је сложеница од грчке и египатске речи и значи: стаја, тор – у пренесеном смислу: духовни тор, манастир. Према томе, **архимандрит** је надзорник манастира, старешина једног или више манастира. Назив **архимандрит** најпре је додељиван игуманима, а касније старешинама чувених манастира. Данас, **архимандрит** је чин који се додељује као награда игуманима и другим монасима на вишим административним дужностима. **Архимандрит** носи напрсни крст на црвеној траци.

Аскеза - Грчка реч која значи: вежбање. **Аскеза** је врло стара појава и може се наћи у различитим религијама, код многих народа и у разна времена. У православном хришћанству, **аскеза** је вежбање у хришћанској савршености, вежбање духа и тела, као пут ка постизању небеског блаженства, односно вечног живота. Или, **аскеза** је свако одрицање, уздржавање од свега што је преко мере човекових потреба, а то је велика врлина православља.

Аутокефалност - Реч која је грчка сложеница и која буквално значи: самоглавост – у пренесеном смислу: самосталност, самоуправљање. Према томе, **аутокефална** црква значи: самостална црква. То је свака помесна православна црква која чини део васељенске цркве, тј. која је са васељенском црквом повезана јединством вере и основним начелима уређења и управљања. То значи да свака **аутокефална** црква треба да има одређену територију, сабор помесних епископа и да бира свога патријарха.

Б

Бденије - Словенска реч која значи: неспавање, тј. неспавање које се проводи у молитви. У православном богослужењу, **бденије** је богослужење које се врши после заласка сунца и повезује вечерње и јутрење, уочи недеље и великих празника, као припрема за свету литургију. У неким манастирима и парохиским црквама, данас се врши и тзв. **свеноћно бденије**, као успомена на бденија првих хришћана, који су се припремали да будни дочекају Други Христов долазак.

Безбожник - Човек који не верује у Бога, који се противи вери у Бога, који презире Божји закон. Такав човек није само противник Бога, већ је он, истовремено, и непријатељ људи, opak човек, бесрамник, незаконик и велики грешник, чак је и безумник. Свето писмо каже: „**Рече безумник у срцу своме: нема Бога; неваљала су, гадна су дјела њихова; нема никог да добро твори... Сви су зашли, сви се покварили, нема никога добро да твори, нема ниједнога,**„ (Пс. 14, 1) Зато Библија каже: „**Благо човеку који не иде на веће безбожничко,**„ (Пс. 1, 1). „**Кад се умножавају безбожници, умножавају се греси, а праведници ће видети пропаст њихову,**„ (Приче 29, 16). „Праведницима је мрзак неправедник, а безбожнику је мрзак ко право ходи,, (Приче 29, 27).

Бесмртност - Истина стара колико и људски род, која је, дакле, постојала и пре хришћанског става о томе. О **бесмртности** су најпре размишљали чувени антички философи (Сократ, Платон), доиста мало неодређено и несавршено, док хришћанство, као религија откривења, на **бесмртност** гледа према следећим претпоставкама: постојању Бога, сврсисходности света, разлике између душе и тела и схватања морала као тежње ка апсолутном савршенству. Другим речима, бесмртност се није појавила као сазнање људског рода, већ постоји у човеку, у облику непосредног убеђења и заједно са истином постојања Бога. Човек је бесмртан јер је боголик, јер је саздан по обличју бесмртнога Бога.

Библија - Грчка реч која значи: књиге, свете књиге, које Црква сматра да су написали свети људи уз Божју помоћ. **Библијом** се зове Свето Писмо Старог завета (збирка од 39 књига) и Свето Писмо Новог Завета (збирка од 27 књига). **Библија** је настала у временском периоду од преко хиљаду година, а као збирка светих књига она садржи књиге које превазилазе све остале, јер су написане Божјим надахнућем и јер поучавају човека правој вери и честитом животу. Први превод Библије на старословенски језик извршила су света браћа Ћирило и Методије, а прво штампано издање словенске **Библије** појавило се 1581. године, захваљујући руском кнезу Константину Константиновичу Острошком. Српски преводи јављају се релативно касно, а на њима су радили, поред осталих, Вук Караџић, Ђура Даничић и Свети архијерејски синод СПЦ.

Било - Назив за дрвену даску (**било** – од бити, тући) која се другојачије зове Клепало или металну плочу, која се зове Звечка, по којој се ударало, да би се на тај начин позивали верници на богослужење или означио неки свечан моменат на богослужењу (на пример: читање Јеванђеља, Претварање Светих дарова на Литургији), у време када се још нису користила звона. Данас се **било** више не користи, осим у неким манастирима и редовно на Велики петак, када симболише тишину и тугу, примерену хришћанима тога дана. У данашње време употребљавају се црквена звона, која су преузела улогу била.

Благослов - Реч грчког порекла која значи: добра, блага реч, добро говорити, дозволити вршење добрих дела. То је молитва, којом се жели да Божија благодат дође на онога који се благосиља да га заштити и помогне му, како би, уз Божију помоћ, успешно почео и довршио неко добро дело. Благослов је **призив Божје благодати** – нестворене Божје енергије на оног кога свештенослужитељ благосиља. Онај који тражи благослов, правећи мали поклон пред свештеним лицем од којег тражи благослов, ставља десну шаку преко леве, уз ословљавање речима: „**Оче, благослови!**„ (када **благослов** тражи од свештеника или свештеномонаха), „**Преосвећени Владико, благослови!**„ (када **благослов** тражи од епископа) и „**Ваша Светости, благослови!**„ (када **благослов** тражи од патријарха). Свештено лице, када благосиља благосиљајућег осени знаком крста особу обично његову погнуту главу која је тражила благослов, уз речи: „**Бог те благословио, синко (или кћери!)**„, а особа која је тада тражила **благослов** пољуби руку свештеном лицу и одлази. Овде се мора знати правило: да епископ благослови свештено лице или верника, свештено лице благосиља друго свештено лице које је нижег ранга од њега (свештеник ђакон, ђакон нема право да благосиља) или верника, старији благосиља млађег, родитељ децу, а не обратно. Ако скупу присуствује епископ, онда се благослов тражи прво од њега, а ако је присутно више свештеника, благослов се тражи најпре од најстаријег свештеника, па онда од млађег, или од познатог ка непознатом, или једноставно благослов се тражи редом од сваког од њих. Божјим благословом благосиља се само крштено лице и само крштено лице има право да тражи благослов од свештеног лица. При том се може благословити свака освећена ствар за богослужбену или приватну употребу, по чину изложеном у богослужбеној књизи званој **Требник**. Супротност **благослову** јесте **Клетва** или још тежи облик бацање **анатеме – проклетства**, са или без **искључења** из црквене заједнице.

Блаженства - Блажене и радосне вести, исказана жеља за блаженством – највећим могућим степеном хришћанског мира и спокојства на земљи као последица новог живота у Христу, на који је указао сам Господ Исус Христос у својој **Беседи на Гори** (Мт 5,3–11). Према Христовом учењу, **блаженства** су врлине које човека уздижу до Бога, врлине које представљају виши циљ живота сваког правог хришћанина. Постоји девет

блаженстава и у њима су Христом предочене божанске врлине, обећана су човеку нова правила живота, мишљења, осећања и делања. Тај нови живот почиње првим блаженством: „**Блажени сиромашни духом, јер је њихово Царство небеско**,,, као првом степеницом живота који се усавршава у вери дакле, духовно богатство почиње смирењем, сиромаштвом духа, (сиромашни духом су они који себе сматрају недостојним Божје милости и зато теже светом животу), а блаженства се завршавају страдањем ради Христовог имена. **Блаженства** су тесно повезана са вером, моралом, чињењем добрих дела, када човек доживљава спокојство духа и задовољство, па бива свестан дубоког смисла и великог значаја верског и моралног живота.

Ближњи - У Православном хришћанству, у најширем смислу речи, јесте сваки човек који живи поред нас, а у најужем смислу то је нам је духовно близак, као на пример наш православни хришћанин, као и сваки човек који нам чини добра дела, без обзира на народност и веру. Друга највећа Христова заповест: „**Љуби ближњег свог као самог себе**,,, (Мт. 22, 39), значи да је хришћанин позван да воли ближњег свог као самог себе, па и више од себе, онако као што је Господ Исус Христос волео људе, и жртвовао Себе ради људи и ради њиховог спасења (Јн 13, 34), без обзира да ли је наш Ближњи: богаташ или просјак, мудрац или чобанин.

Бог - Стара словенска реч која је, пре покрштавања Словена, означавала божанство које дели срећу и земаљска добра људима на земљи. Према Светом Писму, **Бог** је Врховно биће света, Творац неба и земље, извор постојања свега и сваког добра. **Богу** су приписана највиша духовна савршенства: самобитност, свудаприсутност, вечност, непроменљивост, свезнање, премудрост, светост, свемоћ, свељубав, праведност, милост, безгранична величина и слава. Он је владар и чувар моралног и природног поретка, судија свачијих дела, тајних мисли и осећања. Отуда су сви људи и сва створења позвана да га славе и да му служе са страхопоштовањем, нарочито зато што Бог није створио човека за болест, грех и смрт, него за вечни живот и благодатну заједницу човека са Богом. У том циљу, да не би остао невидљив и да би спасао човечанство од греха и смрти, **Бог** се јавио људима у личности Богочовека – Господа Исуса Христа, Сина Божјег (Јн. 3, 16), који је објавио „доброту и човекољубље Бога,, (Тит 3,4), који је људима показао најлепши лик невидљивог бића Божјег, описао и показао праву слику о **Богу**, који је људима дао да виде и опипају „сјај славе и обличје бића Божјег,, (Јевр. 1,3) и који је људима показао пут ка вечном животу. Празник којим ми хришћани славимо Христово рођење назива се Божић, а дан када је Христос васкрсао као „залог” и нашег васкрсења назива се **Васкрс**.

Богомољац - Верник који се усрдно и истрајно моли Богу, пости све постове, похађа сва богослужења у храму, редовно се причешћује и, управо, у свему живи богоугодним, примерним животом. Господ Исус Христос је рекао Самарјанци: „... **долази час, и већ је ту, када ће се**

истински богомољци клањати Оцу у духу и истини, јер Отац тражи да такви буду они који му се клањају. Бог је дух; и који Му се клањају, у духу и истини треба да се клањају,, (Јн. 4, 23–24).

Богољубље - Љубав према Богу која, истовремено, подразумева и човекољубље, то јест и љубав према човеку, отаџбини и свему наслеђеном од предака. Богољубље и човекољубље, родољубље и родољубље јесу лице и наличје, лик и реверс једне исте врлине живота, коју је наш народ исковао у кованици борбе „**за крст часни и слободу златну**,, Нема слободе вероисповедања без националне слободе, нити има физичке слободе без духовног ослобођења. „**Познајете Истину, и Истина ће вас ослободити**,, (Јн 8, 32).

О тој синтагми песник пева:

„С попаљених са огњишта
селима се завет краде;
у мачеве срп претвара
њиве наше у бојишта
а ратаре у громаде.
Зато крају у пожару
и ја вичем из све снаге:
Гори, родна земљо, пламти,
Вековима на твом жару
моћи ће се огрејати.”
(Милорад Панић Суреп)

Богородица - Име Дјеве Марије која је родила Богочовека – Господа Исуса Христа. **Богородица** је рођена из Назарета у Галилеји (Лк 1,26–27), из племена Давидова, односно Јудина, где је живела побожним, девственим и радним животом. Због свега тога удостојила се да од **арханђела Гаврила** прими **благовест** да ће родити Сина Божјег (Лк 1,27–38). После Христовог рођења, **Богородица** је била поред Христа у свим великим тренуцима његовог живота и рада, као и за време страдања на крсту, после чега је поверена светом апостолу Јовану (Јн 19,25). Светија од свих светих, **Богородица** је заштитница, покровитељка, посредница и помоћница свих верних, посебно брижних мајки које у муци рађају и са бригом подижу своју децу.

Богочовек - Реч која се односи на Господа Христа који је, Богооваплоћењем у човека, сјединио у себи две природе: божанску и човечанску, као Бог је примио људско тело, не престајући бити Бог, и постао истинити човек. И тако, сјединио у Себи и Собом две природе: божанску и човечанску; две воље: божанску и човечанску, које су деловале у потпуној хармонији и идеал су и праобразац деловања симфоније Божјег

и човековог бића. Богочовек је идеал Православља; Човекбог је пракса Римокатолицизма, и уопште Запада, који наглашава Христову човечанску природу, узда се у моћ овог света, економских добара и чулних задовољстава у овом свету, проповеда моћ новца. Отуда је Православље мученичко, састрадално веровање, уздајући се у духовна, небеска добра, а Римокатолицизам (Запад) надмен, насилан, осион, уздајући се у човека (Човекобога) у овај свет. Патријарх је смирен и разапет, а Папа је осион, повлашћен као и сваки Велики инквизитор.

Богословље - Наука о Богу в. **Теологија**

Богослужење - Спољна, видљива црквена служба Богу, која се састоји од збира светих радњи и обреда, а којом се изражава унутрашња религиозност и побожност, духовно општење с Богом. **Богослужење** је установио Господ Исус Христос (Мт 26,27), као средство општења са Богом и као средство добијања божанске милости. **Богослужење** представља духовни садржај хришћанске религије, а суштина тога садржаја јесте помирење Бога и човека који је пао у грех, чији циљ живота јесте ослобођење од греха и спасење кроз покајање, добра дела и живот у вери и љубави. Пре свега циљ богослужења јесте успостављање нарушених односа Бога и човека. Православна **богослужења** дели се на: **дневна** (Часови, Вечерње, Повечерје, Полуноћница, Јутрење, Литургија), **седмична** и **годишња**. Најважније богослужење јесте **Света Литургија**, која је центар, срце и врхунац свих богослужења и свих светих тајни, јер она изображава домострој спасења Божјег и дарује верницима самога Христа кроз свету тајну причешћа. Литургију која се служи током целе године написао је св. Јован Златоусти (изузев на Велики Петак ако на тај дан не падну Благовести), а постоји Литургија св. Василија Великог (која се служи десет пута годишње) и Литургија Преосвећених дарова (служи се само у току Великог поста), као и Литургија Светог Јакова брата Господњег која се служи само на дан његовог прослављања. Дакле, само се на један дан у години не служи Света литургија, а то је на Велики Петак ако на тај дан не падне празник Благовести зато што се тога дана принела стварна Крвна жртва самог Господа, па није потребно да се то чини и са Његовом Бескрвном жртвом.

Брак - Света тајна (само онда када га је света тајна брака закључена у Цркви) у којој будући супружници, пред свештеником, дају слободно обећање да ће засновати доживотну заједницу љубави, слоге и верности, ради пуноће живота, духовног и моралног усавршавања, рађања и васпитавања деце. **Брак** је установио Бог, када је у рају створио жену за помоћ мужу и то једну жену, јер се само у моногамији може испољити узајамност и потпуност љубави и блискости. О томе Свето Писмо каже: „Због тога ће оставити човјек оца својега и матер, и прилијепиће се жени својој, и биће двоје једно тијело. А што је Бог саставио човјек да не раставља.,, (Мт 19,5–6). Према томе, само хришћански **брак** постиже пуноћу савршенства и стварно значење свете тајне брака, јер испуњава

форму, садржај и прима Божју благодат за вршење те светиње брака. У наведеним Христовим речима хришћански брак постаје слика тајанственог савеза Христа са Црквом (Еф 5,32). Свети оци сматрају браком само онај **брак** који је закључен у Цркви, без икаквих сметњи и забрана, а сваку другу заједницу мушкарца и жене називају блудом, ванбрачном везом, суложништвом, јер је таква заједница безблагодатна, па се такви који живе у суложништву не могу причешћивати у Цркви. Да би **брак** био успешан, потребно је да брак нема никакве сметње и забране, да се брачни другови ваљано хришћански припреме за њега, да се упуте у међусобне дужности и права у браку, да се припреме кроз живот у **браку**, за вечни живот. Православна Црква не признаје ванбрачну заједницу (конкубинат), као и олако развод **брака**, јер је хришћански **брак** идеалан брак, па је као такав нераскидива заједница, изузев ако за то не постоје разлози да се и такав црквени **брак** може поништити, (посебно у случајевима смрти једног од брачних супружника, прељубе и других, Црквом прописаних, разлога за прекид **брака**).

Брат - Човек који је са неким у најближој вези по крви, преко рођења од заједничких родитеља, што представља природни темељ братства. Два рођена брата су увек у другом степену крвног сродства, у коме важи правило: колико рођења – толико степени! Осим тога, у православном хришћанству, **брат** је сваки хришћанин који је у вези са другим хришћанином по светој тајни крштења (кумов син кумчету је брат), као и по вери (православни хришћани се, међу собом, зову се браћа, зато што имају свог Заједничког оца небеског, што су су сједињени заједничком, благодатном вером, тајнама, пре свих евхаристијом, у братску заједницу живота), јер је Исус Христос, својом смрћу на крсту постао „**прворођени међу многим браћом**„ (Рм 8,29). Исто тако, **брат** је и хришћанин по припадности монашкој заједници (православни монаси, међу собом, зову се браћа). За време свог живота на земљи, Христос је изрекао закон који дефинише односе међу **браћом**. У том закону, значајно место има дужност братског опомињања (Мт 18,15), а поред тога, **брат** је „**дужан полагати душу своју за браћу**„ (1 Јн 3, 16), јер је то права, савршена братска љубав, љубав која не тражи своје, љубав која је одсјај праве љубави према Богу.

Бројаница - Предмет побожности у многим религијама. У православном хришћанству, **бројаница** има изглед ђердана, од више нанизаних куглица од стакла, дрвета, метала и вуне (број куглица је различит и симболичан – нпр. 33, по броју година Христовог живота на земљи). **Бројаница** служи најчешће монасима, којима, премјећући њене куглице по руци, одржавају молитвену концентрацију приликом синхронизованих изговарања појединих молитава. Данас, **бројаницу** радо носе хришћани (због молитвене употребе) и нехришћани, због њене естетске вредности.

В

Васкрсење – реч која значи: подизање – оживљавање из мртвих, оживотворење. **Васкрсење** је основна и темељна истина на којој се заснива хришћанска вера, јер „да Христос није васкрсао онда би и проповед наша била узалудна, узалудна би била и вера наша” (1 Кор 15,14). **Васкрсење** је централни догађај Божије љубави према створеном животу и срж Христове проповеди и живота од самог почетка, јер се **васкрсењем** открива дубоки смисао како Бога као Творца, Искупитеља и Спаситеља, тако и човека као боголиког и бесмртног бића. Васкрсење показује делотворност Божанске љубави на Земљи, његову милост и човекољубље. Данас, исту ту љубав и дережљивост показује Христова црква својим верницима, преко даривања Духа Светог људима који верују. У хришћанском учењу, **Васкрсење** је догађај који обележава ново доба, нови – боголики живот, човеков прелазак у ново доба, доба које треба да замени историју и време, и доба које доноси човеково спасење.

Вејало – црквени или литургички сасуд (предмет) који се користи на светој Литургији. То је најчешће сребрни круг са ликовима шестокрилних серафима, утврђен на дужем дрвету, којим ђакон маше изнад часних дарова, да на њих не падне прашина или било шта друго што је нечисто (инсект, буба, црв). **Вејало** се употребљава од првих времена хришћанства и првобитно је прављено од паунових пера или од танких листова пергамент. Символички, **вејало** или **рипида** (грчка реч) представља невидљиво облетање анђела око светих дарова да их заштите од нечистоће. Некада свештенослужитељи машу **Воздухом** изнад главе епископске у време када се чита Символ вере.

Велика схима – од првих векова хришћанства до данас: најсавршенији облик монашког живота. Монах који носи **Велику схиму** назива се „великосхимник” и он је дао завет да ће свој живот проводити безбрачно, у сиромаштву и послушности, одриче се света, светских послова, време проводи најчешће у безмолвију, посту, молитви и сухоједењу. Тиме је он позван да живи ангелским животом, да буде равноангелан (раван анђелима), па се зато **Велика схима** назива и **Велики Ангелски Образ**. У првим вековима хришћанства није постојала никаква подела по монашким чиновима, већ се пуноћа монаштва састојала у једном једином монашком чину – **Великој схими**. Такав однос према монашким чиновима данас се задржао на Светој Гори и бројним манастирима који следе изворно светоотачко учење.

Велики Петак – дан који обележава сећање на Христову осуду, мучење, пљување, бијење, дакле страдање и распеће, крсну смрт и погребљење. То је Петак Велике, страсне седмице васкршњег поста, последњи петак пред највећи хришћански празник – Васкрс, дан за који је, још у II веку, прописан строги пост. У Јерусалиму је, у IV веку, уведено богослужење, на којој богослужење траје од поднева до три сата поподне. Данас се у Нашој

Цркви обично у четири сата врши Вечерње са изношењем Плаштанице од стране свештеника на којој се изображава полагање Христовог Тела у Гроб.

Венци, брачни – Венчила – Круне – предмети у облику круна, који се стављају женику и невести на главу као неопходно обележје венчања – Свете тајне брака (в. Круне, Црквене). Употреба **брачних венаца** среће се у најдубљој старини скоро свих народа, а у хришћанству се користе од VI века. Код хришћана, **брачни венци** имају значење победе над својим страстима, тј. они су знак признања за чедан и бестрасан живот пре брака (према св. Јовану Златоустом), који их, такође, обавезује да чедно и бестрасно живе и у браку. Од XVII века **брачни венци** имају облик **круне**, што указује да се сматрају симболом великог достојанства, јер стављањем круне на главе, супружницима се поново даје благослов да поврате моћ рађања деце у врлинама верности и брачне љубави, како би напунили земљу и владали њоме (1 Мој. 1, 28).

Венчање је сам чин, ритуал венчавања у храму, коме поред младенаца обавезно присуствују кум и стари сват, а венчање обавља свештеник. Разуме се на венчању у храму припадају сродници и сватови, позвани и са једне и са друге стране младожењине и невестине. Раније у храму су само присуствовали сватови које је младожења позивао, а гости невестини су долазили увече у тзв. првече (прво вече). Благодат венчања делује од тренутка када свештеник каже: „**Господе, Боже наш, славом и чашћу венчај их!**” Док се та формула не изговори, црквени брак није закључен.

Вера – слободно примање свим човековим духовним моћима оних духовних истина које је Бог открио или открива човеку, ради човековог усавршавања у Богу обожења и спасења. Вера је знање онога што чулима не видимо, а боголики дух нам показује да постоји: Бог, вечни живот, Искупитељска мисија Господа Христа, појава и појава Бога у овом свету и, нарочито, у личности Исуса Христа, који је дошао у име Оца: „**нико не зна Сина до Отац; нити Оца ко зна до Син, и ако Син хоће коме открити,**” (Мт.11, 27). „**Ко је видео Мене, видео је и Оца; па како ти говориш: Покажи нам Оца**” (Јн, 14, 9). Апостол Павле каже: „вера је основ свега чему се надамо, потврда ствари невидљивих” (Јев 11,1), или моћ човековог духа да види оно што је невидљиво, да искуси оно што није искуствено. Вера је основна хришћанска врлина која потиче из дубине човековог бића и плодно тло из којег израстају све остале врлине. Она подстиче знање, употпуњује га, наткриљује и надилази. Прво се верује у истину, па се онда она налази; прво човек интуицијом „назире” истину, па је после утврђује. Вера се остварује кроз љубав и претпоставља дијалог љубави, употпуњује се надом и на њој темељи. Она је једини пут ка прихватању Бога, лично средство општења с Богом, као и са свим световима духовним и невидљивим. „А сад остаје вера, нада, љубав, ово троје; али је од њих највећа љубав,, (1. Кор.13, 13). Постоје греси против **вере** и они су: атеизам (одрицање вере у Бога), равнодушност према **вери**, скептицизам

(сумња у могућност постојања Бога и сазнања Истине), неверије, сујеверије, празноверије, маловерије. **Вера** је, као побожна врлина, неодвојива од молитве богослужења, од обожавања и општења Бога и доживљавања Бога као надчулне, највредније тајне човековог бића. Све зависи од тога да ли верујемо у Бога или не: наш овоземаљски и вечни живот, квалитет и светлост нашег бића, ред и мир у природи. Онде где човек ратује против Бога, ту природа, људи и народи ратују против човека. Непријатељ Божији није никада могао да буде пријатељ људи, нити прави пријатељ људи, моће да буде непријатељ Божији.

Моја вера

Веро света, веро чиста,
Ничим ниси окаљана;
Какву те је Господ дао,
Онаква си сачувана.
И на кољу, на ломачи,
Чеда твоја живот даше,
Док те чисту и девствену,
Потомцима очуваше.
Православна веро света,
Са небеса Бог те штити,
До последње капи крви,
Нећемо те оставити!

Веронаука – систематско и научно сређено знање о некој посебној вери, верско знање које човека води, пре свега, ка моралном савршенству, а тиме га изводи на пут богопознања и личног спасења. Нема ни једног великог научника, нити философа, који није изучавао веру и религију свога народа, а да, делом и њоме, није постао велики и на најбољи начин служио свом народу. Штавише, многи су од њих (као Шелинг, Хегел, Кант и други) прво учили теологију, да би се после ње бавили философијом. Та чињеница обавезује ученика, студента и сваког човека да изучава **веронауку**, која је темељ сваког знања, посебно моралног образовања, с обзиром да свако истинско знање долази од Бога и да је Бог врховна истина живота која садржи у себи све друге истине као сунце све зракове светлости. (Јн. 14, 6).

ВЕРА

Докле ли ће небо
Своје сузе лити
И прљавој земљи
Тамно лице бити?
Докле ли ће сунце
Своје зраке слати,
И животом својим
Живот другом дати?

Докле ли ће људи
 Ко нељуди бити,
 Божијега лика
 Крвнички гонити?
 Докле ли ће душа
 Од бола да стење,
 Везана за тело
 Високо с не пење?..
 На ова питања
 Ко не одговара,
 Све знање његово
 У сумњу с` претвара.
 Њима само вера
 Може да послужи
 Знање им се никад
 Не мож` да одужи.

Вероучитељ – лице које је школовано и морално подобно да учи друге о вери. Њега треба да красе врлине љубави према вери и деци, поштење, скромност и пожртвовање. Он је, у неку руку духовни родитељ деци који у њима обликује Христов лик.

Вертеп – пећина, јасле. Под тим именом се подразумева пећина у којој је рођен Господ Исус Христос. Данас Вертеп симболизује импровизовану пећину, колевку и дечје лутке, које представљају место где се родио Богомладенац мало позориште са луткама, у коме су глумци деца и у коме се представљају сцене у вези са Христовим рођењем. Наиме, деца направе малу пећину, која представља витлејемску пећину у којој се Христос родио и коју, уз певање тропара „Рождество” на Бадњи дан носе од куће до куће, оживљавајући успомену на Христово рођење, а за ту представу добијају разне поклоне од својих старијих суграђана. Они који иду од куће до куће са вертепом, називају се вертепаши, а сам обичај обиласка кућа верника, као и импровизација витлејемске пећине назива се Вертеп.

Вечерње – богослужење које се обавља увече, при заласку сунца, а на овом богослужењу верни се захваљују Богу за даровани дан и сав успешно обављен посао у њему, за то упућују молбе Богу за мирну и снену ноћ. У јудеохришћанској традицији дан почиње са вечерњем, јер је прво била тама, па после је створена светлост – дан. „И би вече и би јутро, дан први” (1.Мој.1, 5). **Вечерње** богослужење говори о стварању света, о паду човека у првородни грех, о обећању спасења, а завршава се благом вешћу Архангела Гаврила Пресветој Богородици. **Вечерње** богослужење може бити: **велико** (уочи празника), **мало** (скраћено свакидашње) и **свакидашње** (у дане када није празник са бденијем).

Вода – извор и моћ живота. Бог, који је Творац и господар свега, створио је воду и дели је људима по својој вољи, бесплатно, држећи тако у својој

власти људске судбине (без воде на земљи влада глад и жеђ). Зато се са правом може рећи да је **вода** учинак и знак Божјег благослова онима који му верно служе. Појава Господа Исуса Христа донела је људима **животворну воду**, о јест науку о правом, вечном животу, обећану преко пророка, тј. преко Христа људи су истински познали Бога (овде **животворна вода** симболише животворну науку коју је Христос донео, која људима доноси спасење). Уз **воду**, која је извор и моћ живота, хришћанство познаје и **крсну воду** (освећена вода приликом вршења тајне крштења), **свету воду** (в. Агијазма) и **ружину воду** (разблажена мирисним соком ружиног цвета, употребљава се сједињена са вином при освећењу светог престола у храмовима, светог мира за свету тајну миропомазање новокрштеног, новокрунисаног владара и томе слично). Као средство физичке чистоће, **вода** је и знак моралне чистоће, тј. најкраће речено, **вода** је увек **очиститељна вода**, дубоко умешана у људски живот, без које је он незамислив и неодржив.

Водица освећена в. Агијазма

Возглас – завршна реч молитве у јектенијама која је заједничка многим црквеним чиновима. **Возглас** значи: уздизање тона или гласа, јер се баш при изговарању возгласа тон нешто узвишује да би се разликовао од тона изговора јектеније. **Возгласом** се завршавају молитве у којима су мотиви због којих се хришћани моле Богу, међу којима су: разлог зашто се у хришћанској молитви изражава слава, затим када се призива благодат или када се моли за мир и блаженство умрлих. На све **возгласе**, у знак чврсте потврде исказаној молитви, одговара се са: амин.

Воздух – реч која на црквенословенском језику значи: ваздух. То је четвороугаоно платно – покривач (дарак), којим се покривају Свети Дарови (Агнец на Дискосу и Вино у Путиру), припремљени за освећење на Светој Литургији. На Литургији се обично употребљавају три покривача: један за дискос, други за путир, а трећи – ваздух покрива први и други, дакле дискос и путир, и тако штити Свете Дарове од упада било какве нечистоће или инсеката. Овај покривач добио је име **Воздух** зато што покрива Свете Дарове као ваздух што покрива земљу, тако и Воздух симболички представља Покров Христовог тела по скидању са Крста и полагање у Гроб, указујући на Христов погреб и затварање Христовог гроба. На **Воздуху** се налази слика Христовог скидања са крста и полагања у гроб, и користи се да се њега стави Часни крст приликом изношења на целивање Крстопоклоне недеље Великог поста и уочи Крстовдана.

Воља Божја – јесте жеља, чин који открива оно што се Богу допада да човек примени и да се покорава Божјој вољи. У суштини, Воља Божја поклапа се са Божјим науком, јер „**Бог хоће да се сви људи спасу и да дођу у познање истине**” (1 Тим 2, 4). Јеванђеље каже да се **Воља Божја**, која се врши на небу, има вршити и на земљи (Мт 6, 10). То значи да се **Воља Божја**, која је делотворна сама по себи, жели сусрести и усагласити са

човековом вољом и усавршити је, а да би се то постигло, потребно је да човек победи своју грешну природу потчињавајући се Божјој вољи да би се постигло заједништво обеју воља. Дакле, када се посматра у односу на човека, **Воља Божја** поприма нарочити облик, односно, она је зов, заповест коју би човек требало испуњавати слободно. Господ Исус Христос вршио је вољу свога Оца који га је послао, а та воља омогућава свима, који прилазе Христу, васкрсење и вечни живот. Одређеније речено, **Воља Божја** од човека тражи светост или живот по Богу, стрпљивост и добро владање, захвалност Богу за све, па је примењивање **Божје воље** суштина хришћанског живота (Јевр. 13, 21).

Восак – по учењу Цркве јесте најчистија материја, која, као таква, има неколико симболичких значења. Пре свега, као материја која је мека и савитљива, **восак** симболише п о с л у ш н о с т хришћана; као материја која гори, **восак** симболише очишћење хришћана божанском ватром и на крају, као материја која се узима са мирисних цветова, **восак** означава благодат Светог Духа. Због таквог симболичног значења, **восак** је најбоља материја за прављење свећа – **воштаница**, којима хришћани приносе жртву Богу још од III века. У православној цркви, а употреба **воска** у Цркви била је заштићена и државним уредбама, крађа **воска** кажњава се избацивањем из црквене заједнице. Воштаница је свећа која је изграђена од чистог воска.

Воштаница, свећа направљена од воска. в. **Восак**

Врачеви (врачи) – реч руског и црквенословенског порекла, која значи: лекари, тј. лекари који су бесплатно лечили, по Христовој заповести: „Забадава сте добили, бабадава дајите.” Као такви, у првим вековима хришћанства најпознатији су били света браћа Козма и Дамјан, родом из Мале Азије, који су се прославили као бесплатни лекари, како су добили назив бесребреници јер су лечили без „сребра и злата” а скончали су 284. године, од руке њиховог учитеља.

Врлина – према хришћанском учењу: урођена морална особина људи, која их наводи да чине добро (човек је моралан или порочан, будући да поседује природну способност да поступа добро или лоше). Врлина се састоји у живој вези са Богом, у човековој усклађености са Његовим речима, у послушности Његовој вољи, у дубоком и чврстом усмерењу према Богу. Зато се проблем спасења хришћана састоји у развијању врлина, уз пропис цркве и упутства својих духовних пастира, док енергија врлине не постане сила обновљена, скривена у Светој тајни крштења. Главне хришћанске врлине су: вера, нада и љубав, затим оне које је Господ Христос набројио у Беседи на Гори (Мт 5,3–11) – сиромаштво духом, кротост, жеђ за правдом, милосрђе, чистота срца и многе друге. Од свих хришћанских врлина највећа је љубав (1. Кор 13,13), јер је љубав веза савршенства – она представља царство мира, у којем су сви људи једно

Тело, чија је глава челомудреност; 4) Човекољубље – милосрђе; 5) Уздржљивост; 6) Кротост – трпељивост; 7) Ревност у вери и молитви.

Вход – значи: ходање, опход око храма, манастира, одлазак са крстоношама на Запис, где се он обнавља, прелива вином и медом уз читање одређених молитава. **Вход** представља излажење свештенослужитеља из олтара на солеју, ради обношења кадионице, јеванђеља и Светих предложених Дарова. Постоји Мали и Велики вход. **Велики вход** је преношење Светих Дарова са жртвеника на свети престо преко северних двери, ради освећења и претварања у истинско Тело и истинску Крв Христову, што је главни врхунац мистерије на светој Литургији. Постоји и **Литијски вход**, било да је то вход у Паперту храма где се врши освећење Петохлебнице, или **Литијски вход** изван храма где се врши обнављање Литијског Записа. Зато, за време **великог входа**, са највећом побожношћу и поштовањем, хришћани приклањају главе, као да поред њих пролази сам Господ Исус Христос. **Мали вход** је изношење јеванђеља на Литургији које за хришћанство значи излазак Христа на јавну проповед, или мали вход са кадионице на Бденију који верници прате снисходљиво и побожно.

1. Шта обележава Велики Петак?
2. Које су главне хришћанске врлине?
3. Шта је вера?
4. Шта значи реч возглас?

Г

Глава – део човековог тела, који је симбол целокупне човекове личности или човекове моралности, јер се над главом ставља Божији благослов или човеково безакоња. У Старом Завету, обред устоличења царева подразумевао је и помазивање уљем по глави, што је било симбол богоизабраности. Данас, у Православној хришћанској цркви, полагањем руку на главу преноси се Божја благодат, од епископа на свештеника и од свештеника на верника, као знак Божије способности и опуномоћства за вршење неке узвишене верске дужности, или као знак опраштања грехова и оспособљавања за вршење моралних животних обавеза. Поред тога, под изразом **глава** подразумева се: поглавар, старешина. У том контексту, Исус Христос је **Глава Цркве**, која је његово тело, а муж је глава жени (Еф 1,22–23; Кол 1,18). За време ропства под Турцима Глава или Главарина се називао порез који су Турци разрезивали на сваку пунолетну српску главу.

Главоприклоњење – израз побожности, понизности, послушности или захвалности, који се чини смерним савијањем главе ка грудима за време богослужења и свештеничког позива: Поклоните ваше главе Господу! **Главоприклоњење** је литургичко поклоњење код читања јеванђеља, великог и малог ухода и примања благослова. Исто тако, **главоприклоњење** је побожан поклонички молитвени став верника, при чему се указује велико поштовање према самом Богу. Подизање главе после **главоприклоњења**, и то када се прочита одговарајућа молитва и када свештеник почиње да изговара **Воглас**, означава прекрасно и директно стајање пред Богом, јер је подизање главе настало као резултат безусловног покоравања Божјој вољи.

Глувна недеља – назив за пету седмицу Великог поста. Према једном тумачењу, назив **глувна недеља** потиче од црквене службе – бденија, које, у току пете седмице Великог поста, почиње у глуво доба ноћи. Према другом тумачењу, назив **глувна недеља** потиче од стишавања страсти након протекле четири седмице поста и уздржавања од посне хране, па се човеку учини да због поста мало оглуви. Углавном, назив **глувна недеља** је новијег датума, а у неким крајевима Србије зове се и „безимена недеља”.

Голгота – реч која значи: Место Лобање. То је брежуљак западно од Јерусалима на коме је страдао (распет) Син Божији, Господ Исус Христос, па је по Христовом страдању **Голгота**, данас, синоним за велике патње и мучења. Према старозаветном предању, на овом брежуљку био је погребен Адам, па се његова лобања осветила Христовом крвљу. Недалеко од **Голготе** налази се Гроб Господњи, исклесан у стени – камену у коме беше нови гроб у коме нико није био положен. (Јн 19, 41).

Голуб – птица која се често виђа у природи, а која симболише кротост и незлобивост. У разним народима, религијама и временима **голуб** је имао различито симболичко значење. У Старом Завету, **голуб** је симбол престанка опасности, потопа. У Новом Завету, **голуб** има неколико симболичких значења: а) представља Духа Светог, треће лице Свете Тројице, који се показао на Христовом крштењу (Лк 3, 22) и приликом Силаска Светог Духа на апостоле (Д.ап. 2, 2–4); б) у Раној хришћанској цркви **голуб** је представљао самог Господа Исуса Христа, који је донео мир на земљу (Јн 14,27), па се на иконама представља са маслиновом гранчицом у кљуну (када у кљуну има грозд, **голуб** је симбол Христове крви и крви хришћанских мученика која се пролила за спасење људи); в) **голуб** је понекад симбол и светих апостола, које је Христос послао у свет и заповедио им да буду „**мудри као змије и безазлени као голубови**” (Мт 10,16). Уједињене нације су, највероватније, под утицајем старозаветне праксе, истакле **голуба** (као симбол мира) на својој застави.

Гордост – истицање личних предности; претерана охолост, надменост, ниподаштавање свих, узношење себе над свим другим. Из **гордости** је учињен први грех на небу (отпадање злог анђела од Бога), а исто тако, из **гордости** је учињен и први грех на земљи (отпадање Адама од Бога). У православном хришћанству, **гордост** означава „атентат на врлине”, јер је гордост смрт сваког добра, а супротност љубави. „Љуби ближњег свог као самог себе” је Божја заповест, једна од најбитнијих особина љубави, док **гордост** „љуби само себе” и истиче човекову „лажну личност” и непоредиву достојанственост. **Гордост** потиче од незнања Божје величине и светости и незнања људског коштавила и греха. Отуда, **гордост** не значи само уништење љубави, већ и уништење истине, правде, добра, Бога. Она значи одсуство осећања стварности и присуство самообмане, лажи, охолости, надмености, дакле, **гордост** служи искључиво уништењу саме себе.

Горњи Престо – узвишено место у олтару, између часне трпезе и Истока, са троном – седиштем искључиво за епископа, на коме епископ седи за време Свете Литургије. Са обе стране **Горњег престола** налазе се, у појединим већим црквама, седишта за свештенослужитеље, која се називају **сапрестоља**. **Горњи престо** симболички представља престо Господа Бога, односно престо великог архијереја Господа Исуса Христа, па и епископ, када на њему седи, симболички представља самог Христа, док свештенослужитељи симболички свете апостоле који седе около Христа.

Грех – неприродно стање човека и највећи непријатељ човеку, стање које настаје преступом Божје воље и заповести. С обзиром да је човек створен по лику Божјем, створен је као непорочан, бестрасан, са могућношћу да не греши. Међутим, Адамова непослушност и грех непослушности створио је предуслов за непослушност целог људског рода и стварање предуслова Прародитељског **греха**, без изузетака, у вечну одвојеност од Бога. Отуда

је данас једини пут којим човек може поћи у сусрет свом спасењу – пут покајања. **Грех** почиње гордошћу и негирањем Бога, као и егоистичком заљубљеношћу у себе и свој свет. Грешник је онај који чини зло у очима Божим и тако се супротставља Божјој љубави и милосрђу, док историја спасења није ништа друго, него покушај Бога да човека отме од утицаја греха и ослободи га од њега. Од појаве самог Господа Исуса Христа Он је међу грешницима, јер је Он ради њих дошао на свет „да спасе грешнике”, а не ради праведника (Мк 2, 17). Он грешнике обавештава да ће им греси бити отпуштени и проповеда им покајање, корениту промену духа, која ће их препустити Божјем деловању. Свети оци хришћанске цркве, имајући у виду развој **греха**, дали су стратегију борбе са грехом. Они истичу да је **грех** делом последњи ступањ у развоју **греха**, а први у борби са грехом, док је помисао на **грех** први ступањ у развоју греха, а последњи у борби са грехом. Зато, по светим оцима, најпре треба настојати да никако не дође до **греха** делом, затим ојачати вољу да не пристане на чињење **греха**, па онда победити страсну жељу, која је истовремено и победа над нечистим помислима.

Греси, Смртни јесу они греси који нам доносе смрт после овог живота, а то су: 1) Гордост, 2) Среброљубље, 3) Разврат и нечистота – Блуд; 4) Завист; 5) Неумереност у јелу и пићу, лакомство и пијанство; 6) Гнев и 7) Очајање у лености и немарност према свом вечном спасењу. Сваком овом смртном греху одговара животна врлина: Гордости – смиреност итд.

Не греши, дете!

Не греши, дете, ти си млад и
росан,
Не греши, дете, грех је
смртоносан.

Један грех цигли –
много уздисаја!
Због једног греха –
изгнање из раја.

Множина греха –
множина недаћа,
Множина греха –
нада све краћа.

Један грех друга свуд
по свету тражи –
Сићана роса ливаду
овлажи.

Еѿискоѿ Николај

Губа – реч која има двоструко значење: прво, то је кожна, заразна болест, која је у старо време била уобичајена у Палестини, као и у време Господа Исуса Христа, који је губу нарочито лечио (губа се сматрала непосредном Божијом казном, а губавци су живели у својим колонијама, одбачени од људи, у неподношљивој беди и прљавштини); друго, губа је мали, округли или пљоснати сунђер, који се користи као свети црквени сасуд (предмет). Овим сунђером сакупљају се честице од принетих Дарова на Дискосу или Антиминсу, а њиме се чисти и Путир (чаша). Губа, која се за време вршења свете тајне евхаристије пажљиво чува на антиминсу, симболише губу у којој је био скупљен оцат и жуч, који су римски војници дали Христу, на новом распећу, да њиме угаси жеђ (Мт 27, 48).

Д

Дарови Духа Светог – способности које служе човековом спасењу, а које хришћани добијају преко седам светих тајни. Дарова Духа Светог има седам, јер је седам свети број, како у Старом, тако и у Новом завету (говори о седам пламенова, седам голубица, седам светлости, седам светих тајни, седам дана у недељи и томе слично). Дарови Духа Светог су и они дарови које је пророковао пророк Исаија (Ис 11, 2) као дарове који ће бити на Месији – Господу Исусу Христу: 1) мудрост, 2) разум, 3) савет, 4) сила, 5) знање, 6) милост и 7) страх Господњи. Милосрђем, ако га чинимо један другоме, неутралишемо страх Божији, јер се надамо у Божју милост, по речима самога Христа „**Блажени милостиви, јер ће бити помиловани**” (Мт. 5, 7) преко Христа. Ово су и дарови које добијају они које је Господ Христос изабрао, као и они који ревностно верују Христу и Христовој науци.

Дарови, Свети – приноси Богу који постоје у људском роду од најстаријих времена. Ти дарови (јагње, теле, голубови) били су знак човекове захвалности за годишњи принос у храни, летини, животињама, а ако се у нечему згреши као израз кајања за учињен грех, ако већ није знак човекове благодарности Богу. Међутим, показало се да су сви ти приноси (жртве) били немоћни да заиста човеку донесу спасење од греха. Једини који је то могао да учини био је Јединородни Син Божији и Његова жртва учињена као раздеорање рукописања греха, коју је поднео Господ Исус Христос, који је себе даривао (принео) на жртву и својом жртвом уништио наш грех (Јев 9,25–28). Тиме су Његовим приношењем Себе за жртву свих биле укинута све крвне старозаветне жртве, а дарови (приноси) добили су свој прави смисао на Тајној вечери и били замењени бескрвним приносом хлебом и вином, даровима који се на Литургији претварају у свете дарове – Тело и Крв Христову. Приношење Богу Дарова Предложења хлеба и вина представља приношење нас самим. Јер, човек је жртвено биће, биће чији се живот осмишљава кроз љубав, а љубав је жртвена и своје страдање види у доказу љубави. Свети Дарови, које хришћани приносе Христу, откривају да хришћани немају ништа друго што би могли да дарују Богу, осим самог Христа, који је пуноћа свега што постоји, односно онога што су добили од Бога и Христа као Њихов сопствени дар. Ми Богу дарујемо Божије, наша је само добра намера, рад и жеља да смо Богу благодарни.

Дарохранилица – црквени сасуд (предмет), тј. кутијица, ковчежић, најчешће посребрен или позлаћен, у облику мале цркве, у коме се чувају Свети Дарови за причешће болесника и других верника из нужде или за Литургију Преосвећених дарова. **Дарохранилица** се назива и Дароносица, јер се у њој носе Свети Дарови за причешће болесника, изнемоглих и оних на самрти. У дарохранилици се налази: мали путир,

кашичица, мали суд за вино, сунђер, односно, све што је неопходно потребно за причешће верника.

Даћа – припремљена жртва у храни и пићу која се, молитвено и побожно, уз присуство сродника и познаника умрлог, приноси за душу покојника. **Даћа** има своје порекло у многобожачком веровању да је покојнику после смрти потребна храна и пиће, као што је то било и за живота самог покојника. Али, према православној вери, **даћа** је пре дељење милостиње живима при сећању на умрле, дакле нека врста жртве за умрле. Молитва за умрле чита се у храму или на покојниковом гробу, а даћа се даје у кући у којој је покојник живео. **Даћа** се увек даје уз молитвени обред и присуство свештеника, јер је много важнија сама молитва и молитвено сећање на умрлог него ли јело и пиће за њега, које у сваком случају на даћама мора бити у границама умерености и пристојности. Ружно је, пагански и нехришћански приређивати раскалашне гозбе и баханалије приликом помена за умрле.

Дванаесторица – реч која се односи на светих дванаест апостола који су били први Христови ученици (Лк 6, 13–16), који су оставили све што су имали за собом и пошли за Христом (Мк 8, 34). Према учењу православне цркве, милост и ауторитет од Христа долазе преко **Дванаесторице**, то јест преко Апостолског прејемства на њих, а са њих на њихове наследнике – епископе, а са ових на епископе, свештенике и ђаконе. Први Христови ученици, **Дванаесторица**, страдали су за славу Божју и ширење Христовог јеванђеља, у духу Христових речи: „**Ко хоће живот свој да сачува, изгубиће га, а ко изгуби живот свој Мене ради и јеванђеља, онај ће га сачувати**” (Мк 8, 35). Апостоли су се одрекли својих кућа, а стекли су милионе духовних домова – цркава широм земаљског шара. Живећи девствено одрекли су се своје физичке деце, а стекли су милионе друге своје духовне деце на Земљи. Они ништа нису на земљи изгубили што нису вишеструко добили на небу.

Двери, Царске Двери – централна, средишна двокрилна врата на иконостасу кроз која се улази у олтар. Ова врата зову се царска, зато што кроз њих, у виду Јеванђеља и Светог Причешћа, пролази цар над царевима, Господ Исус Христос. Она се зову царска јер се на њих улазе и излазе цареви, патријарси и епископи приликом канонских визита. Ова врата зову се и света, зато што кроз њих могу пролазити само света, посвећена лица – свештеници. На Дверима Царским слика се икона „Благовести”, као знак да је, оваплоћењем Христовим, човеку отворен пут спасења ка небу. На иконостасу постоје јужне и северне двери, које су једнокрилна врата, па се називају ђаконска или анђеоска, јер кроз њих, за време Свете литургије, пролазе ђакони.

Доксологија – грчка реч која значи: слава, славословље изречено Богу. **Доксологија** је врлина над врлинама и садржај вере сваког православног

хришћанина, а изражава се у чину молитве, богослужења, беседништва и богословских расправа. **Доксологија** потиче од вере у Господа Исуса Христа и дубоког сједињавања срца и ума са Христом. Према томе, доксологија је, пре свега, молитва у разним облицима и живот светих отаца, због чега су они духовна веза између Бога и других људи. **Доксологија** има највеличанственији исказ на Светој Литургији, када, кроз Свету Тајну Евхаристије, она постаје суштина љубави. Иначе, када једну помесну православну цркву посећује поглавар, или високи црквени великодостојник друге православне цркве, онда се у Саборном храму врши Доксологија. Кратка јектенија приликом посете поглавара једне помесне цркве другој, уз поздравне речи поглавара обеју православних цркава: Домаћина и Госта.

Декалог – Десет Божијих заповести – грчка реч која значи: десет речи, а у хришћанској цркви односи се на Десет Божјих заповести, које су записане на две камене плоче које је Бог, на Синајској гори, предао Мојсију (2. Мој 20, 2–17). **Декалог** је јединствен Божји закон који обухвата цео религиозно–морални живот човека, а постао је и опште добро хришћанства као религије (текст Десет Божјих заповести). Спаситељ Христос је свих тих Десет Божијих заповести сажео у две: Прве четири заповести Декалога у једну: „**Љуби Господа Бога свога свим срцем својим, и свом душом својом и свим умом својим**” (Мт. 22, 27), а оних шест других заповести Декалога сажео је на једну: „**Љуби ближњег свога као самог себе**” (Мт. 22, 39), јер онај који љуби свога ближњег, неће га ни лагати, красти, жену му варати нити ма какво друго зло чинити. Према томе, кроз ове две највеће хришћанске заповести испуњавају се „сав Закон и пророци” (Мт 22,40).

Диптих – грчка реч која значи: савијен на два дела. То су две дрвене плоче, премазане воском и повезане шаркама, на којима се, у стара времена, писало, пре свега имена живих и мртвих за помињање на светим литургијама. Данас, у хришћанској цркви, **диптих** је комад хартије, савијен у облику књиге, на којем су исписана имена живих чланова цркве, као и посебно црквених добротвора или имена чланова црквене управе, црквене општине који су се упокојили у Христу. Ова имена помињу се на Светој Литургији, у одређеним моментима службе, када се ваде честице из Агнеца за живе и за мртве, и то је, уз молитву, највећа молитвена част за помињаног верника. У хришћанској иконографији, у форми **диптиха**, сликају се и иконе, то су обично две иконе, или иконе на два дела преграде, погодне за покретну верску употребу при молитви.

Дикирија – грчка реч која значи: двосвећњак. То је свећњак са две укрштене свеће, које симболишу две Христове природе, божанску и човечанску. Ове две свеће обично су спојене (повезане траком), означавајући тако једно лице Господа Исуса Христа. У току Свете Литургије **дикирију** користи епископ приликом благосиљања верника, и то

тако што **Трикирију** држи у десној, а **Дикирију** у левој руци, благосиљајући на почетку Свете Литургије вернике, после прочитаног светог Јеванђеља, Херувике и пред освећење Светих дарова.

Дискос – црквени сасуд, округли тањирџић, са или без подножја, направљен од племенитих метала (злата или сребра), који служи да се на њему припрема хлеб за Свети Дар, који се на Светој Литургији узноси и освећује у Тело Христово. У симболичком значењу, **дискос** представља јасле у које је стављен Христос као дете, а с обзиром на Христову смрт, **дискос** има и значење гроба у који је било положено тело Христово, када су га скинули са Крста. Због тога се на дискосу урезају речи св. Јована Крститеља: „Гле, Јагње Божије које узме на се грехе света!” (Јн 1, 29).

Домовник – књига у којој православни свештеници воде евиденцију о свим члановима једне породице, једног домаћинства, једног дома (отуда **домовник**). Ова књига садржи податке о именима и презименима свих чланова домаћинства, о датумима њиховог рођења, венчања, досељења, одсељења, смрти, као и друге податке, а у употреби је у целој православној цркви од 1931. године.

Дрво познања добра и зла – Дрво које је Бог засадио у Рају (1. Мој 2, 16–17) да би се човек вежбао у врлини уздржања, послушности и верности према своме Творцу (ово Дрво симболички је представљало присуство Божје у рају), односно **Дрво познања добра и зла** било је кушање Адамове и Евине спремности да послушају Бога. Пре Адамовог пада у грех, то Дрво било је **Дрво живота**, које је човеку давало бесмртни живот и дар разликовања онога што је вечно од онога што је пролазно. Извршавати Божју заповест значило је јести са Дрвета живота, а погазити Божју заповест значило је одвојити се од Бога и јести са **Дрвета познања добра и зла** и предати се смрти. Дакле, на Дрвету познања добра и зла човек је имао да провери своју љубав, оданост и послушност према Богу, а тиме да куша дар слободе: да ли ће бити веран Богу или ће послушати ђавола и његову лаж. Као што се зна, човек је изабрао ово друго, тако учинио Првородни грех и био истеран из раја.

Домострој – Домољубље – Икономија спасења – реч која дословно означава управљање кућом, рад на устројству дома (отуда **домострој**) и то рад који може бити за личну корист или за туђи рачун. У православној цркви, реч **домострој** користи се у преносном, дубљем смислу и значењу промисао, Божји домострој света, а у крајњој линији реч **домострој** означава безграничну Божју љубав према свету. У најширем смислу, реч **домострој** означава Божје деловање у свету, првенствено дело Христово које има за циљ спасење човечанства. Због тога је овај израз синоним Новог завета и Цркве Христове, јер је Нови завет донео науку спасења, док се у Цркви налазе плодови (резултати) новозаветне науке.

Добро – реч која је, по мишљењу хришћанских научника, изведена од грчких речи које значе: бити потпун у добру, савршенству. **Добро** показује Бога, када Бог хоће да се открије својом енергијом, јер је добро такво да промишља о свему што из њега проистиче и чува га. **Добро** је назив за религијску вредност која долази у човека од Крајњег добра, а то је од Бога, јер је Бог све добро наше. **Добро** је суштина свих хришћанских врлина („него ако добро чините па подносите страдања, то је угодно пред Богом” – 1 Пет 2, 20), то је знак Божије благодати, благовољења и божанско човекољубље. Дакле, **добро** је Божја лепота у човеку – добром човеку. Дobar је онај хришћанин који несебично служи свима, Богу и људима, који чини **добро** сваком човеку, без обзира на његову расну, верску или националну припадност.

Догма – грчка реч која није богословског, па чак ни хришћанског порекла, а означава истину у коју се не може сумњати, истину у ма којој области људске делатности. У православном хришћанству, реч **догма** означава верску, богооткривену истину, истину која говори о Богу и његовом делу и о односу Божјем према његовом делу. Извор православне **догме** је сам Бог, а предмет њен такође је сам Бог, па је у томе и значај речи **догма**, као божанске, неоспорне, апсолутне и општеобавезне истине вере, истине која се првенствено тиче човековог сазнања и спасења, а коју човек усваја вером, а не знањем и разумом. Православни хришћанин усваја **догму** без провере као апсолутну Божју истину и чим сумња у њу, покушавајући да је разумом прихвати, може пасти врло лако у јерес, јер једино Света, цела, Саборна и Апостолска Христова Црква је запоседник и правилан тумач догме.

Дух Свети – треће лице Свете Тројице. **Дух Свети** од вечности исходи од Бога Оца и једне је суштине са Оцем и Сином. Божанско достојанство **Духа Светог** Црква је примила од апостола као богооткривену истину, коју је дефинисала осмим чланом Символа вере. Господ Исус Христос је, пред своје вазнесење, нагласио својим следбеницима да им нема спасења док се не испуне силом Духа Светог (Лк 24, 49), јер **Дух Свети** је „**Дух мудрости**” (Еф 1,7), „**Дух откривења**” (Еф 1, 17), који човека испуњава божанском мудрошћу и откривењем му открива тајну Богочовека Христа. **Духа Светог** немогуће је видети (Јн 14, 17), али **Духом Светим** се види Христос, који је слика Бога Оца. Дух Свети непрестано борави у Цркви, па сав живот Цркве, свако црквено чинодејство, радња, служба, тајна, бива призивањем силе и благодати Духа Светог. Лично својство Светог Духа је исхођење од Оца, али не и од Сина, како погрешно учи Римокатоличка црква (учење Филиокве), а лично својство Сина је рађање од Оца.

Духовник – свештено или монашко лице које се стара о духовном животу и духовним потребама неког од православних хришћана. **Духовник** је оно свештено или монашко лице које у себи поседује највише квалитете вере и моралног живота који је настао од дејства благодатне енергије Духа

Светог (Гал 5, 22–23), те отуда свакоме своме духовном чеду он је духовни Отац, са већим ауторитетом од физичког оца. Свакодневни човек живот, који подразумева образовање, учешће у друштвеном животу, разне идеологије и интелектуалне изуме, јесте несавршен и празан, што је чињеница која има суштински значај за православну духовност. Према тој чињеници, **духовник** је лице чија је дужност да на православне хришћане пренесе православни доживљај духовног живота, а то значи живота који извире из Светог Духа, живота са Светим Духом, живота у Христу кроз Духа Светог који води верника у вечни живот. Другим речима, **духовник** је лице чија је крајња дужност да православног верника, чији живот нема хришћанску пуноћу, изведе на пут богопознања, на пут доживљавања Бога, кроз активност Духа Светог. У православној цркви, први **духовник** је кум на крштењу, а касније, када особа у духовном развоју превазиђе свог кума при крштењу, она онда може потражити неког искуснијег и старијег духовника (свештено или монашко лице) себи за духовника. У трагању за **духовником**, пре свих, ваља почети од надлежног свештеника, а ако православно хришћанин жели вишу духовну храну, и ако тај свештеник не може да је пружи, свештеник је дужан да га упуту на место где може да је нађе. На крају, **духовник** је духовни родитељ, који с муком рађа своју духовну децу (Гал 4, 19), па зато и ужива неоспоран углед код своје духовне деце.

Душа – појам који је обрађиван у многим философијама, а истовремено је и централни појам разних религија. **Душа** је животна сила и центар живота тела, животни дах који је човеку даровао Бог: „И створи Господ Бог човека од праха земаљског, и дуну му у нос дух животни; и поста човек душа жива” (1. Мој. 2, 7). **Душа** је основа живота уопште и она оживљава човеково тело у овом свету и чини човека слободним, личним и бесмртним, док дух чисти и оживљава душу за вечни живот, јер нечиста душа, прљавија је од прљавог тела, а позвана је да буде Христова невеста у људском телу. Хришћанство учи да је **душа** нетелесна, непросторна и неуништива. **Душа** је створена, заједно са телом, вољом Божијом, на начин који је само Богу познат, тако да **душа** остаје загонетна, неизрецива. **Душа** и тело, иако су неодвојиви једно од другог, нису две сфере, слепљене једна за другу, нити два паралелизма која иду упоредо једно с другим, него су то два начела која прожимају једно друго и образују једно тајанствено јединство. **Душа** је нешто лично и духовно, дубина без дна, дубина која није материјална, али је реална.

Ћ

Ћаво – бивши анђео који се побунио против Бога – свеопште доброте и светости, јер се погордио и пожелео да буде једнак са Богом. По светим оцима, **ђаво** мрзитељ, пре свега мрзитељ Бога и свега што је Божије, а пошто не може да ратује против њега, он ратује против људи, замишљајући да тиме побеђује Бога. Он је зли дух, који је изумео грех, смрт и пакао, јер је његова зла и изопачена воља извор сваког зла, којим је затровао, најпре човекове прародитеље – Адама и Еву, а преко њих и њихово потомство. **Ћаво** заклања Бога као судију и човека као грешника, то јест жели да умањи те улоге како би човека навео на грех као на нешто непостојеће и по себи никакав преступ Божје воље, па зато и нема никакве Божје казне. Обично због тога сваки човек, поучен ђаволом, брани и умањује свој грех. Сви они теолози који кажу да Бог не кажњава грех, себе лажу и Божије истине нема у њему, јер ми читамо у Символу вере да верујемо у Бога који ће доћи да суди живима и мртвима, који ће наградити врлину и казнити грех. Због свега тога **Ћаво** наводи човека на непослушност према Богу, а онда, када човека придобије и победи, оспорава Божје постојање и Божје суђење за грех. **Ћаво**, дакле, искривљује слику стварности: зло представља као добро, а лаж као истину. Откривајући начине за лично спасење, Господ Исус Христос каже, да се **ђаво**, ма колико био моћан, побеђује постом и молитвом (Мт 17,21) и да ће **ђаво** на крају света бити истеран и бачен у пакао. Други назив за **ђавола** јесте сатана, пошто је као отпадник од Божје воље, због чега је изгубио суфикс „ил” (Сатана – ил = Божији син).

Ћакон – грчка реч која значи: слуга, послужитељ. **Ћакон** је свештенослужитељ најнижег степена свештенства, који помаже и прислужује свештенику и епископу, јер самостално не може да благодатно обави ни једну свештенорадњу. Зато се **ђакон** на иконама обично слика са кадионицом у руци, јер се он најчешће стара о кађењу на богослужењу, о поретку у храму, чистоћи олтара, престола и жртвеника, чувању светих сасуда, читању и појању за време богослужења, дакле о црквеном благољепију, које је важан доживљај вере. **Ћакон** се брине и о времену богослужења, као и потребама за само богослужење. **Ћакон**, од богослужбених одежди, носи: **стихар, ораp и наруквице**, у којима може да се дотиче Светог престола и светих сасуда, али ни у једном чинодејству не може учествовати без ораpа, као и свештеник без епитрахилја или епископ без омофора. Ако је **ђакон** ожењен, он је свештенођакон, а у монашком чину (када није ожењен) он је јерођакон. Када је свештенођакон одликован он је протођакон, а ако је јерођакон одликован он је архиђакон.

Ћаконије – разноврсна понуда у јелу и пићу. Ово значење грчке речи долази од првих времена хришћанства, када се тако називало послужење хришћана донетим оброцима хране у храм на т.з.в. агапе. То послужење

храном обављали су ђакони, какав је пример био у првој цркви, па отуда и назив по њима **ђаконије**.

Ђаконик – у православним храмовима: сасудохранилица, тј. посебна просторија, која се налази јужно од олтара, у којој се чувају свети сасуди (предмети), потребни за богослужење (иконе, одежде, књиге). У прошлости, ове предмете чували су ђакони (отуда **ђаконик**), а данас ове предмете чувају други црквенослужитељи.

СВЕТИ ЂОРЂЕ

Георгије – мучениче,
Георгије – победниче,
Кроз муке си победио,
И кроз смрт се прославио.

Све си држ'о јевтиније,
Од истине Георгије,
Власт и част си земну дао,
Уз живог си Христа стао.

Георгије – мучениче,
Георгије – победниче,
Трвен, ломљен, страшном муком,
Ти си држан Божјом руком.

Све ти муке беху лаке
Због Божије руке јаке.
Сви се теби поклањамо,
Твоје име прослављамо.

Георгије – мучениче,
Георгије – победниче,
О смилуј се сада нама
Заштити нас молитвама,

Пред престолом Христа Бога,
Нашег Спаса свемоћнога:
Да се мука не страшимо,
Да трпљењем победимо!

Е

Евхаристија – грчка реч која значи: **захвалност**, а изражена је, у хришћанству, у ужем и ширем смислу. У ужем смислу, израз **евхаристија** означавао је, у Раној хришћанској цркви, молитву захвалницу при освећењу хлеба и вина приликом причешћивања. У ширем смислу, израз **евхаристија** је света тајна причешћа, која хришћанству даје јединство и смисао, тј. **израз евхаристија је назив за бескрвну жртву**, коју је Господ Исус Христос установио на Тајној вечери (Мт 26, 26–28; 1. Кор. 11, 24–27) и коју православни хришћани свакодневно приносе Богу ради спасења своје душе и сједињења са Својим Господом. Најсавршенија **евхаристија** је сам Христос, који је у потпуној захвалности принео себе Богу, ради измирења дуга Богу у људском греху. Православни хришћани, приносећи Богу хлеб и вино, приносе Господу тиме и сопствени живот, јер је Христос суштина хришћанског живота: „Једно смо тело многи, и један хлеб, јер сви у једном хлебу имамо заједницу” (1. Кор 10, 17). А обзиром да је хришћанство, од самог свог почетка било проглас радости, хришћани немају нијандан други начин да разумеју радост, осим кроз једну и једину делатност која је од почетка била за Цркву и извор и испуњење радости: кроз причешће или Свету тајну евхаристије. Дакле, постоји суштинска истоветност између **евхаристије** и Цркве, а то је Тело Христово и Крв Христова. Па тако, где нема Господа Исуса Христа, ту нема ни Цркве, а где нема Цркве, нема ни **евхаристије**, нити људског спасења.

Едем – јеврејска реч која значи: весеље, сладост, па отуда и Рај, врт, у који је Бог, приликом стварања човека, поставио прве људе, Адама и Еву (1. Мој. 2, 8 – 3, 24) да живе срећно и безбрижно, под условом да буду послушни Богу и да не греше. Међутим, Адам и Ева пали су у грех, што је условило да буду истерани из Раја и да земаљски живот проводе у раду, у поштењу, молитви Богу за спасење, да би поново заслужили и добили, преко заслуга Господа Исуса Христа, небески Рај.

Екуменизам – покрет за уједињење свих хришћанских цркава, које су подељене током историје. **Екуменизам** је проистекао из реформације (XVI век), а коначно је утемељен 1897. године, на конференцији 194 англиканска бискупа у Ламбету. На том скупу дошло је до стварања основних принципа **екуменизма** који полазе од чињенице да јединство хришћанских цркава треба тражити у минимуму сличности богословских учења. Из те чињенице проистекла су три основна принципа **екуменизма**: прво, принцип минималне заједничке основе коју је требало да чине Свето Писмо (без Светог Предања), Символ вере и Свете Тајне крштења и евхаристије; друго, принцип толерантности према учењу других цркава и треће, принцип тзв. „теорије грана”, који полази од чињенице да је Христова Црква разгранато дрво, чије стабло представља једну недељиву Цркву, док су гране разне цркве, које су међусобно равноправне. Из три

велика покрета са екуменистичким тенденцијама створен је, 1948. године, „Екуменски савет Цркава“, у Амстердаму, када је одржана и прва генерална скупштина. „Екуменски савет Цркава“ јесте инструмент **екуменизма**, дакле, са ужим кругом деловања од самог покрета. У суштини, **екуменизам** је покушај уједињења свих хришћанских цркава, али без вођења рачуна о оригиналности Христовог учења и апостолске праксе у вези са тим учењем. Покушај да се, на основу компромиса, постигне јединство хришћана, али не на хришћански начин, тј. јединство хришћана, али не на изворности и тачности Христовог учења, којим се једино постиже јединство у Христу, јесте неправославан и догматски грешан. Основ хришћанског учења мора да буде Христова истина, а не компромис хришћана, компромис који је против Христове истине, јер у спасењу није најважнији компромис него Христова истина којом се можемо једино спасти. Компромис, штавише, може бити потпуно нехришћански: изједначавати добро и зло, Бога и ђавола, воду и млеко што штетно је за обоје.

Енколпија – Панагија – грчка реч која значи: **напрсник, нагрудник**. У православној цркви: назив за малу, округлу и скупочену иконицу са Христовим ликом или ликом Пресвете Богородице, коју на грудима носе епископи такође и неки архимандрити. Ова иконица симболички представља чињеницу да ови пастири Цркве Христове носе Христа или Богородицу у свом срцу, што значи и да исповедају праву веру коју је проповедао и тражио Господ Христос. Ношење иконе без украса вере и добрих дела, само је једна фарисејска реса на његовој одећи.

Епархија – црквена област (провинција) којом управља епарх, који се другачије зове епископ. Сви православни хришћани, који су подређени надлежном епископу који има **епархију**, називају се **епархиоти**, као што су парохијани у свештеничкој парохији.

Епиклеза – грчка реч која значи: призивање Светог Духа. У православној Литургији, молитвом **епиклезе** призива се Свети Дух ради претварања Светих Дарова у Тело и Крв Христову, због освећења Светог Приноса, односно претварања хлеба у Христово Тело и Вина у Христову Крв ради причешћа верних. **Епиклеза** („света молитва“, „тајанствена молитва“, „свечана молитва“) претходи централном догађају Канона евхаристије – **освећењу Светих дарова** – и она говори о неопходности присуства Духа Светог не само у евхаристијском освећењу, него и уопште у животу православних хришћана.

Епископ – грчка реч која значи: надгледник, надзорник, старатељ, управитељ. У Православној цркви, епископ је највиши чин црквене јерархије и непосредни наследник апостола, коме припада највиша свештеничка, учитељска и пастирска власт. Епископ је икона Господа Исуса Христа, па као такав, он има харизматичну основу у својој власти управљања одређеном црквеном провинцијом (облашћу) која се зове

епархија. С обзиром да се Црква налази у апостолском **Прејемству** преко епископа, стога епископ има дужност да учи у духу са апостолском вером, сачуваном од Цркве преко Светог писма, Светог предања, Светих догмата и учења Светих отаца, да надзире тачност апостолске вере и њено аутентично исказивање, као и примену у животу, а његова улога зависи од дара Духа Светог. Епископ је једини овлашћен да врши све свете тајне и свештенорадње, па у вези с тим, епископ има посебне одежде, које се разликују од свештеничких (стихар, епитрахил, појас, нарукнице, надбедреник, сакос, мали и велики омофор, митру и мандију), као и посебне знаке епископског достојанства (панагија, напрсни крст, жезал).

Епитимија – казна коју налаже духовник своме духовном чеду, да би га ослободио притиска греха и ојачао му вољу за чињење добрих дела и живот у врлини. Строго узевши, **епитимија** није толико казна, колико је забрана животних страсних задовољстава, а истовремено подстрек на додатни напор, како би се грешник ослободио греха. У епитимијним канонима цариградског патријарха Јована Постника **епитимију** изриче свештеник, сразмерно учињеном греху. Најчешће, **епитимија** се састоји у посту, појачаној молитви или чињењу добрих дела. Затим, ако је **епитимија** мало строжија – у забрани узимања Светог причешћа на извесно време; а кад је најстрожија и у најтежим случајевима (непокајаног јеретичког учење), **епитимија** се састоји у трајном одлучењу од Цркве, са или без анатеме, са посебним богослужбеним чином.

Епитрахил – грчка реч која значе: оковратник, надрамник. То је главни део свештеничке и епископске одежде, без кога свештеник и епископ не могу извршити ни једну свештенорадњу (као и ђакон без орара). **Епитрахил** је удвоје састављен ђаконски орар, са остављеним прорезом за главу на његовом горњем делу, који свештеник ставља око врата приликом вршења неке богослужбене радње или опела. **Епитрахил** означава благодат Духа Светог, коју свештеник добија рукоположењем, а поред тога, симболички означава ужад, којима је Христос био везан око врата када је привођен изасланику римске власти Понтију Пилату.

Есхатологија – грчка реч која значи: наука о последњим данима. Есхатологија је учење о васпостављању вечног живота или царства Божијег, које ће се збити на завршетку историје Другим Христовим доласком. Међутим, есхатологију не треба мешати са Другим Христовим доласком и Исусовим судњим судом, јер есхатологија означава стање крајњег преображења, стање крајње будућности, стање које очекују православни хришћани на крају времена, есхатон ново небо и нову земљу. Есхатологија или стање будућности или стање нове егзистенције, почиње овде на земљи, јер је садашњост темељ вечног живота, а будућност без садашњости била би будућност без корена. Будућност је откривење, али и испуњавање садашњости, јер сви хришћански напори, подвизи и врлине

имају за циљ васкрсење мртвих, односно, човеков живот после смрти природна је последица његовог живота на земљи.

Ж

Жезал – Палица – украшена пастирска палица коју носе епископ и старешина манастира. Арон је носио жезал, са два змијама на врху, као симболима мудрости коју змија има. А змија је мудрија од свих животиња, јер у случају опасности чува само главу, допуштајући да јој секу реп који може да се регенерише. **Жезал** је симбол духовне власти, проповедничког достојанства и очинске бриге над православним верницима. Најпре се употребљавао на Западу, као пастирска палица, горе савијена на једну страну (касније, код папе, пастирска палица није била савијена). На Истоку, **жезал** се први пут среће у VI веку. У почетку био је формиран као слово Т или као штап на чијем су врху две змијске главе, свакако као симбол удвостручене мудрости која се тражи од епископа, према Христовим речима: „Будите мудри као змије, а благи као голубови,“ (Мт 10,16), јер деликатна служба епископа захтева од њега мудрост без злобе и безазленост без наивности. Данас је **жезал** палица, слична штапу, обично од метала, који епископ држи у десној руци за време богослужења, а придржава му је, у извесним тренуцима, жезлоносац, мало ђаче које чтецира епископу.

Женидба в. Брак

Живопис – иконопис или иконографија, односно уметност сликања икона по зидовима цркава и манастира. Сликање икона ограничено је црквеним стереотипом, тј. иконе се сликају према црквеном предању и најбољим старим узорима, уз лични печат аутора. Почетак **живописа** датира из првих векова хришћанства, а од тада па до данас, **живопис** је прошао кроз разне фазе и претрпео различите утицаје. Постоји фреско живописање, ал секо, мозаик и обично уметничко (молерско) сликање.

Живот – по хришћанском учењу, по којем је Бог Творац света, човека и живота: последица је бескрајне интелигенције Бога и његове љубави, тј. дар од Бога, који треба Богу и да служи, не само у дивљењу и захвалности, него и у целисходном узвраћању љубави. Подарен првом људском пару, Адаму и Еви, **живот** је, као заповест, дат и целом људском роду за рађање: „**Рађајте се и множите се и напуните земљу**“ (1. Мој. 1, 28). Ово умножавање Божје љубави иде до уподобљавања Богу, тј. до схватања **живота** као светиње, са свим атрибутима божанског порекла: љубави, чистоте, савршенства и славословља. Зато је, по хришћанском православном схватању, драгоценост **живота**, као Божјег дара, толика да православни хришћани никад не сумњају у његову вредност и жртвују све да би тај дар спасли. И не само да овоземаљски **живот** православни хришћани сматрају великом вредношћу, него и чезну за његовим продужењем за вечним животом (в. **Живот вечни**). **Живот**, схваћен као светиња, тражи од православних хришћана искључење сваког греха против љубави, јер у човековом **животу** богомдана љубав све решава.

Живот вечни – израз који се среће од почетка до краја Библије и који означава нешто свето, свети дар од Бога, за којим човек тежи неумрлом надом. **Живот вечни** долази од Бога, што је оваплоћењем Господа Исуса Христа постало стварност, јер Исус Христос, који је васкрсао, дао је људима могућност да учествују у Божјем животу, да живим познањем познају Сина, који је вечни живот (Јн 17, 3). „**Ко верује у Сина, има живот вечни; а ако је непослушан Сину, неће видети живота, него гнев Божији остаје на њему**” (Јн 3, 36). **Живот вечни** постићи ће своје савршенство тек у дан када и само човеково тело васкрсне, када и само тело буде учествовало у слави Божијег живота. Тај дан општег васкрсења почиње Другим Христовим доласком, када се Христос буде појавио у свој Својој слави, са ангелима Божијим у небеском Јерусалиму, новој Божјој скинији међу људима.

Жижак – мали фитиљ који ставља на (у) пловак у кандилу у коме је уље, које се пали уочи празника. **Жижак** светли малом светлошћу (отуда му и име), која ствара мистично расположење код верника

Житија Светих – **Хагиографије** или упрошћеније **Агиографије** – биографије светих Божјих људи – витеза који су, постом и молитвом, страшним и девственим животом, угодили Богу и постали слика Божја у злу. По речима оца Јустина Поповића, **Житија Светих** су „живот Господа Исуса Христа, поновљен у сваком светитељу, у већој или мањој мери, у овом или оном облику”. У **Житијама Светих** је „исто јеванђеље, исти живот, иста истина, иста правда, иста љубав, иста вера, иста вечност, иста сила са висине, исти Бог и Господ”. Управо те, Христом испуњене личности, приказују **Житија Светих**, тј. Христоносне личности у којима се чува и кроз које се преноси живот и учење Господа Исуса Христа

Жртва – појам из култног речника који одређује ритам животу појединца и заједнице. На општем плану жртва је нужност постојања: Бог се жртвује за човека чиме изазива човекову жртву за Бога. На посебном плану, појам жртве је целокупна библијска историја која је обележена **жртвом**. Богу су људи приносили животиње или плодове земље као жртву. Култ жртве је, у свом развоју, прошла од првобитне једноставности до сложених обреда. У хришћанству, живот Христов, Његова личност и служба, сматра се као највиша **жртва**, јер је Христос принео Себе на **жртву**, да би Његова смрт била извор вечног живота. Он је рекао: „**Ја посвећујем (жртвујем) Себе за њих, да и они буду посвећени истином**” (Јн 17, 19). Христова крвна **жртва**, као слободан принос, у богослужењу Православне цркве, данас се остварује кроз бескрвну евхаристијску **жртву** – центар Свете Литургије, будући да је Христос Онај који приноси и који се приноси, дели и једе, а то значи да се живот православних хришћана своди у тајни активног учествовања у светој тајни евхаристије (в. **Евхаристија**).

Жртвеник је ниша, удубљење, обично на левој страни у Олтару, где се врши Проскомидија, то јест где се припрема Свети Принос за Жртву – Свету евхаристију. Он симболише некадашње место жртвеника у старозаветном храму, где су се припремале мале (клале) крвне жртве, приношене на Богослужбену жртвену службу.

Жупа – средњовековни израз у Србији, који је означавао административну област којом је управљао жупан. Најчешће је та област била округ, срез или општина. Старешина **жупе** звао се **жупан**, а главни старешина свих жупанија, до проглашавања Србије краљевином, звао се **Велики жупан** – титула коју је носио и Стефан Немања. После тога титулу **Великог жупана** носио је краљ, а титулу **жупана** краљеви рођаци, па и великаши.

3

Заблуда – израз који се односи на незнање или на погрешно знање, још од времена старих Грка. **Заблуда** није забуна, није ни непажљивост, већ је **заблуда**, пре свега, невера, заобилажење истине, непослушност која заслепљује и скреће са пута којим је Бог одредио да се иде (5.Мој. 13, 6–11). Она неминовно води у духовну анархију, идолопоклонство, у безбожништво и изгубљеност, бесциљност, а и сам Бог напушта оне који су у **заблуди**. Господ Исус Христос осуђује заблуду својих савременика, али упркос томе, **заблуда** и даље делује међу грешницима, о чему свети апостол Павле каже: „**а зли људи и опсенари напредоваће од зла на горе, варајући и варајући се**” (2. Тим 3, 13). И заблуде ће све више бити до свршетка времена, када ће открити своје право лице у лицу Антихриста и када ће бити бачена у „огњено језеро” (Отк. 19, 20).

Завеса, Црквена – украшена или једнобојна, ланена или свилена тканина, која стоји на царским дверима (централна, двокрилна врата на средини иконостаса) са унутрашње стране и која заклања олтар од радозналих погледа за време тајанствених тренутака литургијског чинодејствања, као и када нема богослужења да заштити олтар и свете утваре у њему од радозналих погледа и евентуалног греха стотатства. Та црквена завеса заклања потпуно олтар, то јест не свлачи се, на мањим богослужењима (повечерју, полуноћници, часовима) и у појединим моментима Свете Литургије, а склања се са царских двери на већим богослужењима (вечерње, јутрење, изобразитељна), као и на појединим моментима Свете Литургије и током целе Светле недеље (ради васкршњег славља од литургије на Васкрс до вечерње уочи Томине недеље). **Завеса црквена** симболично представља небеску скинију у којој се чувају ликови анђела, као што је било у Старом завету.

Завет – савез који је, током библијске историје, Бог склопио са својим изабраним народом. Постоји Стари и Нови завет. **Стари завет** је савез Бога са људима (Јеврејима), склопљен преко Божјег изабраника Аврама и његовог богоизабраног потомства. Када је тај савез прекршен, Бог је закључио **Нови завет**, у коме ће сваки који поверује у Његовог Сина, имати вечни живот (Јн 3, 16). У том смислу, Стари завет био је само припрема за Нови завет, за долазак Месије (Божјијег помазаника) – Богочовека Исуса Христа.

Заветина – заједничка слава или преслава неког места, града или села, која је остала из старине као завет који се преноси с колена на колена, а када се припрема заветна литија, **заветна слава** насеља и када се радосно дочекују и угошћавају гости и сродници из других места и насеља. Обичај је да православни Срби, из места у коме живе, не иду једни другима на **заветину**, иако то чине приликом слава, уколико нису у питању исти светитељи.

Завештање – документ у коме завешталац (онај који оставља неку имовину некоме у наслеђе) усмено или писмено оставља завештање коју имовину коме оставља, као и евентуалне услове под којима се та имовина оставља завештаваном лицу. Други назив за завештање је „тестамент” (завет, уговор), посебно између Бога и људи (Стари и Нови завет – лат. **Vetus et Novum Testamentum**). Исто тако, **завештање** је и духовно наслеђе – оно што су људи наследили од својих предака, а односи се на материјалну и духовно културно и религиозно наслеђе. Прописе о **завештању** средњовековно српско право примило је од византијског права, где је слобода **завештања** ограничена само тзв. нужним делом, кога се законити наследник не може лишити.

Завичај – место рођења и нашег детињства које се највише воли и поштује. Онај који не воли своје место рођења, не може волети ничије друго место. Ко не воли себе, не може волети ниједног другог човека. Ко не воли свој народ, тај не може волети ниједан други народ. Ко нема љубави у себи и према себи и својима, не може је имати ни према другима. Апостол Христос Јован Богослов о томе сведочи: „**Ако ко рече: Љубим Бога, а мрзи брата свога, лажа је; јер који не љуби брата свога кога види, како може љубити Бога, кога није видео?**” (1. Јов. 4, 20)

Загробни живот – живот после смрти тела, када човекова бесмртна душа и без тела продужава вечно да живи, чекајући своје сједињење са васкрслим телом у дан Страшног суда. С обзиром да је религиозно – морална садржина људских душа различита, тако је различито и стање људских душа после смрти тела. Пошто у загробном животу нема покајања, јер нема средстава спасења, живот људских душа у **загробном животу** може имати само два одговарајућа стања: стање (пред)блаженства и стање (пред)мучења и само два места: рај и пакао. Људске душе, у **загробном животу**, располажу са потпуном личношћу и самосвешћу, тј. оне обављају све психичке функције (осећају, сазнају, расуђују), а налазе се у непотпуном блаженству или у непотпуном мучењу, у зависности од количине непокајаних грехова. То је у ствари нека врста предблаженства и предмучења. Потпуно блаженство или потпуно мучење настаје тек после Последњег Христовог суда, када људске душе одлазе или у рај или у пакао.

Задужбина – неко здање које је озидано за лично спасење душе (које је учињено за душу) или за спасење својих ближњих и драгих обично умрлих сродника, а као такво, поклоњено Цркви или некој просветно – хуманитарној организацији. То су обично, пре свих, цркве и манастири, велике зграде и палате, а задужбинар је могао постати и онај који је обновио неко старо или запуштено здање. Дакле, циљ **задужбине** је да се макар и малим даром спасе дародавац, да овоземаљским и пролазним животом задобије вечни и непролазни живот.

Заклетва, Црквена – свечана реч или чврсто дато обећање, обично пред свештеником, свећом и јеванђељем, уз чин заклетве, којим се жели осигурати испуњење или тврдња којом се жели изрећи истинитост. У свим раздобљима Старог завета, људи међу собом размењују **заклетве**: било да склапају савезе, било да би загарантовали неопозивост својих обећања или својих одлука. У Новом завету Господ Исус Христос никад не употребљава заклетву да би гарантовао ауторитет своје науке, већ се ограничава на то да своје најсвечаније тврдње започне речима: „Заиста, заиста вам кажем”. Стога он и нас учи да је наша свака реч тачна као заклетва: „**Не куните се никако: ни небом, јер је престо Божији; ни земљом, јер је подножје ногама Његовим... Нека ваша реч буде да, не; а што је више од тога од злога је**” (Мт 5, 34–37). Али, пред Синедрионом, Христос пристаје да одговори великом свештенику, који га **заклетвом** обавезује да каже истину (Мт 26, 63) чиме Господ признаје вредност заклетве. Дакле, Нови завет се не служи обрасцима старозаветне заклетве, јер настоји да се говори истина, настоји на искрености која је обавезна у међуљудским односима и на озбиљности изговорене тачне истине у оним приликама за које би, евентуално, могла бити употребљена и заклетва. То јест, да се без заклетве каже истина као да је у питању заклетва.

Закон – правило, упутство, одлука, а у Светом писму: јединствена сила која регулише све односе у друштву. Свето писмо Старог завета описно је названо „Закон и Пророци” (Мт 5,17), а целокупно Мојсијево Петокњиже названо је „Закон”, односно „заповест” која је човеку дата од Бога, као правило морала и слободе. Израз **Закон** повремено је означавао цео Стари завет, јер је Стари завет указивао на односе између Бога и човека, на свеукупност регулисања међуљудских односа, а тицао се и прописа о богослужењима, прописивао празнике и жртве. Хришћански **Закон**, за разлику од Старог завета, јесте **Закон** слободе, благодати, радости и спасења. Својим доласком на земљу, Господ Исус Христос отворио је људима пут ка Богу, дао је могућност да се људи спасу. То је врховни **Закон** у животу Цркве и врховни **Закон** сваког члана Цркве. Пре свега, **Закон љубави**, исказан у две највеће хришћанске заповести (Мт 22, 37–39) чини највиши „закон и пророке”.

Заповести, Црквене су оне заповести које Црква налаже својим верницима у знак послушности ради постизања неког вишег духовног циља. Постоје девет **Црквених заповести** које гласе:

1. Молити се Богу и слушати Божју службу сваке недеље и празника.
2. Држати пост пред Рођењем и Васкрсењем Христовим, пред празником св. ап. Петра и Павла, пред Успењем Пресвете Богородице и сваке среде и петка.
3. Свештена лица треба поштовати.
4. Исповедати грехе своје и причешћивати се у споменуте велике постове.

5. Молити се Богу за оне који су на власти.
6. Држати постове и молитве које заповеди епископ у све време ма какве општенародне невоље или несреће.
7. Црквене ствари не употребљавати.
8. Свадбе не чинити за време поста.
9. Јеретичке књиге не читати.

Звездица – црквени сасуд који служи да се стави **над дискос**, како би се заштитио Агнец и друге честице у току Свете литургије од прљавштине и инсеката, тиме што би се стављали покривачи који се стављају на Дискос и Путир. **Звездицу** чине две дуге металне полуге (од злата или другог племенитог метала), савијене у облику крста и спојене на средини, тако да личе на повијену звезду у облику крста. **Звездица** симболише двојну звезду: 1) ону коју су видели источни мудраци када се Христос родио (Мт 2, 9), а 2) у односу на смрт Господа Христа **Звездица** симболише звезду печата стављеног на Христов гроб којим је, по заповести јудејских власти, Христов гроб био запечаћен.

Зло – свака радња којом човек штети себи, ближњима или Богу. У православном хришћанству, **зло** је израз који означава последицу одвајања човека од Бога, последицу која је настала из неразумне човекове владавине подавања својој вољи, руковођен Ћаволом, а не живот према Божјој вољи и последици која настаје из суштине човековог бића. Бог, који је Творац човека, није узрок нити творац зла. **Зло** је непослушност Богу и покораванье ђаволу, што за последицу има злоупотребу постојања, што доноси болест, зло, страдање и смрт. О злу св. Максим Исповедник каже: „**Зло** не беше, нити ће бити нешто што постоји по сопственој природи. **Зло** није ништа друго, до неразумно кретање човекових природних сила према нечему другом, а не према њиховом циљу – Богу”.

Знаменовање крсним знаком – обележавање на себи часним Христовим крсним знаком – окрстити се крштење прстима десне руке (палцем, кажипрстом и великим прстом, сложеним у тропрст и стављањем њиховим: на чело, уз изговор: **У име Оца**, на стомак (пупак): **И Сина**, на десну страну груди (брадавицу): **И Светога Духа**, и адекватно на леву страну, уз речи: **Амин!** Овим знаменовањем крсним знаком призива се сила распетог Христа, а истовремено, крсним знаком добија се заштита од деловања непријатељских сила, демона, ђавола. Поред тога, крсним знаком врши свештеник обележавање неке црквене утваре (на пример, благосиљања црквене одежде приликом облачења) или благосиљање воде (приликом давања имена новорођеном детету или освећења воде), затим помазивања чела верника освећеним уљем или светим миром, благосиљање прстења при обручењу, венчила при венчању, благосиљања верника приликом благослова. **Знаменовање крсним знаком** врши се руком свештенослужитеља приликом освећења Светих дарова, при рукопроизвођењу црквенослужитеља или рукоположењу

свештенослужитеља, при благосиљању и тако даље. Такво благосиљање је пракса од најранијих апостолских времена. Зато је „крст чувар васељене, лепота Цркве, царевима држава, демонима рана” (Светилен на јутрењу у среду и петак).

И

Игуман – грчка реч која у Светом писму значи: господар (Лк 26, 22), намесник (Д. ап. 7, 10). **Игуман** је у православном монаштву старешина православног манастира. Када је Српска православна црква добила самосталност (1219.), донете су и опште одредбе о избору **игумана** у тадашњим српским манастирима, чији су ктитори већином били српски краљеви. Тада је **игуман** обично биран из манастирског братства, а ако није могао бити изабран из те средине, довођен је из манастира Хиландара. Од тада, па до данас, дужности **игумана** нису се битно измениле: он учествује на свим богослужењима, исповеда братство, налаже епитимију, води рачуна о моралном животу братства, о манастирској имовини, а има и низ других обавеза. До данас су игумани обично били старешине манастира. Данас старешина манастира може бити свако монашко лице, од чина јеромонаха до архимандрита, кога декретом одреди надлежни епископ.

Идеал – граница савршенства коју човек поставља испред себе; оно што човек жели да оствари; крајњи циљ коме човек тежи, који сада није остварио, а на чијем остварењу и достизању ради. Идеал је разлика између датог и задатог, између оног што је човек остварио и што жели да оствари. Речено језиком хришћанске философије, хришћански идеал је остварење задатог датим, остварење Бога човеком, онако како је рекао сам Господ Исус Христос: „**Будите ви, дакле, савршени као што је савршен Отац ваш небески**” (Мт 5, 48).

Идиоритмија – облик монаштва који се развио из општежића (облик монаштва у коме је манастирском братству све заједничко: стан, одећа, исхрана) и то последица опадања монаштва, слабљења монашког живота и дисциплине (ово је нарочито период од цара Јустинијана до цара Лава Мудрог, односно од VI до IX века). У идиоритмијским манастирима задржано је заједничко становање, молитва и одевање, али је храну сваки монах припремао за себе. Овакав облик монаштва био је актуелан у многим светогорским манастирима, чак је једно време и у манастиру Хиландару, а био је узрок опадању монаштва, како по броју, тако и по квалитету.

Изабрани народ или појединац – мисли се: 1) На Богом изабрани јеврејски народ пре Христовог доласка који је од Бога изабран да сачува праву веру у једнога Бога и веру у Месију, Спаситеља, Помазаника Исуса Христа, кога је Бог обећао преко пророка, да се оваплоти у Богочовека, како би у Себи и Собом показао људима прави лик Бога и прави лик човека. Стога се Он и назива Богочовеком. Дакле, јеврејски народ је **првоизабрани Божији народ**, кога је Бог изабрао да се у њему, преко пророка и старозаветних патријараха, формира и сачува вера у Месију – Исуса Христа као Божјег Помазаника, Спаситеља и Искупителја људског

рода. 2) После Христовог доласка Јевреји су престали да буду Изабрани народ, јер нису препознали ни примили „Господа славе” – Господа Христа, него су Га мучили и распели, будући да је Господ Христос дошао пре свега њима, по речима Јеванђеља: „Својима дође, и Своји Га не примише. А онима који Га примише даде власт да буду чеда Божја, онима који верују у име Његово” (Јн 1, 11–12). Стога су хришћани, сви доследни следбеници Господа Христа, постали **другоизабрани Божији народ**, опет по речима светог апостола Петра, упућеним хришћанима: „Ви сте род избрани, царско свештенство, народ свети, народ задобијен, да објавите врлине Онога који вас дозвоља из таме на чудесну светлост Своју; који некад не бејасте народ, а сада сте народ Божји; који не бијасте помиловани, а сада сте помиловани” (1. Петр. 2, 9 – 10).

Икона – грчка реч која значи: свети лик, света слика. **Икона** је визуелно саопштавање невидљиве божанске стварности у видљивом лику, односно, представа небеског у сфери земаљског. То је одсликавање неба земљом, показивање Божанске светлости у човечанском лику. То је света слика која најчешће представља Господа Исуса Христа, Пресвету Богородицу, анђеле, светитеље, као и догађаје из живота хришћанске цркве. Као и код сваке слике, тако се и код **иконе**, разликују два битна чиниоца: прволик и лик (архетип и тип), па у религиозном смислу, православни хришћани указују поштовање икони – Прволику преко лика. Али, то поштовање треба схватити само као указивање части **иконама**, а не служење њима, јер служити треба само јединоме Богу. То поштовање је релативно, јер се указује слици само због лица која су на њој представљена, односно због светости коју су ти светитељи помоћу Бога постигли у животу. То је одлука Седмог васељенског сабора (Никеја, 787.), којом је заустављена јеретичка борба против **икона**. Ликови на **иконама**, који представљају небеске ликове, строго су прописани и стандардизовани по православном учењу, мада сликање **икона** подлеже и законима слободног ликовног и уметничког стваралаштва и изражавања. Морамо, такође, знати да нека икона није икона ако је само тако иконописана (насликана), него је она тек онда икона када је освећена од стране законитог свештенослужитеља на прописан православни начин, чији Чин имамо у књизи, која се зове Требник.

Иконографија в. Живопис

Иконостас – преграда која дели олтар од осталог дела храма. **Иконостас** је преграда од обичног, изрезбареног дрвета, камена или метала, украшена иконама по нарочито утврђеном реду и распореду. У ранијим вековима хришћанства то је била обична, гвоздена преграда на којој су биле иконе, а која је једва прелазила висину од два метра. Развој храма условио је и развој **иконостаса**, тако да се до данас у многим образовао веома украшен **иконостас** са више редова икона. На **иконостасу** се налазе троја врата: северна и јужна (ђаконска или анђеоска) и средња (в. **Двери, Царске**). На Царским Дверима сликају се Благовести Пресвете

Богородице, Арханђео Гаврил и четворица јеванђелиста, чиме се означава да су они јавили човечанству радосну вест спасења људског рода преко оваплоћења Божјег Сина. На северним и јужним вратима сликају се ђакони или свети анђели. У првом, најнижем реду, нижем реду, изображени су старозаветни догађаји (потоп, приношење Исака на жртву), а у другом реду налазе се престолне иконе. Јужно од Двери Царских долази икона Христа Спаситеља, а до ње икона св. Јована Крститеља. Северно од Царских Двери слике се икона Пресвете Богородице, а до ње икона светитеља коме је храм посвећен. У трећем реду, који се налази изнад олтарских врата, распоређене су иконе **дванаест великих** Господњих и Богородичиних празника, по хронолошком реду, слева надесно, са иконом **Тајне Вечере** у средини. У четвртном реду налазе се иконе **дванаест Христових апостола**, са иконографским мотивом у средини, који се зове **Деизис**. Пети, последњи и највиши ред приказује пророке Старог завета у чијој је средини Мајка Божја са малим Христом у рукама (што је главни предмет њихових пророштава). Врх **иконостаса** завршава се увек иконом Распећа, чиме се цео **иконостас** приказује као отворена књига, јер сваки верник може преко **иконостаса** упознати главне догађаје из историје Хришћанстве цркве.

Илитон – четвороугаоно платно, искључиво од лана (ланено платно), које симболички означава оно платно којим је била увијена глава Господа Исуса Христа када је погребен. Апостли су, после Христовог васкрсења, видели то платно. **Илитон** се налази на средини Светог престола и у њега се увија Свети антиминос.

Име – лични назив који добија дете одмах после рођења и по коме се оно разликује од остале деце. Постоје различита имена и различити обичаји (код разних народа) давања имена деци. 1) Углавном, **име може бити лаичко** – световно име, које се даје деци одмах по рођењу, од стране нецрквене особе – лаика; 2) затим име **знаменовано**, које се даје на знамењу детета – то је име које даје свештеник када се дете роди, па сродници одлазе код свештеника да прочита молитве породиљи и да сам свештеник да детету знаменовано име које ће послужити као име до момента крштења, а које је обично календарско име, дакле име оног светитеља када се дете родило или је то име неког од детињих блиских сродника (деде, прадеде, ако је свештеник дуго у том месту и прати поједине лозе породица); 3) **крштено име**, име које детету даје кум приликом свете тајне крштења и 4) **монашко име** које се даје оном искушенику који положи три монашка завета и постане монах. 5) Код монашких имена постоји, такође, и **великосхимичко монашко име**, које дају оном монаху који је положио Велику схиму, одрекао се такорећи живота у свету и живи у великој аскези, посту и бдењу негде на, од људи, изолованом месту. Световно (лаичко) и крштено име су имена која могу бити световна, јер важе за световни сферу живота, за разлику од монашког имена, којим се мења чак и крштено име, као знак новог духовног

рођења. (Јн 3, 5 – 8). И световно и крштено име се мењају у монашко име приликом пострига чина монашења. **Монашко име** је духовног карактера и добијају га они који изаберу духовни чин живота, приликом посвећења. Монах, када свој духовни живот толико усаврши, да се у многome одриче свега и повлачи у пустињу, добија **великосхимичко име**, које мења његово дотадашње стање и начин монашког живота, па та то мења и монашко име. Пред Богом је, свакако, важно свако име, али је најважније крштено, а после њега монашко име.

Инсигнија – посебни знаци којима се видљиво истиче положај како црквених, тако и световних достојанственика, што значи да постоје епископске, владарске и друге инсигније. **Епископске инсигније** су, углавном, оне реликвије које носе епископи и које их одликују као епископе, а то су: **панагија, напрсни крст, жезал**, као и свако друго црквено одликовање. Све ове **инсигније** постоје и потврђене су и у старим српским изворима.

Ипођакон – црквенослужитељски чин: подђакон, по рангу испод ђакона, који послужује у олтару обучен у стихар. **Ипођакон** помаже свештенослужитељима при богослужењу (додаје кадионицу, носи свећу испред свештенослужитеља, припрема топлоту и томе слично), а њега посвећује (рукопроизводи) епископ у средњем делу храма, за разлику од свештенослужитеља, кога посвећује (рукополаже) у олтару. Сваки свештенослужитељ мора прво бити у звању црквенослужитеља, а тек онда напредује, према својој заслуги и потреби службе, односно жељи надлежног епископа, у даље звање. У Раној хришћанској цркви **ипођакон** је чувао црквена улазна врата да спречи улазак неверних и екскомуницираних у храм.

Исихасти – молитвени тиховатељи у православној цркви, они који су време проводили у непрекидној молитви, према заповести Светог писма: „**Молите се непрестано**” (Д. ап. 10, 2), у испосништву и тиховању. Хришћански **исихасти**, за свог првог учитеља, сматрали су пророка Илију, а поред њега и апостола Павла, који је био поборник непрестане молитве, нарочито Исусове молитве („Господе Исусе Христе, Сине Божији, помилуј ме грешног”). Од апостолских времена, па кроз сву историју хришћанске цркве, било је ревнитеља хришћанске вере који су се трудили да постигну непрестану молитву, у духу речи св. Григорија Богослова: „Богу се треба више молити него дисати”. Као велики проповедници исихазма нарочито су се истакли: св. Јован Лествичник (VII век), преподобни Симеон Нови Богослов (XI век), а посебно преподобни Григорије Синаит и св. Григорије Палама (XIV век). У то време, познати **исихасти** у Србији били су преподобни Ромило Раванички, преподобни Григорије Горњачки и многи други, а у новије време исихастом се може назвати и отац Јустин Поповић.

Искупителъ – назив за Господа Исуса Христа, који се оваплотио у човека и тако примио на себе огреховљену човекову природу, да је очисти од греха,

болести и смрти и да изврши највећу тајну хришћанства – спасење људи. Својом жртвом и страдањем на крсту, Христос је искупио људе од греха, па отуда и његов назив **Искупитељ**. Синоним речи Искупитељ јесте реч Спаситељ.

Искушеник – верник који се одрекао света и дошао у манастир да се припрема за монашки живот. О пријему искушеника у манастир одлучује надлежни епископ. Време припремања за монаштво назива се искушеништво, а то је период који траје обично око три године, о чему одлучује такође надлежни епископ. У том периоду, искушеник – онај кога искушавају, то јест надгледа остала братија у манастиру да ли је за монаха или није, труди се да у себи победи грехе и страсти и да задобије врлине, уз помоћ монашких трудова – поста, молитве, смирења, трпљења, послушности и других врлина. **Искушеник** се, у ствари, у манастиру припрема да положи три монашка завета: завете апсолутне послушности, девствености и сиромаштва. У православном монаштву постоји прописан начин увођења у статус искушеника.

Исповест – човеково признање пред Богом, чији је свештеник само сведок, о учињеним грешним мислима и делима, као видљива страна Свете тајне покајања. Човек има склоност да прикрива грех, што су показали и човекови прародитељи у рају. Грех тражи таму и одатле почиње свој рушилачки поход на човекову душу и биће, док је на светлости немоћан, провидан, обнажен, препознатљив. Зато је **исповест** покушај изласка из тамног тунела греха, јер без поседовања свести о греху нема ни признања греха; без исповести нема ни покајања, а без покајања нема ни опроштања греха, па дакле ни спасења. Према томе, обавеза је сваког хришћанина да призна своје грехе и да их исповеди пред свештеником, а оно што је свештенику једном исповеђено, морало би да заувек остане тајна. Свештеник не сме никада, ни у ком случају, да открије оно што му је неко у исповести неко поверио, јер подлеже најоштријој канонској казни. На другој страни, онај који се исповеда мора осећати кајање за учињени грех и да се озбиљно чува да тај исповеђени грех у свом даљем животу не понови. То и јесте сврха исповести: да се грех призна и да се не понавља. **Исповест** треба да је потпуна (то јест морају се свештенику открити сви греси учињени после крштења), искрена (онај који се исповеда не сме да умањи грех или да га прећути, јер му тиме јатакује и „чува змију у својим недрима“), тајна, усмена, са скромношћу и истинском побожношћу, јер онај који се исповедио свештенику добија опроштај од Бога, преко свештеничке разрешне молитве, а не од свештеника (1 Јн 1, 9). Дакле, без исповести нема опроштања грехова од стране Бога, без опроштања нема ни причешћа, а без причешћа нема спасења.

Испосница – место где се подвизава неки од хришћанских светитеља. Обично је то неко пусто, неприступачно место, са чистом, од Бога датом природом, где је подвижник у непосредном контакту са светом природом, а преко ње и у посредном, молитвеном односу са Богом и духовним светом.

Таквих испосница има много у хришћанском свету, а код нас је позната Испосница Светог Саве, у врлетима планине и камењара, недалеко од манастира Студенице.

Истина – је оно што јесте, што постоји, што је објективна појава, непобитна чињеница, научна истина. **Бог је истина** (Јн 14, 6), Истина о којој су окачене све друге истине, као што су ствари окачене о чивилук, од које зависе све друге истине. Када не би било Бога, не би могло бити ни истине, чак ни научне истине која је могућа само за то што је свет уређен по природним законима које је Бог наметнуо свету и природи. Закон је последица рада неког васионског Ума, Логоса кога ми називамо Богом. Не постоји закон без Законодавца, нити истина без Бога. Зато је Господ Христос рекао: „**Познаћете Истину и Истина ће вас ослободити**” (Јн 8, 32).

Исцељење – излечење од неизлечиве болести чудесним дејством Божије силе, вером или преко светих Божијих људи. Сам Господ Исус Христос лечио је болесне само једном речју, чак и без икакве речи (Мт. 4, 23; 10, 8; 15, 28; 17, 18; Лк. 22, 51; Јн. 5, 13). По обећању Господа Исуса Христа моћ исцељења, као један од дарова Духа Светог, добили су од Господа Христа, и апостоли: „**Ево дајем вам власт да стајете на змије и шкорпије и на сву силу вражију, и ништа вам неће наудити**” (Лк 10, 19). По овом добијеном дару свети апостоли, као и други достојни хришћани после њих, нарочито подвижници, лечили су нејаке и болесне, понекад само речју, додиром руке или чак комадом своје одеће (Д.ап. 3, 6–8). Од времена Ране хришћанске цркве до данас, дешавала су се бројна исцељења, затим чуда над моштима светих, исцељења кроз молитве и обраћања богоугодним људима, о чему постоје бројни записи, какав је случај са молитвама св. Јована Кронштатског, св. Сергија Радонешког, као и код нас, то су молитве св. Василија Острошког и у манастиру његовом. Код нас, манастир св. Василија Острошког познат је као манастир у коме се догађају разна чуда и чудесна исцељења, посредством личне или заједничке молитве.

Ј

Јахве – јеврејска реч, која је у Старом завету име за Бога. Ово име смео је изговарати само првосвештеник и то једном годишње, на **Дан помирења**. Касније, име **Јахвеа** замењује друго име Божје – **Адонај**, као назив за Бога, само у директном обраћању Богу.

Јеванђелист – писац јеванђеља, које представља опис живота и делања Господа Исуса Христа. Свето писмо Новог завета има четири канонски призната јеванђеља, чији су аутори (писци) **јеванђелисти**: Матеј, Марко, Лука и Јован. **Јеванђелисти** су били непосредни Христови ученици, као што је случај са св. ап. Јованом, или ученици Христових ученика, као што је случај са осталим јеванђелистима, будући да се зна да је ап. Матеј изабран коцком на место Јуде Искариотског после његовог издајства Господа Христа. У Раној хришћанској цркви јеванђелистом се називао и онај који је проповедао Христову науку међу Јеврејима и незнабошцима.

Јеванђелистар – литургијска књига у којој су скупљени одломци који се зову „**зачала**” из сва четири јеванђеља, а који се читају недељом или у дане већих празника и обичних дана на богослужењима у Православној цркви за сваки дан, по реду црквене године која почиње од првог септембра. **Јеванђелистар** почиње јеванђељем од Јована, а куриозитет је да јеванђеља у **јеванђелистару** нису поређана тако, како су поређана у Светом писму. Тако су, по Јеванђелистару, била поређана првобитна јеванђеља српскословенске редакције (нпр. Мирослављево јеванђеље), као и јеванђеља која се и данас употребљавају у Грчкој цркви.

Јеванђеље – грчка реч која значи: блага, радосна вест. Реч **јеванђеље** први је употребио сам Господ Исус Христос, рекавши „**да је дошао да јави јеванђеље сиромашнима и да проповеда пријатну годину Господњу**” (Лк 4, 18–19). Затим, реч **јеванђеље** означава благу, радосну вест о васкрслом Христу, а касније, под тим називом, подразумевала се усмена проповед о Христовом рођењу, крштењу, раду, пре свега учењу, страдању и васкрсењу. Касније су тако назване прве и главне четири књиге Светог писма Новог завета, које садрже опис Христовог рада, живота и Његове науке. Оне су настале од једног, усменог јеванђеља, које су проповедали сви апостоли, а касније га записали јеванђелисти Матеј, Марко, Лука и Јован и предали га писмено у четири облика. Не знамо коме да се више дивимо: Господу Христу који нам је подарио тако савршену науку, јер није је написао, или апостолима, за које је речено да су људи „**неуки и прости**” (Д. ап. 4, 13), који су нам оставили тако савршене описе живота, рада и учења самог Господа Христа. Пред сам почетак читања светог јеванђеља на Светој Литургији свештеник се усрдно моли:

„**Запали у срцима нашим, човекољубиви Владико, небеску и непролазну светлост Твога богопознања. Отвори очи ума нашег да бисмо разумели Твоје јеванђелске проповеди. Усади у нас страх Твојих блажених заповести, да бисмо, победивши све телесне похоте, живели духовним**

животом, мислећи и творећи све што је Теби угодно” (Молитва пред читање Јеванђеља).

Јектенија – грчка реч која значи продужен, проширен, усрдан, па, према томе, **јектенија** је једна опширна, исцрпна усрдна молитва, заједничка многим богослужењима. **Јектенија** је молитва коју преносно износи свештеник, стојећи у олтару пред Светим престолом или на Солеји испред Иконостаса. Свештеник се моли за мир у свету, за народ, за епископа и свештенство, за погодно време и изобиље земаљских плодова, за оне који плове, путују, страдају и болују, као и за спас свих верника од свих опасности и невоља. После читања јеванђеља, на завршетку Свете Литургије, свештеник говори сугубу (удвостручену) јектенију, која је добила име по томе што се он у два маха, удвојено, обраћа милости Божјем, а народ на његове молбе одговара троструким **Господи помилуј**. У наставку ове **јектенија** може се, по потреби, приносити и **јектенија** за упокојене, у којој се моли за опроштење грехова упокојених хришћана, као и посебне јектенија или њихови додаци (умеци) у случајевима неких народних невоља, катастрофа, напада непријатеља и томе слично. Овај део Свете Литургије завршава се **јектенијом** за оглашене.

Јелеосвећење – света тајна која је молитвено средство православне цркве за исцељење, не само од тешких душевних, него и од телесних болести православних хришћана. **Јелеосвећење** је Света тајна у којој се освећеним јелејем (уљем) помазују главни делови болесниковог тела и том приликом призива се благодат Божја, која једина може да победи душевне и телесне болести (сама радња ове тајне је седмократно помазивање у облику крста по челу, ноздрвама, образима, устима, прсима, рукама). Тада се чита седам различитих апостола, седам јеванђеља, седам молитава, па је потребно да је обављају седам свештеника, најмање три, или у прекој нужди због смртне опасности болесника, ту свету тајну може обавити и само један свештеник. Пре тајне **јелеосвећења** врши се Света тајна исповести, а то се чини зато што је грех, по Христовим речима, врло често узрок душевне и телесне болести. Дакле, Црква прво светом тајном исповести отклања узрок греха, па тек онда Светом тајном **јелеосвећења** лечи његове последице. Дејство Божје благодати, у овим двама тајнама, Црква појачава и Светом тајном причешћа, коју после тајне **јелеосвећења** даје болеснику. Света тајна **јелеосвећења** врши се у храму, а може и у болесниковој кући.

Јерархија – грчка реч која значи: свето управљање или света власт. **Јерархија** је способност испољавања Божје благодати, потврђена хиротонијом (полагањем руку, рукоположењем). **Јерархију** је установио сам Господ Исус Христос и поверио јој на чување и располагање сва благодатна средства којима Његова црква располаже. Од тада, **јерархија** као божанска установа, постоји током целе хришћанске историје. У православној цркви, **јерархија** се дели на: **јерархију хиротоније**

(рукоположења) и **јерархију јурисдикције** (управе). **Јерархија** хиротоније одређена је почетком II века и признаје три степена хиротонисаног свештенства: ђаконе, свештенике и епископе. **Јерархија** јурисдикције може имати неограничен број ђаконских, свештеничких и епископских степени, који се добијају назначењем и који имају привремени карактер. У ђаконском чину, то су: протођакон (у монаштву: архиђакон), у свештеничком: протонамесник, протојереј, протојереј-ставрофор, а код монаха: синђел, протосинђел, игуман, архимандрит и у епископском чину: митрополит, архиепископ, егзарх, патријарх. На врху **јерархије**, највише Божије благодати има архијерејски сабор, а од свештенослужитеља – епископ.

Јереј – свештенослужитељ, тј. свештеник који је, рукоположењем од епископа, добио благодат (власт) да врши све свештенорадње, свете тајне и молитвословља, изузев рукоположења, освећења антиминса, освећења цркве и другог, што обавља једино епископ. Свештеник, **јереј** и презвитер су синоними, тј. речи које значе исто. Међутим, речи: протојереј и протопрезвитер, иако значе исто, односе се на оне свештенике који су први свештеници по рангу у неком месту, граду, при некој цркви, а чија је дужност да надзиру понашање осталих свештеника. Уколико при једној цркви има више протојереја, онда је најстарији по рангу онај протојереј, који је први (временски) произведен за протојереја (у Раној хришћанској цркви постојала је пракса да се нико не може бирати за епископа или свештеника пре навршене тридесете године живота, када се сматрало да се постиже пуна физичка и духовна зрелост за овако велике и значајне дужности). Одежде које **јереј** носи за време богослужења су: стихар, епитрахил, појас, наруквице, надбедреник и фелон, а свештеник може да се одликује и правом ношења црвеног појаса и напресног крста.

Јерес – грчка реч која значи: деоба, одвајање. **Јерес** је опозиција против учења хришћанске цркве, против учења које је хришћанска црква узела из Божјег откривења, против учења које су примили од Господа и народу протумачили сами апостоли. Јеретичка странка назива се и сектом (в. Секта), а припадник јеретичке странке назива се јеретик. Наиме, **јерес** је свако лажно учење, као и свако лично мишљење противно црквеном учењу о Светој Тројици, о личности Исуса Христа (христолошка јерес), о Светом Духу (пневматолошка јерес), о Пресветој Богородици (несторијанство, папски догмат о непогрешивом рођењу Пресвете Богородице). **Јерес** потиче већином или из јеврејских и незнабожачких или из хришћанско-рационалистичких (гностичких) извора, па се, према томе, **јерес** јавља у три форме: јудаистичка, гностичка и антитринитарна.

Јеромонах – грчка реч која значи: монах у свештеничком чину. **Јеромонах** је монах који може да обавља све свештене радње и богослужења које обавља и свештеник, чиме је прекинута првобитна хришћанска пракса (од

491. године) да свештеници из својих парохијских храмова одлазе у манастир да врше богослужење у недостатку јеромонаха.

Јован Крститељ – син свештеника Захарије и Јелисавете, који је рођен у јудејском граду Хеврону од родитеља остарелих за рађање, а они су били праведни пред Богом и „живљаху по свима заповијестима и уредбама Господњим беспрекорно” (Лк. 1, 5–25). Јован је младост провео у пустињи недалеко од Хеврона, где је живео строго подвижничким животом и спремао се за велику мисију Претече, претходника Господа Исуса Христа, да би припремио Његову мисију и службу људском роду. Када је св. Јован био спреман, често је долазио на реку Јордан, нарочито пре јеврејског празника очишћења, где је народу проповедао покајање ради опроштења грехова и наглашавао потребу моралног умивања, тј. моралног очишћења душе. Када је очекивање спасења достигло врхунац, на реку Јордан дошао је да се крсти и сам Исус Христос. Христово крштење обавио је Јован (отуда и његов назив Јован Крститељ), а крштењем од Јована Христос је започео главно проповедање хришћанске науке. Он је крштавао и остали верни Божји народ. **Св. Јован Крститељ** није умро природном смрћу, већ му је одсечена глава, по наредби тадашњег римског цара Ирода, јер је св. Јован Крститељ оптужио цара за неморал након цареве женидбе со Иродијадом, женом царевог брата Филипа, који је преотео његову жену још за живота брата Филипа. У част св. Јована Крститеља хришћанска црква установила је многе празнике (Сабор св. Јована Крститеља, Ивандан, Усековање, Зачеће св. Јована Крститеља), а Господ Христос га је назвао највећим од свих међу рођенима од жена (Мт. 11, 11).

Јуда Искаротски – један од дванаест апостола – првих Христових ученика, који је издао Господа Исуса Христа (Мт 26, 47–49), па отуда му и име Јуда Издајник. **Јуда Искаротски** био је родом из Кариота, града у Јудеји и једини од дванаест Христових апостола који није из Галилеје. Њега је, као и остале апостоле, изабрао сам Господ и он је, као и други апостоли, проповедао Христово учење, лечио болесне, изгонио зле духове. Осим тога, био је благајник Христове заједнице, тј. код њега је био ковчежић за добровољне прилоге. Јуду Искаротског морамо разликовати од другог св. апостола – Јуде неискариотског. Само питање које нам се намеће, зашто је Јуда издао Господа, има више одговора. Јеванђелисти тврде да је у питању била похлепа за новцем; други, да је Јуда својом издајом желео да натера Христа да се брже открије као Христос; док трећи сматрају, да је Јуда био неопходно оруђе у рукама божанског промисла. **Јуда Искаротски** завршио је свој живот вешањем, јер је схватио да је издао Праведника, па уместо да се покаје, пао је у очајање. Очајање га довело до самоубиства – греха који се може учинити а не може опростити, будући да „**после смрти покајања нема**”. Штавише, Јуди би се и грех издаје свога Учитеља опростио, да се само покајао, али грехом самоубиства запечатио је своју судбину издајства Христа у паклу.

Јуродиви – свети Божји људи, који су живели свој живот у свему сагласно вери и учењу Господа Исуса Христа, па су у очима обичног света изгледали као да су „луди”. Заправо, они и јесу били луди, али луди само за обичне, приземне људе који „**мисле оно што је земаљско**” (Филиб. 3, 19), али са гледишта вечности, они су „луди” за Христом, „луди” Христа ради, то јест мудри у Богу и за Бога, јер према речима Светог писма, постоји мудрост у Богу, која људима може изгледати лудост, јер је „**лудост Божија мудрија од људи и слабост Божија јача од људи**” (1. Кор 1, 25). **Јуродиви** су они који својим животом негирају мудрост овог света, они који се праве луди, да их спољашњи таласи живота не би дотицали и ометали им живот у Христу. Апостол Павле, најмудрији међу својим савременицима, пристао је да буде јуродив Христа ради: „**Ми луди Христа ради, а ви мудри у Христу; ми слаби, а ви јаки; ви славни, а ми презрени**” „**постасмо као сметлиште света, свима смеће до данас**” (1. Кор 4, 10. 13). Хришћани су, такође, у том смислу **јуродиви**, јер дају оно што виде, за оно што не виде; мењају оно што им је у руци, за оно у шта верују. Све оно што свет сматра важним (богатство, уживање, власти) хришћани сматрају за неважно; хришћани вреднују оно што је добро за душу, а нехришћани оно што је лепо на око. Оно што је за свет лудост (подвиг, уздржање, самопожртвовање), хришћани сматрају за мудрост и врлину.

Јутрење – богослужење које се врши рано ујутру (због тога назив **јутрење**), а њиме започиње низ других служби. По свом садржају, јутрење се дели на три дела: у првом делу исповедају се грехови и моли милост Божју за предстојећи дан; у другом делу, славе се личности или догађаји, у складу са поменима за тај дан; у трећем делу, произноси се слава самом Богу створитељу и Господу Исусу Христу Искупителју.

К

Кадионица – грчка реч која значи: кађење тамјаном. **Кадионица** је црквени сосуд у који се ставља жар и тамјан, који се употребљава за кађење на богослужењима у цркви или ван цркве. Црквена **кадионица** најчешће је метална (може бити и керамичка или од бронзе, сребра или златна) и састоји се из два дела: **доњег дела**, који је у облику дубоке металне чаше и у који се ставља усијано угљеље или брикет и **горњег дела** – поклопца, са ситним отворима кроз које излази мирис тамјана. Делови **кадионице** спојени су ланцима, са хватаљком на врху, ради лакшег руковања и кађења. **Кадионица** симболички представља човечанску природу Господа Исуса Христа, жеравица у њој његову божанску природу, док миомирис симболише благовешћу Светог Духа који прати довршење сваког доброг дела.

Кађење – богослужбена радња која је према сведочанству црквених отаца симбол молитве, клањања и жртве Богу (у хришћанској цркви употребљава се од IV века), а истовремено, **кађењем** се дарива освећење од Бога, које долази невидљиво као и мирис тамјана. Чин **кађења** изложен је у богослужбеној књизи која се зове Типик и има посебан, устаљен ред. Према Типику, **кађење** врши понекад ђакон, понекад свештеник, који кадећи чини поклон телом и крст кадионицом, а клањају се према ономе који кади и они који се каде. Углавном се кади олтар и цео храм, као и сви верници и главни црквени делови. Хришћани, каде своје домове такође, нарочито уочи и на сам дан празника, за време Крсне славе и када обављају молитве, будући да је хришћански дом, по речима апостола Павла, „домаћа црква” (Рим 16, 4; Кол 4,15; Филипљ. 2). Међутим, **кађење** као спољашна форма, не сме имати примарну молитвену важност, пошто усрдну и искрену молитву Бог може примити и без **кађења**.

Кајање – испаштање, осећање гриже савести због неког учињеног греха или грешног поступка. **Кајање** је незадовољство собом, душевни немир због злог дела које је учињено, жеља да се човек одрекне тог дела, да га презре и више не чини. **Кајање** тражи исповедање пред свештеником, као Божијим слугом и човековим сведоком пред Богом, искрено, потпуно и побожно исповедање, које је услов за опроштење грехова, као и услов за брисање грехова из човековог памћења. Тада ће човек, преко свештеничке молитве, добити истински опроштај, а то је власт коју је Господ Исус Христос дао својим апостолима (Јн 20, 22–23), а преко њих ту власт примили су њихови наследници – епископи, који су ту власт, апостолским прејемством преко рукоположења, пренели и на свештенике. **Кајање** за грех без исповедања греха неделотворно је; исповедање греха без опроштаја узалудно је; опраштање греха без разрешитељне свештеничке молитве на исповести, спољна је форма кајања без његове делотворности.

Калез – света чаша. То је друго, стародревно име за **путир**.

Календар – скуп правила, прописа о рачунању времена и о дељењу времена на временске јединице: часове, дане, седмице, месеце и године. Данас у Србији постоје два календара: стари или **јулијански** (који је у званичној црквено-богослужбеној употреби код православних хришћана, јер су све богослужбене књиге обележене по старом календару) и нови или **григоријански** календар (који је у званичној, државној употреби). Стари календар израдио је египатски астроном Созиген, 46. године пре Христа, по налогу Гаја Јулија Цезара (отуда назив јулијански), а тај календар прихватио је Први васељенски сабор (у Никеји, 325. године). Према старом или јулијанском календару, година има 365 дана и 6 часова, па је прихваћено да три, од четири године, имају по 365 дана, а четврта – 366 дана. Пошто је овај календар био нетачан (мало је дужи од астрономске године, па је разлика у XVI веку износила 10 дана у минусу), дошло је до реформе календара, коју је 1582. године извршио папа Григорије XIII (отуда назив григоријански), тако што је 5. октобар 1582. године прогласио за 15. октобар. Међутим, ни григоријански календар није тачан. Данас, између јулијанског и григоријанског календара, разлика је 13 дана, а 2100. године та разлика износиће 14 дана. Црквена година је време од 1. септембра једне, до 31. августа друге календарске године, у коме времену се заврши један годишњи богослужбени круг. Грађанска година је време од 1. јануара једне до 31. децембра исте године. Код других народа године почињу другим месецима и рачунају се по другим важним историјским догађајима из њихове традиције.

Калуђер – грчка реч која значи: добри старац. То је обично старији монах који дуго живи сам и подвизава се, тј. монах који живи у одрицању, посту и молитви. **Калуђери** живе или у манастирима, заједно са другим манастирским братством, или у пустињи, где живе испосници и усамљено. То имају право обављања свештенорадњи. У историји монаштва (в. **Монаштво**) постоје бројни примери побожних људи (**калуђера**) који су одлазили из градова или насеља у пустиње и тамо проводили живот у подвизима самоодрицања, у молитви и размишљању о Богу.

Камилавка – грчка реч која значи: капа од камиље длаке (користила се у пустињама да заштити бедуине од сунчеве врелине). У грчком језику Камилавка значи добру капу, с тим што је у нашем, српском језику дошло до пермутовања слова **л** и **м**, па уместо калимавка, што значи добра капа, дошло је до именице **камилавка**. У Православној цркви, **камилавка** је висока, ваљкаста капа, коју носе православни калуђери и свештеници. Она је касније добила цилиндричан облик, какав има и данас. **Камилавку** су прво почели да носе калуђери и свештеници у Грчкој православној цркви, а онда су васељенски патријарси почели да одликују **камилавком** поједина свештена лица у Руској и другим православним црквама. Беле или љубичасте **камилавке** носе свештеници, отуда за њих назив **бело**

свештенство, с тим што су љубичасте камилавке обично носили протојереји, а црне **камилавке** носе калуђери, отуда за њих и назив **црно свештенство**.

Капела – посебна зграда, саграђена уз саборну цркву, на којој се налази крст, а најчешће је намењена личним молитвама монаха, царске породице и дворјана. У **капели** се може вршити свако богослужење, осим Свете литургије, а и Света Литургија, када се из саборне цркве у **капелу** пренесе антиминос. У првим временима хришћанства **капеле** су грађене на местима гробова хришћанских мученика, затим поред насеља или на трговима, али увек као успомена на неке догађаје везане за историју хришћанске цркве.

Катакомба – у почетку хришћанства, назив за свако место где је јавно гробље, а касније, назив за свако подземно место у које су се хришћани за време гоњења скривали, сахрањивали своје мртве и тајно прикупљали да би се Богу молили. **Катакомбе** су подземни ходници, прављени у форми лавиринта, у чијим се зидовима налазе посебна удубљења – гробови. Најпознатије **катакомбе** су у граду Риму, дугачке и по неколико стотина метара. У време страшних прогона, којима су хришћани били изложени током првих векова гоњења, **катакомбе** су служиле за обележавање празника посвећених хришћанским мученицима, затим за обред причешћивања хришћана, као и за становање у случају какве велике невоље.

Кашичица – свети сосуд који служи за причешће свештенослужитеља и верника. То је мала, метална, сребрна или позлаћена, кашичица која има на крају дршке крстић, као симбол хришћанске вере и победе. На богослужењу **кашичица** се почела употребљавати да се не би догађале злоупотребе са Светим Даровима (једна верница је однела кући Свете Дарове и са њима врачала), а и зато да се не би просипали Свети Дарови приликом самог чина причешћа. **Кашичица** је уведена у богослужбену употребу после Шестог васељенског сабора (у Цариграду, 680.), а до тада хришћани су примали причешће на руке, прекрштену једну преко друге, како данас примају нафору. У Грчкој православној цркви сматрају да је **кашичицу** увео св. Јован Златоусти, али о томе нема научних доказа.

Келија – мала просторија, собица у којој живи монах. **Келија** се обично налази у самом манастиру или поред њега. У манастиру Хиландару монашке **келије** су у зидовима самог манастира. Оне су настале из жеље монаха да олакшају монашки живот, тиме што ће се повлачити у самоћу **келије** и предавати се безмолвију, молитвеном тиховању и созерцању, а можда и зато да подвиг монаштва учине још тежим и усамљенијим.

Киновија – манастирска заједница у којој монаси живе као чланови заједничког братства, где им је све заједничко: стан, одећа, исхрана. Овај облик монаштва назива се и другим именом: **општежиће**. Овакву монашку

заједницу први је основао св. Пахомије, око 320. године у Египту, на источној обали реке Нила. Оснивач **киновије** у Палестини био је св. Теодосије Велики. Од IV века се овај начин монашког живота проширио међу све друге православне народе, а у истом виду се одржао и данас, мада данас има и других облика монаштва.

Кириопасха – грчка реч која значи: главна Пасха. **Кириопасха** је дан када највећи хришћански празник – Васкрс – падне на празник Благовести (7. априла / 24. марта), па се тога дана врше обе празничне службе – васкрсна и благовештенска.

Клевета – злонамерна лаж, измишљотина којом се неко ниподаштава, омаловажава. **Клеветом** се нечије име представља рђавим, прља нечија част и унижава његово достојанство. Онај који се служи **клеветом** назива се клеветник. Клеветник показује да нема хришћанске љубави у себи, да је горд, завидљив, да жели да потцени друге да би себе узвисио. Ширење **клевете** је ђаволски посао, јер се и сам ђаво назива клеветником и оцем лажи. Он није само отпадник од Бога, већ и клеветник који ради против Бога код људи и против људи пред Богом, који дакле клевета људе пред Богом и Бога пред људима. Зато не би требало говорити о туђем греху пре него што човек упозна свој грех. Уколико је човек свестан свога греха, неће имати времена да мисли и говори о туђим гресима.

Клетва – зла жеља правог хришћанина упућена некоме као освета, као призив Божје казне због учињеног му неког зла. **Клетва** је призивање несреће на некога, жеља да некога задеси или прати какво зло, а обично је изречена уз призивање натприродних сила, које треба да буду извршиоци, осветници. **Клетва** обично чини преварени на оног који га вара, затим просјак на тврдицу, девојка на момка, који јој обећа брак, па је искористи и превари, а српски народ верује да се оправдана клетва, уз призив натприродне моћи, и остварује. Штавише, у првој, Раној цркви институција клетве била је више присутна, а једна од клетви су били и тзв. анатематизми, који су се читали као бацање проклетства на све јеретике у Прву недељу Православља.

Кнежева клетва

„Ко је Србин и српскога
рода, и од српске крви и
колена, а не дошо на бој на
Косово, не имао од срца порода,
ни мушкога ни девојачког!
Од руке му ништа не родило,
рујно вино ни шеница бела!
Рђом кап`о док му је колена!”

Једна од таквих **клетви** јесте она коју је кнез Лазар упутио Србима, који нису хтели да пођу у Косовски бој, као и она коју је упутио св. Петар Цетињски Црногорцима, који нису хтели да се боре против Турака. У суштини, **клетва** је последица мржње и жеље за осветом, па се као таква противи Христовском учењу, које од хришћана тражи да опраштају, а не да упражњавају освету (Лк 23, 43), да воле чак и непријатеље своје, да се моле Богу за оне који их мрзе, да благосиљају оне који их куну (Мт 5, 44). Међутим, клетва је пре жеља да победи правда Божја, не ма чија освета, јер св. ап. Павле каже: „**Не чините освету за себе, љубљени, него подајте место гневу (Божјем), јер је написано: Моја је освета, ја ћу вратити, говори Господ**” (Римљ. 12, 19; ср. 3. Мој. 19, 18; 5. Мој.32, 35).

Клечање – положај ослањања на колена, као чест положај верних при молитви Богу, у знак молитвене скрушености и понизности пред Господом. То је положај оних хришћана који су свесни да су учинили грех и који коленопреклоно моле Бога за опроштај свога греха. Истовремено, шњих дана. **Клечање** и устајање из положаја клечања симболички означава: **клечање** – пад на земљу због човекове грешне природе, а **устајање** из положаја клечања – Христов позив да хришћани они који су скрушени и смерни пред Богом, домогну се, освоје небо. Клечање је израз кајања пред Богом, израз скромности, израз зависности од Бога и доказ потребе Божјег милосрђа. **Клечање** постоји још од старозаветних времена, а у Новом завету, клечећи се молио и сам Господ Исус Христос, а по његовом примеру и апостоли, као и први хришћани, све до данашњих дана.

Клир – грчка реч која значи: коцка. Назив овај дошао је отуда што је најпре коцком изабран цариник Матеј за апостола (Д. ап. 1, 26), па се од тада неко ко припада свештенству или каталогу свештенства неке аутономне или аутокефалне цркве назива **клирик**. У списак **клирика** улазе сви свештенослужитељи и монаси дотичне дијецезе, као и црквенослужитељи, дакле сви они о којима води рачуна надлежни епископ.

Клисар – у Православној цркви: црквени послужитељ, црквењак, особа која се брине о реду и чистоћи цркве, како за време богослужења тако и

изван њега. **Клисар** је задужен за употребу црквених звона у време богослужења или обавезу звоњења у потребно време, он откључава и закључава цркву и води рачуна о свим другим црквеним стварима (о свежој води да се припреми свежа просфора, о припреми вина за Свети принос, топлоте за уливање у свети путир).

Клобук – монашка камилавка са копреном, која са три стране камилавке пада на леђа и рамена монаха, а носе га монаси и епископи и дају у сваку канонску посету парохијама или другим црквама. Савремени назив за **клобук** је **панакамилавка**.

Ковчег – уопште: велики дрвени сандук са поклопцем, у који се остављају одећа, рубље, разне драгоцености и слично. У библијском и хришћанском предању, **ковчег** је симбол присутности Бога у народу. У старозаветној историји познат је Ковчег завета или „Ковчег измирења”, који је, најпре, чуван у јеврејској Скинији (шатору), а касније у Соломоновом храму, у најсветијем његовом делу – Светињи над светињама. У том **ковчегу** чуване су Мојсијеве таблице – Десет Божјих заповести, света мана, Аронов жезал, као и најсветији симболи старозаветне јеврејске религије и историје. Поред овог ковчега, постоји и **мртвачки ковчег** – дрвени сандук у који хришћани полажу тело покојника, да би се исто могло часно пренети на гробље и сахранити у гробу.

Кољиво – кувана пшеница са медом. У хришћанској цркви, **коливо** се приноси у сећање на Господње празнике и светитеље, у сећање на мртве и у петак прве недеље Великог поста, у част светог великомученика Теодора Тирона. **Кољиво** се приноси и у спомен оних хришћана који су своје животе дали за хришћанску веру, нарочито оних који су своје животе дали у прва три века хришћанске цркве, јер су их приморавали да једу многобожачке жртве, да би их саблазнили и натерали да отпадну од хришћанске вере. **Кољиво** се, такође, припрема за Крсну славу, као славско жито, а припрема се и при давању парастоса за умрле (тада пшенична зрна, од којих се прави **кољиво**, симболички означавају живот, у складу са речима Светог писма (Јн 12, 24), док мед симболише сладак укус раја и будућег блаженог живота за вернике који живе у заједници са Господом Исусом Христом.

Коливари – према називу **кољиво** настао је назив **коливари**, а то су припадници духовног и препородитељског покрета који се појавио на Светој Гори, крајем XVIII и почетком XIX века. Они су тежили да се обнови изворни, аскетски и православни начин живота, па су најрадије живели испоснички, једући углавном **кољиво**, као што су то радили првобитни хришћани за време гоњења под римском влашћу, која их је хтела оскрнавити крвљу идолских жртава.

Кондак – врста кратке црквене песме која се пева на јутрењу или литургији, налази се на јутрењу иза шесте песме канона, а испевана је у похвалу светитељу који се тога дана слави. О овој врсти црквених песама нема много података. Познати су писци ових кондака: св. Роман Мелод – Слаткопевац, св. Андреј Критски и многи други.

Копље – црквени сосуд, тј. мали свештени ножић, с обе стране оштар (чија је оштрица налик на копље). Дршка овог ножића завршава се крстом. **Копље** се употребљава за спремање – сечење Светог Агнеца, тако што се сечивом **копља** вади Агнец из Просфоре на Проскомидији, као и друге Честице за свете (тзв. девет чинова, за живе и за мртве), а приликом причешћа свештенослужитеља **копљем** се сече део **Агнеца** (ХС), на онолико делова колико има свештенослужитеља за причешће. **Копље** симболички представља оно копље којим је прободено Христово ребро, приликом Његовог распећа на крсту (Јн 19, 34).

Корван – грчка реч која значи: црквени прилог, дар, принос у новцу. **Корван** означава црквну благајну, жртвени дар у новцу, који верници дају благајни храма или стављају на целивајућу икону. Овај добровољни прилог у новцу свештеници касније заједнички и међусобно деле на равне делове у недостатку редовних месечних примања, као део својих личних издржавања.

Косово – територија на југу Србије, која је колевка српске државности, културе, богољубља и родољубља, зеница српске душе, срце српског постојања, свето место нашег свеколиког народног бића. **Косово** је светилник и будилник наше верске и националне свести, свети праг наше народне куће, кров и небо наше духовности и културе. На **Косову** су се сваких три стотине година дешавале велике и значајне битке за опстанак српског народа. Највећа битка на Косову пољу десила се 15. јуна (по јулијанском календару) 1389. године, битка између српске војске, под командом кнеза Лазара Хребељановића и турске војске, коју је предводио султан Мурат I. У тој борби, у историји познатој као **Косовска битка**, погинула су оба владара, што скоро да није забележено у историји, а битка је завршена без стварног победника. На **Косову** је, пре свега у одбрани вере, па онда отаџбине и нације („**за крст часни и слободу златну**”), погинуо цвет српског племства и најпродуктивнији део становништва војника, а Срби су неколико година после те битке утонули у вишевековно ропство под Турцима, које је било узроком губљења државе и духовног, моралног и материјалног нашег народног напретка. Овде је важно истаћи следеће: одредивши се за борбу против поробљивача – Турака, свети кнез Лазар определио се за **Небеску Србију**, за једино исправну одлуку, а то је борба за свој народ и за царство земаљско и небеско истовремено. Борећи се до свога погубљења, кнез Лазар је испунио Христову заповест „**да љубите једни друге као што ја вас љубим. Од ове љубави нико нема веће, да ко живот свој положи за пријатеље своје**” (Јн 15,12–13). Оно што је Јерусалим

за Јевреје, то је **Косово** за Србе. Јевреји, у вавилонском ропству, заклели су се: „Ако заборавим тебе, Јерусалиме, нека ме заборави десница моја!” (Пс 137, 5). Срби, ма где били и живели, ма куда ходили и бродили, где год да их има, морају се заклетити, као Јевреји на рекама вавилонским: „Ако заборавимо тебе, Косово, нека нас заборави десница Господа Сведржитеља!” Не може бити Срба, ако Косово није српско, нити сме бити Косова без Срба. Све док уопште постоји иједан Србин на свету, српско Косово не сме бити заборављено, него поново ослобођено!

О Косову су наши песници, епски и уметнички певали и мртве душе дизали да га бране:

Косово! Косово! Наша рано вечна,
Што нам никад неће зарасти и проћи...
Могу сто победа за овима доћи;
Бољка нам је стара, љута, неизлечна...

(Божа Весић, Пред Приштином)

Бог да прости!

Пео сам се на све горе,
Што их Српска земља има,
Љубио сам голе стене,
Грлио се с каменима.
Ишао сам на све стране,
Тужна лица, ногом смелом,
Сваку стопу Српске земље
Квасио сам сузом врелом.
А кад дођох на Косово...
Сташе сузе од жалости,
Само усне шапутаху:
Бог да прости! Бог да прости!

(Милорад М. Пејровић)

Крипта – грчка реч која значи: подземни ходник. То је подземна црквица, која се првобитно правила испод главног олтара, а касније се **крипта** правила и испод целе цркве. У новије доба, **крипта** је скривен (покривен) гроб за ктиторе или црквене великодостојнике, који се обично налази испод површинског пода храма.

Крст – симболички мотив познат још из времена праисторије, најпре као знак понижења, па онда справа за мучење, а касније као симбол распетог Христа, чиме је **крст** постао најраширенији симбол хришћанства. Облик **крста** на коме је био распет Господ Исус Христос не може се са

сигурношћу тврдити, па се зато данас срећу крстови различитог облика (четворокраки, шестокраки, осмокраки). **Крст**, као оруђе на коме је страдао Спаситељ, од самог почетка хришћанства био је за хришћане светиња и симбол спасења, симбол којим се изражава вера у основне тајне хришћанства, као и вера у људског рода. Због тога се хришћани и крсте, односно знаменују себе часним крстом, а тај обичај крсно знаменовања потиче још из доба апостола. Православни хришћани крсно знаменовање чине са три прста, састављајући палац, кажипрст и средњи прст, а код крсног знамења, са тако састављеним прстима десне руке, прво дотичу чело (уз речи: у име Оца), па стомак (уз речи: и Сина), онда десно раме (уз речи: и Светог Духа) и на крају, лево раме (уз речи: Амин!). Овако се крсти, зато што је по речима св. Исака Сирина, крст „јакo оружје и нико те неће моћи победити, када станеш под његову заштиту.”

Крстионица – једно мање одељење у храму или манастиру, односно у црквеним канцеларијама или посебна зграда у дворишту храма, у којој се обавља света тајна крштења.

Круна, Владарска – симбол владарске моћи и достојанства, коју су одавнина носили владари као знак победе над непријатељима или знак одликовања за мудро владање народом. У почетку је Круна била у облику круга, најчешће исплетена од ружа или неког другог цвећа, а касније искована од метала, најчешће од злата, опточена драгим камењем и бисерима. Владар је носи приликом устоличења, председавања скупштином или неким сабором, за време свечаних прилика, односно када седи у своме престолу.

Круна, Црквена – 1) инсигнија епископска – Митра – која је симбол епископске моћи и достојанства коју му је, преко апостола, дао Господ Христос и значи част и славу, знак високог достојанства који има у Цркви, али и знак одговорности за спасење своје поверене му пастве. Митра је симбол Христовог трновог венца који је Он понео „ради нас људи и ради нашег спасења”, па није предмет помодарства. 2) Круна на глави Пресвете Богородице означава да је она Краљица – Царица неба. 3) Круна на глави неког мученика означава његову победу над грехом и смрћу и 4) Круне – Венчила – које се стављају на главе младенцима у храму приликом венчања, такође су знак победе љубави над себичношћу и знак крунисања љубави два млада бића који желе да ступе у свету брачну заједницу.

Крштење – света тајна коју је, као и остале Свете тајне у хришћанској цркви, установио Господ Исус Христос и којом се новокрштени поновно духовно рађа помоћу благодати Светог Духа (Јн 3, 35). **Крштење** је света тајна у којој се оно лице које се крштава три пута погружава у воду, уз изговарање речи од стране свештеника: „**Крштава се слуга Божји** (каже се име онога који се крштава), **у име Оца**, (кум каже: амин), **и Сина**, (кум каже: амин!), **и Светог Духа** (кум опет каже: амин!). Тиме се новокрштени чисти

благодаћу Божјом од сваког греха, пре свега последица прародитељског и личног греха, будући да је крштењу у Раној цркви претходио дуг период припреме покајања, а после крштења обављало се и причешће новокршеног. Тиме новокрштени постаје новим духовним човеком, пуноправним чланом Христове цркве. У овом светом чину човек од многобошца постаје хришћанин, од неверника верник и, од Богом незаштићеног бића, благодаћу Божијом, заштићени човек. Разуме се, крштењу сваког хришћана претходи његова вера у Исуса Христа, која се исповеда речима кума, ако је дете мало, или речима одраслог који се крштава: „**Верујем у Христа, као Цара и Бога.**”, уз читање и Симбола вере. После Свете тајне крштења следи света тајна миропомазања и света тајна причешћа, као печат крштења, како би се новокрштени сјединио са Господом Исусом Христом, кроз примање Тела и Крви Христове. Зато је у Раној хришћанској цркви био обичај да се крштење обавља непосредно пре Свете Литургије, како би новокрштени присуствовао самој Литургији и на њој се причестио. Основ за Свету тајну крштења налази се у учењу Господа Исуса Христа, који је послао у свет апостоле и дао им заповест да уче све народе крстећи их у име Оца и Сина и Светога Духа, као и да их науче да чувају све што им је рекао (Мт 28,18). Горе поменутом формулом крштења дозвољено је да сваки крштени хришћанин може крстити некршеног у случају нужде или смртне опасности, под условом да зна да употреби формулу крштавања, па ако тако крштени, не дај Боже, умре, над њим се врши опело као да је крштен од ма ког свештенослужитеља; а ако крштени на тај начин остане у животу, свештеник ће извршити допуну тог крштења, то јест, цео чин крштења, крштавајући га тзв. условном формулом: „**Крштава се слуга Божји, ако није крштен....**”

Кум – у православном обреду крштења – је особа која присуствује крштењу као сведок и, истовремено, особа која је одговорна за хришћанско васпитање новокршеног детета коме је он сведок. Другим речима, **кум је духовни родитељ** детета или новокршене особе. Када је настала институција кумства код хришћана, не зна се тачно. По једнима, то је остатак јеврејске традиције да на обреду обрезвања у породици буде сведок тога чина. По другима, **кум** је сведок по пракси из римског права, пошто се на крштење гледало као на неку врсту уговора, а за сваки уговор, као правно ваљани документ, били су потребни сведоци. По трећима, што је највероватније, **кум** је институција хришћанства и постоји од почетка хришћанства, од крштења одраслих хришћана, када је био потребан сведок исправне и истрајне одлуке оног који жели да се крсти и да је заслужан крштења. Сродство на основу кумства у нашем народу важније је и поштованије него крвно сродство. Кум на венчању није исто што и кум на крштењу. Кум на венчању само је сведок Свете тајне венчања и није у истом сродству кумства као што је кум на крштењу.

Л

Лавра – облик монашког живота. Први, по настанку, облик монашког живота био је пустињски облик, карактеристичан за оне монахе који се удаљавају из места живљења и повлаче у самоћу. Други, по настанку, облик монашког живота био је **лавриотски**, који је у Палестину донео преподобни Иларион, ученик св. Антонија Великог. Тај облик монашког живота се проширио и створио различите монашке колоније које су добиле име **Лавра**. **Лавра** се битно разликује од манастира у правом смислу речи, јер се **Лавра** састоји од многих самосталних келија, које су мање – више удаљене једна од друге, а које имају заједнички храм, у којем се сабирају сви монаси – лавриоти, на заједничку молитву, исповест и причешће. Прва **Лавра** основана је око 330. године. Монашки живот у **лаври** има своје предности и недостатке, па отуда тежња да се тај облик монаштва замени општежићем (киновијом).

Лавриоти – монаси чланови неке монашке лавре.

Лаик – реч која потиче од грчке речи, која значи: народ. Према томе, лаик је грађанин, особа која припада народу, за разлику од назива клирик који се односи на свештена лица, на свештенослужитеље који припадају црквеном клиру. Међутим, у православној цркви, **лаици** су изабрани народ Божији (1. Пет. 2, 9; Д. ап. 20, 28–30; Еф. 5, 25–26), који се назива и паством Христовом, а то су верници који имају различите положаје у Православној цркви. **Лаик** или **световњак**, клирик или **свештеник** су, у извесном смислу, синоними. **Лаици** (световњаци) и **клирици** (свештенство) чине једно и нераздељиво, мистично Христово тело Цркву коме је глава Христос, а верници су удови тог организма, будући да Христову цркву чине: свештенство (епископи, свештеници и ђакони) и Божји народ.

Лакомство – похлепа, грамзивост, неутожива жудња за нечим, обично за материјалним добрима. То је негативна особина човековог бића, која га уводи у вртлог живота и не да му духовног мира ни спокојства, а која означава узимање онолико материјалних добара, колико му није нужно потребно. Лаком човек се одликује жељом, страшћу да се на сваки, често и нелегалан начин, домогне туђега, да за себе приграби што више материјалне користи. Тако је лакомком богаташу Господ Христос рекао: „**Безумниче, ове ноћи тражиће душу твоју од тебе; а оно што си припремио чије ће бити?**” (Лк 12, 20). Свето писмо **лакомство** назива идолопоклонством (Кол 3,5), а свети оци се слажу да је **лакомство** болест душе, дакле, духовна болест човековог бића.

Ламентација – латинска реч која значи: нарицање, јадиковање туговање и оплакивање, какво је, на пример, јадиковање изложено у Библији, у старозаветној књизи **Плач Јеремијин**, **Јовово јадиковање** (гл.3) и.т.д.

Ласкање – неискрено и претерано улагивање, угађање некој особи нетачним речима; претерано дивљење особинама неке особе ради некакве материјалне користи или чулног задовољства. **Ласкање** је, према Светом писму Новог завета, обострани грех онога који чини ласкање и онога који слуша то ласкање, посебно ако ужива у томе, јер се, најчешће, **ласкање** користи као прикривена лаж ради задобијања некакве личне користи. **Ласкавац** (човек који се служи ласкањем) јесте исто што и змија отровница која вам својим језиком убризгава отров у душу и условљава вашу духовну погинућу. Лицемерима је Господ рекао: „**Тешко вама књижевници и фарисеји, лицемери, што сте као окречени гробови, који споља изгледају лепо, а унутра су пуни костију мртвачких и сваке нечистоте**” (Мт. 23, 27). Из тог разлога, свети апостол Павле саветује: „**Зато одбацивши лаж, говорите истину сваки са својим ближњим; јер смо удови један другоме**” (Еф. 4, 25). „Који кнез слуша лажне речи, све су му слуге безбожне” (Приче 29, 12).

Латрија – грчка реч која значи: богопоштовање. На васељенским саборима хришћанске цркве, који представљају непогрешиви црквени ауторитет, формулисани су и одређени изрази који прецизно дефинишу догмате хришћанске цркве. Тако је **латрија** израз који се односи искључиво на поштовање Бога, израз који означава дубоку религиозну радњу кроз коју се исказује потпуна зависност и покорност Божјој вољи, религиозно и мистично осећање преко кога се хришћани обраћају Богу, као бићу које је пуно љубави према свему, па и према човеку: „**Господу Богу клањај се и њему јединоме служи**” (Мт 4, 10). У православном учењу, поштовање анђела, светитеља или икона, никако се не сме поистоветити са поштовањем Бога, јер, по речима светих отаца, „**корисно је и Богу угодно стављати иконе и указивати им части, али то поштовање је само указивање части, а не служење њима, јер служити ваља само Богу.**”

Лахан – црквени сасуд, тј. посуда у облику лавора, која служи за ритуално прање руку епископа, пре почетка и у току свете литургије. Чтец, који епископа посипа водом, у десној руци држи бокал са водом, у левој **лахан**, а око врата пешкир.

Левит – сина старозаветног патријарха Јакова. **Левити** су примили искључиво право да се баве свештеничком службом. Старозаветно свештенство делило се на првосвештенике, свештенике и **левите**, а **левити** су били најнижи сталеж свештенства. Они су чували ред на богослужењу, руководили приношењем жртава, певали у хоровима и били, као најписменији, летописци. **Левити** су постојали до појаве хришћанства, а када су почели да прелазе у хришћанство, тада су добијали ранг свештеника у хришћанској цркви (Дап. 6, 7). Трећа књига Мојсијевог Петокњижја зове се **Левитска** и она најбоље описује службу **левита**.

Легион – израз који је у Римском царству означавао један део римске војске. Израз **легион** помиње се у Светом писму Новог завета, где означава мноштво, множину и то множину злих духова који опседају човека (Лк 8, 30).

Лепта – најмања новчана јединица код старих Јевреја, која је код Грка вредела стоти део драхме. Ова новчана јединица помиње се у Светом писму Новог завета (Мк 12, 41–44; Лк 21, 1–4), где означава мали прилог који је искрено дала Богу сиромашна удовица и који је Богу угодан, за разлику од неискрених, иако великих материјалних прилога које дају понеки богати људи, који Богу нису угодни, јер се дају од сувишка и често ради разметљивости и самохвалисања.

Лествице – библијски израз који симболизује стазу, којом се може попети на неку висину и сићи са ње. Такве су **лествице** старозаветног патријарха Јакова, које је он видео у сну, а којима се пењу анђели на небо и силазе с неба на земљу (1. Мој. 28, 12). Касније је св. Јован Лествичник (525.–600.) написао књигу **Лествица**, у којој су описане етапе духовног монашког усавршавања, једно од одличних и незаобиласних штива монашког подвизавања.

Летопис – врста историјског списка или зборник догађаја који се бележе хронолошким редом, обично од најписменијих бележника. **Летописи** се деле на старије и млађе. По угледу на ове **летописе** Српска православна црква донела је, седамдесетих година XX века, Уредбу о формирању и вођењу **летописа** у свакој парохијској цркви, у свим епархијама Српске православне цркве. У ове **летописе** уписују се догађаји и акције везане за црквени живот, постављења и разрешења парохијских свештеника, епископа, обављање црквених празника и слава, збивања у друштву, као и сви други догађаји који су важни за цркву.

Литија – врста богослужења која се врши изван храма, као молитвени ход по насељеном месту, па као таква дозвољава учешће великог броја верника. **Литија** је свечана поворка са крстовима, рипидама, иконама, барјацима и другим светим предметима, према неком месту, или по неком граду или селу или до неког Записа. Литија може бити обична и посебна. Обична је она која је уобичајена у току годишњег календарског круга, а посебна је она која се установљава повремено, у случајевима неке нужде и велике опасности. Обична **литија** врши се на Божић и Васкрс (пре јутрења), а после Свете Литургије, на храмовним или манастирским славама, 1. августа по старом (јулијанском) календару, на празник Крстовдан и Богојављење, као и у част неких месних светиња и великих догађаја од опште важности за цркву и државу. Посебну **литију** одобрава надлежни епископ само у важним и оправданим случајевима црквеног живота (за време неке пошасте, суше, недаћа). На **литијама** се изговарају

молитве које су општег карактера, за добробит целе црквене заједнице: за напредак цркве, здравље верника, родну годину, за заштиту од непогода, за избављење од опасности која угрожава вернике.

Литургија – грчка реч која значи: служба, нарочито служба Богу. Хришћанска **Литургија** води порекло од старозаветне Литургије, којом су се стари Јевреји припремали за Христов долазак. У тој припреми они су приносили жртве Богу, крвне и бескрвне, које су биле израз човекове грешности пред Богом, као и израз захвалности Богу за његова добротинства. Господ Исус Христос својим доласком на земљу укинуо је старозаветне жртве, односно старозаветну Литургију и установио хришћанску **Литургију**, која има одређено значење, тј. која означава чин Свете тајне причешћа и као таква она је Бескрвна жртва Новог завета. Данас је **Литургија** средство помоћу кога православни хришћани изражавају своја унутрашња, побожна осећања и средство за оплемењивање човековог срца, јер **Литургија** православне нехришћане учи међусобној љубави и једнакости у моралном достојанству пред Богом, љубави према Богу и људима, кроз општење и духовну заједницу с Богом. **Литургија** се дели на три дела: Проскомидију, Литургију оглашених и Литургију верних. У Православној цркви постоје четири врсте **Литургија**: Литургија св. Василија Великог, Литургија св. Јована Златоустог, Литургија Пређеосвећених Дарова, која се зове другојачије и Литургија св. Григорија Двојеслова и Литургија светог Јакова брата Господњег. Литургија св. Василија Великог одликује се нешто дужим молитвама и служи се десет пута годишње: у првих пет недеља Великог поста, на Велики четвртак и Велику суботу, на Бадњи дан и Крстовдан и на дан св. Василија Великог. Литургија св. Јована Златоустог служи се у све остале дане у току године, осим у среду и петак сирне седмице, понедељак, уторак и четвртак прве седмице Великог поста и на Велики Петак (ако на Велики Петак падну Благовести, тада се служи Литургија св. Јована Златоустог и односи се на Благовести). Литургија Пређеосвећених Дарова служи се у дане Великог поста, осим суботе и недеље и прва три дана Страсне (Велике) седмице, а свети Дарови за ову Литургију освећују се раније када се служи литургија св. Василија Великог или св. Јована Златоустог. **Литургија**, као најважније богослужење православне цркве, служи се сваки дан, осим у дане који су утврђени црквеним правилом. **Литургија** се служи пре подне, после изласка сунца, понекад у поноћ (Божић, Васкрс), а врло ретко по подне (као на Велику Суботу у 13 часова по Николајевићевом типикју).

Литургика – богословска наука чији је предмет хришћанско црквено богослужење. **Литургика** је научно излагање и разјашњење богослужења било које цркве, док је **Православна литургика** научно излагање и разјашњење богослужења Православне цркве. Темelj православном богослужењу положио је сам Господ Исус Христос, када је установио свету тајну евхаристије и њено свршавање под видом хлеба и вина (Мт 26, 27), односно када је установио причешће, које је центар православног

богослужења. **Литургика** се дели на два главна дела: општи и посебни. У општем делу говори се о свему ономе што је потребно за православно богослужење и о облицима богослужења који се често понављају. У посебном делу излажу се посебна богослужења, нарочито Света Литургија и остала богослужења (дневна, седмична, годишња), свете тајне и молитвословља.

Личност – израз који је превод грчке речи, која значи: маска, образаина, лице, личност, лицем к лицу. По православном учењу, у Богу се разликује суштина и личност. Бог је један по суштини, а тројичан по личности, тј. једна Божја суштина има три личности: Оца, Сина и Светог Духа, које су окренуте једна према другој и прожимају се у заједници савршене љубави кроз **троличност** Бога. Исто тако, по православном учењу и полазећи од библијске тврдње да је човек створен по лику Божјем, да је боголик, личан (дакле, јединствен и непоновљив), а то значи да је створен да живи у заједници са Богом, да је призван од Бога да достигне савршенство Божје личности. Зато се **личност** човека не може дефинисати никако другачије, осим на следећи начин: **личност** је карактеристика човека која га наводи да се, извршавајући Божје моралне законе, све више приближава Богу и савршенству Божје личности. Дакле, човек је личност само ако је у заједници са другом личношћу, ако је окренут ка другој личности, првенствено, ако је окренут ка **личности** Бога. То значи да се човек, као боголика личност, рађа као личност, а својим животом у Христу човек постаје све више **личност** уколико је **сличнији** Христу. **Личност** је човек који, својом слободном вољом, живи у заједници са Богом и који непрекидно тежи да ту заједницу усавршава. Према овоме, православно учење о **личности** доста се разликује од световног учења, по којем је личност појединац (индивидуа), који се одликује интелектуалним, моралним и ауторитативним вредностима.

Логос – грчка реч која значи: реч, ум, мисао, смисао, закон, закон света, Бог, итд. Појам **Логос** потиче из грчке философије, где је означавао нешто битно за све постојеће. Међутим, реч **Логос**, код сваког античког философа који је употребио ту реч, има друго значење, па је, до данас, наука пронашла 78 значења речи **Логос**. Данашње хришћанско богословље за појам **Логос** има два значења: прво, појам **Логос** схваћен је, као **Логос Божји** – друго лице Свете Тројице, Син Божји, Господ Исус Христос (**Логос Божји** = Реч Божја) и друго, појам **Логос** схваћен је у смислу логосности или божанског смисла. Овим другим значењем појма **Логоса** православље жели да каже да ништа није нелогосно у егзистенцији света и бића, односно, да све постоји у Богу, да све има свој разлог постојања **raison d'être** (франц.), разумност, циљност, божанственост. А све то логосно не може се схватити без првог значења појма **логос**, тј. без **Логоса Божјег** – другог лица Свете Тројице, Исуса Христа. Јеванђелист Јован почиње своје јеванђеље речима: „**У почетку беше Логос (Реч) и Логос беше у Бога, и Логос беше Бог. Оно беше у**

почетку у Бога. Све кроз Њега постаде, и без њега ништа не постаде што је постало. У Њему беше живот...” (Јн. 1, 1–4). Философски речено, **Логос** је први акт агенс Божјег стварања, први одјек еха Божје стваралачке мисли, почетак промишљања о свету. Никада није било Бога без Логоса, нити Логоса без Бога, јер су Бог, Логос и Свети Дух нераксидива и нераздвојива заједница љубави и постојања троличног Бога. Дакле, логосност и **Логос Божји** формирају дијалог, заснован на јединству Творца у Његовој троличности и Његове творевине, на непосредности оног који логосно, промишљено ствара и оног што је смишљено створено.

Љ

Љубав – реч која означава најсавршенији однос између два слободна и разумна бића, првенствено између Бога и човека. Појам **љубав** односи се, пре свега, на духовну суштину, на појаву која не садржи ништа грешно, ни телесно. Бог је **љубав** (1. Јн 4, 8), која ни у чему није користољубива него саможртвена. Дакле, Божја љубав је Божја сила која је „натерала” Бога да створи свет и човека, сила која је приволела Бога да се оваплоти у човека и да на савршен начин сједини божанску и човечанску природу, како би се људи, кроз Богочовека Исуса Христа, пронашли као Божја створења и стекли своје савршенство кроз обожење и охристовљење. Човек, као икона Божја, јесте **љубав**, он је одсјај Божје љубави, одраз делотворне љубави. Господ Исус Христос, Син Божји, је због **љубави** према човеку постао „оваплоћена љубав”. С друге стране, **љубав** човека који љуби (воли) Бога уздиже човека до Бога, док човек не постане „бог по благодати” (по благодати раван Богу, али не по Божјој суштини). **Љубав** човекова према Богу рађа се из молитве, а стичући **љубав**, човек се реално сједињује са Богом. По мери испуњења Богом у себи човек и познаје Бога, јер сваки који љуби (воли) од Бога је рођен и познаје Бога. Сви који желе да буду Божји синови, а не ђавољи, треба да љубе Бога и све друге људе, као самог себе. Нико не може волети Бога, ако мрзи ближњег свог, нити може волети свог ближњег, а мрзети Бога који га је створио. Једноставно, Свето писмо таквог назива лажом – лажовом (1. Јн 4, 16–20).

Љубљење в. Пољубац целивање

Љубомора – реч која, најпре, означава сумњу у верност брачног друга, а онда и осећање душевне узнемирености или озлојеђености због сумње или уверења да вољена особа обраћа пажњу, гаји наклоност или љубав према некој другој особи (она може бити оправдана или неоправдана, али је увек штетна по душевни мир). **Љубомора** може бити и осећање зависти, нерасположења, злобе због нечијег успеха, благостања и среће и онда се полако претаче у завист. И у једном и у другом случају Љубомора ствара слику пакла у човековој души.

М

Мајка Божија в. Богородица

Мала Схима – назив за Малу монашку одећу, а то су монаси који положе три монашка завета: послушности, девствености и сиромаштва, то јест, то су монаси који врше обично монашко правило. Ови монаси се, приликом полагања монашких завета, заветују, такође, на молитву Богу, пост и живот у уздржању од ма каквог преједања и неумерености у јелу и пићу. Монасима се, приликом монашког чина, мења световно, крштено име и даје им се друго, монашко име, јер постају друга – духовна личност, доживљавају ново духовно рађање, по речима самог Господа Христа Никодиму: „Не чуди се што ти рекох: ваља вам се родити одозго”; „Што је рођено од тела, тело је; а што је рођено од Духа, дух је” (Јн. 3, 7, 6). Том приликом се над монасима врши и монашки постриг, облачи монашка мантија и опасују се око бедара (обично кожним) монашким кајишем, да као Христов војник буде увек спреман у боју, за победу Христове истине живота, дати свој живот.

Мало освећење воде – чин којим Православна црква призива на воду Божји благослов, а вода, том приликом, добија силу, која служи за оздрављење душе и тела верника, за његову победу над видљивим и невидљивим непријатељима, за освећење храмова, зграда и свих употребних предмета – утвара у храму, као и у кући. **Мало освећење воде** врши се у цркви, наред храма, или у хришћанском дому обично испред славске иконе, односно иконе Господа Христа и Богородице. Свештеник је, заједно са другим учесницима освећења водице, увек окренут Истоку, а тамо се стављају и горе означене иконе. **Мало освећење воде** врши се, такође, и на дан преполовљења празника Педесетнице (тада је Христос предлагао народу воду живу која тече у вечни живот – Јн 4, 5–34), на дан 1. августа и у дане храмовних празника, а понегде је обичај да се ово освећење воде врши у дане Младине (Младог месеца, недеље или петка). Према потреби, **мало освећење воде** може се вршити у кући, у пољу, у врту, или на сваком другом згодном месту и у свако време неке друге духовне потребе.

Мана – храна којом је Бог хранио Јевреје за време четрдесетогодишњег лутања по пустињи (1.Мој 16, 4–14). Ова храна падала је са неба и имала је укус који има помешано брашно са медом (зато се зове „хлеб небески” и „хлеб анђелски”). Реч **мана**, у преносном смислу, означава награду која човека очекује у будућем животу као „небеска храна”, односно духовна

награда за врлине које су га красиле за време његовог праведног живота на земљи.

Манастир – грчка реч чија основа значи: један, сам, усамљен, а у хришћанској цркви односи се на усамљеника, који се склонио од света, који жели да живи усамљено и да се посвети Богу, у строгом посту, послушности, у одрицању од брака и богатства. Ти усамљеници зачетници су монашког, односно манастирског живота, који постоји од првих векова хришћанства, а нарочито од IV века. Према томе, **манастир** је монашка заједница или духовна колонија, у којој живе монаси под надзором свога духовника и старешине манастира (игумана). **Манастири** се деле на мушке и женске, зависно од тога да ли у њима живе мушкарци – монаси или жене – монахиње. Српски народ почиње своје организовано монаштво кроз градњу манастира Хиландара на Светој Гори и кроз градњу манастира Студенице. Темељи ова два манастира развојна су основа свих других српских манастира до данашњих дана (овчарско-кабларских, фрушкогорских, банатских и других). Наша Црква је врло богата манастирима, поготово у прошлости, где је врвео монашки живот као у кошници, а манастири су били расадници: духовности, писмености, медицине, занатства и били су врло организоване и напредне, како духовне тако и економске заједнице. Живот у овим манастирима обављао се по утврђеном реду, односно по византијском типичу, који је преузела Српска Православна Црква.

Мандија – велика епископска одежа која се облачи када се епископ свечано дочекује у време канонске посете приликом храмовних и манастирских слава, свечаних литургија, литија и других повода. Ова одежа води порекло од одежде византијских царева. **Мандија** се разликује од мантије (в. **Мантија**) тиме што има на предњим крајевима извезене 4 таблице, две на прсима и две на доњим крајевима, који означавају Стари и Нови завет, а повезане су тракама. Траке, пак, подсећају на то, да учење епископа полази од Старог завета и завршава се у Новом завету. Комплетна **Мандија** симболише благодат учитељства епископа, његову моћ и пуноћу епископског позива.

Мандилион – или манипула: свилена трака коју свештенослужитељ носи преко леве руке током богослужења (обично има три крста на себи), а која симболише конопац којим је Христос био везан приликом привођења Понтију Пилату. **Мандилион** симболише и платно којим је било обавијено Христово тело после скидања са крста, а у вези са свим тим **мандилион** симболише и кајање, оплакивање, будност и добра дела.

Мантија – дугачка и широка, обично црна, свештеничка или монашка одежа, са или без рукава, која се носи преко личног, цивилног одела, као знак припадности свештенству и његовог спољашњег распознавања као свештенослужитеља. **Мантија** симболише Божју силу која открива све одлике једног свештенослужитеља: ревност, очишћење, строгост, побожност и смерност свештеномонашког позива.

Мартир в. **Мученик**

Мартириологија – наука о мучеништву и мученицима (в. **Мученик**).

Материце – православни празник, који долази на две недеље пред Божић, посвећен мајкама – дан мајки у Српској православној цркви. За тај дан важи обичај да деца везују све жене, које се могу назвати мајкама, посебно своје мајке, а оне се морају откупљивати поклонима: орасима, сувим шљивама, јабукама и другим слаткишима. Тада свака мајка дели поклоне не само својој деци, него и деци која нису њена.

Матрикула – матична књига, књига протокола; црквена књига у коју се уписују подаци о рођеним, крштеним, венчаним и умрлим. Синоним Матрикуле је Матична књига.

Месија – јеврејска реч која значи помазаник, а коју је усвојио и Нови завет (Јн 1, 41; 4, 25). **Месија** је назив који припада Господу Исусу Христу, зато што се та реч, из низа месијанских пророчанстава Старог завета, обистинила и потврдила у Новом завету, на Господу Исусу Христу – Спаситељу. Пророк Исаија пророкује за Христа: „**Дух је Господа Бога на Мени, јер ме Господ помаза да јављам добре гласе кроткима, посла ме да завијем рањене у срцу, да огласим заробљенима слободу и сужњима да ће им се отворити тамница**” (Ис. 61, 1). Те речи је Господ Христос поновио да се односе на Њега, истинитог Месију (Лк 4, 18). Христос је, дакле, обећани Месија по Божијем послању, јер је својима дошао, а своји Га нису примили, „**А онима који Га примише даде власт да буду чеда Божија, онима који верују у Његово име**” (Јн. 1, 12). Христос је месија и по богочовечанском животу, науци и чудима која је чинио па, према томе, Јевреји, као и сви други народи који очекују неког другог Месију, живе у заблуди. „**Јер (Отац) благоизволи да се у Њему настани сва пуноћа. И да кроз Њега измири све са Собом, учинивши мир Његовом крвљу на крсту, (помиривши) кроз Њега и оно што је на земљи и оно што је на небесима**” (Кол. 1, 19–20).

Метанија – грчка реч која значи: клањање, поклон, дубоки поклон, клањање уз чињење знака крста. **Метанија** је дело покорности, клањање које чини хришћанин свестан своје безначајности и свога греха, клањање у знак захвалности Богу. Постоји **Велика метанија** – велики наклон (наклон када се руком или челом главе додирне тло, што се обично чини пред Часним крстом Крстопоклоне недеље или на Крстовдан) и **Мала метанија** – мали наклон (наклон када се верник сагне колико може до појаса ради исказивања побожног поштовања неког чина, речи молитве, рецимо када целива Целивајућу икону у Цркви. Тада се може додирнути под десном шаком два пута, па целивати икона и опет један такав целив). **Метанија** може бити и црквена епитимија (нека врста „казне“), која се, уз меру поста и чињења милосрдних дела, обично налаже великим грешницима од стране њиховог духовника.

Метаноја – Преумљење, Преображење – грчка реч која значи: обраћање, потпуни духовни преображај, преумљење и преусмерење на боље у духовном начину живљења, потпуна измена грешног стања у коме је човек дотле живео и постизање Христовог умословља, начином новог, светог живота и мишљења који води ка сарадњи и великој љубави између човека и Бога. То је преображење духа и тела. Свети апостол Павле каже: „**Не саображавајте се овоме веку, него се преображавајте обновљењем ума свога да искуством познате шта је добра и угодна и савршена воља Божија**” (Рим. 12, 2); „**Ми ум Христов имамо**” (1. Кор. 2, 16); „**А живим – не више ја, него живи у мени Христос**” (Гал. 2, 20).

Метох – манастирска земља. Овај термин се користи да означи власништво манастира над неком земљом, црквом. Исто тако, **метох** је манастир са околном обрадивом земљом, који је потчињен неком другом, већем и значајнијем манастиру (манастир Св. Стефан у Сланцима, у околини Београда, јесте **метох** манастира Хиландара). За целокупно манастирско имање чешће се користи назив **метохија**. Тако је данашња Метохија некада била својина и земља појединих манастира Српске православне цркве, коју су комунисти одузели од Цркве национализацијом 1946. г., а нови властодршци је нису још увек вратили старим власницима, то јест манастирима.

Милост – српски превод грчке речи, која је најпре значила блиставу заводљивост лепоте, затим унутрашње зрачење доброте и најзад, дарове који сведоче о тој доброти. Према том значењу грчке речи, **милост** је посебна наклоност коју је Бог показао према човеку, да би лакше склопио савез са човеком, односно, **милост** је Божји дар који садржи све друге

Божје дарове (нарочито дар Божије благодати), дар у највишем смислу речи, дар у којем је сажета сва Божја делатност. Божија **милост** је тајна спасења, као и тајна конкретног начина на који је сваки хришћанин прима и доживљава, јер је **милост** владавина Духа Божјег, који је највећи Божји дар, који сведочи човековом духу да га **милост** чини сином Божјим. Слично томе, човекова милост требало би да буде саобразна са Божјом **милошћу**, тј. човек према човеку треба да има осећање милости, болећивости, доброте и племенитости, једном речју, љубав, какву Бог има према свима нама. У једној молитви, Молитви усрдног мољења, на Светој Литургији за време сугубе јектеније, свештеник се моли у име свих верника: „Господе, Боже наш, прими ово усрдно мољење од слугу твојих и помилуј нас по обиљу милости Твоје, и ниспошљи милосрђе Твоје на нас и на сав народ Твој који очекује од Тебе богату милост,” (Служебник, стр. 87)

Милостиња – милост учињена у материјалним добрима према ближњем који је у нужди, конкретним делом, најчешће новцем, којим се та невоља може избећи. **Милостиња** је стара колико и библијска религија, која од самог почетка налаже милост према сиромашнима. Тако се, у Старом завету, јављају прописани облици **милостиње**, као што је обавеза богатијих да један део урода са своје земље оставе да узму (пабирче – Рут 2) сиромашни. У Новом завету, **милостиња** је задржала старозаветну вредност, али и добила нови смисао. Господ Исус Христос је сврстао **милостињу** у један од три степена побожног живота (заједно са постом и молитвом), који воде обожењу човека, а тиме и његовом спасењу. „Блажени милостиви, јер ће бити помиловани” (Мт 5, 7).

Минеј или **Месеџослов** – у Православној цркви је црквена богослужбена књига, у којој су хронолошким редом изложена богослужења свих празника и светитеља, према данима за сваки од 12 месеци, због чега се и сама књига дели на 12 делова, месеци: Минеј за јануар, Минеј за фебруар..... (отуда и реч **Месеџослов**). **Минеј** може бити: месечни, општи и празнични. **Месечни минеј** садржи службе за непокретне дане годишњег круга, док **Општи минеј** излаже службе покретних и непокретних дана празника годишњег круга и заједничке службе светитељима. **Празнични минеј** садржи службе Господњих, Богородичних и већих светитељских празника, по редоследу месечних дана, осим две службе светом Николи (6. децембра и 9. маја), које се налазе на крају књиге Празничног минеја.

Минеологија – литургијска књига која садржи житија светаца, уређена по редоследу месеци црквене године. Ова књига почиње житијама светаца за први септембар (почетак црквене године), а завршава се житијама святих за сам крај августа (31. август по Јулијанском календару крај црквене године).

Мирбожење – поздрав којим се исказује хришћанска жеља да се Божији мир усели у душу онога који се поздравља. Обично је то поздрав за Божић: „Мир Божији!, Уз додатак: „Христос се роди!,” **Мирбожење** постоји од средине XI века, а тада се тако називала забрана псовања у дане који су били посвећени успоменама на догађаје из живота Господа Исуса Христа, као и на велике празнике. Данас је то свакодневна жеља православних хришћана у свако доба дана и ноћи, јер без Божијег мира у себи не може бити ни мира међу људима.

Мирјанин – **световњак** верник који је изван свештеничког реда, који припада световњацима, верницима; световни, мирски човек, лаик, за разлику од клирика, свештеника, односно свештенослужитеља.

Миро Свето – посебно припремљено и варено (од разних мирисних материја и трава), које се употребљава, као видљива страна свете тајне миропомазања (приликом миропомазања новокрштеног), а и за миропомазање поглавара помесне православне цркве или за миропомазање приликом крунисања владара (краља или цара) неког од православних народа (нарочито у прошлим временима). Свето миро, као јединствену материју за наведена миропомазања, православна црква признавала је у свим временима, а то потврђује и рани спис **Апостолске Установе**. О светом миру св. Кирило Јерусалимски каже: „Јер, као што хлеб евхаристије, после призивања Светог Духа, није више обичан хлеб, него Тело Христово, тако и свето миро, после епиклезе (призивања Духа Светог), није више једноставно или обично миро, него је то благодат Христова.,,

Мироварење – сам чин припреме и кувања **светог мира** и поступак освећења **мира**. У Православној цркви, **миро** се почиње спремати Крстопоклоне недеље Великог поста. Тада се уље и вино мешају са разним смолама, мирисним цвећем и травама (од половине XIX века, укупно је потребна 31 материја за варење мира). **Мироварење** се врши у прва три дана Страсне седмице (почиње на Велики Понедељак, а завршава се на Велику Среду), при чему сам епископ ставља дрва под котлове, док свештеници читају јеванђеља, а ђакони мешају миро. Освећење мира обавља се на Велики четвртак, одмах после освећења Светих Дарова на Литургији св. Василија Великог, а освећење може извршити само надлежни епископ. За целу Српску православну цркву, миро освећује српски патријарх са епископима и свештеницима (у Београду), а освећено миро чува се у нарочитим судовима у ризници Патријаршијског храма. Одатле се, према потреби, шаље епархијским архијерејима, који га, преко намесника, достављају старешинама цркава и манастира, а ови их даље деле парохијским свештеницима и свештенмонасима који обављају парохијске послове.

Мироносице – побожне жене које су дошле на Христов гроб, како би помазале Христово тело после скидања са Распећа миришљавим уљем (Мк 16, 1–2), по тадашњем јеврејском обичају. **Мироносице** се називају и посуде за чување светог мира.

Миропомазање – света тајна, која се код православних хришћана врши одмах после свете тајне крштења. Кроз Свету тајну **миропомазања** новокрштеном се дају благодатни дарови Светог Духа, који су му неопходни потребни ради његовог духовног напредовања. Сама Света тајна **миропомазања** врши се на следећи начин: после облачења новокрштеног у бело (у знак духовне радости што је постао ново, духовно биће), свештеник чита припремну молитву за **миропомазање**, а онда, уз изговарање формуле „**Печат Дара Духа Светога**“, и кумовљев одговор: „**Амин**“, свештеник унакрсно помазује новокрштенога светим миром по челу, очима, ноздрвама, устима, ушима, грудима, рукама и ногама, што сачињава видљиву страну ове свете тајне. После опхода око Крстионице (круг је симбол вечности), читања Апостола и Јеванђеља, свештеник врши још две симболичке радње: умивање новокрштеног и пострижење косе на глави (пострижење косе је прва жртва новокрштенога Богу и знак његове жеље да увек и потпуно буде одан Богу).

Миросалка – у православној цркви: дугуљаст предмет, најчешће од метала, налик ножићу, којим свештеник врши помазивање чела верника крстообразним знаком освећеним уљем у знак здравља и спасења.

Мироточивост – натприродно истицање мира обично из моштију неког светитеља, из Господње или светитељске иконе. Према хришћанском веровању свесветих Божјих угодника, као знак посебног Божјег благослова и пројава светости дотичног светитеља. То свето миро чини чуда, обично везана за чудесно оздрављење болесних верника, а често и неверника, а њиме се помазују и здрави верници како би спречили болести и слабости. Код нас се св. Стефан Немања назива Мироточивим, јер је из његових моштију текло свето миро.

Мисија – **Посланство**, слање због обављања одређених задатака, проповедање једног религиозног учења међу људима друге вере, обично међу нехришћанима, паганима. У хришћанству постоји **мисија** од самог његовог почетка, од Господа Исуса Христа који је рекао апостолима: „**Као што је Отац послао мене и ја шаљем вас**“ (Јн 20, 21). Отуда је **мисија** позив цркве да се проповеда Христово учење, да се крштавају верници. Да би **мисија** била успешна потребна су два начела: начин на који се предаје Истина хришћанства („**добро дело је само оно које се учини на добар начин**“) и прожимање мисионара Светим Духом, како би поправио на боље свачији живот, сваку личност и сваку друштвену средину. Дакле, само у сарадњи људске слободе, која је окренута ка Богу и благодатном дејству Светог Духа, остварује се **мисија** цркве у свету, историја **мисије** цркве која је често историја духовног, културног, друштвеног и политичког

ослобођења човековог духа у Богу. „**Познајете Истину, и Истина ће вас ослободити**” (Јн 8, 32).

Мистика – грчка реч која значи: скривен, тајанствен, необјашњив, загонетан. **Мистика** је првобитно означавала учење о тајанственом, а касније се **мистиком** називају сва она учења која се усвајају вером. Тачније, **мистика** је тежња за тајанственим, непознатим и необјашњивим, живот вером и путем вере и непосредног доживљавања Бога. **Мистика** је онај најузвишенији елемент хришћанског религиозног доживљаја (осећање светости, осећање празничног расположења), који у човеку ствара неописиво расположење због човековог личног искуства сједињења са Богом. Дакле, **мистика** је, углавном, повезана са религијом, са ирационалним човековим стремљењима и означава виши степен човековог духовног узрастања у Богу, а тада долази до стварног доживљаја и познавања Бога.

Митарства – нека врста духовних царинарница које се налазе између неба и земље и на којима зли дуси (**митари**) задржавају душе покојника при њиховом кретању ка Престолу Свевишњег Господа, тражећи од сваке душе царину (откуп) за грехе које је починила на земљи. Тај откуп састоји се у добрим делима, која је покојник учинио за време његовог живота на земљи, супротно свом учињеном греху. Приликом задржавања душе на **митарствима** присутне су, поред збора злих духова, и божанске силе, посебно Анђео чувар, који износи врлине душе дотичног верника. Ако се душа, због побожног и богоугодног живота, покаже достојна награде, узмеће је анђели и она ће отићи у царство небеско, а ако се покаже да је земаљски живот проводила у нераду и неуздржавању, узмеће је зли дуси и она ће отићи у пакао. У четрдесети дан, по раздвајању душе од тела, завршава се пут душе по **митарствима** и изриче јој се привремена пресуда, после чега се душа настањује или у рају или у паклу, где обитава до Другог Христовог доласка и коначног Општег суда Божјег Сина над људима, који се обично назива Страшни суд, јер ће бити апсолутно праведан – наградиће праведнике и казнити грешнике.

Митра – у Православној цркви: богослужбена одежда епископа, тј. круна коју на глави носи епископ за време богослужења, чиме подражава старозаветног првосвештеника, који је имао посебно покривало за главу, које се звало „**кидар**”. У почетку, митру је носио само александријски патријарх, док је други источни патријарси нису носили све до XVI века, а епископи православне цркве носе је тек од XVII века. **Митра** има значење **трновог венца**, који је имао Христос на глави, а уједно, **митра** указује на част и славу којом је Бог Отац одликовао Христа Спаситеља. Слично томе, **митра** је знак високог достојанства које је епископ добио од Христа, због деобе дарова у светим тајнама. На митри се обично налазе ликови Христа, Богородице и јеванђелиста, како би се показало да је онај који носи **митру** глава над свима, али покоран учењу јеванђеља и устројству и дисциплини

Цркве. Митра даје право епископу да служи својима као што је Господ служио свима, и Својим светим рукама опрао ноге својим апостолима, рекавши им: „**Кад ја, дакле, Ја Господ и Учитељ, опрах ноге, и ви сте дужни једни другима прати ноге,**” (Јн. 13, 14). И још: „**Ко хоће међу вама да буде први, нека вам буде слуга; као што ни Син Човечији није дошао да му служи, него да служи и даде живот Свој у откуп за многе**” (Мт. 20, 27–28).

Митрополија – црквена административна област у православној цркви под управом митрополита (област која је мања од патријаршије и егзархије). Епархијом управља епископ, митрополијом – митрополит, архиепископијом – архиепископ, егзархијом егзарх и патријаршијом – патријарх. **Митрополија** је и назив за зграду у којој столује и обитава митрополит, који понекад може бити и старешина неке помесне, аутокефалне цркве.

Митрополит – црквени великодостојник епископског чина који има већу част од епископа (по власти су једнаки, али је он „први међу једнакима”, **primus inter pares**), јер су некада митрополити били епископи главних градова (метропола) једне покрајине, па су имали због тога нека права и почаст већа над другим местима, епископима и епископијама које су припадале истој црквеној покрајини.

Многокандило в. **Полијелеј**

Молебан – **Акатист** – је црквено богослужење које садржи молитве или молбе захвалне, упућене Господу Богу или неком од светитеља.

Молебни могу бити заједнички (читају се у храму, пре и после Литургије, после вечерња и јутрења, неком светитељу, поводом храмовних празника, великих државних догађаја или општих несрећа), а могу се обављати и у кући, на захтев неког православног хришћанина, који је у некој невољи и нужди. Молебан или Акатист су скоро синоними.

Молитва – побожан разговор човекове душе с Богом. **Молитва** је уздизање ума и мисли ка невидљивом Богу. „**Злопати ли се ко међу вама? Нека се моли Богу. Је ли ко весео? Нека пева Богу. Бољује ли ко међу вама? Нека дозове презвитере црквене, и нека се моле над њим, помазавши га уљем у име Господње. И молитва вере ће спасти болесника, и подигнуће га Господ; иако је греха учинио, опростиће му се. Молите се Богу једни за друге, да оздравите. Много је моћна усрдна молитва праведника,**” (Јак. 5, 13 – 16). **Молитва** је рађање и духовно богатство човековог живота. Молитва привољева Бога да нам помогне, изгони ђаволе из човекове душе, чини чуда излечења, умируће подиже са постеље. Спаситељ нам је рекао да се овај род, мислећи на ђаволе, „**не изгони, другојачије осим молитвом и постом,**” (Мт. 17, 21). **Молитва** је врлина над врлинама и садржај вере сваког православног хришћанина. Да

би се стекао успех у **МОЛИТВИ** потребно је, пре свега, очистити срце од страсти и страствене привезаности за било шта чулно. Према томе, постоје и различити степени молитве: први степен – то је телесна **МОЛИТВА**, која се састоји у простом читању **МОЛИТАВА** и стајању; други степен – то је усредсређена **МОЛИТВА**, што значи да се човеков ум навикао да буде сабран у **МОЛИТВИ**; трећи степен – то је **МОЛИТВА** осећања, коју карактерише претварање мисли у осећања, а таква **МОЛИТВА** могућа је и без изговарања речи саме **МОЛИТВЕ** то је умна молитва; четврти степен – то је духовна **МОЛИТВА**, што значи да је молитвено осећање достигло непрекидност у трајању за време будног стања и сна, молитве или обеда, што је дар Духа Светог. Постоји, по речима светих отаца, и пети степен – **МОЛИТВА** која се не може достићи умом, **МОЛИТВА** која је карактеристична за светитеље. Сила сваке ове **МОЛИТВЕ** потиче од вере у Бога и дубоког сједињавања срца и ума са Богом. Да би се учврстило јединство Бога и човека, **МОЛИТВА** најпре треба изразити **СЛАВОСЛОВЉЕ**, затим се **МОЛИТВОМ** треба **ИСПОВЕДАТИ**, после чега тек долазе **МОЛБЕ**.

Молитва пре учења

Преблагі Господе, пошaљи нам
благодaт Свeтoг Духa Твог,
кoјa oбaсјaвa и крeпи душe нaшe силe;
дa би смo, слyшaјући пaжљивo нaуку,
кoјa нaм сe прeдaјe,
дорaсли Теби, Твoрцy нaшeмy нa слaву,
рoдитeљимa нaшим нa рaдoст,
a oтaцбини и Цркви нaшoј нa кoрист.

Молитва после учења

Зaхвaљујeмo Ти, Ствoритeљу,
штo си нaс удoстoјиo Свoјe Милoсти,
тe смo пaжљивo слyшaли нaуку
кoјa нaм сe прeдaјe.
Спaси и пoмилуј старeшинe нaшe,
рoдитeљe и учитeљe,
кoји нaс вoдe дa пoзнaмo Истинy,
a нaмa дaруј снагу и мoћ дa мoжeмo прoдужити
кoриснo учeњe.

Јутарња молитва

У имe Oцa и Синa и Свeтoгa Духa. Aмин.
Свeти Бoжe, Свeти Крeпки,
Свeти Бeсмртни, пoмилуј нaс (3 путa).
Прeсвeтa Трoјицe, пoмилуј нaс;

Господе очисти грехе наше;
Владико, опрости безакоња наша;
Свети, посети и исцели немоћи наше,
имена Твога ради.
Господе помилуј. (3 пута)
Слава Оцу и Сину и Светоме Духу,
и сада и увек и у векове векова.
Амин.

Царе Небесни, Утешитељу,
Душе Истине, који си свуда
присутан и све испуњаваш,
Ризнице добара и Даваоче живота,
дођи и усели се у нас
и очисти нас од сваке нечистоте
и спаси, Благи, душе наше.

Оче наш који си на небесима,
да се свети име Твоје,
да дође царство Твоје,
да буде воља Твоја
и на земљи као што је на небу;
хлеб наш насушни дај нам данас;
и опрости нам дугове наше као што
и ми опраштамо дужницима својим;
и не уведи нас у искушење,
но избави нас од злога.

Богородице Дјево, радуј се благодатна Маријо,
Господ је с тобом;
благословена си Ти међу женама
и благословен је плод утробе Твоје,
јер си родила Спаситеља душа наших.

Из постеље и сна подигао си ме,
Господе; ум мој просвети и срце,
и усне моје отвори да Те славим,
Света Тројице: Свет си, Свет, Свет,
Боже, помилуј нас Богородицом.

Анђеле Христов, чувару мој свети,
сачувај живот мој у страху Христа Бога,
утврди ум мој на правоме путу
и учврсти душу моју у љубави небеској,

да вођен Тобом добијем од Христа Бога
велику милост.

Постоји више врста молитава: Оче наш, Богородице Дјево, Јутарња молитва, вечерња молитва, Заамвона молитва и т. д. Образац молитве, по речима самог Господа Христа, јесте молитва **Оче наш** (Мт 6, 9 – 13). При молитви увек је потребно да се осењује знаком крста (прекрстити се) ради Божје заштите и бегства демона од нас, што је апостолско предање од првих векова хришћанске цркве.

Молитва пре доручка

У име Оца и Сина и Светога Духа!
Пресвет Тројице, помилуј нас;
Господе, очисти грехе наше;
Владико, опрости безакоња наша;
Свети, посети и исцели немоћи наше,
имена Твога ради.

Молитва после доручка

Достојно је ваистину блаженом звати
Тебе, Богородицу,
увек блажену и свебеспрекорну
и Матер Бога нашега.
Часнију од Херувима
и неупоредиво славнију од Серафима,
ваистину Богородицу ми Те величамо.
Молитвама Светих Отаца наших
Господе Исусе Христе, Боже наш,
помилуј нас. Амин.

Молитва пре ручка

У име Оца и Сина и Светога Духа!
Оче наш који си на небесима,
да се свети име Твоје,
да дође царство Твоје,
да буде воља Твоја
и на земљи као што је на небу;
хлеб наш насушни дај нам данас;
и опрости нам дугове наше
као што и ми опраштамо дужницима својим;
и не уведи нас у искушење,
но избави нас од злога.

Молитва после ручка

Благодаримо Ти, Христе Боже наш,
што си нас нахранио земаљским Твојим добрима,
не лиши нас и Небеског Царства Твога;
но, као што си дошао међу Ученике Твоје
и дао им мир Твој,
тако дођи и међу нас и спаси нас.

Молитвама Светих Отаца наших
Господе Исусе Христе, Боже наш, помилуј нас. Амин.

Молитва пре вечере

У име Оца и Сина и Светога Духа!
Јешће убоги и наситиће се,
и хвалиће Господа они који Га траже,
жива ће бити срца њихова у све векове.

Молитва после вечере

Богородице Дјево, утроба је Твоја постала света
Трпеза,
на којој се налази Небески Хлеб, Христос Бог наш;
ко од Њега једе не умире,
као што је рекао Он - Хранитељ свију.

Молитвама Светих Отаца наших
Господе Исусе Христе, Боже наш, помилуј нас. Амин.

Молитва Заамвона – јесте молитва коју свештеник чита при крају Свете литургије, пре отпуста, на Солеји иза амвона. Она гласи: Господе, Ти благосиљаш оне који Тебе благосиљају, и освећујеш оне који се у Тебе уздају, спаси народ твој и благослови наслеђе твоје, чувај пуноћу Цркве твоје, освети оне који љубе лепоту дома твога; Ти их прослави божанском силом твојом, и не остави нас који се у Тебе надамо; даруј мир свету твојме, Црквама твојим, свештеницима и свему народу твојме, јер сваки добри дар, и сваки савршени поклон одозго је, силази од Тебе, Оца светлости...

Молитва пре спавања

У име Оца и Сина и Светога Духа! Амин.
Свети Боже, Свети Крепки, Свети Бесмртни,
помилуј нас. (3 пута).

Слава Оцу и Сину и Светоме Духу,
и сада и увек и у све векове. Амин.

Пресвета Тројице, помилуј нас;
Господе, очисти грехе наше;
Владико, опрости безакоња наша,
Свети, посети, и исцели немоћи наше,
имена Твога ради.
Господе, помилуј (3 пута).
Слава Оцу и Сину и Светоме Духу,
и сада и увек и у све векове. Амин.

Царе Небесни, Утешитељу,
Душе Истине, који си свуда присутан
и све испуњаваш,
Ризнице добара и Даваоче живота,
дођи и усели се у нас
и очисти нас од сваке нечистоте
и спаси, Благи, душе наше.

Оче наш који си на небесима,
да се свети име Твоје,
да дође царство Твоје,
да буде воља Твоја и на земљи
као што је на небу;
хлеб наш насушни дај нам данас;
и опрости нам дугове наше
као што и ми опраштамо
дужницима својим;
и не уведи нас у искушење,
но избави нас од злога.

Богородице Дјево, радуј се
благодатна Маријо,
Господ је С тобом; благословена си
Ти међу женама и благословен је плод у
тробе Твоје,
јер си родила Спаситеља душа наших.

Разреши, отпусти, опрости Боже,
сагрешења наша вољна и невољна,
она - у речи и делу, она - у знању и незнању,
она - у дану и у ноћи, она - уму и у помисли,
све нам опрости као благ и човекољубив.

Анђеле Христов, Чувару мој свети,
сачувај живот мој у страху Христа Бога,
утврди ум мој на правој путу
и учврсти душу моју у љубави небеској,
да вођен Тобом добијем од Христа Бога
велику милост.

Молитвеник – приручна књижица, збирка молитава намењена православним хришћанима за сам чин молитве, зборник у који су сабране и распоређене разноврсне молитве, за разне духовне потребе, замишљене као духовни разговор човекове душе са Богом. **Молитвеник** је и назив за особу која се моли Богу, за особу која усмерава своје срце, ум и речи ка Богу, као и назив за особу која се моли Богу за неког другог, који је у великој невољи, болести или жалости. Реч Молитвеник је синоним за реч Богомољац.

Молитвословље – богослужбене молитве или богослужбено-молитвени чин цркве у коме се црква (свештенослужитељ) моли Богу за духовни или здравствени напредак неког православног хришћанина или веће групе верника. **Молитвословље** је и чин цркве, чин којим се благосиљају и освећују црквени сасуди (предмети) и реликвије. **Молитвословље** се остварује кроз бројне молитве, које је, за разлику од светих тајни установљених од Господа Исуса Христа, установила сама црква на спасење својих верника и њихов духовно-молитвени живот. **Молитвословља** се користе за разне свештене радње: освећење храма, воде, благосиљање и резање колача, освећење темеља куће, а ту су и молитве за: заточене у тамници, за путнике, за морепловце, молитве за владаре, војнике. **Молитвословљем** се називају и обреди везани за смрт и сахрану православних хришћана.

Молчаније – стара словенска реч која значи: **молитвено ћутање**, тиховање, да би се чуо утрнули глас душе у човеку. **Молчаније** је карактеристично за представнике мистичког покрета XIV века, који је постојао на Светој Гори (в. **Исихасти**), јер су представници тог покрета веровали да је могуће молитвеним тиховањем постићи нестворену Божју енергију – светлост. Они су, да би одржали ту светлост, непрекидно клечали погнуте главе и ћутећи, уз молитве Богу које су изговарали у себи (монаси који су упражњавали ту врсту молитве и тиховања називали су се **молчалници**), били заиста обдарени миром, спокојством, неким унутрашњим просвећењем.

Монах в. **Монаштво**

Монаштво – монашки начин живота, који се појавио крајем III и почетком IV века и који је, до данас, показао најбољи плод хришћанског живота. Пре свега, **монаштво** се почело ширити због гоњења хришћана и

онемогућавања да хришћани у свету живе хришћанским животом. Уз то, постојала је тежња појединих хришћана да се удаље од светских брига и посвете Богу, који су по слободној вољи и љубави приносили себе Богу на жртву, дакле, тежња ка савршенству, што је и заповест Светог писма Новог завета: „**Будите Ви, дакле, савршени, као што је савршен Отац ваш небески,** (Мт 5, 48). Тако је првобитни аскетски живот појединих хришћана био почетак образовања монашког живота, по египатским и палестинским пустињама, захваљујући, пре свега, св. Антонију Великом. Ипак, зачетник или творац данашњег облика монашког живота био је св. Пахомије, који је у IV веку сабрао све монахе (до тада су монаси живели сваки за себе и подвизавали се како су знали и умели) у један манастир, у коме је свим монасима било све заједничко (храна, стан, одећа). Од тада, па до данас, формирани су бројни манастири у којима се остварује монашки живот, који је остварење идеала хришћанског живота, а који је истински живот у Христу. Особе које живе монашким животом називају се **монаси** или **калуђери**. Монах и калуђер значе исто, само што су различита етимолошка значења тих имена. Монах значи усамљеник, а калуђер значи: добар старац, јер су у почетку монаштва само старији људи постајали монасима. Монаштво је анђелски образ људског живота, живот у одрицању од телесних потреба, живот човека као анђела у телу. Зато се тај живот и зове **Анђелски образ**. Постоји **црно** и **бело** монаштво. Црно монаштво чине они монаси који живе у манастирима, по строгим монашким правилима, а бело монаштво чине они девственици и аскете који живе у свету као да су у манастиру.

Искушеник

Збогом остај, мили друже,
У манастир идем ја:
Где монаси Бога служе,
И где покој срце зна.
Тамо ћу се ја одрећи
Од радости земних свих;
Заклетву ћу страшну рећи
Пред дверима свихсветих!
Запојаће калуђери:
Тужну песму, тропар знан;
И откриће царске двери
Преподобни игуман.
И примићу химну малу,
Ко раб Божји и монах;
А братија свету хвалу
Отпојаће сви у мах.

Мантија ће да покрије
 Моје душе ране све,
 И нек срце сузе лије,
 И у миру тихо мре...
Монах Валеријан

Монотеизам – вера у постојање једног Бога, једнобоштво. **Монотеизам** је првобитни облик религије, јер човек, када је постао свестан самог себе и када је почео да размишља о свом настанку, прво је морао да размишља о једном Богу (**монотеизам**), као свом Творцу, а та идеја, идеја о једном Богу, нужно је претходила политеизму, идеји о више богова (човек не може да замисли град, док прво не замисли једну кућу). Тако се **монотеизам** јавља у два облика: као **прамонотеизам** (**монотеизам** на почетку човечанства) и као **старозаветни монотеизам** наслеђен од Јевреја, из кога се, током историје, развијају: хришћанство, новојудејство и ислам.

Монотелити – припадници хришћанске јереси која је учила да у Господу Христу постоје две природе (божанска и човечанска), али само једна, богочовечанска, воља. Ово учење осуђено је на Шестом васељенском сабору (одржаном у Цариграду, 680.), на коме је формулисано православно учење о том проблему: у Христу постоје како две природе, тако и две воље и две енергије, које су спојене нераздељиво и неразлучно, несливено и неизменљиво, али тако да се људска воља у свему покорава божанској.

Монофизити – припадници хришћанске јереси IV и V века, који су учили да у Христу има само једна, божанска природа, а да човечанска природа потпуно нестаје у божанској природи, док, по православном учењу, у Христу постоје две природе – божанска и човечанска. Господ Христос се као Богочовек оваплотио, живео и спасао људе. **Монофизити** су, заједно са својим учењем, осуђени на Четвртом васељенском сабору (одржаном у Халкидону, 451.) и Петом васељенском сабору (одржаном у Цариграду, 553.).

Мошти – нетрулежни посмртни остаци мученика или других светитеља, који се поштују као светиња још од почетка хришћанства. Према Светом писму, **мошти** сведоче о бесмртности тела и душе, а њихово поштовање највише се заснива на чудима која се догађају посредством **моштију**, највише на духовном и телесном излечењу уз помоћ **моштију**. У почетку хришћанства храмови су се градили на **моштима** мученика, а данас сваки православни храм има делић **моштију** неког светитеља, ушивен у антиминс, без кога се не може обавити ни једна Света Литургија. Поред тога, **мошти** се чувају у храму, у темељима храмова, у кивоту, реликвијару, на Часној трпези и тако даље и увек су, после толико векова, пријатног мириса.

Мржња – душевно стање које је супротно љубави. **Мржња** међу људима постоји од почетка свете историје, а Библија каже да је **мржња** зло, плод греха, јер Бог је створио људе да живе у узајамној, братској љубави. **Мржња** је од свог постанка иста (безбожник мрзи праведника) и креће се по истој шеми: завист – **мржња** – убиство (на почетку свете историје Каин убија Авеља). Када је свет почела да потреса страствена **мржња**, појављује се Господ Исус Христос, који доживљава да се **мржња**, у разним облицима, окреће и против Њега. Касније, **мржња** се јавља против Христових ученика и на крају, **мржња** света против хришћана. Међутим, хришћанство има јасан став према **мржњи**: по православном хришћанском учењу треба мрзети зло, а не људе, јер само љубав даје живот и чини човека сличним Богу.

Мученик (Мартир) – првобитно, грчка реч **мартир** значила је: сведок, а у Светом писму Новог завета значи: сведок дела Исуса Христа, његовог живота, васкрсења и његове науке (Д. ап. 7, 58). Најзад, ова реч је назив за сведоке Христовог учења, који су крвљу посведочили истинитост његове науке (Д. ап. 22, 20). Дакле, грчка реч **мартир** значи: **мученик**, онај који полаже живот због вере у Господа Исуса Христа. Први хришћански **мученик** био је сам Господ Христос, а он је и узор свих **мученика**, јер је својом жртвом на крсту дао највеће сведочанство послању, које му је Отац подарио. Зато је **мученик** онај који је потпуно наследио неизбежност Христове жртве и ношења Његовог животворног Крста, који живи у пуној заједници са Христовим сведочењем и делом спасења. Он је неко ко се драговољно приноси као жртва Христу. Колико Православна црква уважава мученике сведочи и то што нема храма, антимиона и других светих ствари где нема моштију светих мученика или светитеља. Но, и Господ Христос је рекао својим апостолима: „**Радујте се и веселите се, јер је велика плата ваша на небесима, јер су тако прогонили и пророке прије вас,**„ (Мт 5, 12). „**Кад бисте били од света, свет би своје љубио, а како нисте од света него вас ја изабрах од света, зато вас мрзи свет,**„ (Јн 15, 19). Неустрашива вера у Господа Христа плаши Христове противнике, тако да их они, као Христове сведоке светог живота, желе да уклоне са пута свога насиља, путеног и нагонског живота. Мученици су људи који живе духовним животом, за разлику од њихових мучитеља који живе телесним животом, руководе се материјалним интересом или чулним задовољствима. Такву, неустрашиву веру у Христа, имали су: првомученик и **архиђакон Стефан**, који је први мученик од хришћана, пострадао за Христа, српски кнез Лазар и његови витезови, као и бројни јунаци наше свете вере широм света, које су свирепи мучили насилници духа: агарјани, незнабошци, многобошци, Јевреји и противници Господа Исуса Христа, савезници и непријатељи. Наш српски народ, у својој славној и напаћеној родољубивој историји, имао је бројне знане и незнане мученике, који су се борили за своју, православну веру и своју државу, како против Турака тако и против унијата од стране Римокатоличке цркве. Таквих Срба је на милионе и њима је пребогата небеска Србија, богатија

него земаљска Србија која је на коленима и пузи својим душманима. Један од најславнијих српских мученика јесте **Ћакон Авакум**, кога Турци воде на губилиште да га набоду живог на колац за то што није хтео као православни хришћанин да се одрекне Христа и да се потурчи. И док га мајка преклиње да прими турску веру и остане у животу, он јој одговара:

„Мајко моја на млијеку ти хвала
Алне хвала на таквој бесједи!...
Нема вере боље од хришћанске
Срб је Христов, радује се смрти;
Страшни Божји суд и Турке чека,
Па ви чинте, што је вама драго!
Скоро ћете Турци долијати.
Бог је сведок и Његова правда!,,

Таквих исповедника Христа и мученика за Христа негдааа је било много у историји, а данас их је мало у нашем народу и, како ствари стоје, све ће их мање бити у будућности, јер су се Срби, у великом броју, одрекли своје вере и нације, Богољубља и верољубља, борбе „За крст часни и слободу златну!,,

Н

Награда – основа религиозног живота на земљи, која је у хришћанству уско везана за чин спасења на основу светости привременог живота ради стицања вечног царства, односно спасења. Појам **награда**, у Светом писму, изражава се речју „плата,, јер је човек, као Божје створење, створен да ради за Бога, а за тај рад треба да добије и „плату,, у зависности од тога колико је радио и како је радио. Другим речима, Бог, од почетка до краја свете историје, обећава **награду** (плату) свима који добро чине и поштено живе „**свакоме према његовом делу**,, (Откр 22, 12). Свакоме „**који жање прима плату и сабира род за живот вечни, да се радује заједно и који сије и који жање**,, (Јн 4, 36). У Новом завету, Бог васкрсава свога Сина и тиме доказује своју праведност, а то значи да ће свачија дела, на Последњем суду, бити праведно одмерена и да ће сваки примити **награду**, као вечни живот или као казну, као рај или пакао. Једино животом у Христу бивају решена сва питања о **награди**, „**јер ће сваки примити своју плату према своме труду**,, (1. Кор. 3, 8). Она ће бити додељена правим Христовим следбеницима, на крају подвига спасења, као дар који бескрајно надилази сваки труд, свако очекивање и сваку заслугу. „**Што око не виде, и ухо не учу, и у срце човеково не дође, оно припреми Бог онима који га љубе**”(Кор.2,9).

Нада – хришћанска врлина која се односи на будућност хришћана, а будућност хришћана нераскидиво је повезана са поуздањем у Бога. **Нада** је љубав према Богу и вера у Божја да ће се испунити и вера у стварност вечног живота. **Нада** се показала очигледним доласком Исуса Христа на земљу (Мт 4, 17), а и данас може да се наслути, искључиво у Цркви Христовој, пре свега на Светој Литургији, јер је вером у Господа Исуса Христа **нада** Цркве – дата и испуњена **нада**. У Светом писму Новог завета, хришћанску **наду** најбоље је појаснио свети апостол Павле (1. Кор. 13, 13), који каже да не веровати у васкрсење значи „немати наде,, (1. Сол. 4, 13) и да ће славом испуњена **нада** бити овенчана свака „**истрајност у добром делу**,, (Рим. 2, 7). Та истрајност сваког верника у **нади** на вечни живот и своје сопствено васкрсење води у царство небеско, јер подстиче поштен, исправан и Богоугодан начин живота, који и јесте прави допринос наде. Па, према тој стварности, **нада** није ништа друго, до горућа жеља у љубави према Богу, жеља која је жеља Божјег присуства у вечности.

Надбедреник – црквена, свештеничка одежда која се добија као награда чином када свештеник постане протојереј. **Надбедреник** је четвороугаоно платно, које се веша на десно бедро (отуда назив **надбедреник**), као што се некада носио мач. Тако и **надбедреник** симболички означава мач, али духовни мач епископа или протојереја, тј. пламену Реч Божју, којом ће епископ посећи све јеретике и све оне који живе неморално. Дакле,

надбедреник носи само епископ, као и заслужни свештеници, игумани и архимандрити, као знак одликовања. Употреба **надбедреника** у хришћанској цркви датира од VI века, иако се његов грчки назив први пут помиње у другој половини XII века (по речима св. Симеона Солунског, **надбедреник** има двојно симболичко значење: означава победу над смрћу и васкрсење Спаситеља). У Руској православној цркви **надбедреник** се назива **палица**, којом се одликују архимандрити заслужних манастира и врло ретки протојереји **надбедреник** је ниже одликовање од **палице**.

Напрсни крст – назив за крст који носе епископи на прсима, преко сакоса, као одликовање – инсигнија и знак епископске власти. **Напрсни крст**, као одликовање добија и заслужни протојереј, који се тако одликован назива **протојереј – ставрофор**, а **напрсни крст** добијају и архимандрити по свом положају.

Наруквице – црквена, свештеничка одежа за ђаконе, свештенике и епископе, коју свештенослужитељи носе око руку, а која стеже рукаве стихара и омогућава свештенослужитељима лакши рад рукама при вршењу Свете Литургије. **Наруквице** симболишу уже, којим је Господ Исус Христос био везан када су га водили пред суд код Понтија Пилата. Десна **наруквица** означава Божију силу, а лева чврсту свештеничку одлуку да чинодејствује по сили Божије благодати. У том смислу, приликом облачења **наруквица**, читају се и одређене молитве.

Нафора в. **Анафора**

Небо – ваздушни простор око земље, који је створио Бог (1 Мој 1,1), на почетку стварања света и човека. У библијском казивању, **небо** је, пре свега, место где бораве Бог и анђели, односно, место где се налази престо Божји (Мт 5, 34), место где Бог открива анђелима своју славу и величину, као и место царства Божјег – царства небеског, које очекује све оне који су земаљски живот провели живећи у Христу. Небо је, дакле, заједница живота Бога и свих Божијих бића.

Неверовање – наличје вере, појам који је супротан вери веровању. Ако је вера врлина, онда је неверовање мана; ако вера инспирише људе на добро, неверовање га вуче ка злу; ако вера води човека ка Богу, неверије га води ка Ђаволу. Појам који у хришћанству значи непризнавање Бога и одбијање послушности Божјим заповестима, што води одбацивању везе између Бога и човека. **Неверу** треба разликовати од безбожности, јер **невера** не пориче Бога и Божје постојање, него одбија сарадњу са Богом, па се може са правом рећи да гранична црта између вере и **невере** не пролази толико између различитих људи (између безбожника и верника), колико она шета срцем сваког човека од вере до неверовања, зависно од духовног стања и расположења. У том смислу, **неверовање се јавља на**

разним ступњевима. То јест, **први** се показују као потпуно неверни, **други** као маловерни, сумњала, отупели у врлини веровања, **трећи** као многоверни. Малодушје обично прати и маловерје, а молитва и вера побеђују малодушје и маловерје, испуњавају човека усхићењем веровања. Уопште узевши, неверовање уноси неред, хаос, збрку у човеков дух, живот, чини од човека Богу усмереног бића хаотично и изгубљено биће, па је зато Господ Христос рекао св. ап. Томи: „**Блажени који не видеше, а вероваше**,, (Јн 20, 29). **Четврти** су правоверни, православни, у свему послушни Цркви и Христу, верни „чак до смрти, смрти на крсту,.. Хришћанство, као увек ново откривење мистерије васкрслог Христа, упозорава да је грех **неверја** велики, и за то са пуно љубави саветује: „... **не буди неврјан, него вјеран**,, (Јн 20, 27).

Недеља – у хришћанству: први дан у недељи, који се празнује као дан одмора посвећен Богу, као дан васкрсења Господњег, залог и нашег васкрсења, уместо старозаветног дана одмора који је био субота. Почетак празновања **недеље** потиче од апостола, којима се Христос јавио на Христово васкрсење и васкрслог Спаситеља. У Старом завету дан човековог одмора који је био посвећен Богу био је **субота**, али хришћани су заменили суботу за недељу (што хришћане и разликује од Јевреја и јудеохришћанске суботарске секте и других), јер је Христос у тај дан васкрсао и довршио дело спасења људског рода (зато се у руском језику недеља зове **васкрсење**, а у хришћанству се још назива **Дан Господњи, Дан васкршњи**). Реч **недеља** потиче од словенског глагола **не делати**, који значи: не радити, па хришћани у **недељу** не раде послове који користе њиховом телу или иметку, већ тај дан посвећују својој души, односно Богу и молитви, похађању богослужења и прилагођавању тога дана духовним потребама свога бића. **Недељом** се, дакле, ништа физички не ради, осим оног што је нужно, а то нужно значи оно што се не може избећи да се не ради (око јела, личне хигијене, плашћење сена пред олују и кишу и т.д.), иначе је најбоље да то нужно буде само рад на личном спасењу. Постоји и света мученица Недеља.

Недеља православља – прва недеља Великог поста, недеља у којој се слави победа православља над иконоборцима. Ова недеља установљена је у IX веку у Грчкој, од стране цариградског патријарха Методија, а слави се у знак сећања на победу праве вере, истините вере – православља, над свим дотадашњим кривоверним учењима, јересима, а посебно над јереси која се борила против икона. Данас се **Недеља православља** састоји искључиво у прославама и духовним академијама, у давању парастоса умрлима, а молитве умрлима те недеље чита патријарх или други поглавар Помесне православне цркве.

Непријатељ – појава која постоји од почетка свете историје (непријатељство између Каина и Авела – 1. Мој. 4, 1–16), од када је Прародитељски грех са собом донео мржњу и завист на његове потомке.

Међутим, једна од највећих новина Новог завета, у односу на Стари завет, јесте Христова заповест која се односи на љубав према **непријатељима**: „Љубите непријатеље своје, благосиљајте оне који вас куну, чините добро онима који вас мрзе и молите се за оне који вас вријеђају и гоне,, (Мт 5, 44). Дакле, православно хришћанство са пуним правом верује, да човек који воли **непријатеља**, настоји да умањи мржњу у свету, претвара непријатеља у пријатеља, јер **непријатељ** пред таквим ставом не може поново узвратити непријатељством, него ће се сигурно напунити жарком љубављу. То је чинио и сам Господ Христос, кога су **непријатељи** мучили и распели, а он се молио Богу да им опрости тај грех, јер не знају шта раде (Лк 23, 34). Тако је исто чинио и Бог Отац, јер су му људи били непријатељи, а Он их помирио са Собом смрћу свога Сина (Рим. 5, 10).

Нишчи духом – они који су смирени, смиреноумни, они који увиђају да су без Бога ништа, да немају ништа свога што је добро, а да то добро нису примили од Бога (Јоб 3, 21; Јн 15, 5). „**Ништа не донесосмо на свет, јасно је да ништа не можемо ни однети**,, (1. Тим. 6, 7). **Нишчи духом** су они који су увидели Божју доброту и Божје богатство, они који су захвални Богу за све што имају, јер све што имају узето је од Божјег, присвојено из храма природе који је Бог створио за све нас.

Нова Година – дан којим почиње једна календарска година, односно, први дан после задњег дана претходне календарске године. Због различитог рачунања времена, код разних народа и верских заједница, данас постоји више **Нових година**: црквена, јулијанска или српска (**Нова година** по старом или јулијанском календару), григоријанска (**Нова година** по новом или Григоријанском календару), јеврејска, муслиманска, кинеска, и тако даље. а) Црквена **Нова година** почиње 1. септембра, а тај датум установио је цар Константин Велики у част његове победе над Максенцијем (1. септембра 313.), а завршава се 31. августа. Тај датум прихватили су оци Првог васељенског сабора (У Никеји, 325.), јер је 1. септембар и дан Христовог доласка из Назарета у Јерусалим. Дакле, црквена **Нова година** рачуна се од 1. септембра једне до 31. августа наредне календарске године и била је једино рачунање времена до XVI века, када се прешло на државни календар, најпре јулијански, а онда на григоријански. б) Јулијанска **Нова година** установљена је 46. године пре Христа, у време римског императора Јулија Цезара (отуда јулијански календар и јулијанска **Нова година** и назив месеца Јула), а почиње 14. јануара једне, а завршава се 13. јануара наредне актуелне календарске године (јер је разлика између јулијанског и григоријанског календара 13 дана). Јулијански календар и јулијанска **Нова година** данас су у употреби само у црквеним богослужбеним књигама, којима се служе и православни Срби, води се у матичним књигама рођених, предбрачно испитаних, венчаних и умрлих, па се зато јулијанска **Нова година** код нас назива и српска **Нова година**. в) Григоријанска **Нова година** установљена је 1582. године, од стране папе Григорија VIII (отуда григоријански календар и

григоријанска **Нова година**), а почиње од 1. јануара једне и траје до 31. децембра те календарске године. То је, данас, важећа **Нова година** у многим државама света. г) Јеврејска **Нова година** у давна времена почињала је у јесен, када се убери пољопривредни плодови, а то време подударало се са временом црквене **Нове године** код хришћана (јеврејска **Нова година** установљена је у спомен стварања Адама и сећања на Страшни суд (2. Мој. 23, 16). Касније, код Јевреја, помињу се две, па чак и четири **Нове године**. д) Муслиманска **Нова година** установљена је у част преласка пророка Мухамеда из Меке у Медину, 622. године после Христа.

Нови завет – нови савез између Бога и људи, створен на иницијативу Бога, ради искупљења и спасења људског рода, заслугама и жртвом Исуса Христа, Сина Божјег, као Искупитеља и Спаситеља. **Нови завет** почиње тамо где се завршава Стари завет, тј. рођењем Господа Исуса Христа који је, Својом Богочовечанском појавом, поделио целокупну историју света на старо и ново доба. Учење **Новог завета** утврђено је у Светом писму Новог завета, богонадахнутом Канону светих књига, који садржи, пре свега: четири јеванђеља, Дела апостолска, посланице светог апостола Павла, саборне посланице других апостола, као и Откровење светог Јована Богослова. Од свих тих књига најважнија су јеванђеља, а од јеванђеља Христова Беседа на Гори (Мт 5 – 7 главе).

Номоканон – грчка сложеница која значи: правило и закон. **Номоканон** је законоправило, тј. зборник правног карактера који садржи црквена правила и грађанске законе. **Номоканон** је коначан облик добио 883. године, а 920. године (на Сабору сједињења, на коме су учествовала сва четири источна патријарха) он је постао општеважећи за Васељенску цркву. **Номоканон** садржи правила светих апостола, васељенских и помесних црквених сабора, као и правила светих отаца (овакав садржај налази се у тзв. **Номокануну у 14 наслова**). Најзначајније књижевноправно дело Светог Саве, намењено Србима зове се **Законоправило** или **Номоканон**, а до данас је сачувано 11 рукописа српске редакције овог Номоканона.

Њ

Њедро Авраамово – Наручје - Лоно Авраамово израз који у преносном смислу значи: рај, вечно блаженство, где одлази чиста душа када се одели од тела, какво је било и **Њедро Аврамово**, душа старозаветног патријарха Аврама. У црквенословенском језику помиње се оно што је синоним за наручје или њедра. Овај израз употребио је Господ Христос за смрт убогог сиромаша чија је душа, по смрти, отишла у рај у односу на душу богатог човека (Лк 16, 19 – 31). „**А кад умре сиромаш, однесоше га анђели у наручје Авраамово; а умре и богаташ, и сахранише га,**„ (Лк. 16, 22).

Њетовци – назив за припаднике раскола у Руској православној цркви 1690.г., јеретичког огранка старообредника или староверника беспоповштине. Њетовце је окупио сељак Кузмин, па се по њему називају и Кузминовци. Назив Њетовци су добили за то што су негирали (руски „њет,, значи: не) да на Земљи постоји било каква институција или средство за спасење човека.

Њива Божја – израз који потиче из Светог писма Новог завета, од апостола Павла, који у посланици Коринћанима каже: „**Ви сте Божја њива,**„ (1. Кор 3, 9), на коју Христос изађе да посеје своју божанску науку. Дакле, човекова душа је **њива Божја** назив за све вернике и сву делатност у Цркви Божјој која се односи на спасење душе сваког човека. Као што су, на њиви неког ратара, потребни радници, да би њива уредила плодом, тако су и у хришћанској науци потребни радници – свештенослужитељи, учитељи и мисионари, који ће уложити много труда за лично спасење и спасење других. У том смислу говори и владика Николај Велимировић, када каже: „**Благо човеку који Богом посејано семе чува и брани га од корова,**„, јер „Христово семе пада у разум који светли Богом, силази у срце и оно се испуњава љубављу Божјом, која опет утиче на вољу човечију, тако да човек прославља Господа.,,

О

Обетина – слава појединих места, насеља, села или градова. Обично је то слављење једног светитеља, који је заштитник одређеног села или града, преко кога се мештани моле Богу за свако добро и напредак. Тога дана, у неким крајевима Србије, у породичне домове православних хришћана, долазе рођаци и пријатељи из других места на ручак – обед (отуда **обетина**), који подсећа на заједничке вечере љубави првих хришћана агапе.

Обећање – свечано дата обавеза или реч, са заклетвом или без заклетве, да ће се нешто учинити, да ће се поднети нека жртва, да ће се нешто поклонити, да ће се нешто дати (Богу, цркви, народу) у случајевима срећног исхода неког посла, напора. Виши облик **обећања** зове се завет (в. **Завет**), а то **обећање** – завет може бити дат Богу, Цркви, човеку, обећање да ће се учинити неко добро дело које хришћанин својом вољом дарива Богу (**обећање** да се изврши неко добро дело у случају оздрављења или успеха у неком послу), обећање које се никада не би смело прекршити. Пре свега, зато што су то обећања, углавном, дата Богу или пред Богом као сведоком, па како Бог испуњава сва Своја обећања дата човеку, и човек је дужан да испуни сва обећања дата Богу или пред Богом. Божја **обећања** су израз Божје иницијативе, љубави и милости и зато што је Бог сва своја **обећања**, дата човеку, испунио, а посебно је испунио обећање да ће послати Свога Сина као Спаситеља света. „**Јер Бог тако заволе свет да је Сина Свога Јединородног дао да сваки који верује у Њега не погине, него да има живот вечни,**„ (Јн 3, 16).

Обожење – примање Светог Духа или човеково учествовање у животу Божјем кроз нестворене божанске енергије, а то представља циљ православног живота, живота у коме се човек обликује помоћу хришћанских врлина (вере, наде и љубави), док се не формира у личност – док се не **обожи**. Човеково обожење подразумева узрастање у Богу, охристовљење „**док не достигнумо сви у јединство вере и познања Сина Божијег, у човека савршена, у меру раста пуноће Христове...да у свему узрастемо у Онога који је глава Христос,**„ (Ефес. 4, 13 –15). Дакле, **обожење** је стање преображења човекове личности, стање за које је потребна слободна човекова воља и Божја благодат. Или, по речима св. Максима Исповедника: „**Да би се уздигао у небо, човек поседује два крила: милост и слободу. Обожење је сусрет две љубави: божанске љубави, која силази и људске, која се пење,**„ У патристичком богословљу, свети оци Цркве Христове, **обожење** су изразили речима: „Бог је постао човек, да би човек постао бог,,, не Бог по суштини, већ **бог по благодати**, не устручавајући се да **обожење** изједначе са спасењем, такође централним циљем православног хришћанства. Укратко, за **обожење** може се рећи да је то догматика православног хришћанства.

Образ Божји – израз који је синоним за човекову душу, односно, израз који је синоним за саму боголикуост и суштину човековог бића, како бисмо сви били синови Свевишњег (Лк. 6, 35). Човек је урамљена у тело икона Божја. „Не знате ли да сте храм Божији и да дух Божији обитава у вама? Ако неко разара храм Божији, разориће њега Бог; јер је храм Божији свет, а то сте ви,, (1. Кор. 3, 16 –17). Према стално присутној идеји у Библији, човек је најсавршеније видљиво биће у видљивом космосу, биће које је центар света и икона невидљивог Бога, а такође и главни путоказ у размишљању светих отаца о човеку. Пре свега, Бог је стварао све пре човека као колевку за човека, а човека да буде господар свега видљивог (1. Мој. 1, 28). Ако се све то има у виду, појам **образ Божји** не подразумева само отвореност човека према Богу, него овај појам подразумева функцију и човеков задатак овде на земљи. Најчешће се под појмом **образ Божји** подразумева духовност и разумност, затим слобода воље и бесмртност, а због **образа Божјег**, човек је биће у хармонији душе и тела, божанске благодати и личне слободе, своје личности и Божије личности. Најлепши лик Божји и лик Човечији показао је Богочовек Исус Христос.

Обрезање – старозаветни обичај који су стари Јевреји преузели из давних времена и дали му религиозно значење, па је **обрезање** код Јевреја постало видљиви знак завета између Бога и људи, па је сваки мушки потомак јеврејског народа морао носити тај знак, почев од осмог дана живота. Св. Јован Крститељ био је обрезањем (Лк 1, 59), а потом и Господ Исус Христос (Лк 2, 21), али Апостолски сабор, одржан 51. године у Јерусалиму, укинуо је **обрезање**, јер је тај старозаветни обред постао терет у процесу ширења хришћанства, терет од којег је требало ослободити све који прелазе у хришћанство. Ово саборско решење било је, преко апостола Павла, писмено саопштено свим хришћанским општинама, основаним од незнабожаца (Рим. 4, 9–12). „Јер у Христу Исусу нити што вриједи обрезање ни необрезање, него вера која кроз љубав дела,, (Гал. 5, 6). У православној цркви, **обрезање** је празник у част Христовог **обрезања** по јеврејском закону. Тај се дан прославља заједно са православном Новом годином и даном св. Василија Великог, седам дана по Божићу. Али, не толико као празник, колико као обичај, јер је Господ Христос дошао да испуни Закон, а не да га укине и да Својим **обрезањем** укине потребу таквог обрезања, тражећи обрезање човековог срца. О чему св. ап. Павле каже: „Јер није оно Јудејац што је споља, нити је оно обрезање што је споља по телу, него је оно Јудејац који је то изнутра, и обрезање је обрезање срца духом а не словом...., (Рим. 2, 28 – 29). Јер смо ми у Господу Христу обрезањем „**обрезањем нерукотворним, одбацивањем тела греховности....**, (Кол. 2, 11), уздржањем од сваког греха, грешне помисли, гнева, мржње, пакости и лакомости и сваког другог греха.

Оваплоћење Богочовека – јесте рађање Божјег Сина као правог Бога и правог човека, у свему осим у греху. Ово је „**велика тајна побожности: Бог**

се јави у телу,, (1 Тим 3, 16). **Оваплоћење** је очовечење Бога, да би човек остварио своје обожење у Господу Христу, усељење Бога у човечије тело, односно, зачеће и рађање Господа Исуса Христа од Духа Светог и Пречисте Дјеве Марије, при чему је Господ Исус Христос постао човек, ради спасења људског рода, не престајући бити Бог. **Оваплоћење** Исуса Христа било је потребно ради спасења људског рода, јер је човечанство било огрезло у грех и сишло са Божијег пута. Због тога је човечанству претила физичка и духовна смрт, ишчезнуће у паклу греха. **Оваплоћење** је дело које је обновило свет и човека, дело љубави Божје према човеку, дело које помаже човеку да се поново духовно роди у Господу Христу, које помаже човеку да поново оствари првобитну заједницу са Богом. Дакле, узрок Христовог **оваплоћења** је Божје човекољубље, јер је Божје човекољубље одлика божанске природе. Поред тога, **оваплоћење** Бога у човека показало је да је то најприроднија потреба људске природе, јер је Богочовек Исус Христос оцртао прави лик невидљивог Бога и прави лик видљивог човека. Он је у себи спојио и помирио Бога и човека, практично и теоријски показао како се може угодити Богу, како се може спасити у Богу и како се може сагледати прави лик правог Бога: „**Ко је видео Мене, видео је Оца**,, (Јн 14, 9). Својим Богооваплоћењем Богочовек је учинио чудо човекољубља, драговољно пристао на бесчашће (срамну смрт на крсту), извршивши ѿиме крајњи кенозис – добровољно самоунижење и самоосиромашење Божанске љубави, ради спасања свеѿа. (напомена приређивача: допуна недостајућег дела текста, уз консултовање Синодског превода Новог Завета, Догматике оца Јустина Поповића и списка Владике Николаја). Својом искупитељском жртвом Господ Исус Христос је поцепао све записане човекове рачуне пред Богом. „**И вас који сте били мртви у гресима и у необрезању тела нашега, оживи вас са Њим, опростивши нам све грехе; избрисав обвезницу која нас својим прописима оптуживаше и беше против нас, и уклони је приковавши је на крст**,, (Кол. 2, 13 – 14).

Долазак Бога у свет

Господа људи не верују
Да Бог сиђе међу људе
**Може ли сићи Цар међ
слуге?**

Горди људи тако суде.
А Бог није горд по срцу
Мада Цар над царевима,
Он је вазда Цар и слуга
Свима својим створењима.
Грешни људи не верују
Да Бог може да се спусти
Они зборе и говоре:

**Шта ће светлост
у мрак густе?**

Из љубави жарке Он се
 с неба спусти
 Из вечне лепоте
 у ругобу муке,
 Из вечне светлости
 у мрак злбни, густ;
 Дављеним у греху пружи
 свете руке,
 Зачуди се небо, земља
 затресе се,
Добро дош`о Христе!
Људи радујте се!

Еѵиској Николај Велимировић

Оглашени – Они који су се припремали да постану чланови заједнице Христове цркве и оглашени су као такви у Цркви на литургији. Ова реч има више значења: 1) у Раној хришћанској цркви, све до V века, Оглашени су били они који нису били крштени, а који су желели да се крсте, а припремали су се за крштење. 2) **Оглашенима** су називани Јевреји или незнабошци који су желели да приме хришћанство за време њиховог припремног, „искушеничког,, стажа, јер су се извесно време (највише 3 године) припремали за прелазак у хришћанство, тако што су се упознавали са основним хришћанским истинама. Овај прелазак у хришћанство вршен је као апостолска мисија према Христовим речима: „Идите, дакле, и научите све народе, крстећи их у име Оца и Сина и Светог Духа,, (Мт 28, 19). Пре примања свете тајне крштења, **оглашени** су могли да стоје само у предворју храма и да присуствују Светој Литургији до почетка дела Свете Литургије који се зове „Литургија верних,,. Када је хришћанство постало државна религија (почетак IV века), услови за приступање хришћанству били су строжији. 2) **Оглашени** су и они који се оглашавају у храму, обично после богослужења, да желе да ступе у брак. Тада се позивају верни да укажу свештенослужитељима на неку, евентуалну, брачну сметњу или забрану. Обично, од предбрачног испита до венчања, постоје три оглашавања, тј. три обављања Свете Литургије на којима се вршило ово оглашавање.

Одежда – нарочита одећа свештенослужитеља, другачија од њихове свакидашње одеће и одела које носе (мантија), која се искључиво употребљава на богослужењима. Одежда води порекло из Старог завета, а у Новом завету Црква је прописала различите одежде за разне чинове свештенослужитеља, утврдила број одежди за сваки јерархијски чин, прописала облик и свакој од тих одежди дала симболичко значење. Главна и основна боја свих **одежди** била је бела до IX века, „због чистоте и светлости благодати,, а од IX века почињу се уводити и друге боје, које имају за циљ да код верника побуде пријатна молитвена осећања која изазивају те боје када се гледају за време богослужења као предокушај

сладошти раја (1. Кор. 2, 9. Тако је бела боја – симбол радости, чистоте – девствености невиности и просвећења; црвена боја – симбол крви коју су пролили Христос и други свети мученици исповедајући Христа; зелена боја – симбол наде на вечно блаженство и боја Светог Духа, док је црна боја слика кајања и жалости за страдањем, мукама на распећу које је Син Божји претрпео ради нас и нашег спасења. Како у православној цркви постоји три степена јерархије (ђаконски, свештенички и епископски), то је за сваки од њих одређен тачан број **одежди**. Ђаконске **одежде** су: стихар, наруквице и орар; свештеничке: стихар, епитрахил, појас, наруквице, фелон и (за протојереје) надбедреник; епископске: стихар, епитрахил, појас, наруквице, надбедреник, сакос, омофор и митра. **Одежде** треба разликовати од свештеничке одеће, јер су одежде богослужбена одећа свештенослужитеља, а свештеничка одећа је свештеничко одело које свештенослужитељи носе изван Цркве и богослужења. Свештеничку одећу, пре свега, чине: горња и доња мантија, камилавка, напрсни крст и појас, који може бити: плави, црвени и љубичасти.

Одигитрија – грчка реч која значи: путеводитељница. **Одигитрија** је назив за чудотворну икону Пресвете Богородице, која се огласила на Светој Гори, 1730. године. Име **одигитрија** дато је икони Пресвете Богородице, јер је Пресвета Богородица Путеводитеља ка вечном животу, тиме што је родила Господа Исуса Христа, који је за хришћане „**пут, истина и живот**„ (Јн 14, 6). Именом **одигитрија** зову се и грчки морепловци, који су стављали икону Пресвете Богородице на крме својих лађа и бродова, с вером да ће их Бог и Мајка Божја срећно водити до њиховог крајњег одредишта.

Октоих – грчка реч која значи Осмогласник. **Октоих** је богослужбена књига – збирка духовних песама Православне Цркве која се употребљава на богослужењу, а која садржи богослужбене песме на 8 гласова, обично подељена у два тома (први – садржи богослужбене песме од 1. до 4. гласа, а други том – од 5. до 8. гласа). Те песме су првобитно написали и прилагодили богослужењима византијских манастира и византијских манастира и цркава, одакле су касније ушли у богослужбену употребу и других помесних православних цркава: св. Јован Дамаскин, Андрија Критски, цар Константин Порфирогенит, цар Лав Мудри, епископ смирски Митрофан и други црквени песници. **Октоих** је подељен на 8 гласова за 8 седмица, тако што се седам дана црквено певање, на дневним богослужењима, врши по једном гласу, па се других седам дана мења на други глас и тако редом. Круг од осам седмица зове се „столп,, а таквих „столпова,, у црквеној години има највише 6, јер се песме из **октоиха** не певају у одређене дане. Певање **октоиха** почиње од понедељка **Недеље свих светих**, а завршава се пред суботу Месопусне Недеље. **Октоих** се не пева у радне дане од Месопусне суботе и од празника **Цвети до Недеље свих светих**. Најстарији штампани **октоих** у нашој Цркви, уједно је и најстарија штампана српска књига, а то је „Цетињски октоих,, штампан

у штампарији Ђурђа Црнојевића на Цетињу, који је завршен са штампањем 4. јануара 1494. године. Само три године пре „Цетињског октоиха,,, штампан је најстарији словенски **октоих** у Кракову, 1491. године, у штампарији Швајполта Феола. **Октоих** који је данас у црквеној употреби ставили су у ноте С. С. Мокрањац и Бранко Цвејић.

Окултизам – латинска реч која значи: скривен, тајанствен, непознат. То је сатанско дело које признаје реалност материјалног света, док реалност духовног света признаје као свет са којим се може манипулисати, утицати на њега и њиме утицати на овај свет, комуницирати са тим волшебним светом. **Окултизам** је теорија која разрађује тајанствену област феномена, а ти феномени могу се поделити у две групе: на **парафизичке** и **парапсихичке**. У групу парафизичких феномена спадају: телекинеза (кретање неког предмета без видљивог физичког додира) и телепластика (материјализација духовног света), док групу парапсихичких феномена сачињавају: **хиромантија** (способност да се при додиру неког предмета дају мање-више тачни подаци о њему), **телепатија** (утицај, путем мисли, једне душе на другу), **дар језика** (способност говорења страних језика или језика којима се данас не служи ни један народ на земљи), **видовитост** и **сновиђења**. Специјални облик **окултизма** је **спиритизам** (призивање духова на вештачки начин, помоћу сеанси и разговарање са њима). У појам **окултизма** улазе и разне окултистичке организације, друштва и установе које су, врло често, **тајна удружења** ради скривеног бављења уистину ђавољим пословима, а од којих се издвајају „**Друштво теософа**,, и „**Друштво антропософа**,,, **трансценденталних медитација**, као и западна грана окултизма.

Олтар – најузвишенији и најсветији део храма, јер се у њему свршавају најважније свете радње. **Олтар** је одвојен од осталог дела храма обично неким зидом или, најчешће, дрвеном или неком другом преградом – **иконостасом**. Најглавнији и најважнији део **олтара** јесте **Часни** или **Свети престо**, на коме се свршава бескрвна новозаветна жртва, тј. на коме је присутан Христос у виду хлеба и вина који се, за време Канона евхаристије, претварају у право Тело и праву Крв Христову. Часни или Свети престо симболички представља, како сто за којим је седео Христос на последњој Тајној вечери и Престо на коме Он увек седи у Царству небеском, тако и Гроб Христов. На Часном или Светом престолу обично се налазе: антиминос, ручни крст за благосиљање верника, крст са сликом Христовог распећа, јеванђеље и дарохранилица, чираци и свеће на њима које горе за време богослужења, а понегде и кандила. Други важан део **олтара** јесте Жртвеник, јер је намењен за приношење савршене жртве, тј. на њега се постављају и на њему се припремају Свети Дарови – Свети принос за Свету тајну евхаристије (причешћа). Трећи важан део **олтара** назива се **Горњи престо**, који се налази супротно од Часног или Светог престола, на коме седи епископ за време читања Апостола на Светој Литургији (епископ на Горњем престолу симболички представља Исуса

Христа). Најзад, десно од Часног или Светог престола налази се **Ђаконик**, место где се чувају одежде, сасуде и црквене књиге. Цео **олтар** симболички представља **небо** на коме обитава Бог, па зато у њега могу улазити само мушка лица посвећена Богу, или она лица којима је надлежни архијереј подарио благослов за то, како би помагала свештенослужитељима за време обављања богослужења у црквенослужитељским пословима.

Омофор – одежа коју носе искључиво епископи. То је одежа у облику дуге и широке траке, нешто шира од ђаконског орара, коју епископ носи око врата, на оба рамена, тако да један крај, с левог рамена пада на груди, а други, преко левог рамена, низ леђа. **Омофор** симболички представља, прво **изгубљену овцу** (грешника), коју пастир кад нађе ставља на раме и враћа је у своје стадо, а затим **нађену овцу** Цркву, коју је Исус Христос, као добри пастир, узео на своја плећа и принео Богу Оцу (Лк 15, 45). Поред тога, **омофор** представља човечанску природу коју је Христос узео на себе, а епископ са **омофором** симболички представља Исуса Христа, који прихвата на себе грехе своје пастве. Сходно овом симболичком значењу, **омофор** се прави од беле вуне. То је најважнија епископска одежа, без које епископ не може вршити богослужење (као свештеник без епитрахилја и ђакон без орара). Постоји **Мали** и **Велики омофор**, чија је разлика не само у величини, већ и у значају, јер без Малог **омофора** епископ не може обавити ниједну свету тајну, док је Велики **омофор** знак високог архијерејског достојанства, одежа која има црквено-грађанско порекло и карактер.

Опело – молитвословље за умрлог хришћанина. Оно се врши пре сахране, над умрлим телом покојника, у присуству најближих сродника и родбине, као и пријатеља покојникових. **Опело** врши надлежни свештеник из парохије у којој је покојник живео. Постоји опело за мирјане (лаике, световњаке), свештеничко опело и дечје опело. Епископ се сахрањује са свештеничким опелом, иако је монах, због свог високог достојанства, а монаси са опелом за мирјане. Иначе, по данима у години, опело се дели на обично и пасхално. Обично се врши преко целе године, а на васкрс и целе Светле недеље врши се тзв. Пасхално опело, на коме се више пева песме радости ради Христовог васкрсења, него што се певају тужне, жалостиве песме опела која се врше у остале дане преко године.

Опраштање – уопште: заборављање или потпуно избацивање из сопствене свести нечије кривице, клевете, увреде, пакости. У Библији, **опраштање** се односи на отпуштање греха: у Старом завету, на коренито отпуштање греха (4. Мој. 14, 19), а у Новом завету, **опраштање** је незаслужено отпуштање греха (Лк 7, 24) и јавља се код човека као дар Божје милости и љубави да се увређени или оклеветани ослободи бремена мржње према ономе који га клевете и оговара. Бог није човек, него чиста Љубав и Он не жели смрт грешника, већ његов препород и преображај, његово духовно оживљавање и испуњавање радошћу. У том

смислу је и Христос дошао на земљу: не да суди свету, већ да спасава све грешнике који се слободно определе за спасење (Јн 3, 17). Он позива на преображај све који признају свој грех, јер Бог се радује када опрашта, а круна Христовог дела јесте проливена крв на отпуштање (опраштање) људских грехова (Мт 26, 28). **Опраштање** је хришћанска врлина, на коју је хришћане позвао сам Господ Исус Христос, јер као што је Бог људима опростио њихова сагрешења, тако су и људи дужни да један другом опраштају грех које једни другима учине: „**Ако ли не опростите људима сагрешења њихова, ни Отац ваш неће опростити вама сагрешења ваша**,, (Мт 6, 15). Заиста, много нам је лакше опраштањем избацити из свог памћења зло које нам је учинио наш ближњи, сусед, сродник и тиме очистити своју душу, него се светити макар и у мислима и дати прилику гневу или мржњи коју оправдано имамо према клеветницима да нас разједа изнутра. Ко опрашта, тај може бити блажен. Благо онима који су блажени, јер ће се ослободити ђаволје замке злопамћења које је први миг ђавола дат човеку за почетак греха.

Орар – одежа која се помиње од давних времена хришћанства и коју носи ђакон преко левог рамена у току богослужења, слична епитрахилу, који носе свештеници и омофору, који носе епископи. **Орар** је дугачка и не толико широка трака, која је украшена крстовима. Један крај те траке спушта се ђакону низ леђа, а други долази преко груди, па испод десног пазуха, те се, преко леђа и левог рамена, спушта напред. Како ђакони на богослужењу симболички представљају анђеле, то **орар** означава два анђеоска крила и тиме симболише спремност ђакона да брзо врши вољу Божју. На ђаконске **ораре**, поред крстова, уткивају се или исписују речи: **свет, свет, свет**, а то су речи из песме којом анђели непрестано славе Бога. **Орар** је најважнија ђаконска одежа.

Ореол - На иконама и фрескама светитеља: златни круг око главе или тела неког светитеља као знак његовог светитељства. **Ореол** представља нестворену Божју светлост, којом Бог дарује и украшава своје свете угоднике и тако их разликује од оних који су обични верници. Код западних хришћана **ореол** се назива **нимб**.

Осана – јеврејска реч која значи: спасење. То је усклик којим су јерусалимска деца дочекала Господа Исуса Христа, приликом његовог доласка у Јерусалим: „**Осана Сину Давидову! Благословен који долази у име Господње! Осана на висини!**,, (Мт. 21, 9). То значи: спасење је од Давидовог Сина! Нека је благословен онај који долази у име Господње! Спасење долази са висине!

Освета – казна за увреду или неправду, чиме се враћа зло за зло. **Освета** је позната још из давних времена, а током историје „дужност,, освете је одузета појединцу и пренета на друштво, мада се, такође током историје, Бог показао као једини законити осветник. У Старом завету, у почетку, **освета** је била дозвољена по старозаветном Закону тзв. Праву одмазде (

jus taliones лат. или „Око за око, зуб за зуб,,), а касније, јеврејско законодавство ублажава закон **освете** и дозвољава чак новчану одштету, мада је жеља за личном крвном **осветом** дуго била у срцу Јевреја, док је Божји закони нису сасекли у корену (Лев 19, 17). У Новом завету **освета** је забрањена, односно, Нови завет успоставља нови закон, који не осуђује правду људских судова, али тражи од хришћана да опраштају увреде и да имају љубав према непријатељима. Другим речима, Нови завет тражи да се зло савлада добрим, да се мржња замени љубављу: „**Не противите се злу, него ако те ко удари по десном образу твом, окрени му и други,**„ (Мт 5, 39).

Освећење – призив Божије благодати, преко молитвеног чина и кропљењем водом на неку црквену ствар или предмет, храм или кућу, их сачува неприступачне за дејство злих сила и да буду брана и заштита од свих ђавољих замки, маштања и подметања. **Освећење** се врши помоћу освећене водице и нарочитог црквеног чина, који је посебан за сваки црквени предмет, за храм, кућу и остало, а ти чинови налазе се у богослужбеним књигама које се зову **Мали Требник** и **Велики Требник**.

Ословљавање црквених лица – је различито и зависи од хијерархије коју то лице има у Цркви. Тако се патријарх ословљава у личном контакту са: Ваша Светости; митрополит се ословљава са Ваше Високопреосвештенство, а епископ са Ваше Преосвештенство. Ословљавање архијерејског намесника, ако је протојереј, је Високопречасни Оче, а ако је јереј: Пречасни Оче. Ословљавање старешине манастира, ако је игуман или архимандрит, је: Високопреподобни Оче, а ако је старешина манастира јеромонах, синђел или протосинђел, онда се он ословљава са: Преподобни Оче. Иначе, свештеник или ђакон се и личном контакту ословљавају са Оче!

Остијариј(и) – грчка реч која значи: вратар(и). У Раној хришћанској цркви, остијарији су припадали најнижој црквеној служби (црквени чин који се добијао хиротесијом, произвођењем), која је нарочито била важна у времену гоњења хришћана (прва три века хришћанске цркве). **Остијарији** су били вратари (поверљиве особе), које је постављао епископ и који су чували врата храма, у време одржавања Свете Литургије, и тиме спречавали да на Свету Литургију уђу некрштени, неверници и они који су недолични светињи богослужења. Поред тога, остијарији су јављали хришћанима место одржавања богослужења у време када су прогони били у пуном јеку, а код тих скупова опет су чували врата из разлога сваке безбедности. Када је хришћанство добило слободу (почетак IV века), нестало је тај сталеж остијарија, јер је постао сувишан.

Осуђивање – грех који чинимо језиком када осуђујемо своје ближње за њихове погрешке, а не видимо своје. Спаситељ нам је препоручио: „**Не судите, да вам се не суди јер каквим судом судите, онаквим ће вам се судити; и каквом мером мерите, онаквом ће вам се мерити. А зашто видиш**

трун у оку брата свога, а брвно у оку своме не осећаш... Лицемеру, извади најпре брвно из ока свога, па ћеш онда видети извадити трун из ока брата твога,, (Мт 7, 1 – 2. 5.). Многе грехе човек чини својим језиком, поред осуђивања и оговарања, ту су: вређање, исмејавања-ње, потцењивање, псовање, богохуљење. Онај који не влада својим језиком, не влада собом. Ко не влада собом не може владати ни са ким. „Ако неко не греши речима, тај је савршен човек, моћан је зауздати и своје тело. Гле, коњима стављамо узде у уста да нам се покоравају, и све тело њихово окрећемо. Ето и лађе, иако су велике и силни их ветрови гоне, окрећу се малим кормилом онамо куда хоће онај који управља. Тако је и језик мали уд, а хвали се да је велики. Гле, малена ватра, како велике ствари запали! И језик је ватра, свет неправде...језик нико од људи не може укротити; то немирно зло, пуно отрова смртоноснога....,, (Јак. 3, 2 – 6. 8). Зато је потребно да још као дете почнеш да кротиш то немирно чудо у устима које распаљује свађе, шири пожаре у људским душама, изазива ратове, гони у пропаст. Дар језика је велики Божији дар. Када би био нем, благосиљао би Бога да проговориш као други. Па кад можеш да говориш, говори само лепе и мудре речи или ћути. Ћутање је мудрост коју брбљивци презиру.

Отачник – зборник кратких чланака о животу монаха–отаца, а наслов тих чланака обично почиње словом „О,, (нпр. О том и том монаху). У садржају ових чланака изложене су кратке биографије монаха, приче из њиховог живота, као и поуке из монашког подвизавања. Ова се књига зове још и **Патерик**.

Откривење – Откровење – натприродно објављивање Божије воље о судбини света и човечанства. То је делање којим Бог открива себе створеном свету, најпре преко старозаветних пророка, а онда, као врхунац **откривења**, преко Господа Исуса Христа, Сина Божјег, и на крају преко апостола и светитеља Цркве Христове. Тако се за **откривење** може рећи, да је то Богом установљено средство, помоћу којег је Бог човеку даровао „**тајну воље своје**,, (Еф 1,9), као и садржај те тајне. Православно богословље разликује два вида **откривења**: **природно** (стално присуство Божје силе у свету) и **натприродно** (историјски долазак Господа Исуса Христа у свет). И у једном и у другом виду садржај је исти, а то је Бог и његова реч, која се предаје генерацијама кроз Свето писмо и Свето предање, надахнућем Духа Светог, док је православна црква та која чува и предаје божанско **откривење**.

Отпуст – у православном богослужењу: последња, завршна молитва, коју свештенослужитељ изговара на крају неког богослужења или чинодејства. Постоји **велики и мали отпуст**. Велики отпуст се говори на завршетку вечерњег богослужења (осим малог), јутрења и Свете Литургије, а мали, на завршетку малог вечерња, повечерја, полуноћнице и часова. **Отпуст** је, у старој хришћанској цркви, био кратак (ђакон је отпуштао народ речима: отпуштате се у миру), а обичај цркве да отпушта вернике из храма на крају богослужења, постојао је од давних времена, као и у сва каснија времена.

Отшелник – монах који је отишао у пустињу неприступачно и ненасељено место, да би могао лакше да се подвизава у посту, молитви и уздржању од греха. **Отшелник** је исто што и пустињак јер он одлази у пусто место да се подвизава. Понекад се то место назива Испосница. У манастиру Студеница постоје две испоснице Светог Саве.

Охолост – особина која извире из гордости и показује човека који тражи указивање части (Лк 14,7), који стреми за величином (понекад и духовном величином). **Охолост** је и особина бахатог богаташа који се размеће својом раскоши, а врхунац **охолости** јесте човек који умишља да је једнак Богу (Јн 5, 18), који не прихвата покорности и понизности, који дрско греша и руга се Божјим слугама и Божјим обећањима. **Охолост** је особина људи како у Старом, тако и у Новом завету, јер се **охолост** одликује презиром према сиромашнима, а тај презир јесте презир према Богу. Господ Христос је рекао: „Гледајте да не презрете једнога од малих ових; јер вам кажем да анђели њихови на небесима стално гледају лице Оца мога небескога,, (Мт 18, 10). Охолошћу је Адам изгубио рај; Христовом смирености ми стичемо право да добијемо рај (Јн. 33, 16). Охоли су безбожници, попут бахатих прогонитеља Христа и хришћана. Господ Исус Христос, образац смирености, побеђује узрочника зла, истовремено побеђује и узрочника **охолости** и тиме одбацује сваку **охолошћу** погрешно створену у неког другог спаситеља света. „Ходите Мени сви који сте уморни и натоварени и Ја ћу вас одморити. Узмите јарам Мој на себе и научите се од Мене; јер сам ја кротак и смирен срцем, и наћи ћете покој душама својим. Јер јарам је Мој благ, и бреме је Моје лако,, (Мт 11, 28 –30).

Оци – назив за недељу пред Божић. Српски народни обичај којим се слави празник отаца, односно очева, исти обичај који се односи на Детињце и Материце (в. **Матрице**), с том разликом што се Детињци славе на три недеље пред Божић, Материце – на две недеље, а празник **Оци** – у прву недељу пред Божић. Исти је обичај везивања слављеника и њиховог „дрешења,, давањем мањих поклона и спремањем бољих ручкова тога дана.

Оче наш – Молитва Господња – молитва коју је Господ Исус Христос истакао као свих молитвама. Ова молитва назива се **Молитва Господња** зато што је сам Господ Исус Христос научио апостоле да се њоме моле, а препоручио је и нама као образац сваке молитве (Мт 6, 9–13). У овој молитви Господ је, на тајанствен начин, сажео сву хришћанску веру и све молитве, изразио све молбе и прозбе, славословље Бога и захвалност човека, па зато са овом молитвом треба устајати и легати, живети и умирати. Ова молитва заузима прво место међу свим молитвама, пре свега, зато што је божанског порекла, а онда и зато што је једноставна и лепа, препуна идеја и сваке пуноће. Зато се ова молитва употребљавала од најстаријих времена хришћанске цркве до данас.

МОЛИТВА ГОСПОДЊА

Оче наш који си на небесима,
да се свети Име Твоје,
да дође Царство Твоје,
да буде воља Твоја и на
земљи као и на небу;
Хлеб наш насушни дај нам
данас;
и опрости нам дугове наше
као што и ми
опраштамо дужницима
својим;
и не уведи нас у искушење,
но избави нас од нечастивога.

П

Паганизам – латинска реч која, буквално преведена, значи: простота, невоспитање. Са хришћанског становишта, паганизам означава неку примитивну религију, у којој је веровање у мноштво природних појава и веровање да небеска тела имају велику моћ. Исто тако, паганизам се односи и на безверје, на оне који нису надахнути правом вером. Најкраће речено, паганизам је многобожачка и незнабожачка религија. Остаци паганизма примећују се и код хришћана, у виду разних обичаја.

Пакао – јеврејска реч која значи: јама, рупа, рака, у највећој дубини земље, подземље. Првобитно, код старих Јевреја, **пакао** је било подземно место где бораве мртве душе, душе које више не могу славити Бога и надати се у његову праведност. Када су стари Јевреји схватили шта је грех, **пакао** је означавао место намењено грешницима, место где се страшно мучи у пламену, место смрти. У Новом завету, Христос је сишао у **пакао**, који је до његовог силаска представљао царство смрти, а да Христос није сишао у пакао, на свету би постојало само царство смрти, вечна смрт, смрт у својој пуној моћи. Христос је сишао у **пакао**, а његов силазак значи, у исто време, стварност смртности њега као човека и његову победу над њом, победу која се зове васкрсење, победу која је суштина хришћанства као религије. У свакодневном говору, реч **пакао** је симбол ужаса, страве, тешког и неподношљивог стања.

Палица в. Патерица

Панагија в. Енколпија

Панаија в. Кољиво

Панакамилавка – монашка одећа, тј. монашка капа, цилиндри боје који пада преко рамена низ леђа. **Панакамилавка** може бити црне или беле боје. У православној цркви, црну **панакамилавку** носе монаси, а белу патријарси, архиепископи и митрополити.

Панегирик – грчка реч која значи: празник, сабор (код Срба: панађур). У православној цркви, **Панегирик** је збирка која садржи беседе, које се говоре на дан већих црквених празника. Ту су беседе св. Григорија Богослова, св. Григорија Назијанзина, св. Василија Великог, св. Јована Златоустог и других. **Панегирик** је и похвална, надгробна реч, обично на опелу, на дан сахране покојника.

Панихида – грчка реч која, буквално преведена, значи: сву ноћ певам. У православној цркви, **панихида** (или парастос) је молитва за умрле, зато што је она, по свом саставу, слична јутрењу, једном делу свеноћног бденија. **Панихида** се врши над умрлим хришћанином, пре погребља, за време док је изложен у његовом дому, а то је и чин који се врши

непосредно пред погреб. После погреб, **панихида** се врши у трећи, девети и четрдесети дан после смрти (код Срба: у седми, двадесети и четрдесети дан), а панихида се може вршити и као успомена на дан рођења покојника и на дан његове смрти. **Панихиду** врши свештеник или епископ, а у крајњем случају, панихиду може вршити и ђакон без свештеника. Постоји мала и велика **панихида**, тј. мали и велики помен (в. **Помен**) умрлог.

Пантократор – термин који се односи на Бога са значењем Сведржитељ, онај који влада над свима. **Пантократор** је и назив за фреску Господа Исуса Христа, која се слика у врху кубета храма, на највећој унутрашњој површини кубета и која представља Христа као свемоћног Бога и Господа свемира. **Пантократор** је и назив за грчки мушки манастир на Светој Гори.

Папа – грчка реч која значи: отац. **Папа** је назив за поглавара Римокатоличке цркве, који има седиште у Ватикану (мала државица у италијанском граду Риму). Верници Римокатоличке цркве сматрају **папу** за Христовог заменика на земљи, следбеника апостола Петра, па му се, из тог разлога, приписују божанска својства и непогрешивост по питањима вере, што Православна црква не признаје. Такође, захваљујући томе, **папа** има велику богатство, као и посебна права и привилегије. Он је врховни судија свих епископа, има право да оснива нове епархије, он свргава и поставља епископе, сазива саборе и њиховим одлукама даје моћ закона. Против такве власти **папе** најпре су устали западни цареви (Филип Лепи), а као отпор тој власти појавио се и „протестантизам,,.

Паперта – или притвор храма, предхрамље (оно што је предсобље за кућу, стан). **Паперта** је одељена од брода храма зидом или стубовима, а у старим хришћанским храмовима ту су стајали катихумени првог реда, енергумени и покајници другог реда, а исто тако, ту су се држала бденија, литије и погреб. У старо време, а и данас, десно од **паперте** налазила се крстионица, где се вршила света тајна крштења, а у паперти су стајале и жене, које долазе у четрдесети дан после порођаја да им се чита тзв. очиститељна молитва (због тога се паперта зове и „женска црква,,). Данас, **паперта** је место окупљања просјака, који живе од милостиње верника, а другачије се зове и „припрата,,.

Параклис – мала црквица за молитву, капела. У првим хришћанским временима, имућнији хришћани, на молбу епископа, градили су поред својих палата капеле, јер је недостајало храмова. У тим капелама служио је свештеник који је путовао по епархији. Данас, у таквим **параклисима** не сме се служити Света Литургија, осим уз дозволу надлежног епископа. Именом **параклис** назива се и капела у манастирима, којој се обавља монашко правило када је присутан мањи број монаха на молитви, па није економично да се загрева велика црква манастира. Такође, именом **параклис** назива се посебан део храма у част пресвете Богородице, као и усрдна молитва (параклиса), упућена Пресветој Богородици.

Паримијник – Паримејник – у богослужењу православне цркве: збирка свих паримија (в. Паримија), које се користе у току годишњег круга богослужења и које су, у том циљу, поређане по хронолошком реду. Паримијник је један мањи одељак (Зачало), које се чита на Бдењу.

Паримија – грчка реч која значи: пословица. У богослужбеном значењу православне цркве паримија означава један одређен текст из Светог писма Старог или Новог завета, који се чита на великом вечерњем богослужењу, после входа и прокимена (уочи празника са полијелејем и бденијем), као и на царским и великопосним часовима.

Парусија – грчка реч која, буквално преведена, значи: присуство. У Светом писму Новог завета, **парусија** означава присуство Божје приликом Другог Христовог доласка. **Парусија** ће бити велико изненађење, врхунски догађај последње стварности, који ће обухватити неколико драматичних збивања: појаву Господа, васкрсење мртвих, Свеопшти суд (в. **Последњи, страшни суд**), преображај природе и крај овог времена (крај историје), после чега ће настати Ново небо и нова земља. Хришћанству није познат Дан када ће се десити **парусија**, јер и сам господ Христос каже: „**о дану томе или о часу нико не зна, ни анђели на небу, ни Син, до једино Отац**„ (Мк 13, 32). Сви православни хришћани живе са чврстом и непоколебљивом надом у будуће спасење и **парусију** жељно очекују, као дан сусрета са својим Господом, а не као дан Страшног суда (Јевр. 10, 27) који ће доћи грешницима: „**Јер ће доћи дан Господа над војскама на све охоле и поносите и на свакога који се подиже, те ће бити понижени... Тада ће се поноситост људска угнути и висина се људска понизити, и Господ ће сам бити узвишен у онај дан**„ (Ис. 3, 12 – 17). „**Господ ће доћи на суд са старешинама народа свога и с кнезовима његовим, јер ви потрсте виноград, грабеж од сиромаша је у кућама вашим**„ (Ис. 3, 14).

Пасха – јеврејска реч која је ушла и у грчки језик, у значењу: пролазити, а односила се на пролазак Бога у Египту, који је пролазио поред јеврејских домова, док је „пуштао страх„ на египатске домове (2. Мој. 23, 27) уочи дана **пасхе**. После изласка из египатског ропства, јеврејска реч **пасха** постала је назив јеврејског празника, који су Јевреји славили у пролеће, управо као успомену на чудесни излазак из тог ропства. Дакле, **пасха** је код старих Јевреја, у почетку, значила породични празник, када се на жртву Богу приносило младо јагње. Временом, празник **ѡасха** био је повезан са још једним јеврејским празником – празником „бесквасних хлебова„ (2. Мој. 12, 20), јер се са избацивањем квасца јеврејско предање повезало са изласком из Египта. На крају, породични празник **пасха** претворен је у празник јерусалимског храма. Појавом Господа Исуса Христа долази до промене смисла јеврејске **пасхе**, јер је у хришћанству то **Нова Пасха** у спомен Христове Тајне Вечере, која је Господ установио свету тајну евхаристије, која је „пролазак„ из грешног света и улазак у Очево царство (Јн 13, 1). Обзиром да је Христово васкрсење било у недељу, хришћани своје ослобођење од греха славе сваке недеље (од

недељне пасхе), а нарочито на Васкрс, највећи хришћански празник који се другачије зове **Нова Пасха**.

Патерик в. Отачник

Патерица – грчка реч која значи: **очева палица**. То је штап, палица, коју носи епископ када долази на Свету литургију (уместо жезла, в. **Жезал**), а исто тако и штап, палица коју носи игуман (старешина манастира). Овај штап – **Патерица** формиран је као слово Т или штап, који на свом горњем крају има две змијине главе, које су окренуте једна наспрам друге, свака као симбол удвостручене мудрости која се тражи од епископа, а према Христовим речима: „**Будите мудри као змије, а благи као голубови**...”. **Патерица** може бити и штап који је савијен у горњем делу на једну страну, а такав се штап више користио у западној него у источној цркви.

Патријарх – поглавар неке од помесних православних цркава. У Старом завету **патријарси** су били Аврам, Исак, Јаков и Јосиф, јер су они били хероји јеврејских родова. Старозаветни монотеизам повезао је култ патријарха са Богом, па их је показивао као његове свештенике, а места у којима су они боравили (Сихем, Ветил, Мамбра, Вирсавеја), постала су светилишта, места Божјег култа. Касније, код Јевреја, именом **патријарх** назван је председавајући Синедриона. У хришћанској цркви титула **патријарх** уведена је у IV веку, а тим именом називани су епископи већих градова (Цариграда, Рима, Јерусалима, Антиохије, Александрије), чији углед није био исти. Српска православна црква постала је патријаршија (в. **Патријаршија**) 1346. године и тада је добила свог првог **патријарха**. Данас у свету постоји девет патријаршија, па према томе и девет патријараха (цариградски, александријски, антиохијски, јерусалимски, руски, српски, бугарски, румунски и грузијски), који имају посебна права части, свештенодејства, репрезентације и управе. **Патријарх** носи, као посебно црквено одличје, белу панакамилавку са крстом и панагију, а патријарха верници ословљавају са **Ваша Светости**.

Патријаршија – латинска реч са више значења: 1) достојанство патријарха; 2) област којом влада патријарх и 3) здање у којем станује патријарх. Српска православна црква добила је аутокефалност 1219. године, захваљујући ангажовању Светог Саве, а том приликом постала је **архиепископија** (први архиепископ био је Свети Сава). Када се српски краљ Душан прогласио царем Срба и Грка, помазање новог цара могао је да изврши само патријарх, па је краљ Душан одлучио да српску архиепископију уздигне на ранг **патријаршије**, због чега је и сазван сабор у Скопљу, 1346. године, на коме је Српска православна црква уздигнута на ранг патријаршије, а дотадашњи архиепископ Јоаникије проглашен је за патријарха Срба и Грка. У време владавине Турске, српска **патријаршија** је више пута укидана и обнављана, а коначно је обновљена 1920. године, када су се, у оквиру југословенске државе, ујединиле све политички раздвојене области Српске православне цркве које су постојале у

границама више империја. Први патријарх те обновљене **патријаршије** био је митрополит Димитрије (Павловић), а њега је наследио патријарх Варнава (Росић). После њега дошао је за патријарха Гаврило (Дожић), који је у току Другог светског рата затворан од Немаца, као једини поглавар ма које цркве (крај рата дочекао је у логору Дахау заједно са епископом Николајем Велимировићем), а њега је наследио патријарх Викентије Проданов, 1950. године; Викентија је наследио патријарх Герман Ђорић, 1958. године. Данашњи патријарх Павле (Стојчевић) наследио је патријарха Германа 1990. године.

Патрологија – наука која се бави животима и учењима светих отаца, зато што је, према традицији хришћанске вере, Христос своје учење предао апостолима, који су наставили после Господа да проповедају то учење, а свети оци су га сачували у тумачењима својих списа. И данас, многи богослови саветују да се треба вратити светим оцима прве Васељенске, тзв. Ране цркве, да треба чувати учење и праксу прве васељенске цркве. То јест, по речима пророка, треба „питати за старе стазе,.. Дела светих отаца за хришћане су извор стваралачког надахнућа, једна својеврсна школа хришћанске мисли и хришћанске философије у континуитету од Оснивача Цркве до данас, јер свети оци Ране цркве нису само богослови, него и учитељи цркве. Најпознатији свети оци су: Јустин Философ, Климент Александријски, Кирило Јерусалимски, Василије Велики, Григорије Ниски, Григорије Назијанзин (Богослов), Јован Златоусти, Максим Исповедник, Јован Дамаскин, Григорије Палама, Пајсије Величковски, Никодим Светогорац и многи други, који су много допринели да хришћанско – православно на **патрологија** добије богато догматско учење и велику вредност.

Патрон – латинска реч која значи: заштитник, бранитељ. У хришћанској цркви: **патрон** је светац заштитник неког места, покрајине, народа или домаћинства, који се не сме поистоветити са свецем, коме је посвећена нека црква у неком месту или покрајини нити Анђела чувара кога сваки крштени добија од Бога приликом крштења. **Патрон** једне породице јесте њихова Крсна слава. Код Руса је **патрон** светитељ по коме неко носи крштено име, тзв. имењдан.

Певница – место у храму, које се налази на доле, ближе олтару, са десне и леве стране. Тачније, у храмовима се налазе две певнице: и са десне и са леве стране, ради наизменичног (антифоналног антифонског) певања два црквена хора. На тим местима стоје црквени појци (певци), који певају на богослужењима, а симболички представљају анђеоске хорове, који дојући на небу, величају и славе Бога Створитеља.

Педобатизам – крштење деце, тј. вршење свете тајне крштења над децом док су још мала, што је уобичајено у хришћанској цркви од почетка њеног постојања (ср. Д. ап. 2, 38–41). Овај став хришћанске цркве супротан је ставу неких јеретика (као што су баптисти), који уче да се само одрасли

могу крстити. Ово јеретичко учење настало је на основу погрешног тумачења крштења Господа Исуса Христа, који је крштен као одрасла особа у 33 години Свога живота. Међутим, света тајна крштења је услов за улазак у Царство Божије, а пошто је човек смртно биће, постоји опасност да дете умре пре него што постане одрастао човек и тиме се лиши Царства небеског. Ко сме од људи преузети на себе такав и толики ризик да својим погрешним учењем неко безазлено дете лиши Христовог Царства, то јест, да га не крсти као дете, а оно, не дај Боже, некрштено премине? Не рече ли Господ: „**Пустите децу, и не браните им да долазе к Мени, јер је таквих Царство небеско**„ (Мт 19, 14). Због тога се Православна црква залаже да се врши крштење мале деце и да за то нема никаквих догматских сметњи.

Пентикостар – у православној цркви има више значења: 1) то је назив за период од Васкрса до Педесетнице (Духова) и 2) то је назив за богослужбену књигу која садржи све црквене службе за тај период, а та богослужбена књига позната је под двоструким називом: **Пентикостар** и под називом **Цветни Триод**, за разлику од **Посног триода** (који се употребљава од Недеље Блудног сина до Велике суботе). Цветни триод се назива зато што се користи у пролеће када цвета цвеће, а са цвећем се упоређује духовна лепота и финоћа песама које се певају на богослужењу у овом периоду. Главни догађаји који се помињу у Цветном Триоду су: Васкрсење Христово, Вазнесење Христово и Силазак Светог Духа на апостоле Духове, који је уједно и рођендан Христове цркве, када су апостоли крстили више хиљада незнабожаца као хришћане.

Петокњижје – назив за првих пет књига Светог писма Старог завета, чије се ауторство приписује Мојсију, па се често ове књиге називају и Мојсијево Петокњижје. То су првих пет књига Светог писма Старог завета, које имају по два назива: **Књига Постања** (1. Мојсијева); **Књига Изласка** (2. Мојсијева); **Књига Левитска** (3. Мојсијева); **Књига Бројева** (4. Мојсијева) и **Књига Поновљених Закона** (5. Мојсијева).

Петохлебница – црквени сасуд, обично израђен од сребра, пониклованог метала или сличног материјала. То је већа тацна која има уздигнут сталак, на коју је причвршћен трокраки свећњак и три чашице. **Петохлебница** служи да се на њу стави пет хлепчића (четири на тацну, а пети на уздигнут сталак Петохлебнице), док се у чашицама стављају: пшеница, вино и уље. **Петохлебница** се износи на средину храма, на вечерњем богослужењу или на бденију уочи великих празника, ради освећења хлебова, пшенице, вина и јелеја, да симболично подсети православне хришћане на Христово чудо, када је Христос са пет хлебова нахранио пет хиљада људи (и две рибе, ср. Мт. 14, 17). Ови хлепчићи се, на крају богослужења, исеку на ситне комадиће и деле присутном народу, вино се попије, а освећеним уљем помазују се верници приликом целивања иконе за здравље и спасење или се сипа у кандила да гори за време богослужења.

Писаније – обећани прилог неком манастиру или цркви у писменој или усменој форми, путем уписа или обећања или на неки други начин. Познат је пример монаха из манастира Хиландара који су долазили у српске крајеве и тражили такве прилоге за време наших Богоугодних владара. Ко је обећао (морао је то и да испуни) или дао прилог био је уписан у књигу, отуда и сама реч **писаније**. У српском народу строго се водило рачуна о томе да се обећано писаније испуни, да не би дародавца или потомство сустигла каква казна. Данас се израз **писаније** употребљава погрдно када се, са разлогом или без разлога, омаловажава нечији писани рад или је он мање вредности.

Плаштаница – ланено платно са сликом Христовог полагања у гроб, које симболише платно у које је било увијено Христово тело приликом његовог погреб (Јн 19, 38 – 40). **Плаштаница** је освећена од стране надлежног епископа и износи се из олтар на вечерњем богослужењу Великог Петка, на посебно направљено постоље на средини храма (то постоље назива се „Христов гроб,,), да би је православни хришћани видели, целивали и над њом се Богу помолили. На средини храма **плаштаница** остаје до почетка јутарњег богослужења Велике Суботе, на коме се врши „опело Христово,, а при завршетку јутрења плаштаницу узимају свештеници и трократно је обносе око храма, а затим је носе уздигнуту у трократном опходу око храма, а онда свештеници уздигну увис **плаштаницу** на улазу западних врата у храм, док се сви православни хришћани полако и побожно провлаче испод ње. Потом се **плаштаница** поново ставља на постоље где је и раније била ради целивања од стране свештеника и верних, где остаје до почетка Васкршњег јутрења, када се уноси у олтар и ставља на Свети Престо. Ту стоји до оданија Васкрса, то јест до среде уочи Спасовдана (в. **Оданије**), када се скида са Светог престола, савија и ставља у ризницу (в. **Ризница**), где стоји до следећег Великог Петка.

Побожност – хришћански однос према Богу (по – божан = који живи по Богу). **Побожност** је послушност Божјој вољи и живљење по Богу и у Богу, у смислу Христових речи: „**Али не моја воља, но твоја нека буде**,, (Лк 22, 42). Дакле, православна **побожност** обухвата веру у Бога, веру у оваплоћење Христово (в. **Оваплоћење**) и веру у Цркву Христову, којима се саображава **живот верника**. Православна **побожност** није само неко религиозно осећање или неко верско убеђење, него је то, пре свега, живот верника у Христу и по Христу Богочовеку, живљење и доживљавање Христа као Бога и Спаситеља, које се најправилније испољава у хришћанском православном храму, у време служења Свете Литургије, као и у животу.

Истина

Лаж је малина и ако је
фина.

Ње одмах нестане чим дође
истина.

И лаж и лепота врло брзо
 веже,
 Бесмислен је онај који у њих
 блене.
 Скромност је ко злато, никад
 се не мења.
 Најбољи је онај који је
 пун поштења.
 Само с побожношћу људи
 вечно трају
 Што овде заслужиш,
 добићеш у рају.
 Који год се туђих
 награбио пара
 Тај за грехе своје
 много одговара.
 Ко год много граби,
 туђу муку једе,
 Тај се неће никад
 опростити беде.
 Штеди, ради, чувај
 и не дирај туђе,
 Завидети другом ништа
 није луђе.
 Немој да те никад
 туђа беда чуди
 Јер будућност може њом
 да те понуди...
 Живот је као сан, као лепа
 слика.
 Он је врло кратак, ал борба
 велика.

Лејосава Милић

Повечерје – богослужење које се обавља после вечерња, па отуда му и име – богослужење по вечерњу. Постоји **Велико** и **Мало повечерје**. Велико повечерје се служи уочи великих празника који имају Бденија. А мало повечерје се служи у остале дане богослужбеног круга у току године.

Погреб – сахрана, сахрањивање православног верника, по православном обреду који се налази у богослужбеној књизи Требник. Оно се другачије назива и **сахрана**, **сахрањивање** или **укоп** (в. **Укоп**).

Погружење – назив везан за свету тајну крштења, када се, онај који се крштава, **погружава** свим својим телом у воду, за разлику од „обливања,, или „поливања,, када се онај који се крштава облива или полива водом само по глави. Погружење је начин крштавања који води порекло од старе,

Ране хришћанске цркве, како је крштење било и прописано и у пракси. И када је у питању крштавање деце **Погружавање** је лако изводљиво, али **погружење** одраслих приликом крштавања није данас лако изводљиво, било да је у питању крштавање мушкараца или жена, због недостатка купели за крштавање као и ђакониса које би помагале свештеницима код крштавања девојака и жена.

Подворје – реч има више значења: 1) гостионица, прихватни дом за посетиоце; 2) дом за прихватање и пребивалиште појединих црквених представника (епископа или других црквених великодостојника) у неком граду; 3) испостава (посланство) једне православне цркве у другој православној цркви, ради лакше сарадње између две различите помесне цркве. У историји је познато **Подворје** Српске православне цркве у Руској православној цркви, које још није враћено, и обратно, **Подворје** Руске православне цркве у Београду, садашња Црква Свете Тројице, поред храма св. Марка.

Подобије – библијски израз који значи: прилика (по „лику и подобију,, – по слици и прилици). У Библији је речено да је човек створен по „лику и подобију Божјем,, (1. Мој 1,27). Лик Божији човек стиче рођењем, подобије мора остварити животом, да датим оствари задато, што значи да човек није створен као потпуно самостално биће, већ је човекова природа права природа само уколико постоји у Богу, и као слична Богу. „Слика и **подобије**,, означавају не само добијено, дато човеку од стране Бога него и отвореност човеку према Богу, функцију и задатак човековог живота. Лик (слика) и подобије (прилика) међусобно су тесно повезани. Лик се налази у човековој природи, у моћима и способностима човекове душе, која може бити или не бити по подобију Божјем. Дакле, **подобије** је садржано у кретању ка задобијању Божјег савршенства. То кретање почиње од зачећа као фазе човековог настанка, траје и иде све до његовог постојања, односно, од фазе добијеног лика током фазе задобијања Божијег **подобија** по благодати.

Појање – Црквено певање – молитва изражена песмом, која се разликује од обичне молитве већим степеном осећаја. Другим речима, појање је певање одређених црквених песама за време неког богослужења или молитвословља (у храму или изван њега), по утврђеном гласу, којих има осам (в. Осмогласник). У православном храму појање се одвија за двома певницама, десном и левом (десна почиње појање, а лева отпојава), а што се зове антифонско или антифонално појање.

Појас – део свештеничке или епископске одежде, којим се свештеник или епископ опасује преко стихара и епитрахилја, како би се свештеник или епископ утегнут лакше кретао на богослужењу. **Појас**, који се понекад зове и **прегача** (данас је то архаичан израз), део је првобитне одеће која је скривала стидне делове тела Адама и Еве (1. Мој. 3, 7). **Појас** хвали и цар Соломон, а Јевреји су њиме опасивали своје слабине бедра, да би

достојно и пристојно дочекали Божије провиђење (2. Мој. 12, 11), док Јов опасује **појас** да би се достојно појавио пред божанском силом (Јов 38, 3). И св. Јован Крститељ опасивао се кожним **појасом** из истих разлога (ср. Мт 3, 4; Лк 12, 35), због чега се и монаси, данас, опасују кожним **појасом**. Господ Христос заповеда својим следбеницима да сачувају будност, бодрост и трезвеност, а апостоли Петар и Павле то објашњавају као чистоту и трезвеност, истинитост и праведност, која је потребна у сваком тренутку овоземаљског живота који се изненада може завршити, а човек пред Бога изаћи неспреман, по заповести: „**Нека буду бедра ваша опасана и светиљке запаљене**„ (Лк 12, 35; ср. Мт 25, 1 и даље; 1. Пет. 1, 13; Еф. 6, 14). Симболично, **појас** представља божанску благодатну силу, којом се свештенослужитељи наоружавају приликом вршења свога узвишеног позива. Опасивање **појасом** симболише и умртвљење нагона и страсти тела код свештенослужитеља кроз аскезу – пост и молитву.

Појац – црквени певач. **Појац** је особа која је упућена у знање црквеног певања (особа која познаје, уме и може да слухом и гласовним могућностима дочара разне врсте напева, особа која је пристојно музички образована, која је упућена у нотно знање и која лепо пева – поје (отуда је и добио име **појац**) на црвеним богослужењима, ради лепоте благољепија. Благољепије и јесте назив умилног и молитвеног појања, оно дочарава сладост и радост небеских хорова анђела који славе Бога. И дужност **појца**, као уосталом и свих црквених часника, јесте да буде примерног владања и да живи у духу православног живота.

Покајање – Света тајна којом се верник чисти од греха учињеног после крштења. **Покајање** је таква свештена радња у којој свештеник, силом Духа Светог, разрешава верујућег хришћанина од грехова, који је учињено после свете тајне крштења. Те грехове православни хришћани исповедају и окајавају кроз пост, молитву, сузе, окајавање, добра дела, чиме се чисте од грехова као да су тек крштени. Код свете тајне **покајања**, као видљива страна те тајне, постоји исповест, која мора бити потпуна, искрена, тајна, усмена, са скромношћу и истинском побожношћу. Исповест се врши пред свештеником, а ређе пред епископом. Епископу, као старешини над свештеницима, није упутно да исповеда своје потчињене, да им се не би светио за њихове исповеђене грехове. Епископ, свакако, има право да врши исповест, јер он има право вршења свих тајни и освећења, али није практично да суди и исповеда свештена лица своје епархије за њихове грехове због подозривости. Иначе, исповест се врши тако што свештеник или епископ полажу своју руку на главу покајника када читају разрешну молитву, при чему чине благослов у знаку крста над главом и епитрахилџом верника, изговарајући речи разрешне формуле. **Покајање** се завршава светом тајном причешћа, ако је покајник достојан причешћа, после чега се он осећа оснаженим да се, уз Божију помоћ, лакше и радосније бори против греха.

Христова порука

Твоја рука другог да не гони,
 Други на те сузе да не рони.
 Што год можеш, сиромаху пружи,
 Да се нико на те не потужи.
 Болеснике обилази често,
 Тим ћеш стећи својој души место.
 Самртнику на гроб свећу пали,
 Добро чини, ником се не хвали.
 Кај се Богу, сузом грехе пери.
 Душу чувај искрено у вери.
 Срце твоје нек` краси чистота
 Брзо прођу дани твог живота.

Поклоник – хришћански верник који обилази Света места (Свету земљу, Хиландар, Свету Гору и друге манастире) и врши поклон (клањање) Господњој светости. Онај хришћанин, који као **поклоник** обиђе Свету Земљу – места у којима је Господ Исус Христос живео, радио и страдао (Назарет, Јерусалим, Голготу), добија грамату од јерусалимског патријарха и право да се назове **Хацијом**.

Покров – Покривач – Дарак – платна којима се покривају дискос, путир, као и платно којим се покрива и дискос и путир (в. **Ваздух**). Друго име за **покровац** је **дарак**, зато што се, најчешће, ови покривачи добијају као дар од верника, мали дар – дарак, а по другима они се називају дарцима зато што служе да се покрију Свети Дарови за време литургије и сачувају да нешто у њих не упадне. Хришћанска црква увела је у употребу ове **покривце** са намером да сачува Свете Дарове да на њих не падне прашина или било шта друго што је нечисто, а увек их је правила не само од прикладног, него и од скупог платна, са обавезним крстом на средини дарка.)

Полијелеј – грчка реч са више значења: 1) многомилостив. То је црквена песма која слави Бога (једног по суштини, а тројичног по лицу) и која се састоји од стихова 134. и 135. псалма (в. **Псалам**). Та песма добила је име по томе што се иза ког стиха понавља реч „јер је увек милост његова, алилуја,,. 2) многосвећњак. То је тзв. **поликандило** које има много сијалица (раније много свећа – отуда многосвећњак), у циљу бољег и раскошнијег осветљења храма. 3) То кандило најчешће се пали на јутарњем богослужењу, приликом певања стихова 134. и 135. псалма, па зато грчким изразом **полијелеј** означава истовремено и црквена песма тих псалама и истовремено многосвећњак.

Полуноћница – црквено богослужење које се врши у поноћ. Ово богослужење води порекло из времена прогона хришћана (у прва три века постојања наше вере), јер је тада поноћ била најбезбедније време за богослужење. Данас, **полуноћница** симболично значи подсећање на

Други Христов долазак (в. **Парусија**), који би по општем веровању хришћана на основу јеванђеља требало да се деси у поноћ (Мт 25, 1–13), па православни хришћани желе да будни дочекају свога Господа.

Помазаник – онај који је **помазан** – од Бога одређен да буде месија – спаситељ, на грчком језику та реч гласи Христос. **Помазаник** је код старих Јевреја било оно лице које је помазано светим миром (в. **Миро Свето**), а то је увек био цар, свештеник или пророк. Тај назив **помазаник**, код старих Јевреја, усвојен је и за очекиваног Месију (2. Цар. 1, 14; Пс 44, 8; Јев. 1, 9), а то значи да је **помазаник** Господ Исус Христос, Спаситељ света. О томе Он сам каже, позивајући се на Исаијино пророштво: „**Дух Господњи је на Мени; зато Ме помаза да блавестим сиромасима; посла Ме да исцелим скрушене у срцу; да проповедам заробљенима да ће бити пуштени, и слепима да ће прогледати; да ослободим потлачене; и да проповедам пријатну годину Господњу**„ (Лк 4, 18–19; ср. Ис. 61, 1–3).

Помен – Панихида – молитвено сећање на неког покојника, које обично врши свештеник на гробу тог покојника. **Помен** се састоји од читања и певања извесних молитава, кађења и преливања гроба вином. **Помен** се може обављати и у храму или у кући у којој је покојник живео или на гробу покојниковог блиског сродника, ако гроб покојника није познат или из неких разлога није доступан. **Помен** је синоним за грчки термин панихида (в. **Панихида**).

Поп – израз који потиче од грчке речи **papas**, која значи: отац (од ове грчке речи настала је и реч **папа**). Дакле, реч папа, која се односи на поглавара Римокатоличке цркве, значи: отац, па се за то ословљава са „свети отац папа!„ **Поп** је данас више народни назив за свештеника у православној цркви, отуда се свештеници ословљавају са: Оче, благослови! Свештеникова супруга зове се **попадија**, а то је реч која је позајмљена из грчког језика на коме гласи: пападија (**papadia**).

Портал – архитектонски назив за главна врата, односно, за главни улаз у храм са украшеним вратима и надвратником. Главна врата на манастиру такође се називају **портал**.

Посвећење – увођење неког лица, посредством свете тајне свештенства и вршења црквеног обреда за одређени степен црквене јерархије. Црквенослужитељи (чтец, појац и ипођакон) посвећују се рукопроизвођењем (**хиротесијом**), а свештенослужитељи (ђакон, свештеник и епископ) рукоположењем (**хиротонијом**). Од почетка хришћанске цркве, па до данас, **посвећење** је било јавно, а вршило се на Светој Литургији, недељом и о празницима, уз обавезно присуство народа и одобравање кроз речи аксиос - достојан.

Посета храму и понашање у храму – сваки православни верник дужан је да посећује свој храм, нарочито у време богослужења, јер је храм

богослужбено место где се верник напаја духовношћу и учвршћује своју веру. Православни верник (као и сви други) дужан је да **посету храму** чини са великим поштовањем, односно страхопоштовањем. Пред вратима храма православни верник, ако је мушкарац скида капу, шешир, ако је жена покрива главу (забрањује главу марамом), затим се прекрсти и побожно и у тишини улази у храм. Разлог за овакво понашање налазимо код св. ап. Павла, који упућује: „Сваки муж који се с покривеном главом моли Богу или пророкује, срамоти главу своју. И свака жена која се гологлава моли Богу или пророкује, срамоти главу своју; јер је једно исто као и ошишана. Јер ако се жена не покрива, нека се шиша; ако ли је стидно жени шишати се или бријати се, нека се покрива. Али муж не треба да покрива главу, јер је слика и слава Божија; а жена је слава мужевљева...Сами у себи судите: је ли лепо да се жена гологлава моли Богу,, (1. Кор. 4 – 7 13.). И уопште узевши, и мушко и женско су дужни да посећују храм пристојно одевени, а не обнажени и да служе другима на саблазан (мушкарци улазе свечано одевени, а жене са прикривеним и прекривеним деловима тела, без неке велике и упадљиве шминке, а ако се причешћује без икакве шминке; жене не улази у храм деколтираних, обнажених делова тела, да не би мамиле похоту, нити обучене у мини сукње, панталоне). Старији верници већ на улазу у храм, по обичајном праву, прекрсте се, па пољубе црквена врата. Дакле, када верник уђе у храм, најпре треба да оде на средину храма, где се налази Целивајућа икона, да се пред њом прекрсти, (неко се два пута прекрсти и два пута метанише, па пољуби икону и још једном метанише), уз један благ наклон ка икони. После тога, у тишини одлази да купи и запали свеће. Том приликом, на горњем делу чирака пали свеће за живе, а на доњем за умрле, па онда изабере слободно место где ће се, у миру и побожном расположењу, помолити Богу. Уколико је богослужење у току те посете, онда се ни у ком случају, ни на било који начин, не сме реметити молитвена тишина других. Посебно је важно истаћи да се не сме уопште разговарати у храму за време богослужења, нарочито не за време малог **Входа**, читања **Јеванђеља** и **Апостола**, великог **Входа**, претварања **Светих Дарова** (када звони мало звонце у олтару), певања химне **Достојно јест** и **Оченаша**. У тим тренуцима душа је погружена (утонула) у молитвено тиховање и размишљање о светој тајни евхаристије. Православни хришћани треба да остану у храму све до краја богослужења, а онда, када излазе из храма, поново треба да целивају икону на средини храма и да када крену ка излазу, пре него што изађу из храма, окрену се олтару, прекрсте се и у миру излазе из цркве и оду својој кући.

Посланица, Пастирска – Канонска – спис упућен неком појединцу или групи најчешће као верски савет или поука. У почетку хришћанства, **посланица** је била начин излагања хришћанског учења, а писана је просто и једноставно, мудро и поучно, тако да је свима била доступна. **Посланице** се деле на: 1) посланице апостолске које могу бити

појединачне или саборне, а које се налазе у Светом писму Новог Завета и писали су их апостоли, ради поучавања верника у верским истинама или ради разрешавања некаквог верског проблема. У Светом писму Новог завета налази се 14 појединачних **посланица** св. апостола Павла, и седам саборних **посланица**: 2 од св. апостола Петра, по 1 од св. апостола Јуде и Јакова и 3 **посланице** од апостола Јована); 2) **посланице пастирске** – писмене наредбе или упутства којима епископи обавештавају или саветују свештенике и вернике о било ком проблему у Православној цркви. Упућују се нарочито о неким празницима или приликом неких проблема у Цркви или заједници верника. Такве су и посланице у Раној хришћанској цркви: Иринеја Лионског, Игњатија Богоносца и других.

Последњи или Страшни суд – суд који ће Господ Исус Христос обавити при свом Другом доласку (в. Парусија), који ће бити суд апсолутне правде и апсолутне милости Божије, који ће обухватити све људе свих времена. О **Последњем суду** св. апостол Павле каже: „**Јер нама се свима ваља јавити на суду Христовом, да прими сваки оно што у телу учини, било добро или зло,**„ (2. Кор. 5, 10). То значи, да ће на дан Последњег суда Христос дати свој потпуни, завршни суд о целокупној историји света и човека, о свим људима укупно и о сваком човеку појединачно. Тада ће Христос, по савршеним мерилима правде измерити сва људска дела, сва људска осећања, све људске жеље и све људске речи. Тада ће сви добри људи и свако добро учињено ближњим у овом свету, наследити вечно блаженство и живот будућег века у царству небеском, а сви зли и све што је зло наследиће вечни пакао у пределима бунтовних анђела и хулитеља на Бога. Тада ће Христос рећи праведницима: „**Ходите благословени Оца мојега; примите Царство које вам је припремљено од постања свијета,**„ (Мт 25, 34), а неправедницима: „**Идите од мене, проклети, у огањ вечни који је припремљен ђаволу и анђелима његовим,**„ (Мт 25, 41). **Последњи суд** назива се, као што смо то рекли, и Страшни суд.

Послушност – врлина која би требало да краси сваког човека, свако дете, јер је због непослушности Адам истеран из раја и само помоћу послушности Богу човек се може вратити натраг у рај. Послушност према Богу огледа се у покораванју наше слабе воље Божијој, свемоћној вољи, а у односу на људе у свесном потчињавању воље сваке јединке општем циљу, заједничким интересима, заједничкој организацији, хијерархији, раду. Ако не можемо да радимо оно што волимо, онда волимо оно што радимо како бисмо били срећни и спокојни, својим радом задовољни. Зато, децо, радите и волите то што учите; слушајте, децо, своје наставнике, као што желимо да Господ слуша наше молитве. Нема тог поштеног рада који би могао да унизи ма које дете или човека, јер је сваки поштен посао достојан човека као Боголиког бића, угледајући се на самог Господа Христа, који у свему, па и у послушности вољи Оца Свога може, и требало би, да нам буде пример. „**Ништа не чините из пркоса, нити за празну славу, него смирењем сматрајте један другог већим од себе. Не**

старајте се свако за своје, него свако и за оно што је других. Зашто нека је у вама иста мисао која је и у Христу Исусу, који будући у облику Божијем, није сматрао за отимање то што је једнак са Богом, него је себе понизио узевши облик, постао истоветан људима, и изгледом се нађе као човек; унизио је Себе и био послушан до смрти, и то до смрти на крсту,, (Филипл. 2, 3 – 8). Јер нема тог поштеног рада који би могао да унизи ма ког човека. Ако је Син Божији био дрводеља, зашто се ти стидиш да будеш земљорадник.

Пост – уздржање од сваке мрсне хране, како бисмо се могли, истовремено, свих уздржавих дела: од грешних мисли, жеља, дела и поступака. Поред тога, **пост** се састоји и у умножавању молитава, ради прослављања Бога, чињењу добротина, ради стварања среће у човечанству, а исто тако и у ревносном упражњавању свих хришћанских врлина. **Пост** је човекова потреба и неопходност за спасење, а установио га је сам Господ Бог у рају (1. Мој. 2, 16 – 17), а упражњавао га је и сам Господ Исус Христос (Мт 4, 2), са циљем да на свом примеру покаже хришћанима како да очисте своје тело, да ојачају вољу, да уздигну душу изнад тела, а изнад свега да прослављају Господа Исуса Христа, по речима св. ап. Павла: „Ако, дакле, једете, ако ли пијете, ако ли што друго чините, све на славу Божију чините,, (1. Кор. 10, 31). Постећи, православни хришћани се непрекидно сећају Христових страдања за њихово спасење. У православној цркви, **постови** се деле на вишедневне и једнодневне. Вишедневни **постови** су они који су прописани за све хришћане од стране цркве и има их четири (смештени су, генерално говорећи, у четири годишња доба): Васкршњи који се још назива Велики, Часни **пост** (пролећни), **Пост** светих апостола Петра и Павла (летњи), Великогоспојински **пост** (јесењи) и Божићни **пост** (зимски пост). Једнодневни **постови** су: свака среда и петак преко године (осим тзв. трапавих седмица: од Божића до Богојављења, осим Крстовдана (5. јануара), седмице иза Недеље митарја и фарисеја, Васкршње или Светле седмице и седмице после Духова), Крстовдан уочи Богојављења, Усековање главе св. Јована Крститеља и Воздвижење часног Крста. Православни хришћани посте средим и петком, уколико то нису трапави дани, у знак издаје и распећа Господа Христа. Православна црква **пост** сматра као врло важну установу – дисциплину душе и тела, како за духовни тако и за телесни живот човека.

Часни пост

Часни пост је бања душе,
Бања душе, узда тела,
Њим се човек зауздава,
Од греховних мрачних дела.
Пост је сила, пост је слава,
Пост од греха олакшава.
Постом многи цари наши

Укротише тело своје,
И достојно сад у свеце
Божије се они броје.
Пост је сила, пост је слава
Пост од греха олакшава.
Духовна лира

Похлепа – страсна жеља за материјалним добрима, стицање и поседовање материјалних добара по сваку цену, губећи чак и своју душу и испољавајући безобзирност према другима, па чак и штетећи друге. То је жестока и готово лудачка пожуда (Еф. 4, 19), супротна љубави према ближњем, нарочито супротна љубави према сиромашнима. Још од почетка старозаветне историје, Бог је човеку налагао: „**Не буди тврда срца,** (5. Мој. 10, 16) и у том смислу наговештавао човеку да је похлепа извор сваког душевног немира, незадовољства и греха. Нови завет продубљује и усавршава старозаветни налог у овом смислу, јер открива лепоту и радост даривања (милостиње) и агапа (в. **Агапе**), доказујући да је **похлепа** њихова сушта супротност. Нови завет објављује вредност будућег, вечног живота, а тиме руши цену земаљским материјалним добрима и открива сву штетност и бесмисленост похлепе. **Похлепа** је недостојна сваког хришћанина, јер је хришћанство служење Богу и људима, а не робовање стварима (Мк 10, 24), хришћани су људи који немају ништа овде на земљи, и све што имају, имају то на небу (2 Кор 6, 10; 1. Тим. 6, 7).

Праведност – израз који кад се односи на правно подручје (судија успоставља праведност) значи осигурање владавине права и поштовање закона, а кад се односи на религију и има религиозно смисао значи поштовање, извршавање божјих заповести, доследан живот Божијој вољи израженој у Божијим заповестима. **Праведност** је позната врлина о којој се говори од прве до последње странице Библије. Божија праведност Старог завета слави као Божији суд и Божија казна против непријатеља изабраног Божијег народа, а касније, у Новом завету, Божија **праведност** је усмерена против грешника. Прецизније речено, Нови завет не говори толико о Божијој праведности, него више говори о Последњем суду, а само по себи се разуме да ће се Бог тада показати апсолутно праведним. Али, нико од људи се не може спасити искључиво својим заслугама, јер нема човека без греха, него пре свега Божијом милошћу. „**Јер вам кажем да, ако не буде правда ваша већа него правда књижевника и фарисеја, нећете ући у Царство небеско,** (Мт 5, 20). Зато Господ Исус Христос објављује спасење као Божији дар, а да би изразио велику објаву божанског спасења, Христос не говори о Божијој праведности, већ се служи изразом „Царство небеско,,. Православна хришћанска црква тумачећи појам праведности остаје верна том Христовом учењу. Међутим, да напоменемо и то, Божија **праведност**, коју човек достиже по вери и добрим делима, поклапа се са Божијим милосрђем и тако означава Божији дар спасења

човека. Када смо већ код појма праведности да напоменемо да је Бог биће које примењује правду на човека, дакле може казнити или наградити човека, зависно од квалитета његовог живота, супротно данашњој еуфемистичкој (екуменистичкој) теологији која је код нас присутна код млађих теолога, иако је евидентно да Бог не кажњава (без разлога) него то чине човекова недела – грех. Па, ипак, Свето писмо истиче да је и Божија казна, у ствари, само васпитна мера коју Бог примењује да грешника врати на пут праведности, као што чини родитељ према свом детету: „**Није ми мило да умре безбожник, него да се врати безбожник са свога пута и буде жив,**„ (Јез. 33, 11). „**Гле, благо човеку кога Бог кара; и зато не одбацуј карања Свемогућега. Јер Он задаје ране, и завија; од удара, и руке Његове исцељују. Из шест невоља избавиће те, ни у седмој неће те се зло дотаћи. У глади избавиће те од смрти и у рату од мача,**„ (Јов 4, 17 – 19). У сваком случају, праведници су украс једног народа пред Богом. „**Кад се умножавају праведници, весели се народ; а кад влада безбожник, уздише народ,**„ (Приче 29, 2).

Православље – један од три основна облика хришћанске религије (уз римокатолицизам и протестантизам), тј. облик хришћанства (иако **православље** начелно одбија да себе сматра једним од хришћанских верских облика), који излаже праву веру (исправно мишљење о вери) у свему наслеђену од Господа Христа, светих апостола, као првих и правих Његових ученика, светих отаца који су у својим делима преточили верност и оригиналност Светог писма и Светог предања Цркве. Дакле, основни критеријум Православља јесте изворно учење Господа Исуса Христа, сачувано кроз Свето писмо и Свето предање. Уз то **православље** се заснива на правилима светих апостола, на правилима васељенских и помесних сабора хришћанске цркве док је она била једна, једина и васељенска, као и на учењу светих отаца и учитеља цркве. Када се све то узме у обзир, историја **православља** почиње заједно са историјом хришћанства и историјом хришћанске цркве. **Православље** се, најпре, заснива на поштовању Бога, на поштовању Господа Исуса Христа и његовог учења, а онда, и на поштовању Пресвете Богородице „**часнију од херувима и неупоредиво славнију од серафима,**„ **будући да је она „душа православне побожности,**„ она оживљава молбе верујућих пред Богом и својим Сином молећи се и сама за цео људски род. Затим, **православље** поштује свете оце, који су посредници између Бога и људи, самолитвеници и уопште помоћници у човековом општењу са Богом, поштује и иконе, које у православној побожности представљају место благодатног присуства, јер поштовање светих икона заснива се не само на самој садржини тог поштовања, него и на вери у благодатно присуство те садржине. Богослужење у **православљу** – заједничка молитва, вршење светих тајни и приношење евхаристијске жртве веома је сложено, а карактеришу га, у првом реду, три основне карактеристике: **прво**, православном богослужењу, које је прихваћено од Византије, са највишом хришћанском надахнутошћу сједињено је најдрагоценије наслеђе антике са духовним

виђењем лепоте овог света; **друго**, православно богослужење садржи успомену на све хришћанске догађаје и **треће**, православно богослужење није окренуто само ка људској души, него читавој творевини и прати га мистичко искуство што претпоставља искорак из себе и духовни додир са Богом. Најзад, **Православље** не познаје морал који би се могао издвојити из религије и третирати као посебна филозофска област, независна од веровања. **Православље** изводи морал из догматике и он је практична примена догмата, тј. начин спасења човекове душе на основу праве Христове науке и праве праксе хришћанског живота ортодоксије православља.

Моје Православље

Неки људи воле благо
 Неки опет славље,
 А ја волим изнад свега:
 Моје Православље!
 Помисао да сам Србин,
 Православне вере,
 Мене диже у висине,
 У надземне сфере.
 Та живот је кратак, – прође,
 К`о да био није,
 Али наше Православље,
 Христом живи, бије!
 Благо оном који носи
 Православно име,
 Благо мени кад се могу,
 Ја дичити тиме.

По Крајишнику

Празник – дан када православна црква прославља неки догађај из живота и рада Господа Исуса Христа, Пресвете Богородице или неког од хришћанских светитеља. Пре свега, то је дан када се, ако је празник са црвеним словом, ништа не физички ради осим нужних послова. Тога дана се посећује храм и време проводи у молитви и богослужењу. **Празници** се деле на велике и мале, а **Велики празници** се деле на три групе: 1) **Господње** (Божих, Обрезање Господње, Богојављење, Сретење (негде се рачуна као Богородични празник), Цвети, Васкрс, Спасовдан, Духови, Преображење и Крстовдан); 2) **Богородичне** (Сабор Пресвете Богородице, Благовести, Велика и Мала Госпојина, Ваведење) и 3) **Светитељске празнике** (Свети Архијакон Стефан, Свети Василије, Свети Јован Крститељ, Свети Сава, Света Три Јерарха, Свети великомученик Георгије, Свети Василије Острошки, Свети Ћирило и Методије, Свети цар Константин и Јелена, Свети Кнез Лазар, Рођење Светог Јована Крститеља – Ивандан, Свети Апостоли Петар и Павле,

Свети Пророк Илија, Усековање главе Светог Јована Крститеља, Света Мати Параскева, Свети Петар Цетињски, Свети Димитрије Мироточиви, Свети Арханђел Михаил, Свети Николај Мирликијски). Велики **празници** су, у црквеном календару, означени **црвеним**, а мали **празници** црним (масним или **болдираним**) словима.

Пралик – лик Божији, по коме је човек створен, лик који служи као праобраз, прототип, јер је човек створен по „**образу и подобију Божијем**„ (1. Мој. 1, 27). Као и све старе религије, тако и старозаветни монотеизам замишља Бога (божански свет) као **праузрок**, по чијој је слици уређен свет на земљи и по чијој је слици и човек створен. Према Новом завету, ликови и догађаји свете историје садрже у себи и најављене праликове и њихове постликове. Већ од почетка старозаветне историје, стари Адам је био **пралик** и контралик новог Адама који ће доћи (Рм 5, 14). Као што је кроз човека (Адама) дошла смрт, тако је помоћу (Бого) човека дошло васкрсење. „**Јер као што у Адаму сви умиру, тако ће и у Христу сви оживети. ... Први човек поста душа жива, а последњи Адам дух који оживљује**„ (1. Кор. 15, 22. 45). Тако су и други старозаветни догађаји били **пралик** новозаветне историје и догађаја који ће се одиграти у њему (1. Кор. 10, 11). Научни језик Старог завета на многим местима полази од историјских искустава јеврејског народа и датости која су та искуства, преносећи их као симбол у стварност свете тајне евхаристије – централног духовног животворног догађаја хришћанства.

Првосвештеник – први, најстарији свештеник, коме су подређени сви остали свештеници. У хришћанству, први **првосвештеник** био је Господ Исус Христос. У православној цркви **првосвештеник** или првојерарх је сваки законити и активни патријарх, егзарх или архиепископ који су представници појединих аутокефалних или аутономних православних цркава.

Предање – извор и начин преношења Божијег Откривења (в. **Откривење**) и апостолских заповести које су, у прво време у Раној цркви, усмено предате Цркви, а касније забележене у апостолским списима и у списима светих отаца учитеља Цркве: „**Јер ја примих од Господа што вам и предадох**„ (1. Кор. 11, 23). **Предање** је делимично садржано у Светом писму, које је писано после стварних догађаја који су се одиграли, што не значи да је **предање** истоветно са Светим писмом, али и не значи да постоји било каква битна разлика између Светог писма и Светог **предања** које смо горе описали. Постоји само сливање или слагање – симфонија Светог писма и Светог **предања** у једно јединствено догматско учење Цркве, која непогрешиво исповеда истину Христовог учења. То јест, данас постоји потпуна хармонија између Светог писма и Светог предања. Свето **предање** обухвата: кратка излагања и формулисања вере, апостолска правила, акта васељенских или помесних сабора, дела светих отаца, Свету Литургију и друга црквена богослужења, побожне обичаје и много шта друго. Другим речима, предање треба схватити као усмено

преношење истина вере које је до данас углавном писмено формулисано, а тај усмени начин преношења истина вере јесте оно што разликује Свето писмо од Светог предања. **Предање** је усмена проповед апостола и њихових наследника, а то утврђује хронолошко првенство предања над Светим писмом, јер је усмено преношење апостолске проповеди претходило писменом утврђивању писању канонских књига Новог завета.

Презвитер в. **Јереј**

Прејемство, Апостолско – предање Божје благодати од апостола, који су ту исту благодат примили од самог Господа Христа, на епископе и од епископа на свештенике и ђаконе. Божју благодат су апостоли примили од самог Господа Исуса Христа, који су је, полагањем својих руку на епископе предали њима, а епископи је даље предају свештеницима и ђаконима, такође, полагањем руку. То континуирано предавање Божје благодати назива се **Апостолско прејемство**, а сва рукоположења без такве (законите) јерархије, ништавна су у православној цркви. **Апостолско прејемство** назива се другојачије и **сукцесија – апостолска сукцесија**.

Престо Часни в. **Олтар**

Прибор за крштење – јесте прибор који свештеник уз требник користи за обављање крштења. **У прибору за крштење**, који је у облику металне, месингане или дрвене кутије или једноставно кожне кесе у којој се налази прибор за крштење налази се: бочица за свето миро, бочица за освежено уље, стручац за помазивање, парче губе за брисање помазаног уља, као и маказице за сечење праменова косе са главе детета.

Прибор за причешће – прибор који свештеник носи у парохију када се укаже потреба да причести неког болесника или непокретну особу, која не може да присуствује Светој Литургији у храму, а нужно је потребно да се причести. Тај прибор се носи и на „исход душе„ болесника који жели пред смрт да се исповеди, причести, и да му се прочита „разрешна молитва„ у вези отпуштања грехова која је у животу учинио. Тај **прибор за крштење** је, у ствари, исто тако метална или дрвена кутија у којој су смештени: месингани путирчић, кашичица, суд у који се ставља освежена честица (које свештеник припрема једанпут годишње, обично на светој литургији на Велики четвртак), мало парче губе за чишћење малог путирчића после причешћа болесника. Убрус, обично црвене боје да се на њему не познају мрље од црног (црвеног) вина носи се одвојено од овог прибора, или је овај прибор увијен у тај убрус. Када је раније свештеник носио ово причешће кроз град, обично је био под епитрахилем и није ни са ким причао ништа успут док не причести болесника, у знак поштовања према великој светињи коју носи са собом.

Принос Дарова – Свети принос назив за Свете дарове, хлеб и вино, од момента када су припремљени на проскомидији (в. **Проскомидија**), па све

до момента њиховог претварања у Тело и Крв Христову за време Канона евхаристије на Светој Литургији. При свему том, морамо имати у виду да је Господ тај „**који приноси и који се приноси; који прима и који се раздаје**„, а не свештенослужитељ. (Ово су речи Молитве Херувимске песме).

Припрата в. Паперта

Причасник – назив за православног верника који је спреман да приступи светој тајни причешћа. У богослужењу православне цркве овим именом назива се црквена песма – стих који се пева за време раздробљавања Агнеца (в. **Агнец**) и причешћивања свештенослужитеља, а садржина му стоји у вези са догађајем – празником који се тога дана слави.

Причешће – света тајна коју је установио Господ Исус Христос и у којој се православни хришћани, освећеним и претвореним хлебом и вином, причешћују истинитим Телом и истинитом Крвљу Христовом. Кроз ову свету тајну православни хришћани ступају у тесну заједницу са самим Господом Христом, јер „**који једе моје тело и пије моју крв стоји у мени и ја у њему**„ (Јн 6, 56). Ова света тајна јавља се и као гаранција за човекову бесмртност и вечни живот, јер онај хришћанин „**који једе моје тело и пије моју крв има живот вечни, и ја ћу га васкрснути у последњи дан**„ (Јн 6, 54). Пре свете тајне **причешћа**, православни хришћани су дужни да се достојно припреме за ову свету тајну, а та припрема састоји се од физичког и духовног поста (пошто је **причешће** најсветији моменат у човековом животу, па је нужно да у тој припреми учествује и хришћаниново тело и његова душа). Пре причешћа врши се света тајна покајања исповести. На крају, за **причешће** православни хришћанин би требало да се припреми молитвом, измирењем са свима завађенима и опраштањем свима свих њихових увреда, клевета и причињеним нам зла. Постоје молитве пре и после причешћа. Молитва коју свештеник чита после причешћа гласи: „**Благодаримо Ти, човекољубиви Владико, добротворе душа наших што си нас и у данашњи дан удостојио твојих небеских и бесмртних Тајни. Исправи пут наш, утврди све нас у страху твоме, сачувај живот наш, учврсти кораке наше, молитвама и мољењима славне Богородице и Приснодјеве Марије и свих Светих твојих.**“ Сваки православни хришћанин, по прописима православне цркве, требало би да се причести најмање четири пута у току године (колико има постова), а може и више пута. За болесне, који не могу да присуствују Светој литургији, црква преко свештеника шаље Свете Дарове њиховим кућама, којима их после исповести причешћују надлежни свештеници. Мањи болесници могу да се припреме постом и молитвом за причешће и кад се оно обавља код куће, а када су у питању тешки болесници (пред умором) и мала деца (која сисају), могу се причестити и када су узимали храну или течност.

Прокимен – неки стих из псалама (в. **Псалам**), који се пева на Светој Литургији, обично пред читањем Светог писма (паримеја, Апостола) и служи као увод у одломак из Светог писма који ће се читати. Тако су, у

православном богослужењу, настали и називи **прокимен апостола** (стих који се пева на Светој Литургији пред читањем Апостола), **прокимен дана** (стих који се пева на вечерњем богослужењу). Сви прокимени величају милост и величину Господа Бога.

Промисао, Божји – непрекидна Божја брига, Божје старање и управљање створеним светом. **Промисао** је и начин Божјег прилагођавања свакој ситуацији, а **промисао** је и деловање Божје воље на умножење добра и заштиту праведника. **Промисао** је рука Божја (моћ) (Пс 139,5), сила Божја, промишљање о свему у свету, па и о човеку, што је основ постојања света и човека, заснован на дијалогу Бога и слободне човекове воље. **Промисао** је присуство Божје бриге (Мт 6, 25-34), Божји подстрек на путу достизања циља спасења. „**Не брините се, дакле, за сутра; јер сутра бринуће се за се. Доста је сваком дану зла свога,**„ „**Него иштите најпре Царство Божије и правду Његову, и ово ће вам се све додати,**„ (Мт 6, 34. 33.). Бог непрекидно промишља о целокупној творевини, а нарочито о човеку, помажући му да достигне Њиме постављени животни циљ – божанско савршенство. У том смислу, врхунац Божјег **промисла** јесте појава Господа Исуса Христа, Спаситеља света, а слично томе, на Свето писмо треба гледати као на резултат Божјег **промисла**, јер оно цело говори скоро искључиво о Божјем промишљању о Својој творевини.

Проповед – посебна врста говора о верским и моралним истинама која се обично одржава у храму (цркви) и који је у тесној вези са Светом Литургијом, посебно са темом која се налази у јеванђељу које се чита тога дана. То су елементи по којима се **проповед** разликује од обичног говора, предавања и беседа друге врсте, па чак и од мисионарских и других говора свештених лица. У историји **проповеди**, Господ Исус Христос био је први, Богом послани проповедник, чија основна мисао јесте истина о Царству небеском, док скоро све касније проповеди служе развијању ове теме. Посебно је значајна Спаситељева **проповед на Гори**, у којој је изнета суштина Спаситељевог учења, јеванђеља и мисије у свету. Онда следи апостолска проповед, која је даљи продужетак Христове **проповеди**, а била је двојака: мисионарска (упућена незнабошцима) и црквена (упућена верницима). То су биле **проповеди** које је карактерисало дубоко убеђење у исправност и правоверност хришћанства и истрајно исповедање хришћанске вере. Онда долазе **проповеди** светих отаца и учитеља цркве, а од средине V века настаје осетан пад патристичке речитости. **Проповед** се сводила на одбрану хришћанског учења од разних јереси и на обраћање словенских, германских и других народа у хришћанство. Од XII века долази до оживљавања **проповеди**, нарочито под утицајем грчке литературе, а онда је, под најездом Турака, ентузијазам за **проповед** и проповедање нагло заустављен у нашем. Данас, у православној цркви, **проповед** је поново у успону и заснована је на свим оним елементима који су карактерисали ранохришћанску **проповед**, нарочито због тога што је

атеизам, преко комунизма, направио пустош у душама православних верника.

Пророк – свети Божји човек, кога је Бог изабрао и послао у свет да људима објави Божји закон и Божју вољу, да позове грешнике на покајање, да саопшти казне и судове, да открије будуће догађаје и долазак Спаситеља, као и спасење грешницима. У старо време пророк се звао „видилац„. Први Божји изасланик – **пророк** био је Мојсије, који је живео између 1350. и 1250. године пре Христа. Крајем 1200. године пре Христа јавља се мноштво **пророка**, који су, у старозаветној историји, односно у Светом писму Старог завета, подељени на **велике** (Исаија, Јеремија, Језекиљ и Данило) и **мале** (Осија, Јоил, Амос, Авдија, Јона, Михеј, Наум, Авакум, Софроније, Захарија, Агеј, Малахија). Они су имали од Бога дату натприродну моћ виђења, прорицања и чињења чуда, а примали су Божје објаве у сну, у будном стању или су имали визије на јави или у сну. Њихова реч била је сусрет живог Бога и човека, па је, с тог разлога, њихова порука била окренута будућности која долази са два лица: као казна и као спасење. **Пророк** је, у својим пророштвима, исто тако и весник Новог завета, а пророштава: Исаије (Ис. 7, 14; 53 гл.), Захарије (Лк 1, 67), Симеона (Лк 2, 25), пророчице Ане (Лк 2, 36) и многих других односе се на Господа Исуса Христа, св. Јована Крститеља и многе друге личности и догађаје новозаветне историје. Али, није једини циљ, како старозаветних тако и новозаветних **пророка**, предсказање будућности, па макар то била и месијанска будућност, него и прекор, опомена савременицима за њихове грехове, идолопоклонство уместо чувања праве вере. Пророци уздижу, опомињу и теше Израил и верне му синове, што је и особина многих хришћанских светитеља, које је тешко схватити без повезаности са даром пророковања.

Проскомидија – грчка реч која значи: принос, приношење дарова хлеба и вина (Светих Дарова) на жртву, којима се верници, када се ови освете и претворе у Христово тело и Крв, причешћују на Светој Литургији. **Проскомидија** се врши у олтару, на посебном месту које се зове Жртвеник. Стојећи пред Жртвеником, свештеник узима прву просфору (в. **Просфора**), чини на њој копљем знак крста (в. **Копље**) и вади коцкасти део, који се, од тог тренутка, назива **Агнец** (в. **Агнец**) и представља Господа Исуса Христа који се жртвовао за људе. Свештеник ставља Агнец на средину дискаса (в. **Дискос**), расеца га са доње стране унакрсно, а са горње пробада копљем, као што је римски војник пробио ребро Христово. Пошто је тада из Христових рана истекла крв и вода, свештеник улива у путир вино и воду (в. **Путир**). Из Друге просфоре свештеник вади троугласту честицу, у част Пресвете Богородице, и ставља је на дискос, лево од Агнеца (у односу на свештенослужитељеву страну). Из треће просфоре свештеник вади девет честица, у част пророка, апостола, светих отаца, мученика, преподобних и других и ставља их на дискос, десно од Агнеца, у три реда по три честице. Из четврте просфоре свештеник вади

честице за живе, а из пете за упокојене чланове Цркве Христове, а те честице ређа на слободном простору диска испод Агнеца. После вађења честица, свештеник благосиља кадионицу (в. **Кадионица**), па кади звездицу (в. **Звездица**), коју ставља на дискос, како се распоред Дарова на дискосу не би пореметио. Затим, кади покровце и ставља их на дискос и на путир и све прекрива највећим покривачем који се зове воздух (в. **Воздух**). Уз то, свештеник говори одговарајуће молитве у којима моли Бога да прими Свете Дарове и да се сети свих који су принели ове Дарове и ради кога су принесени. **Проскомидија** симболично подсећа хришћане на рођење Господа Христа, а такође и на његово страдање. По завршетку **проскомидије** свештеник кади олтар и цео храм, па тек, после Призива Светог Духа, отпочиње Свету Литургију са: “**Благословено царство Оца и Сина и Светог Духа!**”

Просфора – грчка реч која значи: принос, а односи се на све што хришћани принесу Цркви Христовој. У ужем смислу, специфично, реч **просфора** односи се на принос Светих Дарова, хлеба и вина, тачније, појам **просфора** означава приложени хлеб, који се, на Светој Литургији, претвара у Тело Христово. Овај хлеб меси се од чистог пшеничног брашна, квасца, воде и мало соли. На њему се ставља тзв печат – Слово, које је од дрвета и на њему изрезбарен Агнец (четири речи, у два низа: Ис – Хс и Ни – Ка, које значе: Исус Христос побеђује! (**Честица за Пресвету Богородицу** у виду већег троугла и честице **Девет чинов**, у виду малог троугла). Данас је **просфора** округао хлепчић, који симболише бесконачност и бескрајност Христовог божанства, који се меси у два или три спрата (два – ради сећања на две природе у Христу, божанску и човечанску, а три – у част Свете тројице као једног Бога). На највишем спрату утискује се округао печат, који на себи има четвороугаоне подеке у облику крста са словима IC XC NI KA (то је Агнец). За свршавање Свете Литургије довољна је једна **просфора**, некада се употребљавала само једна, али неки свештенослужитељи употребљавају пет **просфора**, као сећање на Христово чудо, када је са пет хлебова нахранио народ (Мк 6, 44). Остаци **просфоре**, по завршеној проскомидији (в. **Проскомидија**), секу се на ситне комаде и на крају Свете литургије деле се верницима као анафора (в. **Анафора**), тачније онима који нису примили свету тајну причешћа, пошто је њима та нафора већ дељена непосредно после причешћа.

Протосинђел – монашко лице које је, првобитно, живело у Патријаршији, заједно са патријархом или епископом и било десна рука истих. Грчка реч „синђел“, значи: сакелијар, онај који живи заједно у келији са другим монасима – келиотима. **Протосинђел** је био први по части међу тим синђелима. Касније су синђели и **протосинђели** прешли у манастирску службу, као што је то и данас случај у православној цркви, где је **протосинђел** најчешће и старешина манастира.

Прстеновање – део свете тајне брака који се зове и **Обручење** – **Заручење** (прстен – обруч), које се данас врши непосредно пре венчања, док су младенци пред олтаром, иако је то, највероватније, остатак ранијег обичаја веридбе или прстеновања. На **прстеновању** се утврђује, пред Богом, намера будућих супружника да ће ступити у брак, а то **прстеновање** значи залог, дату реч да ће се то и остварити. Прстење које се будућим супружницима ставља на руке обично је златно или сребрно. Прстен, округао као целина, симбол је **вечите** љубави и верности, која, као и круг, нема почетка ни краја, јер се супружници обавезују да ће љубав и верност чувати вечно, до краја живота. У православној цркви, **прстеновање** има скоро исту важност као и венчање и врши се непосредно пред венчањем, мада се рачуна да је брак склопљен оног момента када свештеник изговори формулу венчања: „Господе Боже наш: славом и чашћу венчај их!„

Псалам – побожна црквена песма, која је испевана у славу Божју, песма у којој је опеан Бог у свој својој величини, доброти, милосрђу, човекољубљу и правди. Поред тога, тема **псалама** је и човек, који је опеан у његовој слабости и вери, невољи и радости. **Псалам** води порекло из Старог завета, а највише **псалама** испевао је цар Давид. Сви **псалми** сабрани су у књизи која се зове **Псалтир** и сви се користе за богослужбену потребу. Сви **псалми** из Псалтира подељени су у седам група катизми: химне, молитве, поучни псалми, пророчки псалми, псалми у част храма у Јерусалиму, псалми о историји Јевреја и месијански псалми. По речима св. Василија Великог: „псалам је посредник – пријатељства, сједињење отуђених и измирење завађених„.

Путир – грчка реч која значи: чаша. **Путир** је црквени сосуд, чаша са стопом, у којој се, на Светој Литургији, ставља, узноси и освећује вино, помешано са водом, у свету Крв Христову и чаша из које се причешћују православни хришћани. Често се назива и **Света чаша**. **Путир** је први употребио сам Господ Исус Христос, када је на Тајној вечери (Мт 26, 27), установио свету тајну евхаристије (в. **Евхаристија**), што **Путир** и данас симболично означава. **Путир** се обично прави од скупocenих метала, најчешће од злата или сребра, из страхопоштовања према великој тајни претварања приноса у Свете Дарове, а често је украшен емајлираним иконицама или другим хришћанским украсима.

Р

Раб в. Слуга Божији

Рад – делатност човекова која је у Библији посебно наглашена и која осмишљава човеков живот и постојање. Бесмислен рад нема никакву духовну вредност, нити значење, иако доприноси материјалној добробити човека, будући да човек може да буде лишен материјалних добара или да их изгуби приликом смрти. **Рад** није последица греха, како би се погрешно могао тумачити почетак Библије, где се каже: „узевши Господ Бог човјека намјести га у врту Едемском да га ради и да га чува,, (1. Мој. 2, 15). **Рад** је заповест Божја, деловање ради одржавања творевине и испуњавања Божје воље. Иако се **рад** не налази међу Десет Божјих заповести, **рад** није наређен међу јеванђелским заповестима. На почетку Свето писмо истиче рад као казну Адаму због Првородног греха, кад му је речено: „Са знојем лица свога јешћеш хлеб, докле се не вратиш у земљу од које си узет; јер си прах и у прах ћеш се вратити,, (1. Мој. 3, 19). Но, рад је и средство да се превазиђе то проклетство, јер да би могао учинити неко добро дело, потребно је зарадити новац и помоћи невољне, мада се добро дело може чинити и од туђег (наслеђа, отимања, налажења), што и ми, у ствари, чинимо радећи и зарађујући на свему што је у Божијем храму које зовемо природом, а што нам је Бог дао све бесплатно. Ми смо као, јеванђелски неправедни пристав (службеници лк 16, 2 – 12), који туђим купује своје, земаљским добрима купује небеска добра. У сваком случају Свето писмо строго осуђује лењост и нерад, јер онај који не ради нека и не једе (2. Сол. 3, 10), па му прети смрт од глади. Осим тога, нерад и лењост су подручја, у којима ђаво има највеће своје упориште, најлакше лови људе да чине зло, где се грех множи и развија своју моћ. Доласком Господа Исуса Христа, **рад** постаје димензија љубави, а односи који се развијају током **рада** заснивају се на начелу братства. Христос признаје вредност **рада** и у свом учењу често узима примере из домена **рада**: пастир, виноградар, лекар, сејач, неправедни пристав управитељ (Јн 10, 1; 15, 1; Мк 2, 17; 4, 3; Лк 16, 2 – 12), што значи да Христос претпоставља да Његови следбеници морају да раде да би се спасли, да „ко ради не боји се глади,, а то значи да **рад**, који се обавља у Христу, има велику улогу у делу спасења.

Развод брака – прекид брака, престанак брака због браколомства или неких других кривица за развод брака. Према црквеном брачном праву, брак је „доживотна духовна и телесна веза,, (чл. 1) и благосиља се као брачни савез у виду савеза Христа са Црквом. Дакле, брак би са религиозне тачке гледишта, морао да буде нераскидив, доживотан, јер „што је Бог саставио, човјек да не раставља,, (Мт 19, 6). Међутим, људске слабости и људска зла воља, довеле су до тога да брак на више начина може престати. Тако су разлози за **развод брака** следећи: смрт једног од брачних другова, прељуба, рађење о глави брачном другу, злобно напуштање брачног друга, нестанак брачног друга, телесна и душевна

болест, морална поквареност, отпадништво од православне вере, рукоположење у чин епископа и други разлози. Римокатоличка црква не признаје **развод брака**. Код ње постоји растава од стола и постеље, доживотна или привремена, па је нејасно каква је сврха брака „на папиру“, ако нема доживотне „животне“ заједнице између брачних другова. Данас је брак ретко одржив највише због људске разузданости у сексуалном животу, економској еманципацији жене и тзв равноправности полова, а брачна заједница је баш резултат различитости и комплементарности полова. Осим тога, многи брачни другови не закључују брак као све-ту тајну од Христа Господа установљену, већ живе у ванбрачним односима. Развод брака испаштају деца, ако их има у таквим браковима, код којих остају доживотне трауме у психи и емоцијама.

Разрешење неких сметњи – Уклањање неке сметње: а) дозвола којом се члану Цркве, који је неким црквеним правилом био обавезан на посебан начин живота (због епитимије, ношења белог одела осам дана по крштењу и сл.), омогућава да поново настави са редовним, претходним начином живота; б) ублажавање поста, при чему се дозвољава употреба одређених јела која су, у одређене дане поста, забрањена; в) опраштање грехова у светој тајни покајања, при чему свештеник, влашћу добијеном од самога Господа Исуса Христа, **разрешава** (ослобађа) покајника од почињених грехова и г) уклањање вернику релативне сметње која стоји на путу закључења брака, обављања неке црквене радње, опела и т.д.

Рај – место стварања човека и место човековог боравка до пада у грех, као и место где ће праведници почивати после физичке смрти. Дакле, **рај** је место близине и присутности Божје, у коме је човек заједно са Творцем, обдарен свим даровима и блаженством вечног живота, доброте и љубави. Ту, у првобитном **рају** (за који се претпоставља да се налазио близу Месопотамије, Сирије и Јерменије), човек се хранио са **Дрвета живота**, а када је пробао плодове са **Дрвета познања добра и зла**, пао је у грех и био истеран из **раја**. Грех људи претворио је њихово земаљско боравиште у пустош, па је због тога милосрдни Бог послао свог Сина, Господа Исуса Христа, да изврши дело спасења људи и да оне, који желе спасење, поново врати у **рај**. Тако ће, после краја света и времена, **рај** поново бити место боравка праведника и грешника који су се покајали, тј. место вечног блаженства људи који су се покајали и овоземаљски живот живели са Христом и у Христу. Нови **рај** који ће човек остварити помоћу Христа чак ће надмашити стари, јер ће у тој стварности бити уклоњена свака идеја искушења и свака могућност поновног пада у грех.

Рака – гробно место које се ископа на гробљу где се хришћани уклапају на дан сахрањивања. На сиријском језику реч **рака** значи ништарија – увреда за човека, па ко каже брату своме рака крив је синедриону (ср. Мт. 5, 22)

Раса – грчка реч која значи: изношена одећа невезана појасем (одећа која личи на покајничку одећу). Некада давно, тако се звала хаљина коју су носили свештеници и монаси. Данас, у православном монаштву, **раса** је горњи део монашке одеће. То је широка, нестегнута, неопасана хаљина, која личи на „џак хаљину„. То је монашка одећа која стално опомиње монаха да живи у смерности и одрицању од сваке сујете живота. Симболички, **раса** представља хаљину која је обучена Господу Исусу Христу, када је поведен на распеће.

Расејање – Дијаспора – израз који се користи када се говори о Јеврејима, којих има свуда по свету, о јеврејском народу који је, због непримања Христове науке, мучења и распећа Господа Исуса Христа и због Христовог проклетства (Мт 23, 38), разбацан, распршен свуда по свим деловима Земље. Израз расејање прешао је и у православље, а православну дијаспору сачињавају они православни верници који су расејани, ближе или даље, од своје матичне помесне цркве. Најбројнија православна дијаспора данас се налази на америчком континенту (око шест милиона православних хришћана), а бројна је и у земљама западне Европе, Канаде, Африке, Азије и Аустралије. Међу православним хришћанима у **расејању**, најбројнији су православни хришћани руског, грчког и српског порекла (Српска православна црква има своје епархије у Румунији, Мађарској, западној Европи, Америци, Аустралији, у Африци и на Новом Зеланду). Присуство расејаних православних хришћана благотворно утиче на народе са којима православни живе, а то показују бројни примери. Тако су многи Немци, Французи, Енглези, Американци и други прихватили православље за своју веру.

Раскалуђер – лице које је лишено монашког чина због неког монашког преступа, пре свега због гажења неког од монашких завета или је то монах који је напустио манастир и монашки живот.

Расофор – манастирски искушеник (први степен монаштва) који је од игумана манастира добио благослов да носи расу (в. **Раса**), али без мантије, коју први пут добија када се замонаши. **Расофор** је онај искушеник који је, искушеничким животом у манастиру, стекао подобност за стицање монашког звања и кога ускоро очекује монашење – канонско примање у чин монаштва, после положена три монашка завета: апсолутне послушности, девствености и сиромаштва. Тим чином **расофор** добија право ношења монашке одеће – ризе и камилавке.

Распеће – смрт вешањем на крст, једна од највећих казни свих времена. Као казна, **распеће** је познато још много пре појаве хришћанства, а нарочито у Римском царству, а распећем на крсту кажњавани су робови, окорели зликовци и политички бунтовници. За њих није било погребља, па су трунули на крсту или су постали храна лешинара (птица грабљивица и других животиња). Мучење распетих било је ужасно, како за оне који су распети, тако и за оне који су посматрали распетог. Уопште, **распеће** као

смртна казна, било је толико сурово и одвратно, да сам Цицерон, римски трибун и адвокат, није налазио довољно речи да га осуди, па је у име отаџбине тражио да се ова смртна казна укине у Риму. **Распеће** је примењено и на Господа Исуса Христа (Мт 27, 35), од стране римске власти. Међутим, Мојсијев закон прописао је смртну казну вешања или каменовања (Јн 10, 33), за сваког оног који би хулио на Бога и који би себе назвао Сином Божјим (Јн 5, 18). Отуда долази до забуне: у неким (јеврејским) изворима се говори да је Христос распет, у другим (римским) да је обешен, што је зависило од тога, да ли се на Христову смртну казну гледало са римског или јудејског права законодавства. У оба случаја то је била страшна, застрашујућа казна. У Старом завету је речено: „**Проклет је пред Богом ко је обешен**„, (5. Мој. 21, 23; Ис. Навин 8, 29; Гал. 3, 13). У ствари, он је осуђен од Јевреја на смрт каменовањем, али је у то време Јудеја била окупирана Римљанима, који нису познавали казну каменовања, те су Господа Христа осудили на смрт вешањем распећем на крст, како и описују свети јеванђелисти.

Расуђивање – хришћанска врлина под којом се подразумева: способност удубљивања, разумевања Божје воље, у сваком тренутку и свакој животној ситуацији, схватање, поимање шта је на човеку да чини у животу у датом тренутку, пошто препозна Божју вољу. Сви свети оци слажу се у чињеници да је расуђивање једна од највећих хришћанских врлина, јер препознавање Божје воље значи и живот чињење по тој вољи.

Рат – оружани сукоб две земље, области или различитих националних мањина унутар једног народа. **Рат** може бити: **освајачки** или нападачки, империјалистички и наметнути или **одбрамбени – ослободилачки рат**. Наш народ је, са малим изузетком за време цара Душана, хвала нека је Богу! био принуђен да води одбрамбене **ратове**. Сваки **рат** је увек велико физичко, душевно и морално зло за један народ који га води, или је принуђен да га води, посебно претходне три врсте ратова. У томе се слажу и учење Христове цркве и многа секуларна гледишта. Међутим, по хришћанском учењу, **рат** је неизбежно зло, с обзиром да, у свету, код људи и појединих народа, владају две опречне силе: **Добро** (Бог) и **зло** (Сатана – Ђаво), егоизам (самољубље) и алтруизам (дружељубље), жеља за миром и склоност ка борби. У органској природи, такође, постоји нека врста **рата**: протони су у сукобу са електронима; хладноћа „ратује“, против топлоте, јер те силе желе да се изједначе, ако не и да надјачају једна другу; електромагнетска сила се сучељава са биоенергијском силом, центрипетална сила се сусреће са центрифугалном силом. На равнотежи ових сила и „**ратовања**“, одржава се сав свет. Међутим, има **ратова** међу људима и народима који су оправдани, какав је сваки одбрамбени или ослободилачки **рат**, то јест **рат** када је неки народ нападнут, па има сва права да се брани свим средствима или када је неки народ покорен од стране спољашње силе – окупатора, па има потпуно право да **ратује**, како би се **ратом** ослободио од окупатора. Међутим, освајачког рата не би

требало да буде, иако је одбрамбени рат увек оправдан, поготову тада када се међудржавни спорови не могу правично да реше дипломатским путем. **Рат** је, дакле, појава која би „требало да буде„ (Мт 24,67). Хришћанска етика о **рату** није била специфично хришћанска, него наставак јудејске или грчке етике, јер **хришћанство тежи општем миру и пријатељству, свеопштој љубави чак и према непријатељима**. Библијска историја, почев од првих страница, сведочи о дубоком конфликту између браће Кајина и Авеља, који се, услед Кајинове зависти, завршио братоубиством, затим о менталитету различитих јудејских ратоборних племена, који је увек узроковао **рат**. У неким поглављима старозаветне историје говори се парадоксално о окрутном уништавању читавих непријатељских народа, док друга поглавља говоре о све већој свести и чињеници да је **рат** неминовни пратилац грешне људске природе и неизбежна стварност која је допуштена по Божјем промислу, ради успостављања равнотеже између добра и зла у свету. **Ратови** ће нарочито бити међу народима пред Други Христов долазак, како је Господ рекао да ће устати народ на народ и царство на царство, али „**треба све то да се збуди**„ (Мт 24, 67). Стога, од Бога послани пророци буде велику чежњу у народу за миром и праведношћу, који су међузависни покровитељи мира и спокојства, тако да постаје све јасније да мира има само онде где влада човеков мир с Богом, где је план мира истовремено и Божји план спасења, где је успостављена права мера мира и праведности међу људима. У Новом завету, Господ Исус Христос објављује благу вест да Он, као понизни слуга Божји, јесте истовремено и кнез мира, да је основно схватање Царства небеског, наговештај мира и благодати. „**Блажени миротворци, јер ће се синови Божији назвати**„ (Мт 5, 9), па се **рату** треба одупрети, не демагогијом или утопијом, већ речју и делима проповедањем љубави и праштања људима, спровођењем хуманог поступка према непријатељу. Посебно је важно избацити дух мржње и освете, који царује у огреховљеној људској природи, који су главни узрочници **рата**. Но, Господ Христос нас је позвао на духовни **рат**, **рат** против свога греха, гнева, зависти, себичности, који су, такође, велики узроци народних и међународних **ратова**, какав је, уосталом, и **рат** против своје грешности и коначности, то јест обожавања себе, уместо обожавања Бога угледања на Бога. Господ је донео мир и мач, зависно од наших грехова. У том смислу Он каже: „**Не мислите да сам дошао да донесем мир на земљу; нисам дошао да донесем мир него мач. Јер сам дошао да раставим човека од оца његовог и кћер од матере њене и снаху од свекрве њене. И непријатељи човеку постаће домаћи његови**„ (Мт. 10, 34 – 36).

“Миротворци”

Миротворци самозвани што
свијетом управљате
Што владате кад не знате, што
слободу убијате

Вама царство не припада, није
оно за нељуде!
Одавно је Његош рек'о:
"Покољења дјела суде"
Зашто једном не пробате да и
Србе послушате?
Да им душу докучите да се
чојству научите
Покајте се силе мрака, крв је
рана наопака!
Српски би вам гуслар река'
шта је мјера за човјека
Вечито нам отимасте, а никад
вам доста није,
Па би сада да отмете и Косово
од Србије.
Косово је српска душа и
заклетва и огњиште,
Православно светилиште и
вечито разбојиште.
Косово је на костима витезова
и племића,
Косово је задужбина и
баштина Немањића
Ви што у крв загазисте од
ка да вас ђаво створи!
Зар ви да сте господари
Србији и Црној Гори?
Виљушком су Срби јели
кад ви зато знали нисте,
Кад је Душан царевао
ви се бисте и крвисте,
Кад смо били свој Европи
бедем живи од ислама,
Кад Мурата распорисмо ни тад
нисте били с нама.
Кад су Срби робовали Европа
је пиrowала,
Кад су буне подизали с
Турцима је шуровала.
Кад огњишта Срби бране и на
прагу свом крваре,
Ви фашисте помажете и
усташе и Шиптаре.
Образ вам је у долару, а за
чојство чули нисте.

Достојанство и слободу
народима погазисте,
Од ваших ће људских права
историја да заплаче,
Крв невинне ђеце наше са
ваших се рука стаче,
Тиранијом расплакасте све
народе на планети.
Али ћете и ви једном у свом
паклу загорети.
Зло радите зло тражите да Бог
да вас снашло горе,
И ваша ће ако Бог да, догорети
прије зоре.
Срби памте робовање и
намјере знају ваше.
Вама смета православље и
слобода земље наше,
Кад невина крв прокуне, отров
чашу кад прелије,
Прославиће ове струне распад
ваше империје.
Ех, да ми је дочекати како ће
те пропадати!
Кости ће се прађедовске на
Косову разиграти,
А Срби вам поручују да сте
џабе долазили,
Невину сте крв пролили, Србе
нисте упалашили.
Кад истину човјек брани, на
огњишту своје гине.
Шта би Србин без слободе и
без своје домовине?

Ми смо, као православни Срби, позвани да волим све уде света, али смо много страдали у својој историји од агарјана (Турака и Шиптара), као и од назови хришћана (Аустријанаца, Немаца и Бугара), а посебно смо жестоко нападнути и страдали од НАТО бомбардовања (од 24. марта до 6. јуна) 1999. г., када је 19 технички најразвијенијих западних “хришћанских” држава напало малу Србију и разорило многе индустријске, војне и здравствене објекте.

О том **рату** народни гуслар Саша Лакетић пева, у народној песми

Миле милој трећи стиже
На раскршћу два вијека.

Послушајте од силника
 Српски народ шта дочека.
 Моћна сила накотачка,
 Обрише му као мачки.
 Да војнички моћ и силу
 На малени народ сручи.

Рашчињење – чин лишавања свештених лица свештеничког чина од стране овлашћеног вишег духовног суда. Првостепену одлуку рашчињења доноси црквени суд надлежне епархије, коме председава епископ, а ту пресуду потврђује или је поништава у нашој Цркви другостепена судска инстанца – Велики црквени суд. **Рашчињење** се састоји у доношењу пресуде о лишавању чина и у објављивању те одлуке рашчињеном лицу и у црквеном службеном листу. Преступи свештених лица који могу довести до **рашчињења** су следећи: преступи против вере, учења Цркве и црквеног поретка, владање које не доликује свештеничком чину (убиство, крађа, превара, прелјуба, блуд, врачање и друго), невршење службених свештених дужности, увреде и клевете, изнуђивање непрописане награде за свештенорадње, критиковање закона и наредби надлежне црквене власти и поступака те власти. **Рашчињење** се може изрећи и свештеном лицу осуђеном од стране световног суда за неки тежи преступ кривичног закона. Једном **рашчињено** лице више се не може вратити у чин, осим у случају ако се докаже његова невиност или ако се лице искрено покаје (под условом да преступ који је почињен није много тежак). Свештенослужитељ који је **рашчињен** не може обављати свештенорадње, нити, ако их такво лице обавља, имају свештенодејство на вернике. У народу се рашчињен свештеник назива **распоп**. Понекад, кад неко хоће да увреди или потцени свештеника, назива га распопом, како то безбожници воле да кажу за оне који су ревностни у служби Цркви и народу.

Ревност – несебична љубав и горљива жеља за вером и славом Божјом, усрдан рад Божјем делу и на делу свог спасења. Реч **ревност** настала је од грчке речи која долази од корена речи који значи: бити врућ, узаврети. **Ревност** је немерљива љубав према вери и Богу, слична оној љубави коју Бог има према човеку и коју је показао жртвовањем свог Јединородног Сина за спасење човечанства. Бог је човека створио по својој слици и прилици и, са пуним правом, тражи од човека страхопоштовање и прослављање Његовог светог имена. **Ревност** се може показивати на разне начине: у трци да се служи Богу, као и у чињењу добротина, тј. **ревност** се увек мора састојати у тражењу најбољих дарова, јер само онај који **ревнује** у добрим делима, може очекивати вечни живот и Царство небеско. Сам Господ Христос јесте најбољи пример ревновања за Бога и људе. Он каже: „**Ревност за дом твој изједа Ме**„.

Ректор – а) у православним богословским школама: управник богословије или духовне академије; б) старешина црквеног колегијума, семеништа,

Богословског факултета или неког завода, завештања (код римокатолика); в) у световном животу: управник – старешина неког универзитета.

Религија – духовна веза између Бога и човека. Ова дефиниција **религије** састоји се у томе да човек за Бога сазнаје и у њега верује и испуњава његову вољу ради моралног живота, среће на земљи и ради стицања вечног спасења. **Религија** је чињеница људског душевног живота у првом реду, а у материјалној, економској или некој другој сфери живота, **религија** се јавља накнадно, пошто претходно освоји човекову душу. Иако **религија** обухвата целу људску душу и све њене активности, она се првобитно заснива на религијској свести. Та свест се састоји у сазнању и тврдом веровању да овај свет није једина стварност, него да изнад њега постоји натприродни свет, да постоји Бог, у чијим је рукама судбина света и човека. Поред религијске свести, оно што **религију** у човековој души даје животну снагу јесте религијско осећање (**религија** без религијског осећања јесте чиста философија), а то је осећање зависности и личне вредности, осећање дивљења, љубави и светости. Преко религијске свести и религијских осећања, **религија** одређује и правац кретања људске воље, што показује и историја целог човечанства. Религија, преко живота својих следбеника, утиче и на друштво, друштвену свест, обликовање понашања и живота једног народа. Према свему томе, **религија** постоји откада постоји и човек, а научна истраживања су показала да на свету не постоји ни један народ који нема макар неки вид **религије**. У свету данас постоји на десетине разних **религија**, а највеће су: хришћанство, ислам, будизам, јудаизам, хиндуизам и друге религије.

Реликвија – предмет нарочитог религиозног поштовања. То су, пре свега, посмртни остаци – кости светих лица, а поред тога, ту спадају и други предмети који су били у вези са светим особама (одежда, делови одежде и други). Већ од првих хришћанских времена, омиљени предмет поштовања у хришћанској цркви биле су кости апостола и мученика. Тако су, после смрти епископа Поликарпа (+155.), његове кости биле на већој цени него злато и драго камење. Поред костију светитеља, помно су чувани и поштовани и други предмети који су им припадали, а пре свих – крст на коме је страдао Господ Исус Христос (по сведочењу многих, тај крст је, 326. године, на Голготи, пронашла Јелена, мајка цара Константина Великог). У вези са **реликвијама** спомиње се и њихова чудотворна моћ у разним приликама.

Реторика – наука о говорништву, вештина лепог и сликовитог говорења. Када се **реторика** односи на црквене проповеди, онда се ова научна дисциплина назива **омилитика** или наука о проповедништву – беседништву.

Реч Божја – реч која долази из извора сваког добра – Бога, реч која означава силу, радњу, дело у Духу Светом и кроз Духа Светог, реч која има изузетан и судбоносан значај за људе и свет. **Реч Божја**, у односу према

људима, јавља се у три облика: а) први облик је Свето писмо Старог завета – написана **Реч Божја**, као претеча личног откривења Господа Исуса Христа; б) други облик је сам Господ Исус Христос, Син Божји, који се, ради људи и ради спасења људи, оваплотио у људско тело: „И Логос (**Реч Божја**) постаде тело и настани се међу нама, и видесмо славу његову, славу као Јединороднога од Оца, пун благодети и истине,, (Јн 1, 14). У овај, други, облик спада Христова проповед и његово учење, као и Свето писмо Новог завета, као написана **Реч Божја** од богонадахнутих људи; в) трећи облик је Црква, установа којој је поверена проповед, установа у којој борави Дух Свети, па према томе и установа у којој је **Реч Божја** (в. **Црква**).

Риза – појам који има више значења: а) одећа у коју се облаче свештенослужитељи и неки црквенослужитељи за време богослужења; б) горња одећа коју свештеници носе изван богослужења и која покрива њихово тело од врата до пета; в) према богослужбеним књигама: назив за свакодневну одећу хришћана; г) одећа која се даје искушенику по доласку у манастир да је носи (замена за мантију), а која му служи као знак распознавања да је искушеник и д) назив за прекривач светитељских моштију, испод којег се види само лик и руке светитеља (обично је украшен златним и сребрним украсима, као и драгим камењем).

Риза Господња – Христова долама која „не беше шивена него изаткана изједна,, (Јн 19, 23), коју је, приликом распећа, коцком добио један од римских војника (Јн 19, 24). Према предању, тај војник био је грузијац Елиоз, из града Мцхета, који је био присутан на Христовом распећу и који је **ризу Господњу** касније однео у Грузију, где је и чувана. Године 1625. персијски шах Абас послао је **ризу Господњу** на поклон руском цару Михајлу Фјодоровичу и патријарху Филарету, када је **риза** свечано положена у московски Успенски манастир. Један њен део чува се у Софијском сабору у Кијеву, а друга два дела чувају се у Петрограду – један у цркви **Нерукотвореног образа**, а други у Саборном храму Петропавловске тврђаве. Празник у част полагања **Ризе Господње** у Успенски манастир слави се 10. јула по јулијанском календару, а службу за тај празник написао је Кипријан, митрополит Крутички.

Ризница – означава: а) просторију, обично у олтару или у папери храма (в. **Паперта**), у којој се чувају свештени сасуди и утвари, као и свештеничке одежде које су потребне за обављање богослужења у цркви; б) од времена Ране хришћанске цркве до данас то је место, просторија или зграда у саставу цркве или изван цркве у којој се чувају црквене драгоцености. Свештено лице (у Раној хришћанској цркви обично ђакон, а у новије време и свештеник), коме су поверене богослужбене ствари или драгоцености на чување назива се **ризничар** или **скевофилак**.

Римокатолик в. **Римокатолицизам**

Римокатолицизам – назив за учење Римокатоличке цркве које се, по питању многих догмата, разликује од учења Православне цркве. Римокатоличке догме, које се разликују од правоверног учења Православне цркве су:

- а) догма о примату римског папе (у Православној цркви, сви епископи једнаки су по власти, као што су били и сви апостоли);
- б) догма о папској непогрешивости (у Православној цркви, једино је Црква Христова непогрешива, јер је Христос глава Цркве, Црква Тело Христово, у Цркви непрекидно борави Дух Свети);
- в) догма о безгрешном зачећу Пресвете Богородице (по учењу Православне цркве, Пресвета Богородица зачета је природним путем, као и сви људи);
- г) догма о исхођењу Духа Светог (в. Филиокве), по којој Дух Свети исходи и од Оца и од Сина, док по учењу Православне цркве, које је вековима било и учење Римокатоличке цркве, Дух Свети исходи само од Оца. Ово су основне догматске разлике између Православне и Римокатоличке цркве, које су, као и многобројни спорови који трају између две цркве почев од VI века, довеле до Великог раскола или Шизме, расцепа између Православне и Римокатоличке цркве који се догодио 16. јула 1054. године и који је проузроковао велика страдања православних народа од стране Римокатоличке цркве, пре свега из жеље за унијаћењем православаца која је код римокатолика већа од покрштавања нехришћана. Тако је и више милиона православних Срба страдало од римокатолика. Припадник Римокатоличке цркве назива се римокатолик, погрешно се говори католик, јер смо и ми, православни, католици – припадници једне саборне Цркве.

Рипида в. Вејало

Род – оно што је рођено из неког живог бића, а које је у крвном сродству са неким. Већ на самом почетку Библије, Бог је људима дао заповест: „**Рађајте се и множите се**„, (1. Мој. 1, 11), јер се историја једног човека испуњава у његовом потомству. Дакле, у међуљудским односима, **род** сачињава ланац нараштаја (потомака) који тече од оца на сина, који се не преноси само везама крви, већ и усвојењем, женидбом, побратимством, савезом и на друге начине. Одатле произилази да **род**, у најширем смислу речи, сачињавају сви људи као Адамови потомци до данас, док, у ужем смислу речи, **род** сачињавају потомци родитеља и њихове родствене гране. У православљу, **род** се третира кроз три основна вида: кроз крвно сродство, духовно сродство (кумство), сродство по пријатељству (тазбини) и сродство по усвојењу. Прекршај (в. **Родооскрнављење**), у оквиру ових видова **рода** осуђује најпре старозаветни закон (Лев 18, 6–18), а нарочито православно хришћанско црквено право.

Ропство (Српског народа под Турцима) – Срби су дуго времена робовали под Турцима, скоро од Косовске битке 1389.г., у којој је погинуо кнез Лазар и цвет српског племства, па све до Карађорђевог устанка 1804.г., односно до балканских ратова 1912.г. За то време Турци су отимали све што је Србин имао, радио и родио, косио и доносио. Посебно је био суров ткз. данак у крви. Турци су мушку децу од 8 година отимали од

Срба родитеља да би их васпитавали као јаничаре. Стасале девојке и жене отимали су за своје метреесе и хареме. Осим тога, постојало је и нељудско, азијатско право „прве ноћи...“ (када су аге и бегови прво спавали са српским девојкама, а онда њихови законити, венчани мужеви). Тако су само старци богаљи и слепци слободно корачали по српској земљи, па су се калуђери, у недостатку свештеника, понекад пели на оближње брдо код манастира, ширили руке к небу и молили се: „Господе Боже! Нека је крштено све што се родило, нека је венчано све што се спојило, нека је опојано све што је умрло!...“ О том страшном стању у ропству песник казује:

„Србин сеје, а Турчин пожњева,
Србин гаји, а Турчин ужива,
Србин ради, а Турчин се лади,
Србин роди, а Турчин одводи.
Српске земља турски спахилуци,
Српска чеда турски заточници,
Српске сабље о турским недрима,
Српске токе на турским грудима,
Турски коњи српске газе мајке,
Турска пушка Србина погађа,
Турска сабља српску главу сече,,

(Јован Драгошевић: Јека од гусала)

Ротонда – израз који, у црквеној архитектури, означава кружну основу храма. Овакав облик хришћанских храмова није познат из првих времена хришћанства, јер су незнабожачки храмови и већина позоришта имали округао облик. Касније и хришћани граде храмове округлог облика, нарочито **ротонде** спојене са крстом из просторно акустичких разлога.

Рукоподизање – молитвена радња о којој се говори како у Старом, тако и у Новом Завету, а која је израз човекове духовне тежње, уздизање његовог срца ка Богу, израз радости и благодарности, као и израз тражења помоћи од Бога. Св. апостол Павле каже: „**Хоћу, дакле, да молитву чине људи на сваком месту, подижући свете руке...**...“ (1. Тим. 2, 8). Данас, у православном богослужењу **рукоподизање** чине само свештенослужитељи, по неписаном обичају, када изговарају молитву **Царе небески**, Херувимску песму, при речима „**Горе имајмо срца**...“, и када врше епиклезу пред Освећење Светих Дарова. Православни хришћани тада не дижу руке, него се само знаменују часним крсним знаком и благо приклањају главе. Када се православни хришћани моле Богу у својим домовима и када за то има нарочите потребе, могу подизати руке ка небу, у знак усрдне молитве Господу.

Русалке – шумске и водене виле код старих Словена. Веровало се да **русалке** бораве у мочварама, рекама и језерима, као и да нападају и кажњавају, пре свега, жене које се огреше о забрану рада у „русалној

недељи,,. У Србији је траг тог веровања остао у неким изразима, као што су нпр. **русалијско гробље; русална недеља**, итд.

С

Саборност – својство, карактеристика или обележје Цркве Христове, свечано проглашено и формулисано на Првом (Никеја, 325.) и Другом васељенском сабору (Цариград, 381.), у деветом члану Символа вере, према којем је Црква: једна, света, **саборна** и апостолска. Црква има **саборни** карактер, јер окупља сва Божја створења и објављује Христово учење свим народима, а то значи да се Црква не ограничава ни местом, ни временом, ни народом, него обухвата сва места и сва времена, све културе и све хришћанске народе на земљи. **Саборност** Цркве изражавала се не само кроз саборе, кроз окупљања епископа на једно место, него и кроз писма и посланице, кроз међусобне посете, а нарочито кроз епископске хиротоније. Али, **саборност** не значи само сабор свих епископа, већ значи и саборно одлучивање целе Цркве, коју, поред епископа, чине и свештеници, ђакони и цео верни народ. **Саборност** је била, јесте и увек ће бити својство само Православне цркве, која је сачувала Свето писмо и Свето предање које су проповедали свети апостоли, а утврдили васељенски и помесни сабори и свети оци.

Савест – Божји глас у човеку, којим човек разликује добро од зла, тј. како да чини добро, а зло да избегава. Постојање савести без постојања Бога, исто је што и постојање права суда без судије, закона без законодавца, реда без планера. Када се угаси вера у Бога и утихне глас **савести** у човеку, глас који је регулатор човековог моралног живота, тада настаје морални хаос и мрак у друштву, настаје рат свих против свих, општа јагма за материјална добра и чулна задовољства. „Ако Бога нема, све је дозвољено,, (Достојевски); „**Народ без вере јесте гомила разбојника**,, (Волтер).

Садукеји – припадници јудејске секте (израз **садукеј** вероватно потиче од потомака или следбеника Соломоновог свештеника Садока), која није признавала предање (в. **Предање**) и која није веровала у васкрсење мртвих, у бесмртност душе и постојање анђела, већ је признавала само Закон, тј. првих пет Мојсијевих књига. Петокњижје. Најзначајније у њиховом учењу било је схватање о слободи воље, па је, према томе, Божји утицај на људска збивања код **садукеја**, био сведен на најмању меру. **Садукеји** су прихватили римску власт и били су отворени за све нејеврејске културе (нарочито јелинизам), а од Господа Исуса Христа, као обећаног Месије, очекивали су само дуг живот и земаљску срећу. Разумљиво је да их народ није волео и нису имали пуно утицаја на религиозни и морални живот тога времена, па су тако временом и нестали из историје.

Сазерцање – Созерцање – стара словенска реч која значи: гледање или посматрање, али нарочито пажљиво, усредсређено посматрање. Та реч, у аскетској литератури, има још прецизније значење: ту је **созерцање** молитвено, благодатно усредсређивање душе и ума над надумним

тајнама којима обилује целокупна Божја творевина. То је мишљење које прелази из сфере логичког у област надлогичког, чиме **созерцање** добија карактер једне мистичке очигледности. Јер, у свему постоји тајна мистичног стварања и одржавања, настајања и нестајања. Суштина бића и суштина постојања свега, све што је Бог створио и све што одражава јесте тајна – највећа тајна. **Созерцање** се састоји у проникнућу у Божје размишљање и промишљање о свему створеном. Посебно је **созерцање** присутно у преданој молитви, јер „**када се ум потпуно ослободи страсти, тада он неометано ходи ка созерцању твари, чинећи пут ка познању Свете Тројице,**” (св. Максим Исповедник).

Сакеларије – високи званичник катедралног свештенства Цариградске патријаршије. Дужност сакеларија била је да управља свим манастирима патријаршије. Ово је била једна од највиших функција, а припадала је првом чину, од укупно девет чинова, на колико су били подељени званичници патријаршијског двора. Остали чиновници су: **скевофилакс** (ризничар), **хартофилакс** (канцелар, архивар, чувар званичних папира), **сакелио** (надзорник црквених завода), **протонотар** (први бележник), **референдар** (патријархов изасланик, оно што је пре био апокрисијар), **логотет** (рачуновођа и чувар печата), **кастринсије** (чувар инсигнија и одежди) и **ипомниматограф** (писац мемоара).

Сакос – грчка реч која значи: врећа. У православној цркви, **сакос** је епископска одежда (хаљина као врећа), тј. горња хаљина коју епископ облачи преко стихара, а која допире до колена. **Сакос** симболички означава одежду у коју је био обучен Христос приликом ругања, која је имала облик вреће, о чему св. ап. Матеј каже: „**И свукавши Га, обукоше Му пурпурни огртач,**” (Мт. 27, 28). **Сакос** води порекло од одежде коју су облачили византијски цареви при јавним и свечаним церемонијама, а када је ова одежда уведена у цркву сматрана је као одликовање од цара, па су је носили само патријарси, искључиво на три велика празника (на Божић, Васкрс и Духове). У XVI веку, **сакос** су добили и епископи. Уколико је **сакос** урађен од тканине са много крстова на њој, он се назива **полиставрион** (многокрсник).

Сакристија – просторија у храму у којој се чувају све потребне ствари за богослужење и просторија у којој се свештеници спремају (облаче) за службу Божју. У **сакристији** се обично налазе: ормар за одежде, умиваоник и други потребни предмети.

Самоубиство – самоубијање, убијање самог себе, одузимање живота самом себи. **Самоубиство** је потпуна духовна збуњеност, дезоријентисаност, хаотичност, изгубљеност, емотивни удар који настаје приликом сужавања свести у тачку због неког несрећног случаја, шока изазваног неизлечивом болести, доживљаја или накупљених негативних притисака живота. **Самоубиство** није, у раним временима писане историје, представљало чин који је захтевао моралну осуду, иако је тај чин

представљао увек неприродну радњу. Стари завет бележи само четири **самоубиства** (Самсон, Саул, Авимелех, Ахитофел), али не устаје против тога. Платон, старогрчки филозоф, осуђује **самоубиство**, док стоици на **самоубиство** гледају као на врхунски израз човекове слободне воље. Слично Старом завету и Нови завет не устаје отворено против **самоубиства**, а о **самоубиству** највећег грешника – Јуде Искаротског говори на сасвим обичан начин, па чак на његово **самоубиство** гледа као на осећај његовог кајања. „Тада видевши Јуда, издајник Његов, да Га осудише, раскаја се, и врати тридесет сребреника првосвештеницима и старешинама говорећи: Сагреших што издадох крв невину... И бацивши сребренике у храму, изиђе, и отиде те се обеси,„ (Мт. 27, 3 – 5). Међутим, хришћанска религија, коју су вековима након Христове смрти представљали његови следбеници, има изразито негативан став према **самоубиству**, највероватније због Јудиног неокајаног самоубиства, па су се **самоубице**, све до краја XIX века, сахрањиване изван гробља. Смрт, као прекид земаљског живота, је велика и нерешива загонетка за човека, па би требало да наступи као последица Божје воље. Само су у том случају човеку – праведнику врата Царства небеског отворена, а не ако она дође као последица самоубијања својом сопственом руком. Учење наше Цркве јесте у томе да живот узима само Онај који га је и дао, па према томе, човек нема право да одузме себи живот, као што нема право ни да одузме живот другом човеку. У Старом завету је заповеђено човеку: „Не уби!„ (5. Мој. 5, 17) Забрањено је и тајно убиство: „Проклет да је који би убио ближњег свог из потаје,„ (5. Мој. 27, 24). Господ Христос је заповедио: „Не убиј; јер ко убије биће крив суду,„ (Ср. Мт. 5, 21; ср. 5. Мој. 20, 13). „А Ја вам кажем да ће сваки који се гневи на брата свог ни за што, бити крив суду; а ако ли ко рече брату своме „Рака!,, биће крив синедриону; а ко рече: „Будало!,, биће крив паклу огњеном,„ (Мт 5, 22).

Сатанизам – религиозно поштовање култа сатане (в. **Ђаво**), тј. религиозно поштовање зла. **Сатанизам** учи да су хришћани учинили грех, јер спасење чине зависним од вере у хришћанство, а исто тако, чине и грех зато што живе нормалним животом. Насупрот овоме, **сатанисти**, присталице сатанизма, наговарају своје чланове да се открију у свој својој људској грешности и наказности, да ослободе своје страсти и уживају у свим хтењима без страха или ма какве кривице, без обзира ма које недела које врше, без обзира да ли се тиме, и колико, другоме причињава патња, бол или зло. Поред тога, сатанисти стално подсећају чланство да је човек људска животиња, која треба да збаци „јарам хришћанства,, да би се поново открила радост живљења. Та радост живљења повезана је, нарочито, са сексуалном слободом, са настраношћу у том погледу сваке врсте, јер и Сатану обично представљају као двосполно биће, а често је сатанизам повезан са омамљеношћу дрогирањем, опијањем, оргијањем и вршењем црних миса, на којима се ритуално жртвују животиње, а понекад и људско биће, најчешће девојка, уз величање Сатане. Сатанисти се тајно окупљају по становима својих чланова, по гробљима и другим мрачним

местима, обично у поноћ (код нас кажу „у глуво доба ноћи„), а у Америци, одакле су дошли у Европу, имају чак и своју званичну основали своју „цркву„ у Сан Франциску 1966. године. Сатанисти су сви који, уместо добра, обожавају зло, који руше Божји свет и на њему граде свет зла и терора, који чине себи или другима зло, који се клањају Сатани или Луциферу

Сахрана – погреб умрлог хришћанина, на место које се зове гробље, где се чувају тела умрлих до Последњег – Страшног Христовог суда, када ће сва тела васкрснути. Човеково тело је „храм Светог Духа„ (1 Кор 6,19), па су хришћани дужни да се односе према телу као најсавршенијем живом механизму. Када неко умре, не сахрањује се одмах, него после извесног времена (2 до 3 дана зависно од доба године), да би се тачно утврдило да је умро, а не обамро. Православни хришћани покојника најпре купају и облаче му ново одело, а затим га полажу у пристојан дрвени сандук, прекривен чаршавом и покривен покровом, са прекрштеним рукама, у којима је свећа и иконица, да се сачува од додира земље и остане дуже нетрулежан. Хришћани се моле Богу за покојника, да му Господ Бог опрости грехе. Врло често се тело покојника пре **сахрањивања** носи у храм, где се обавља опело (у Православној цркви постоји нарочити чин погреб за световна лица, за монахе, за свештенике и за децу), а онда се часно и побожно сахрањује на гробљу. Покојник православне вере се свуда (у кући, храму и на гробљу) полаже тако да му глава буде увек окренута према Истоку, за то што је на Истоку Спаситељ, Господ Исус Христос рођен. Покојников гроб се одржава у примерној чистоћи, побусан свежим бусењем, засађен цвећем. Обавеза је најближих сродника да подигну пристојан камени споменик на гробу покојника у току године дана, као белег покојниковог посмртног постојања и као знак поштовања и захвалности најближих сродника који га наслеђују у иметку.

Света Тројица – у православном учењу, које је дефинисано на Првом (Никеја, 325.) и Другом васељенском сабору (Цариград, 381.), од првог до деветог члана Символа вере: назив за једног Бога, који има три лица (отуда **Света Тројица**), а то су – Бог Отац, Бог Син и Бог Дух Свети, три лица која су међусобно потпуно равноправна по божанским особинама. А од деветог до дванестог члана, колико Символ вере има, установљен је догмат о Цркви. Хришћанска вера да један Бог има три лица потиче још од Господа Исуса Христа, Сина Божјег, који је апостолима дао заповест да иду и поучавају све народе, крстећи их у име Оца и Сина и Светог Духа (Мт 28,19). Три лица не значи постојање три бога, него три лица чине једног Бога, **Свету Тројицу**, једну нераздељиву суштину. Дакле, Бог је једна суштина у три лица и једна заједничка енергија три лица. Бог Отац је почетни узрок сваке створене ствари, Син творачки, а Дух Свети завршни, па према томе, свака енергија која се од Бога простире на творевину од Оца излази, кроз Сина се простире, а у Духу Светом се завршава. Лица Свете Тројице међусобно се разликују само по карактеристикама (личним

својствима): Бог Отац је нерођен, Бог Син се превечно рађа од Бога Оца, а Дух Свети превечно исходи од Бога Оца. Божја суштина је недокучива за људски разум, па Бога човек може знати само онолико колико се Бог сам човеку открије. (В. **Символ вере**)

Светачник – у Православној цркви: попис светитеља по месецима и датуму празновања (месеослов), понекад уз кратак животопис и чудотворна дела светаца. Најчешће је то списак светих Божијих угодника, сређен по хронолошком реду празновања. Другим речима, **Светачник** је исто што и „Житија светих,, – где се празновање појединих светитеља прилагођава празновању помичних празника и постова. **Светачник** се штампа или одвојено, изван богослужбених књига, или у богослужбеним књигама (заједно са канонима, акатистима, молитвословљима, на крају или у средини самог богослужбеног чина, а предвиђен је и за поучну и богослужбену употребу верника.

Свети Дух, в. **Дух Свети**

Свето писмо, в. **Библија**

Свето предање, в. **Предање**

Светосавље – православно искуство српског народа, које је утемељио и унео у српски народ Свети Сава, највећи српски светитељ и просветитељ, оснивач самосталне Српске православне цркве (1219), школе и просвете, медицине и права. **Светосавље** се састоји у вековној тежњи српског народа да оствари независну државу и самосталну цркву. Независну државу, која ће се, пре свега, руководити интересима свога народа и која неће бити зависна ни од Истока, нити од Запада, већ ће бити изнад Истока и Запада; и самосталну Цркву, која ће у народ уносити изворно, оригинално, то јест православно учење Господа Исуса Христа, идеале православља и која ће тако појачати свеколики духовно-морални напредак српског народа. **Светосавље** подразумева неговање најчистије традиције три домаћина: Бога као господара васељене, Краља као домаћина у држави и Домаћина у кући, па отуда три светиње праве Светосавце: светиња верске, националне и породичне припадности сваког православног Србина. Бог држи све на небу и земљи и за то се њему дугује апсолутна послушност; Краљ, као миро Божји помазаник, „по милости Божјој и вољи народној,, влада земаљским царством по Божјим законима и за то се њему дугује поштовање сразмерно његовом богољубљу, родољубљу и отачаствољубљу. На крају, човек је обавезан да поштује и светињу дома – породице, па је и дужност Домаћина, који је господар свога дома, као слика Господара неба и земље, часна и узвишена. За то је сваки човек дужан да се угледа на Бога како Он управља светом са бригом и љубављу, да тако и сваки домаћин у кући управља својим домом. Онај који не зна да управља својим домом, обично га и нема.

Свећа – црквени, молитвени материјал: а) издужена, ваљкаста маса (од воска, лоја, парафина и других сличних материјала), са провученим фитиљем кроз средину, која, када се запали, служи за осветљење просторија храма или куће (фигуративно значи: лампа, светиљка, светлост); б) артикал који се купује се у цркви и пали као жртва за здравље живих и покој душа умрлих сродника.

Свећеносац – реч која је у црквенословенски језик дошла из грчког језика, где се та реч изговара као Лампадар(иос), са значењем човека или дечака који носи свећу за време Свете литургије. Често се **Свећеносац** појављује на фрескама поред светитеља из лозе Немањића, обично у припрати храма. **Свећеносци** воде своје порекло из Византије, где су служили као свештенослужитељи поред грчких епископа у олтару, као и на царском двору у Цариграду, за време пријема на празницима. Распоред царског ритуала приликом учешћа **Свећеносаца** био је овакав: Цар стоји поред трона, велики доместик са мачем лево од цара, а **Свећеносац** је стајао нешто ниже од доместика, а даље од цара, са упаљеним свећама. **Свећеносци** су у царском ритуалу нарочито од доба династије Палеолога, свеће са оба краја биле обојене цинобер бојом, а у средњем делу крашене са златном траком и црвеним крстовима у средини те траке. Тако се, отприлике, данас украшавају Дикирије и Трикирије које се употребљавају за време Свете архијерејске литургије. Данас у Православној цркви **свећеносци** су чтеци или деца који носе свећу пред Јеванђељем на **Малом входу** и пред даровима на Великом входу, као и они који упаљују и додају, или носе свеће на **Великом входу** испред дарова које носе свештенослужитељи. Исто тако **свећеносци** су и чтеци, ипођакони и ђакони који на Великом входу носе Дикирије и Трикирије, или их у току Свете Литургије пале и додају Архијереју за време Свете архијерејске Литургије.

Свештенство – света тајна у којој Дух Свети, преко полагања епископских руку, излива благодат Божју на изабрано лице – епископа, свештеника или ђакона да може служити Богу и вршити свете тајне и свештенорадње. Рукоположењем се свештенослужитељу даје право да врши свете тајне, да поучава људе вери и моралу и да управља црквом. Како у црквеној јерархији постоје три чина (епископски, свештенички и ђаконски), то се и Божја благодат, у светој тајни свештенства, даје у различитим степенима. Највећи степен благодатних дарова добија епископ, свештеник мањи, а ђакон најмањи. Посвећење у сва три степена црквене јерархије врши се на Светој Литургији, у олтару, у различито време. Сви који су рукоположени у светој тајни свештенства називају се свештенослужитељи и сви су они слуге Богу, Цркви и своме роду, својој пастви и своме народу. Та лица треба да красе све врлине и они треба да буду углед свима, поготову онима који нису са њима, у личном и породичном животу. У српском народу свештенослужитељи су имали велику духовну, моралну, просветну и родољубиву улогу, па су, због тога, као и због истрајног следевања

Господу Исусу Христу, били веома поштовани и уважавани (уз рукољуб, прва место за трпезом). Безбожници (комунисти) су тај лепи обичај профанисали лажном пропагандом против Цркве, Христа и свештеника.

Српско свештенство

Учитељи српске цркве,
Добротвори рода мог,
Следбеници Светог Саве,
Вас изабра Господ Бог.
Постави вас на првенство,
Да учите народ свој;
Е, да би тад веселије
разлег'о се српски пој.
Земља српска вас поштује,
Ви сте вође роду свом;
Где кажете – ми смо спремни
Поћи с вама за род свој.
Учите нас светом вером
Покаж'те нам српски сјај,
Камо?... Где је српска слава?,
Там' ће бити и наш рај.
Прим'те искрен српски поздрав
Из дубине срца мог;
Буд'те вође, праве вође
Српског рода премилог!

Секуларизација – претварање нечега црквеног у световно, тј. изузимање нечега из црквене надлежности и стављање под световну, грађанску управу (ово се нарочито односи на одузимање црквеног имања од стране државе). На појаву **секуларизације** утицало је неколико кључних момената: појава реформације, избијање грађанских револуција у Енглеској (1642.), Америци (1776.), Француској (1789.), Русији (1917.), промена односа између аристократија и црквених власти, затим појава калвинизма и просветитељства (**секуларизација** се кроз њих посредно изражавала), однос религије и ширења национализма, као и све снажније трагање за културним идентитетом. У савременом значењу реч секуларизација означава ослобађање човековог живота од уплива религије уопште и хришћанске посебно, како би се живело слободно од свих Божијих заповести, често неразумно разумљиво и настрано.

Септуагинта – превод Светог писма Старог завета, са јеврејског језика на грчки. **Септуагинта** је латинска реч која значи: седамдесеторицу, а то је број преводилаца који су вршили овај превод. Настао је половином III века пре Христа, када је египатски цар Птоломеј Филаделф пожелео да у својој

библиотеци има и преведено Свето писмо Старог завета. Према јеврејском предању, преводиоци су пронађени у Јерусалиму, из сваког племена по 6 преводилаца ($12 \times 6 = 72$), који су, на острву Фаросу, у близини Александрије, извршили превод Светог писма Старог завета за 70 дана. Како је појавом хришћанства ауторитет **Септуагинте** све више растао код хришћана, тако су га Јевреји све више одбацивали. Овај превод има велику важност за православну цркву, будући да служи као провера оригиналности Старог завета.

Символ вере – сажето, кратко излагање истина хришћанске вере у вероисповедању православне цркве које је формулисано на Првом и Другом васељенском сабору. Црква је указивала на потребу кратког исповедања вере од самог почетка постојања хришћанске цркве, са тачним догматским смислом и у одређеним дефиницијама. Први покушај формулисања главнијих хришћанских догмата припада св. Јустину Мученику (+ око 150.), а данашњи **Символ вере** дефинисан је на Првом (Никеја, 325. седам првих чланова) и Другом васељенском сабору (Цариград, 381. пет преосталих). **Символ вере** дефинише хришћанску праву веру, веру у једнога Бога, веру у Господа Исуса Христа, Сина Божјег, веру у Духа Светог, у једну, свету, саборну и апостолску Цркву, веру у васкрсење и вечни живот. Тај **Символ вере** гласи:

Символ вере

1) Верујем у једнога Бога Оца, Сведржитеља, Творца неба и земље и свега видљивог и невидљивог. 2) И у једнога Господа Исуса Христа, Сина Божијег, Јединородног, од Оца рођеног пре свих векова; Светлост од Светлости, Бога истинитог од Бога истинитог; рођеног, а не створеног, јединосушног Оцу, кроз Кога је све постало; 3) Који је ради нас људи и ради нашег спасења сишао с небеса, и оваплотио се од Духа Светог и Марије Дјеве, и постао човек; 4) И Који је распет за нас у време Понтија Пилата, и страдао и био погребен; 5) И Који је васкрсао у трећи дан, по Писму; 6) И Који се вазнео на небо и седи са десне страна Оца; 7) И Који ће опет доћи са славом, да суди живима и мртвима, Његовом царству неће бити краја.

8) И у Духа Светог, Господа, Животворног, Који од Оца исходи, Који се са Оцем и Сином заједно поштује и заједно слави, Који је говорио кроз пророке. 9) У једну свету, саборну и апостолску Цркву. 10) Исповедам једно крштење за опроштај грехова. 11) Чекам васкрсење мртвих. 12) И живот будућег века. Амин!

Симонија – задобијање чина или положаја у цркви за мито новац или неку материјалну награду, као на пример, за аутомобил. Израз **симонија** је

настао по имену халдејског чаробњака Симона Мага, који је хтео од апостола да за новац купи „тајну прављења чудеса,, уз речи: „**Дајте и мени ту власт да кад положим руке на некога прими Духа Светог**,, (Д.ап. 8, 18 – 19. 21). **Симонија** је, по канонском праву Православне цркве, строго забрањена радња, а као таква нашла се и у Душановом закону (члан 24.), који каже: „И ако се нађе да прими мито какав чиновник црквени, да му се одузме све што има, а ако то буде калуђер, да се бије и протера,,. Данас, клирик који се послужи **симонијом**, како епископ, тако свештеник и ђакон, подлеже казни губитка свештеничког чина и искључења из црквене заједнице, а лаик, који може да буде посредник у **симонији**, кажњава се искључењем из црквене заједнице (или у лакшим случајевима одлучењем од свете тајне причешћа).

Синаксар – књига која садржи кратка житија светитеља, распоређена према данима и месецима у години. **Синаксар** се чита на јутарњем богослужењу или за време ручка у манастирској трпезарији, како би се монаси упознали са житијем светитеља за тај дан и његовим подвизима.

Синђел в. **Протосинђел**

Скевофилакс в. **Ризничар**

Скинија – свако покривено, наткривено место. То је, у прво време, био велики, четвороугаони шатор, који су Јевреји направили по упутству Мојсија у коме се чувао **Ковчег завета** (Капорет), у коме је мање, одвојено одељење било одвојено завесом и служило је као **Светиња над светињама**, у коју је смео да улази само првосвештеник и то једанпут годишње. Скинија се назива и као: шатор, чадор, сеница, колиба. По доласку Јевреја у Обећану земљу Соломон је, уместо Скиније, саградио велики Јерусалимски храм, по узору на преносни Шатор, кога су поружили Римљани (под Веспасијаном и Титом 71.г. после Христа). У преносном, симболичном значењу, Скинија представља нерукотворени небески шатор у коме прави Велики Првосвештеник – Исус Христос заступа све вернике.

Скит – место подвига које је манастир у малом. Називом **скит** називају се келије у којима живе монаси, у већем или мањем групама. Ти монаси у скиту имају своје молитвено правило и издржавају се од дела својих руку. Недељом одлазе на заједничку Свету Литургију, у саборни храм **скита**, причешћују се и учествују на заједничким обедима љубави. У IV веку постојали су **скитови** Нитријске пустиње (Доњи Египат), који су имали око 5000 монаха, а познати су и Фајумски скитови, као и Светогорски **скитови**, који подсећају на мала монашка села. Велики монаси Палестине Скит (св. Иларион Велики, св. Харитон, св. Сава Освећени) окупили су око себе знатан број монаха тамошњих скитова и од њих сачинили своје лавре (в. **Лавра**).

Слава – календарски тачно утврђена светковина, у част неког светитеља, као успомена на дан када су српски преци примили хришћанство. Тога дана, у кућу долазе гости, који се заједно са домаћином моле Богу, а после тога и деле са домаћином припремљене жртвене прилоге у храни и пићу. Неопходни славски прибор за освећење водице, колача, вина и славског жита су: чинија са водом, веза босиљка, кадионица, свећа и икона, славски колач и вино, а од обреда издвајају се: **свећење водице** (обавља се на неколико дана пре славе) и **Сечење ломљење колача** на дан славе, док се међу славским радњама истичу: благосиљање и наздрављање (здравице). Најважније правило је да **славу** треба славити и да је не треба прекидати, јер слављеника тада може задесити некаква несрећа, при чему може доћи и до промене **славе**), ако неко оде на мираз, па прими славу те куће. У сваком случају, потребно је да се пази да се слава слави са посним јелима, ако је посни дан и са мрсним, ако је мрсни дан. Неке су славе увек мрсне (Стевањдан, Василијевдан), неке увек посне (Алимпијевдан, Никољдан), а неке могу да буду и посне и мрсне, зависно у који дан падну. Наша пословица каже: „**Ко славу слави, оном и помаже!**... Овде морамо знати да само православни Срби имају славу, док Западни хришћани славе рођендан, а Руски верници имендан, Срби славе свој духовни рођендан, то јест дан када су наши преци примили хришћанство.

Славословље – назив за похвалну песму Богу, која је заједничка многим литургијским чиновима (в. **Доксологија**), а постоји и на јутрењу. **Славословље** може бити велико и мало. Велико **славословље** почиње речима: „**Слава на висини Богу, и на земљи мир, међу људима добра воља**...”. Мало **славословље** има више врста: прва врста малог **славословља**, обично је најчешћа и почиње речима: „**Слава Оцу и Сину и Светоме Духу, сада и увек и у све векове**...”, чиме се исповеда цела суштина Свете Тројице; друга врста малог **славословља** зове се **возглас** (в. **Возглас**), где се, такође, слави и исповеда Света Тројица. На почетку сваког **славословља** се прво прекрсти и изговарају почетне речи славословља: Слава Оцу, и Сину и Светоме Духу. Амин.

Служба в. Литургија

Служебник – црквена богослужбена књига, намењена свештеницима и ђаконима, да из ње врше службе Богу: вечерње, јутрење и Свету Литургију. Поред тога, **Служебник** садржи и свесне допуне, као што су: чин **благосиљања кољива** (в. **Кољиво**) у част Господњих празника, чин над кољивом у спомен умрлих и молитве после причешћа. На крају Служебника налазе се поуке свештеницима и ђаконима: како да се припреме за богослужење, како да свршавају богослужења (нарочито Свету Литургију), а поред тога, ту су и поуке о светим сасудима, поуке о материји за свету тајну евхаристије и поуке у вези разних недоумица. Српска православна црква је први штампани добила **Служебник** 1519. године.

Смирна – Измирна, измирна смола, која се користи за балсамовање, која је своје име добила по граду Смирни у Малој Азији, а користи се, као и тамјан, за кађење.

Смрт – крај човековог физичког постојања на земљи, али не и уништење њега као боголиког бића. **Смрт** је тајанствено и привремено раздвајање душе од тела, при чему се тело враћа у земљу (Проп. 12, 7), док душа наставља да живи у свом бестелесном бићу (Проп 12, 7). **Смрт**, по библијско-светоотачком учењу, настаје човековим падом у грех, тј. грех је путем наслеђа постао извор **смрти**. Исто тако објашњава се и **смрт** деце и праведника: наиме, под теретом првородног, наследног греха налазе се и деца и праведници, јер њихова **смрт** не долази због њихових грехова, будући да дете до седме године нема лични грех него је рођено под теретом прародитељског греха, па деца и праведници умиру по казни коју је праведни Бог изрекао над људском природом због прародитељског греха. Друго, ова загонетка не може бити решена без расветљавања мистерије Христове смрти, јер тек у тајни Христове смрти (и васкрсења) одгонетнута је и **смрт** деце и праведника. Христос је, дакле, својом смрћу победио смрт и „даровао нам живот вечни„. Међутим, ни сама Христова **смрт** не би била потпуно јасна да после ње није дошло васкрсење, кроз које човечанство очекује спасење, тј. вечни живот. Од тада, од Христове смрти, човечанство умире са Христом, да вечно живи са Христом. Другим речима, смрт је „капија вечног живота„, кроз коју се пролази ради васкрсења и вечног живота са Господом (1. Сол. 4, 17).

Созерцање в. Сазерцање

Солеја – грчка реч која значи: престо. **Солеја** је узвишено место које је за ширину једног степеника уздигнуто од површине осталог дела брода храма, које се налази испред иконостаса, а зове се **солеја** престо, зато што се, у првим временима хришћанства, на том простору налазио царски престо – простор на коме је седео цар за време Свете Литургије. **Солеја** се још зове и **хор**, зато што се на том простору налазе лева и десна певница, места где обично стоје црквени хорови на богослужењу.

Сотириологија – грчка реч (сложеница) која значи: спаситељ и наука. Дакле, **сотириологија** је наука о човековом спасењу које је извршено страдањем и жртвом Богочовека Исуса Христа (в. **Спасење**).

Спасење – поновно помирење Адамом (Ђаволом) завађених Бога и човека заслугама Исуса Христа. То јест, човеково **спасење** је остварено преко Христових страдања и смрти. Христос се жртвовао за нас људе да би искупио људски грех. Значење смрти Исуса Христа на крсту, по учењу Новог завета, састоји се у томе, што се његовом жртвом чисте сви греси људи и скида свака кривица за њихове грехе, под условом да и они признају и покају се за своје грехе, да се крсте у име Оца, Сина и Светог Духа и у свом животу следе Господа Христа. Господ Исус Христос, дакле,

више је волео људе, него самог Себе, јер се ради нас људи понизио до смрти на крсту. Ту, божански несебичну, саможртвену љубав Господа Исуса Христа, човек зна, па је, због тога, а и по Христовој заповести „дужан полагати душу своју за браћу„. Другим речима, због Христове жртве човек, својом слободном вољом, треба да учествује у делу спасења животом у Христу, животом по Божјим заповестима, животом по моралним и побожним начелима Христовог учења. (Христос као добри Пастир)

Сви за Христа

Ми стојимо сви за Христа
Против лажи и насиља.
Творац света лаж не воли
Нит' насиље благосиља.
За истину ми стојимо,
Истина је Божје име,
И када се ми боримо
Моћ је наша моћ истине.
И за љубав ми стојимо
Бог љубави зна и чује
Па када се ми боримо
Љубав кроз нас побеђује.
А кад падне змија лажи,
Када мине мрак насиља,
Свет ће Љубав тад' да тражи,
А Истину благосиља.

Спиритизам – веровање да у загробном животу постоји свет духова, са којима се, посредством одређених посредника, може доћи у додир и разговарати се са њима као са живима. Ова појава постојала је код многих старих народа (Египћана, Римљана), а у Светом писму Старог завета, старим Јеврејима било је забрањено договарање са духовима, као ствар која је „**гадна пред Богом**„ (1. Мој. 18, 10 – 12). У хришћанству, као посредник у разговору са духовима, нарочито је био чувен Симон Маг, а из историје хришћанске цркве зна се да је хришћанство повело сурову борбу против спиритизма (посебно Римокатоличка црква где је ово празноверје узело већег маха), што је довело до чувеног и научно неоправданог спаљивања вештица. Међутим, од доба ренесансе, **спиритизам** се, брзином епидемије, раширио по свету, а данашњи облик **спиритизма** јавља се у Америци, половином XIX века, одакле прелази у Европу и хвата све дубљи корен заједно са другим лажним верама.

Срби – Плеће словенских народа које је, приликом миграција народа, запосело део Балканског полуострва: углавном горштакчи, частан, поносан и врло храбар народ, који у одбрани својих светиња, идеала и свога достојанства, своје земље, породице, вере, не жали свој живот. **Срби** нису никада убијали друге народе да би се проширили на њихово

место, већ су били убијани од других народа који су желели да их поробе, пре свега окупатора: Турака, Аустријанаца, Мађара, Немаца, а нарочито за време Другог светског рата од усташа, који припадају Хрватима, од Мађара Хортијеваца, од фашиста Немаца, од Шиптара балиста и од Бугара фашиста. Онолико, колико су ове подмукле банде побиле **Срба** у току рата, толико су их, без суда и пресуде, побили комунисти после рата, а многе су растерали по белом свету, имовину им отели, бракове развели и децу против својих родитеља натуткали. Стога се сада **Срби** стиде свога имена и племена, православља и светосавља, а морали би да се поносимо, јер нисмо геноцидан народ, иако нас они који су уистину геноцидни према **Србима**, за то лажно оптужују. Они су, преко проливане српске крви и храбрости, као преко неке преводнице, дошли до својих „великих“, држава, а нас оптужују да смо ми хтели да створимо Велику **Србију** на њихову штету. То је исто као кад лопови вичу: „Држ’те лопова!“, да би сами могли неопажено да краду. Многи, дакле, од тих народа нису никада имали своје државе (Словенци, Македонци, Бошњаци, као ни Хрвати од 12 века (Петра Свачића), а данас их имају, пошто су **Срби** протерани са њихових вековних огњишта. Ми не заговарамо реваншизам нити призивамо освету, али се надамо у Бога и у животну правду да ће се **Срби** опет наћи на својим вековним огњиштима, ако буду умели да се „покупе“, после завереничке политике комуниста, Јосипа Броза и Ватикана. Не сме ни један **Србин** нити српско дете да заборави мучење и убијање **Срба** од стране ових народа, нити иједан злочин, био злочин туђ или наш, мора се забележити и унети у историју као учитељицу живота. Немачки пастор Фридрих Гисендорф, 1945. г. каже о **Србима**: „Има један народ који је извојевао једну другачију и много лепшу победу – победу душе, победу срца и поштења, победу мира и хришћанске љубави. То су **Срби**!... Убијали смо стотину **Срба**, који су бранили своју земљу, за једног убијеног нашег војника, који је, иначе представљао власт окупатора – насилника. Па не само да смо то чинили, него смо благонаклоно гледали како су на **Србе** тамо пуцали са свих страна... Знали смо да код **Срба** тиња веровање: Ко се не освети, тај се не посвети! И ми смо се, заиста, плашили освете тих **српских** мученика. Бојали смо се да ће они, по нашој капитулацији, радити оно што смо ми са њима чинили. Замишљали смо, јасно, ту трагедију и већ смо видели нашу децу како пливају канализацијом, или се пеку у градској пекари. Замишљали смо убијање наших људи, силовање, рушење и разарање наших домова. Међутим, како је било?..., Ти ослобођени **српски** „костури су – миловали нашу децу, давали им бомбоне! Разговарали са нама! **Срби** су, дакле, миловали децу оних који су њихову Отаџбину у црно завили... Тек сада смо разумели зашто је наш велики песник Гете учио **српски** језик. Сад тек схватамо зашто је Бизмарку последња реч на самрти била – „**Србија!**“,

Србија
О, Србијо, мила мати!
Увек ћу те тако звати,

Мила земљо, мили доме,
 На крилу ћу свагда твоме
 Срећно живет к'о у рају,
 Где милине вечно трају.
 У теби је оно све,
 За чим срце моје мре....
 (Лука Сарих)

Среброљубље – претерана љубав према новцу у свим облицима или неумерена штедња новца. **Среброљубље** је велика мана, која је осуђена од стране Светог писма Старог и Новог завета, као и од стране светих отаца. Господ Исус Христос је рекао: „**Не сабирајте себи блага на земљи, где мољац и рђа квари, и где лупежи поткопавају и краду... Где је благо ваше тамо ће бити и срце ваше,**” (Мт 6, 19–21). Него би требало сабирати своје благо на небу, где ћемо брзо стићи, да материјалним купујемо духовно. „**Иштите најприје Царство Божије и правду његову, и ово ће вам се све додати,**” (Мт. 6, 33).

Среброљупцима

Не познате Бога – новцу се
 клањате,
 Да сте трула земља, о том не
 сањате –
 У новцу вам срце, у новцу
 вам душа,
 А не знате да вас Господ новцем
 само куша.
 Да можете како и у гроб би
 с њима,
 Штета што то Господ не даје
 људима.

Сродство – Род – крвна или нека друга веза која везује поједине људе. Сродство се рачуна по правном принципу: колико рођења – толико степени сродства. **Сродство** може бити: а) **крвно сродство** – сродство међу људима који потичу од истих родитеља или предака по рођењу (по крви). У Црквеном брачном праву, крвно сродство је брачна сметња до седмог степена; б) **духовно сродство** – сродство између кума, кумчета и кумчетових родитеља у правим нисходним линијама сметња је за брак до седмог степена сродства као и по крви. Ово сродство изједначава се са крвним сродством, а у црквеном брачном праву, до седмог степена сродства представља брачну сметњу; в) **двородно сродство** – сродство између два рода које се обично стиче женидбом или удајом. По црквеном брачном праву, **двородно сродство** до шестог степена закључно, представља брачну сметњу; г) **трородно сродство** – сродство између два рода, повезаних обично са трећим родом преко женидбе или удаје; д)

сродство по усиновљењу или **усвојењу** – сродство које се стиче преко усвојења детета, а које је идентично са **духовним сродством** (основ усвојења налази се већ у Светом писму Новог завета – Јн 19, 20 и Јн 19, 27).

Старац – угледан и у духовном погледу искусан монах, тј. старији монах који је способен да духовно води другог, млађег монаха, да верницима пружа духовне савете и поуке важне за спасење њихових душа.

Стари завет – назив за зборник светих канонских књига у којима је описан Стари савез између Бога и јеврејског народа (реч **завет** означава: завештање, уговор, савез), закључен у дубокој старини са патријархом Аврамом: „**Учинићу завет између Себе и тебе, и врло ћу те умножити**„ (1. Мој. 17, 2). Зборник светих књига Старог завета садржи 22 канонске књиге, онолико колико је у свом канону имала најстарија хришћанска црква. Толико их је набројала и стара јудејска црква, од које су хришћани примили зборник светих књига Старог завета, а данашња српска Библија, у издању Библијског друштва, садржи 39 старозаветних књига, јер су њој придодате и неке неканонске књиге које су, као корисно верско штиво, поучне за живот. Књиге Старог завета, које описују период од стварања света до појаве Господа Исуса Христа, деле се на: **законске** (првих пет књига Мојсијевих), **историјске** (Књига Исуса Навина, Књига о Судијама и о Рути, Књиге о Царевима и Књиге Дневника, Књига о Јестири), **поучне** (Књига о Јову, Псалми Давидови, Приче Соломонове, Песма над Песмама, Књига Проповедникова) и **пророчке** (књиге четири велика и дванаест малих пророка). Књиге Светог писма Старог завета написане су на старом јеврејском језику, неке на арамејском, а неке на старогрчком језику, а једна од њих и на латинском језику. Све књиге Старог завета дошле су међу Словене само на грчком језику, у преводу Седамдесеторице (в. **Септуагинта**).

Стихар – у православној цркви: богослужбена одежда коју носе сви степени свештенства (чтец, ипођакон, ђакон, свештеник, епископ, патријарх), а који покрива цело тело, од рамена до земље. Стихар је најчешће сашивен од беле материје, која симболише чистоту и невиност, особине које се траже од свих који служе олтару, али може бити и друге боје, зависно од богослужења на коме се облачи, па када је сашивен од црвене материје – значи страдања Христовог, у којима је Христос пролио Своју невину крв ради спасења људи. Према светим оцима, стихар подсећа на светлу одећу анђела који су се појавили у време Христовог васкрсења и вазнесења (Лк 24, 4; Д. ап. 1, 18).

Стихира – богослужбена песма различите дужине, која се односи на стихове псалама и других песама које су написане по узору на стихове псалама, а пева се најчешће на вечерњем и јутарњем богослужењу. У православном богослужењу постоји неколико врста **стихира**: а) **стихире на Господи возвах**, које се певају на вечерњем богослужењу, иза стихова

из 140., 141. и 129. псалма; б) **стихире стиховне**, које се певају на крају вечерњег и јутарњег богослужења, а својом садржином доликују догађају који се тога дана слави; в) **стихире хвалитне**, које се певају на јутарњем богослужењу, уместо псалма „Хвалите Господа с небес...“, пред Велико славословље и увек се певају са истим припевима (из 149. и 150. псалма); г) **стихире литијске**, које се певају приликом изношења петохлебнице (в. **Петохлебница**); д) **стихире јеванђелске**, посебна врста стихира које се певају на недељном јутрењу, после стихира хвалитних.

Столпник – монах, пустињак који се подвизава стално стојећи на једном месту, обично на високом стубу (словенска реч **столп** значи: стуб). Овај подвиг се појавио у V веку. Први овакав подвижник био је св. Симеон Столпник (+ 429.), који је провео 30 година на једном стубу, високом 36 лаката (око 18 метара), а који се налазио у близини Антиохије. За овог подвижника знао је и римски цар Теодосије II Млађи, који се дивио његовим подвизима заједно са осталом хришћанима, а неколико номадских племена, захваљујући угледу св. Симеона Столпника, примило је хришћанство.

Страшни суд в. Последњи суд

Сујеверје – вера у нешто непостојеће, нешто што је фантастично, измишљено. **Сујеверје** се огледа у веровању у баксузан дан, несрећан број, у талог од кафе, гледање у карте, призивању добрих или злоћудних демона, а преко њих, у призивању неке приземне користи или духовне штете, у бављењу астрологијом. Свето писмо разобличава и забрањује **сујеверје**, а правила хришћанске цркве налажу казне против оних који се баве **сујеверјем**, које је у основи гатање, врачање, бајање и бацање чини, општење са злим силама. Овај грех је тешко искоренити из народа, јер се таложио у народу све време трајања многобоштва, па је, због тога, веома распрострањен и лако се преруши, а иде у корак подједнако како са кризом и неверјем, тако и са, наизглед, јаком вером и побожношћу. Најпознатији облик **сујеверја**, који се до данас одржао у народу, јесте веровање у постојање вампира, вукодлака, вила, птица, веровање у баксузан број, смрт, личност и томе слично.

Сукцесија, Апостолска в. Прејемство, Апостолско

Сухоједење – начин строгог вршења поста и уздржавања од хране, тако што се, у извесне дане, не једе никакво вариво, чак ни посно, него се једе само сув хлеб и пије се вода, понекад у ограниченим количинама, али једанпут или двапут дневно. У појединим крајевима **сухоједење** се примењује на Велики Петак или за време великог подвизавања, припремања за неки велики духовни подухват. **Сухоједење** је и облик подвизавања или самокажњавања за некакав грех, нарочито присутан код столпника (в. **Столпник**) и отшелника (в. **Отшелник**).

Схима, Велика В. Велика Схима

Схима, Мала В. Мала Схима

СРПСКА ТРОБОЈКА

Црвена је крвца мила,
За слободу што се лила,
Зато црвену боју носим
И њоме се ја поносим.
Плаво небо ко слобода
Идеал је српског рода,
Зато плаву боју носим,
И њоме се ја поносим.
Белим млеком мајка мила
И мене је задојила,
Зато белу боју носим
И њоме се ја поносим.
Једног венца три су боје,
Тробојница српска то је,
Црвено, плаво и бело,
Њом се дичи Српство цело!

Т

Табернакул – Балдахин – Небо – платно постављено на четири стуба, попут шатора, над Часном трпезом, чији је свод осликан звездама, што значи да то платно симболички представља небо. То платно, у току литије носи се изнад главе епископа, носе га обично четири младића, да га штити од кише или сунца, а истовремено, то платно показује епископско достојанство, достојанство коме служе верници на земљи, као Христу цару што служе анђели.

Таблице Закона в. Декалог

Тавор – јеврејска реч која значи: палата чистоте и светлости. **Тавор** је брдо, гора, која се налази на 562 метра надморске висине, 10 километара југоисточно од Назарета. У Старом завету, **Тавор** се помиње као „гора молитве„ (на гори **Тавор** молио се Деворин војвода Варак пред одлучујуће битке са непријатељима – Суд 4). У Новом завету, на брду – гори Тавор Христос се преобразио, то јест показао своју небеску славу тројици својих ученика (апостолима Петру, Јакову и Јовану), у друштву Мојсија и пророка Илије, када се на чудесан начин из Њега се излила светлост која није била од „овога света„, већ је била небозарна и врло угодна. Та светлост, која је зрачила из Христовог преображеног тела, значила је сву пуноћу божанства, сву пуноћу бића Божјег, јер је била нестворена божанска енергија. Осетивши Божју близину, св. апостол Петар је узвикнуо: „Господе, добро нам је овде бити; ако хоћеш да начинимо овде три сјенице: Теби једну, и Мојсију једну, и Илији једну„ (Мт. 17, 4). Ипак су апостоли од страхопоштовања пали лицем према земљи, а када их је Христос подигао, видели су Га поново у Његовом људском облику (Мт 17, 1. 8; Мк 9, 1–8; Лк 9, 28. 36).

Тазбина – назив, с мужевљеве стране, за женин род, за женину девојачку породицу. **Тазбина** – својта или пријатељство – настаје склапањем (црквеног) брака, када две породице, породица мужа и породица жене, долазе у двородно сродство (в. **Сродство**). Сродство једног брачног лица са сродницима другог брачног лица, рачуна се по степенима обостраног сродства, с тим што муж и жена чине једно биће од којих се рачуна ово сродство, по систему брачног права: Колико рођења – толико степени сродства. То долази отуда што се у браку два лица, по црквеном учењу, сматрају за једно биће, према Светом писму које каже да ће „**двоје бити једно тело**„ (1. Мој. 2, 24).

Тајна Вечера – новозаветни историјски догађај заиста тајне Христове вечере са апостолима, који се догодио пред Христово страдање и распеће и представља један од последњих догађаја из земаљског живота Господа Исуса Христа. **Тајна Вечера** била је пред јеврејску Пасху, тачније, два дана пре законите Пасхе. У Светом писму Новог завета не наводи се име

домаћина код кога је Господ Исус Христос, са ученицима, вечерао последњу вечеру. Тумачи Светог писма (Теофилакт, Зигабен) претпостављају да је узрок скривања имена тог домаћина присуство Јуде издајника. Знајући Јудину намеру да ће Га издати првосвештеницима јудејским, а не желећи да лиши апостоле последњих важних поука, Христос се постарао да сакрије име домаћина, како он не би страдао од Јевреја. Зато Господ Христос каже, на питање апостола где жели да прослави Пасху: „Идите у град томе и томе, и кажите му. Учитељ каже: време је Моје близу, код тебе ћу да учиним Пасху са ученицима Својим,, (Мт. 26, 18). На тај начин Јуда Издајник није могао благовремено извести првосвештенике о месту одржавања **Тајне Вечере**, него је и сам морао да присуствује на вечери, која се зато и назива Тајна Вечера. Према једном старом предању, домаћин **Тајне Вечере** био је Јован Марко, пошто је и после Педесетнице његов дом служио за место окупљања првих хришћана. Увече, тога дана, Господ Исус Христос је, пре него што је са апостолима сео за вечеру, прво свима **опрао ноге** (Јн 13, 4–16), јер је у то време, био обичај код гостољубивог домаћина на Истоку да његов последњи роб опере ноге гостима. Овим је Господ Христос, будући да су се апостоли препирали око тога ко је највећи, показао својим примером ко је заиста највећи – онај који служи свима (Јн 13, 13–14), који као последњи „роб,, Свога небеског Оца, пред своје драговољно страдање, пере ноге својим ученицима. Међутим, најзначајнији тренутак **Тајне Вечере** јесте установљење Свете тајне Евхаристије – Свете тајне причешћа, која је суштинска човекова служба у чину спасења човекове душе. Тога тренутка, Господ Исус Христос свечано је објавио да је дошао час славе Његове, а онда је за апостоле преломио и благословио хлеб – Тело Његово и чашу вина – Крв Његову, ради отпуштања грехова целог света и дао заповест апостолима да се ова свештена радња врши Њему у спомен (Мт 26, 26–28; Мк. 14, 22–24). Потом је Христос изнео своју Опроштајну првосвештеничку беседу, пуну топлине, поуке и бриге за Своје ученике (Јн. 14–17 глава).

Тајна Света – појам којим се, у ширем смислу, указује на тајанствене димензије свештених предмета или свештених радњи, те појам **Свете тајне** означава невидљиву, спасавајућу Божију силу – благодат Духа Светог. О светим тајнама највише је говорио и писао апостол Павле у својим посланицама: најпре, о „тајни воље Божје,, коју у наставку назива „домостројем тајне,, а мало даље „домостројем благодати,, што значи да је појам **тајна** поистовећен са појмом **благодат**. Апостол Павле тајну још назива и „тајном вере,, (1. Тим. 3, 9). У ужем смислу, под појмом света **тајна** у Православној цркви подразумевају се **седам светих тајни** (света тајна крштења, миропомазања, исповести, причешћа, брака, свештенства и јелеосвећења), које имају важну улогу у спасењу човечанства и будућем, вечном животу сваког верника. Исто тако, треба нагласити, да је у Цркви све тајна, тајна Божија, па према томе, **светих тајни** има много, а и сама Христова Црква је „**Тајна Христова**,,...

Талант – је реч која има више значења: а) античка новчана јединица. У Светом писму Новог завета талант се, као новчана јединица, помиње у причама о талантима, које господар даје својим слугама да их умноже (Мт 25, 14–30) и о човеку који је био дужан свом господару 10.000 таланата (Мт 18, 23–34); б) код Јевреја мера за тежину која износи различито: талант сребра износио је 45 кг. сребра, а талант злата 91 кг. злата.

Тамјан – бела ароматична смола, а када је мешана са разним мирисима и бојама, као што је хиландарски тамјан, онда је ружичаст или такав каква боја превлада у њему и служи да, када се стави на жар (или брикет), шири врло пријатан и богоугодан мирис око себе. Користи се за кађење за време богослужења у Цркви или за време чинодејства са кадионицом још од доба Мојсија (2. Мој. 30, 34; 3. Мој. 46, 12), као симбол узношења наше молитве к Богу, слично диму од тамјана (1. Мој. 5, 8; Пс.141, 2). Тамјан је један од дарова, поред злата и измирне, који су Мудраци са Истока донели као дар на колевку Богомладенцу Христу.

Тас – плитак и округло, метални суд, који се за време богослужења проноси кроз цркву и на који верници стављају новчани прилог за допуну издржавања Цркве.

Творац – у првом реду ова се реч односи на Бога **Творца** који ствара свет ни из чега, а синоним тој именици реч **Створитељ**. Свака ствар на свету има свога творца, свака зграда свога зидара. Тако и овај свет, са свим планетама и галаксијама, којима нема ни броја ни имена и који се шири у безгранична пространства, има свога творца и про-мислитеља. Свет није настао сам од себе. Творац света зове се Бог и као биће разликује се од Своје творевине (в. **Творевина**). По учењу Старог завета, преко откривења датог Мојсеју, и по учењу Новог завета, које је дефинисано првим чланом Символа вере, Бог је „Бог Отац, Сведржитељ, **Творац** неба и земље и свега видљивог и невидљивог„. Бог је **Творац** света и човека, природних и моралних закона, а природа (творевина) и поредак света наговештавају величину, моћ и савршенство Бога, али Га не показују и не одсликавају у свему по суштини, већ феноменално у малом и великом, у живом и мртвом, у материјалном и духовном, у видљивом и невидљивом. Природа или космос, као уређен свет, указује на Планера и уређивача свега, који је изван и изнад природе, који стварањем улази у време и творевину, али не излази из вечности. Бог је најсавршеније и најмоћније биће које, као Творац, ствара и одржава свет и све у свету. **Творевина** – појам који се односи на све што је Бог створио. Прецизније речено, појам **творевина** има два смисла: прво, односи се на стваралачки акт Божји, на стваралачку Реч Божју, којом Бог чини стварање као дело у коме се пројављује Божја апсолутна моћ и друго, **творевина** је материјална супстанција, сва твар створена Божјом вољом, твар која не поседује оно што поседује њен Творац. **Творевина** се није излила из Бога Творца, а и начин на који је Бог створио и ствара творевину није човеку познат. Само је очигледно да **творевина** тежи ка своме Творцу и да, кроз процес

усавршавања материје, одсликава свога Творца и да тражи да се врати своме Праизвору. Православље овде подвлачи духовну перспективу **творевине**, јер, као што ће се „телесни човек„ променити у „духовног човека,, исто тако, садашњи облик **творевине** биће у новом издању, после Страшног суда, „ново небо и нова земља,, (2. Пет. 3, 13). Наш велики песник Његош разуме Божју творевину као храм који је Бог подигао у своју славу: „Ти си себи храм диг`а над свима / што сав страшни простор обузима,,

Теизам – је реч која одражава веровање у једнога Бога, Творца неба и земље и свега видљивог и невидљивог, веровање у Бога који је апсолутан, који је највише добро, који је, сам по Себи, бескрајно моћан, који је одвојен од света (ово уверење је основна разлика између **теизма** и пантеизма), који је увек присутан у свету (ово уверење је основна разлика између **теизма** и деизма), који је љубав и који је свога Сина, Господа Исуса Христа, жртвао за спасење човечанства.

Телеологија – грчка реч која значи: учење о сврси, циљу света и свега у свету. То је учење по коме је све у природи уређено сврсисходно, целисходно, да све што је створено и што постоји има своју сврху, циљ стварања. Другим речима, телеологија је учење по коме је све створено према унапред постављеном циљу који се остварује у току времена постојања те творевине у међусобним утицајима са целом творевином.

Тело – кућа у којој станује душа, а заједно са душом, тело је саставни део људског бића. Израз **тело**, у православном богословљу, има више значења: а) **тело** које се односи на човеково тело и које изражава човека у његовим главним стањима: природном и грешном; б) **тело** које се односи на људско тело које је приликом оваплоћења Господ Исус Христос, преко Дјеве Марије, узео на себе ради откупљења и спасења целокупне људске природе, јер је у том телу Христос страдао и јер је у том телу Он понео и носио људске грехе; в) **тело** које се односи на духовно тело Христово, а то је Црква Христова, чији су удови православни хришћани (2. Кор. 12, 27). Црква је Тело Христово, његова пуноћа, а сам Христос је глава Цркве; г) **тело** евхаристијско односи се на хлеб, који се на Светој Литургији претвара у Тело Христово и којим се православни хришћани причешћују, према Христовим речима: „**Ово је тијело моје које се за вас ломи**,, (1. Кор. 11, 24). Према томе, знак хлеба присутан на земљи јесте жртвовано Христово тело.

Теолог – онај који се бави изучавањем теологије. в. **Теологија**

Теологија – грчка реч која значи: учење, наука, реч, знање о Богу, слово о Богу или Богословље. Међутим, појам **теологија** је доста широк и веома је тешко дати његову прецизну дефиницију. Појам **теологија** први је употребио антички филозоф Платон, који **теологију** одређује као рационално преиспитивање веровања у богове, дакле, као науку о

боговима. Хришћански свети оци Платоново одређење појма теологија доводе у везу са појмом „митологија,, јер хришћански свети оци одричу могућност дефинитивног и коначног изражавања о Богу и сматрају да човек није у стању ни да замисли Божју суштину, а камоли да је изрази. Појам **теологија** не помиње се ни у Старом, ни у Новом завету, а ни свети апостол Павле није употребљавао тај појам, већ је пре говорио о „философији људској,, и „философији по Христу,, (Кол. 2, 8). Касније, код светих отаца, појам **теологија** има много значења: учење о Богу уопште, учење о Светој Тројици, учење о Господу Исусу Христу, учење о Духу Светоме, спасење у Христу, молитвено и мистично познање Бога, исповедање догмата, а није редак случај да се појам теологија поистовети са појмом доксологијом (в. **Доксологија**). С обзиром на то да је теологија објављивање и деловање Речи Божје, може се рећи да је теологија, у најужем смислу: реч **о** Богу, реч **ка** Богу и реч **у** Богу. Онај који је усавршио ову научну дисциплину назива се теолог или богослов.

Теофанија – грчка реч која значи: Богојављање, јављање Бога Оца у виду голуба на реци Јордану приликом Христовог крштења, као и јављање Господа Христа у људском лику и телу. **Теофанија** је сваки облик Божјег откривења, свако јављање Бога људима у видљивом облику. У Библији се срећу различити облици **теофаније**. У Старом завету, Бог се јављао много пута старозаветним праведницима, пророцима и патријарсима: Мојсију, Ноју, Авраму (Авраму се, једном приликом, Бог јавио у виду три анђела, што је тајанствени праобраз Свете Тројице), Јакову у више прилика и различитих повода (1. Мој. 6, 13; 7, 4; 12, 1–4; 12, 7; 13, 4–17; 15, 1–21), а касније и другим старозаветним пророцима. Свако Божје јављање у Старом завету има припремни карактер, предодјављујући, за догађај Богојављања који није симбол, који је истинито и савршено откривење, откривење које је испунило и остварило свако пророштво, а то је догађај јављања Бога, описан у Светом писму Новог завета, када се Бог јавио у личности Господа Исуса Христа на најсавршенији начин. На Христовом крштењу била је **теофанија** Свете Тројице. Тада се Исус Христос, Син Божји, крстио у реци Јордан од Јована Крститеља, Дух Свети у виду голуба сишао је на њега, док је глас Бога Оца долазио са неба, уз поруку: „**Ти си Син мој љубљени, који је по мојој вољи**,, (Мк 1, 11). Као успомену на тај догађај, Црква је установила празник Богојављење, који се слави 6. јануара по јулијанском календару (а 19. јануара по грегоријанском).

Теоцентризам – став по коме је Бог средиште свега, суштина и испуњење свега. То је став по коме је цео свет без Бога незамислив и непостојећи, по коме је крајњи циљ свега да нађе своје утемељење у Богу и да се објасни Богом. Према учењу Православне цркве, човек је као боголико биће истовремено **теоцентрично биће**, јер је рођен као икона (слика) и подобије (прилика) свемоћног Бога, па за циљ свог живота има спасење у Богу, тј. заједницу са Богом, кроз личност, живот и искупитељско дело Господа Исуса Христа. Дакле, према **теоцентризму**, човек није мера свега

постојећег, како каже антички филозоф Протагора, него је **Бог мера свега у свету**, па и мера човека, његове човечности у боголикости, будући да је било времена када ничега осим Бога није било и да је све што је створено Богом нашло себе у Богу. Цело Свето писмо Новог завета је теоцентрично, тј. Свето писмо Новог завета је утемељено на ставовима теоцентризма, „јер без Мене не можете чинити ништа„ (Јн 15, 5).

Тестамент в. Завештање

Тетрајеванђеље в. Четворојеванђеље

Типик – црквена богослужбена књига – црквени устав – у коме је изложено правило вршења богослужења и богослужбених радњи, са редоследом богослужења и свештених радњи. Поред црквеног, постоје и манастирски **типици**, који садрже и правила монашког живота у појединим манастирима (правила о богослужењу, исхрани монаха, посту, понашању у храму, понашању за трпезом). У првим вековима хришћанства није био установљен систематски по-редак за обављање богослужења, па је скоро свака црквена област имала свој устав, свој **типик**. Касније, први црквени **типик** написао је св. Сава Освећени у VI веку, по правилима која су му усмено предали преподобни Евтимије Велики и његов друг по подвигу – Теоктист, а они су га опет примили од чувеног подвижника Харитона (+270.). То је тзв. Јерусалимски типик. За Српску православну цркву први типик је написао Свети Сава (1169.–1236.), тј. Свети Сава написао је више **типика**: **Карејски**, **Хиландарски** и **Студенички**, и они представљају типике СПЦ. По садржају, **Типик** обично има три дела: **општи**, **месеослов** и њихову **допуну**.

Титла – знак који, у црквенословенском и старословенском језику, стоји изнад речи или броја, а који служи за ознаку да је реч изнад које стоји скраћена или који указује на бројну вредност слова изнад којег стоји. Уколико стоји изнад појединих речи, титла означава мелодију, начин како да се која стихира пева по гласовима те мелодије.

Титулисање црквених лица – је различито, зависно од степена њиховог положаја. Титула српског патријарха јесте: **Његова Светост Архиепископ пећки, Митрополит београдско-карловачки и Патријарх српски Господин Господин** (рећи име). Титула митрополита: **Његово Високопреосвештенство митрополит** (рећи име). Титула епископа: **Његово Преосвештенство епископ** (рећи име).

Трапава седмица је седмица којом је разрешен пост у среду и петак. Трапавих седмица има пет: 1) **Седмица иза Недеље Митара и фарисеја**, 2) **Сиропусна недеља** која је разријешен пост млека и млечних производа, 3) **Светла недеља** (Недеља после Васкрса), **Духовска недеља** (Недеља после Духова), као и време од Божића до Богојављења,

изузеВ Крстовдана (5. јануара по старом, односно 18 јануара по новом календару) који се увек строго пости.

Требник – црквена богослужбена књига у којој су изложене световно (приватно) богослужење, тј. за богослужење, свете тајне и молитвословља, која се врше по потреби једног или више православних хришћана. Према садржини, **требник** се дели на: велики, мали и додатнителни –допунски. Велики **требник дели** се на два дела. У првом делу налазе се службе које су опште за све православне хришћане (молитве жени истог дана када роди дете, молитве жени у осми дан после рођења детета, молитве жени и детету у четрдесети дан по рођењу детета, за-тим обреди крштења, миропомагања, венчања, исповести, причешћа у нужди, а на крају, молитве на самртном часу и обреди погребана). У другом делу Великог **требника** изложене су службе које се врше у посебним потребама и приликама (молитве за освећење куће, молитве за освећење бунара, воћа, молитве на почетку рада и тако даље). Мали требник је само извод из Великог **требника**, а Допунски који се назива на црквенословенском Додатнителни **требник** садржи допуне Великом и Малом **требнику**.

Трикирија – свећњак са три свеће, које симболички означавају три лица Свете Тројице (Оца, Сина и Светог Духа). **Трикирија** се користи на архијерејској Светој Литургији, а њом архијереј благосиља вернике (заједно са дикиријом – двосвећњаком) више пута у току Свете Литургије: на самом почетку Свете Литургије, на Малом Входу, после појања **Свјатиј Боже**, после читања јеванђеља, после Великог Входа, после читања Символа вере и на речи благосиљања верника “**Благодат Господа нашега Исуса Христа**”. **Трикирије** са Светог Престола архијереју (епископу) додају ђакони или чтеци.

Триод – је црквена богослужбена књига која се користи за време Васкршњег поста и периода од **Васкрса до Недеље свих светих**. То су, у ствари, две богослужбене књиге, у којима се излажу променљиви делови богослужења на покретне празнике у овом годишњем кругу. **Триод** је добио име по канонима које он садржи, а који су састављени углавном од три песме (ређе две или четири). **Триод** се дели на два дела: **Посни Триод** – садржи богослужења за дане од **Недеље митара и фарисеја до Велике Суботе** и **Цветни Триод** – садржи богослужења за дане од Васкрса до Недеље свих светих. Песме које садржи Триод писали су св. Андреј Критски, св. Јосиф и Теодор Студит, св. Јован Дамаскин и Теодор Студит, св. Јован Дамаскин и Козма Мајумски. Песме које садржи **Посни Триод** углавном су посвећене темама као што су: покајање, човеков пад у грех, оваплоћење Бога Логоса, као и Христова крсна жртва и смрт. **Цветни Триод** садржи песме које величају васкрсење Христово и славе догађаје који су уследили после васкрсења: празник Преполовљења, Вазнесење и Силазак Светога Духа на апостоле.

Трисвето – назив молитве: „Свети Боже, Свети Крепки, Свети Бесмртни, помилуј нас“. Овом молитвом Богу се признаје светост, свемоћ и бесмртност, а уз то, ова молитва упућује се Светој Тројици – Свети Боже (Оцу), Свети Крепки (Сину), Свети Бесмртни (Светом Духу). Молитва **Трисвето**, према св. Јовану Златоустом, потиче још из првих векова хришћанске цркве, а од V века она улази у широку богослужбену употребу, правилом Четвртог васељенског сабора (Халкидон, 451.).

Тројеручица – чудотворна икона Пресвете Богородице, која се чува у манастиру Хиландару, на Светој Гори. Према предању, **Тројеручицу** је насликао свети апостол и јеванђелист Лука, а ова икона исцелила је одсечену руку св. Јовану Дамаскину за време иконоборачке јереси, тако што му је, у додиру са иконом Пресвете Богородице, на чудотворан начин зарасла шака која му је била одсечена, због његове одбране икона у VIII веку. Св. Јован Дамаскин, у знак захвалности за чудотворно исцељење своје руке додао је на икони Пресвете Богородице трећу руку од сребра и тако је настала икона **Тројеручица**. Она је касније пренета из Дамаска у Јерусалим, где ју је откупио Свети Сава, на једном од својих поклоничких путовања по Светој Земљи. Опет, према предању, када хиландарски монаси нису могли да се сложе око избора свог игумана, **Тројеручица** се, почетком XVII века, сама нашла на Светој Гори и из олтару цркве манастира Хиландара заузела место за столом за којим седи игуман. Од тада, па све до деведесетих година XIX века, у Хиландару је биран само проигуман, док су игуманске почасте припадале **Тројеручици**. На полеђини ове чудотворне иконе **Тројеручице** налази се икона св. Николе. – израз који се, у ширем смислу речи, користи да означи 1) Свету Литургију, 2) Небеско Царство. 3) У ужем смислу речи, Трпеза Господња односи се на Свети Престо, који се налази у олтару и на коме је положена духовна храна – свето причешће, којим православни хришћани стичу Небеско Царство. 4) У манастирима, као и у обичном животу верника, Трпеза означава сто за обедовање, заједнички обед, храну која се приређује за све монахе (или укућане) заједно, заједничко обедовање.

Тутор – је црквени чиновник који се брине за ред у цркви, за снабдевеност и уредну продају свећа, за прикупљање и расподелу добровољних прилога, једном речју, **тутор** води бригу о пословној и финансијској страни једне парохије. Установа **тутора** постоји још из првих времена хришћанства, када су, при свакој цркви, постојали угледни старији верници, који су се бринули о црквеним потребама и о потребама сиромашних чланова црквене заједнице. Данас, у свакој парохији, постоји Црквеноопштински савет који бира своје чланове, чланове Управног одбора и **туторе**. **Тутори** су обавезни да присуствују богослужењима, воде рачуна о материјално – финансијском пословању, а на крају сваке године да поднесу Савету извештај о свом раду и имовинском стању парохијске цркве.

МОЈА ИСПОВЕСТ

Ја волим, Христе, науку Твоју,
Мада је често лако и преступам,
Ја грешим, Христе, ја стално грешим,
Али од Тебе – ја не одступам.
Грешим, но ипак се враћам Богу
и често сам се сузама купам,
Ја нећу хоћу, али не могу,
Ипак од Тебе ја не одступам.
За страстима се својим поводим,
Ал у кајању Тебе приступам,
Ја светлост волим, но мраком ходим,
Ипак од Тебе ја не одступам.
Само се, Христе, у Тебе надам,
Милошћу Твојом да се искупим,
Ја жарко желим и тако надам
Никад од Тебе не одступам.
Ја твоју, Христе, науку волим,
Пуну љубави и самилости,
Све грехе моје – топло Те молим:
Христе опрости, Христе опрости.
Приносим, ево, исповест моју,
У покајању и у смерности,
Са крепком надом на милост Твоју:
Христе опрости, Христе опрости.

Ћ

Ћирилица – словенска азбука, названа по св. Ћирилу (†869.), јер се сматрало да је св. Ћирило створио то писмо. Међутим, данас се у науци сматра да је св. Ћирило створио глагољицу, а ко је аутор **Ћирилице** није утврђено: највише се наводе св. Методије (†885.) и св. Климент Охридски, један од ученика свете браће (отуда за **Ћирилицу** назив „климентица„), који је ово писмо назвао по свом учитељу – св. Ћирилу и чије житије садржи податак да је он пронашао јаснија слова од оних која је пронашао св. Ћирило. **Ћирилица** је настала у Бугарској или Македонији, крајем IX или почетком X века, од грчког алфабета, коме су за посебне словенске гласове додати нови знакови, највероватније сачињени према глагољци. Као једноставније писмо, **Ћирилица** је брзо потиснула старију глагољциу код свих словенских народа (најстарији споменик **Ћирилице** јесте Самуилов натпис из 993. године). Последњу реформу **Ћирилице** извршио је, 1818. године, Вук Стефановић Караџић, који је избацио све сувишне знакове старе Ћирилице (остала су само 24 слова) и увео 6 нових слова (ђ, ј, љ, њ, ћ и џ) као посебне гласове. Прва штампана богослужбена књига Осмогласник или **Октоих**, штампана је **Ћирилицом** у Кракову, 1491. године.

Ћутање – једна од хришћанских врлина, која је од велике важности како за молитву, тако и за стицање других врлина, по речима светих отаца. Св. владика Николај Велимировић на једном месту каже: „**О три предмета не жури да говориш: о Богу, док не утврдиш веру у Њега; о туђем греху, док се не сетиш свога и о сутрашњем дану, док не сване.**„. А српске народне пословице кажу: „Ћутање је злато,, и „Ко мудро ћути, лепо говори,,.

У

Убрус – ланена тканина која се употребљава за време причешћа. То је тканина коју, испод браде причесника, држи чтец или неко од црквених помоћника, да не падне честица Светог причешћа на земљу, што би било обесвећење исте. **Убрус** симболички означава ону тканину којом је Христос обрисао ноге својим ученицима на Тајној вечери. Поред тога, **убрус** симболизује и тканину којом је Христос, када је вођен на распеће, обрисао своје лице пред посланицима едеског цара Авгара (на овом **убрусу** створио се Нерукотворни лик Господа Исуса Христа). Овај **убрус** помиње се више пута у јеванђељима (Лк 19, 20). Такође, **убрус** симболише и тканину којом је било покривено Христово лице после скидања са крста (Јн 11, 44; 20,7).

Угодник Божји – онај који угађа Богу, тј. онај који врши вољу Божју, који се одриче своје, у греху зачете и утемељене воље, и који цео свој живот ставља у Божје руке, потчињава га Божјој вољи и Божјем промислу.

Удова епархија – назив за епархију у времену од смрти њеног законитог епископа, па све до избора новог епископа. У Раној хришћанској цркви избор новог епископа морао се обавити у року од три месеца, после смрти надлежног епископа, да не би дошло до анархије и расула у епархији, а и епископи, у то време, нису могли да се селе и премештају са једне епархије на другу, већ је једном изабран епископ доживотно остајао на једној епархији, на којој је првобитно изабран. Онај епископ, који би променио или мењао епархију, био је презиран од пастве и сматран као клирик двожецац.

Уздарје – давање дара као уздарја на неки примљени дар, надокнада или награда за учињену услугу, узвраћање дара.

Укоп – **сахрањивање покојника** у гроб (јаму, раку), која је ископана у земљи на месном гробљу, које се увек врши за православне хришћане са свештеником. Спровод покојника почиње од куће у којој је живео или од капеле у којој се ставља његово тело на чување. Укопавање покојника се врши у **раку**, ако није полагање у гробницу, која се обично копа на гробљу и која је обично широка 1 метар, дугачка 2 метра и дубока 1 метар. Када погребна поворка стигне до гроба, ковчег са покојником спушта се посред раке, а укупници (људи који су копали раку) целивају покојника, што такође чини и неко од ближе родбине. Затим се ковчег затвара, закива ексерима и помоћу конопаца спушта у раку. Свештеник, који је извршио опело, узима први грумен земље и баца га на сандук с покојником или у раку, а то исто чини и присутан народ, уз речи из Светог писма: „**Земља си и у земљу ћеш отићи, тамо где сви људи полазе!**„ На крају, укупници затрпавају ковчег и формирају гроб, на који се аранжира донето цвеће за сахрану. Православним хришћанима није никако дозвољено да се кремирају по

канонима наше Цркве, јер је то многобожачки обичај. Нажалост, данас Црква толерише кремирање као нужно зло.

Уље – драгоцен производ маслиновог плода (маслиново уље). У Старом завету **уље** је било симбол благостања, радости, братске слоге, а нарочито Божјег благослова, јер је то била намирница којом је Бог хранио свој народ. У старозаветним обредима помазање **уљем** је било симбол угледа, моћи и славе, а на крају и симбол Божјег Духа. Да би се схватила симболичност **уља** у Новом завету, важно је подсетити да грчка реч Христос значи **Помазаник**, што наводи на мишљење да је очекивани Месија био помазан **уљем**. Међутим, Господ Исус Христос није био помазан правим **уљем**, већ одуховљен, тј. помазан Духом Светим. Како су у хришћанству дар Светог Духа и Свете тајне крштења у непосредној вези, у обреду крштења данас се помазује уљем, које је симбол светлости и чистоће, а нарочито благодати Духа Светог.

Умивање (руку и ногу) – древни израз гостопримства на Истоку, који помиње **Свето писмо** (1. Мој. 18, 4), а који је био симбол љубави и смирења домаћина према госту. На **Тајној вечери** Господ Исус Христос извршио је обичај **умивања** ногу својим ученицима (Јн 13, 4), а по угледу на Христа, некада је на Велики Четвртак, када је одржана Тајна Вечера, умивање ногу својим свештенослужитељима вршио и надлежни епископ својим свештеницима, у свакој епархији при саборном храму. То се догађало на Велики Четвртак, на Светој Литургији после заамвоне молитве, за време читања **јеванђеља по Јовану** (Јн 13, 1–20). Тада би епископ, у знак следовању Христу као и свог личног смирења у служењу пастви, клечећи на коленима пред сваким од 12 изабраних свештеника, који су тога дана служили са њим Свету Литургију, опрао свештеницима ноге, а свештеници, после овог обреда, пољубили би епископу руку и митру. Данас ових обреда више као и да нема, јер епископи нису више спремни да покажу Христову врлину понижности и смирености, колико своју епископску моћ. Задржали су се само обреди прања руку, које упражњавају једино свештенослужитељи пред свету евхаристију или у току ње.

Умна молитва – Исусова молитва – кратка молитва која гласи: „**Господе Исусе Христе, Сине Божји, помилуј ме грешног!**... Ова молитва зове се „**умна молитва**...“ или „**молитва срца**...“, јер се непрестано понавља у уму и срцу. У том смислу, преподобни Јован Лествичник саветовао је: „**Непрестано помињање и мисао на Исуса нека се сједини са твојим дисањем и онда ћеш јасно осетити корист од молитвеног тиховања**...“ Ова молитва била је најомиљенија молитва исихаста (в. **Исихасти**) свих времена, а њу је први изговорио смерни цариник у храму Јерусалимском, а потом безбројни хришћани. У овој молитви, речју „**Господе**...“, исказује се Христова божанска природа, а одбацује јеретичко учење по коме је Христос обичан човек. Речју „**Исусе**...“, исказује се његова човечанска природа, а одбацује друго јеретичко учење по коме је Христос само Бог,

који се привидно приказао као човек. Речју „Христе,,,“ потврђује се да Господ Исус Христос носи у себи суштину обе природе – божанске и човечанске. Изразом „Сине Божји,,,“ тврди се да је божанска природа сједињена, али несливена са Христовом човечанском природом. И најзад, речима „Помилуј нас!,,,“ које долазе као врхунац ове молитве, тражи се спасење од греха и смрти.

Унија – у општем смислу речи: 1) савез, сједињење, спојеност, удружење више држава у једну већу, федеративну државу. 2) Исто тако, израз **унија** односи се на спајање хришћанских цркава, нарочито римокатоличке и православне цркве. После Великог раскола (1054.) било је неколико безуспешних покушаја папа – поглавара Римокатоличке цркве да са Православном црквом окончају преговоре о **унији**. Тако је папа Урбан II (1088.–1099.) покушао да унира (преведе у унију) Грке из јужне Италије. Затим папа Паскал II (1099.–1118.) покушао је да наметне **унију** у самом Цариграду, употребивши за то крсташке ратове. Па папа Хонорије II (1124.–1130.), који је преговарао о **унији** са византијским царем Јованом Комнином. Потом је папа Еуген III (1145.–1153.), такође, слао посланике у Цариград да се створи унија, али без успеха. Били су и покушаји многих других папа да се оствари унија, али то није учињено. На другој страни, без икаквог резултата остао је и византијски цар Андроник III Млађи (1328.–1341.), који је од папе тражио помоћ, док је папа од њега тражио покораванье, као и Јован V Палеолог (1341.–1391.), који је продужио контакте са папом и лично ушао у заједницу са Римокатоличком црквом (1369.), али то није имало трајнији утицај нити на цркву, нити на државу. Ипак, један декрет о **унији** између Римокатоличке и Православне цркве промулгиран је 6. јула 1439. године, на црквеном сабору у Фиренци. Но, после пада Цариграда (1453.), први акт цариградског патријарха Генадија Схолариса био је да укине ову **унију**. Из нешто каснијег периода позната је Брест-Литовска **унија**, која је склопљена између Римокатоличке и Православне цркве у Украјини, 1596. године. Опет, као и увек, разлог **уније** била је политичко-економска ситуација једне државе, коју је папа желео да сједини са својим намерама. На просторима Балкана, **унија** је била организована на простору средње и северне Хрватске, а против **уније** борили су се и успевали да се изборе за слободу православне вере, далматински епископи, карловачки митрополити и многи други епископи и свештенство, заједно са српским народом, са тих и других простора где је он живео.

Унијаћење – поримокатоличење православних верника. У случају **унијаћења**, Римокатоличка црква оставља православнима нетакнуте све њихове црквене обреде, оставља им црквенословенски језик као богослужбени језик, књиге, одежде, намештај у цркви, читање, појање, чак и календар, празнике, постове (дакле, оставља им декор), али тражи да признају римокатоличке **нове догме**, које су настале после Великог раскола (1054.), а то су: примат римског папе, догма папске

непогрешивости, учење о филиокве (в. **Филиокве**) и друге. Прецизније речено, римокатолици од православних траже да православно признају римског папу за **Божјег намесника** на земљи, за јединог господара над целом Христовом Црквом, а нису вратили у крило своје цркве ни оне који су се, због злоупотреба у Римокатоличкој цркви, од ње одвојили 1517. Дакле, овим путем Римокатоличка црква жели да узме православнима душу, а оставља им тело. Једном речју, **унија** је, дакле, вештачки монтиран верски мост, преко кога би православни напустили божанску веру својих праотаца и пришли кривотворној вери папе, човечанској вери, човекобоштву уместо да остану следбеници Богочовека Исуса Христа.

Униније – старословенска реч која означава неку врсту чамотиње, клонулости, умора, тромости и мрзовоље духа, незнађе, при чему се душа пасивно препушта једној сивој, суморној резигнацији. **Униније** је стање душе у којем је паралисана свака конструктивна делатност душе усмерена на добро и ка добру. **Униније** је бежање од правог, озбиљног хришћанског живота, живота који тражи савлађивање свих препрека и непријатности Христом и у Христу, живота који тражи активну духовну борбу са препрекама, које су на путу остварења личног духовног идеала. Али, **униније** може да се победи јаком вером, осмишљањем живота у Христу Господу и тежњом ка богоугодном животу, уз помоћ молитве, поста и будности духа.

Урок – је реч која се често чује у српском народу, поготово када је он више склон паганизму, него Господу Христу. Када неко пожели нешто или када неко хвали некога, или када се догоди нешто за чиме се жељно чезне, обично се каже: „**да куцнем у дрво**...“ или „**да не чује зло**...“ или „да не урекнем...“. Све су то празне, сујеверне речи, које не значе ништа. Право порекло овог обичаја лежи у следећој истини: преци српског народа били су многобошци и веровали су у духове који су били заштитници појединаца или породица. Ти духови, по веровању српских предака, живели су у дрвећу (лески, липи, а посебно храсту, у коме је живео бог грома), па када би српски преци покуцали у дрво, они би тиме тражили заштиту од својих „заштитника“, који живе у дрвету. Овакво веровање је данас неодрживо и доказ је неверовања у Бога, у Господа Исуса Христа, па су православни хришћани дужни да избегавају куцање у дрво. Они који то раде, који се баве сујеверјем, који чине и уроке, немају право да у молитви призивају јединога живог Бога.

Усуд – код словенских народа: 1) митско биће које, по веровању словенских многобожачких предака, одређује људску судбину и управља њом. Такво веровање настало је услед непознавања природе, природних појава и смрти, па је у то време било сасвим нормално све те догађаје приписати вољи натприродних бића, која су названи **усуди**. Према овом, неправославном веровању, човек на своју судбину не може да утиче, осим што ће жртвом и молитвом добити наклоност митских бића, која могу да се смиљују и одреде му бољу судбину. Ово сујеверје подстиче човека да

верује у унапред предвиђен и одређен живот, па то веровање баца одговорност на Бога и за оно за шта је човек сам по себи крив. Јер, ако је све одређено, онда човек није крив ни када украде, ни када отме, ни када убије, већ је све то **усуд** одредио човеку. Међутим, Бог неће тражити усуда да му суди на Двеопштем суду, него ће судити непосредно човеку за све његове грехе. Дакле, потребно је одбацити то празноверје, будући да је човеку једини и живи Бог пружио прилику да слободно изабере: добро или зло, живот или смрт.

Утешитељ – је име за Светог Духа (в. **Дух Свети**) – треће лице Свете Тројице, по речима самог Господа Исуса Христа, који је пред Своје вазнесење на небо рекао Својим апостолима: „**И ја ћу умолити Оца и даће вам другог Утешитеља да пребива са вама вавек**„, (Јн 14, 16). „**А када дође Утешитељ, кога ћу вам ја послати од Оца, Дух Истине, који од Оца исходи, Он ће сведочити за мене**„, (Јн 15, 26). Све ове речи Господ Исус Христос казао је на Опроштајној беседи апостолима, на Тајној Вечери, после установе Свете тајне Евхаристије. Реч **Утешитељ**, у Новом завету, помиње се само пет пута, а уопште гледано, односи се на Онога који теши апостоле после вазнесења Христа на небо, на Онога који помаже Цркви Христовој, у привођењу крају дела спасења, на Онога који непрекидно борави у Цркви, то јест на Светог Духа Утешитеља.

Утвари – црквени, богослужбени предмети који се употребљавају, у храму или изван њега, за богослужбену употребу. Свака од тих утвари има своје посебно име. То су: путир, дискос, дарци и томе слично. Погрешно их је називати утвара или утваре, које значе прривиђење.

Уцрковљење – Воцрковљење – је обред којим се дете уноси у храм, у четрдесети дан по рођењу и на видљив начин уводи у заједницу цркве, чији члан постаје крштењем. У том обреду свештеник чита молитву прво мајци, а потом детету у притвору храма, затим узима дете на руке, уноси у храм, чини њиме знак крста пред олтаром ако је дете женског пола, а ако је дете мушког пола уноси га у олтар на јужне двери, обноси га око Светог Престола и изговара речи формуле упрковљења: „**Уцрковљује се слуга Божји (слушкиња Божја) у име Оца и Сина и Светог Духа сада и увек. Амин**„, а затим га износи на северне двери и предаје родитељима. Ово се чини по угледу на Богородицу која је, четрдесети дан по рођењу, донела малог Христа у храм, ради **уцрковљења**.

Ушкопљеник – особа мушког пола која је, хируршком интервенцијом (оперативним одстрањивањем полног органа), лишена сваке могућности полног општења са особом супротног пола (у муслиманским земљама ова особа зове се „евнух„). Ушкопљеник је, у муслиманским земљама, служио као чувар жена у харему неког султана или владара, а као поверљива личност често је постављан на високе положаје у држави. У хришћанству је забрањено да се неко ушкопи, јер се тако меша у Божје давање органа тела и одстрањује оне органе које му је Бог дао како би био подвижник,

уместо да сам, снагом своје воље и карактера, победи своју страст и страствен живот. Ориген († 254.), чувени учитељ хришћанске цркве, није могао да буде канонизован за светитеља, баш због тога што се ушкопио, да би савладао свој полни нагон. Хришћани су, дакле, дужни да савладају своје искушење, а не да онеспособљавају себе да не би пали у искушење.

Ф

Фанариоти – првобитно то је био: 1) назив за становнике грчког кварта **Фанара** (која реч значи фењер) у Цариграду (данас Истанбулу), који је назван по кули–светиљки, која се у њему налазила; 2) касније, то је назив за грчке свештенике и за све Грке који су заузимали важније положаје у турској управи, који су, углавном, били из Фанаре, чак и из других делова Грчке; 3) у Србији – назив за Грке који су долазили за владике и друге црквене великодостојнике, све до успостављања Српске патријаршије по ослобођењу од Турака(1920.), а који су се истицали себичношћу и лукавством, који су се бавили симонијом (продавали свештеничке чинове за новац), па од њихове владавине потиче наше искривљено мишљење о свештеницима као тврдицама – па отуда и наша пословица „**Дај попе руку!** „, и садржај приче о њој.

Фарисеј – грчка реч, транскрибована од арамејске речи, која означава онога који се издваја из културних разлога, а истовремено и онога који је јеретик, дисидент. У Светом писму Новог завета, **фарисеј** је припадник верске секте која је само формално упражњавала Мојсијев закон – Декалог, а која је испољавала велико лицемерство у посту, молитви и богослужењу, због чега је Христос оштро прекоревао ту секту (Мт 23.). У историјском погледу, почетак фарисејске секте везан је за покрет **хасида**, који су постојали половином II века пре Христа. Тај се покрет касније, крај II века пре Христа, раздвојио на две струје: на **фарисеје** и **есене**. **Фарисеји** су се одликовали тачним и детаљним познавањем Мојсијевог закона и имали су формалистички побожан изглед, сматрајући да изгледати побожно значи исто што и бити побожан. Били су неповерљиви према свему што није фарисејско, а и данашња јеврејска теологија у суштини је фарисејска, јер је основана више на Талмуду, него на Мојсијевом Петокњижју.

Фелон – горња свештеничка одежа, широки огртач, који се од рамена шири према доле, а има само на горњој страни отвор да се обуче преко главе. Пошто **фелон** покрива све остале свештеничке одежде, а уједно их штити и чува, он симболички означава Божју промисао, која све на свету штити и чува. **Фелон** је једна од најважнијих свештеничких одежди (код епископа се таква одежа зове **сакос**), чија богослужбена употреба датира из IV века.

Фијала – најчешће у светогорским манастирима: фонтана пред улазом у манастирску цркву, у чијој се средини налази купа која се пуни природном водом. Купа у свом средишту има једну, обично бронзану цев, на врху украшену двоглавим орлом, из које излази вода. Фонтана је заштићена малом, отвореном грађевинам, са кровом и куполом, која лежи на стубовима. Такве **фијале** подсећају на мали, округли храм. Вода из **фијале** је раније служила за умивање руку, лица и ногу оних који су се

спремали да уђу у храм, симболишући тим чином чистоту душе потребну за време молитве. Касније, вода из **фијале** која се освећује на Васкрс, пре Свете Литургије, постајала је **освећена вода** која је служила и за крштавање.

Филиокве – догмат Римокатоличке цркве, по коме Дух Свети **исходи и од Оца и од Сина**, па отуда назив **филиокве** (латинска реч са значењем: и од Сина). Овај догмат унет је у римокатолички Символ вере 1014. године. Међутим, по древном учењу хришћанске цркве, Дух Свети исходи само од Оца, а тај догмат дефинисан је на Другом васељенском сабору (Цариград, 381.). Догмат **филиокве** довео је до неколико догматских спорова између Православне и Римокатоличке цркве, а тај догмат је и један од разлога **Великог раскола** између две хришћанске цркве: Православне и Римокатоличке цркве, који се догодио 1054. године, при чему је прва Римокатоличка црква бацила анатему (проклетство) на Православну цркву. Начелно, Римокатоличка теологија са догматом **филиокве** објашњава вечни однос између Оца и Сина и једнакост Сина са Оцем, док је православна теологија формулисала више аргумената против таквог учења.

Фреска – икона која је рађена на свежем малтеру (Алфреско) црквеног или манастирског зида и од посних боја. Тако је рађена већина икона – живописа – у нашим средњовековним манастирима. Фреско сликарство се разликује од Елсеко живописа у храмовима.

X

Хагиографија – Житије светих – животопис светитеља или биографија светаца. Хришћанска црква, од самог почетка, сакупља сведочанства о животу њених подвижника. Прва **житија** светих биле су приче о мученицима, за чији материјал су послужили извори и архиве проконзула или других римских судија из доба гоњења хришћана у прва три века хришћанства (најбројније приче састављали су бележници у Риму, које је још св. Климент поставио, да свакодневно бележе оно што се дешавало са хришћанима на губилишту). Прво опширно дело о мученицима хришћанске цркве изгубљено је крајем VI века, а друго дело, које се односило на Диоклецијаново гоњење хришћана, сачувано је као додатак VIII књиге **Црквене историје**. Св. Симеон Метафраст сакупио је 122 **житија** у X веку из разних архива и манастира и распоредио их по месецима. Касније су овим **житијима** додавана нова, а ова литература била је много читана, преписивана и прештампавана. Владика Николај Велимировић, као епископ охридски, написао је **Житија светих**, која су касније добила име **Охридски пролог**, да би се могла кришом штампати у доба комунизма, у коме су обрађена **житија** скоро свих дотадашњих светитеља, хронолошки, по данима и месецима у години. Архимандрит др Јустин Поповић, бивши професор Београдског универзитета, као духовник манастира Ћелије, написао је дванаест томова **Житија светих** за сваки месец у години, и то је најпотпуније **Житије светих**, објављено на српском језику.

Харизма – дар који долази од Духа Светог, који се даје православним хришћанима, како у самоусавршавању, тако и у самоусавршавању црквене заједнице. Дакле, **харизма** постоји у Цркви и Дух Свети је лично дели појединцима према њиховим духовним потребама и икономији спасења. Поред јерархијског свештенства, које кроз чин хиротоније (в. **Хиротонија**) добија дарове од Светог Духа, у различитим облицима, Свети Дух даје посебне и различите дарове и другим православним хришћанима. **Харизма** се најбоље примећује на Светој Литургији, јер Света Литургија употребљава велику разноврсност служења и дарова, а Црква има обавезу да одржава дарове Светог Духа – „Духа не гасите,,“ (1. Сол. 5, 19).

Хартофилакс – високи званичник саборног (катедралног) свештенства цариградске патријаршије у свештеном чину. **Хартофилакс** је био главни патријаршијски канцелар, архивар и канонарх. Ово је била једна од највиших функција, која је била прибројана првом чину, од укупно девет чинова, на колико су били подељени званичници патријаршијског двора.

Херувим – један од девет анђелских чинова. У хришћанској иконографији представља се са главом детета и два крила. Реч **херувим** среће се први пут у Старом завету (1 Мој 3, 24). **Херувими** су анђели који су најближи

Богу по својим духовним моћима, тј. у њима је остварен највиши израз служења Богу, разглас Божје славе.

Хиландар – најславнији српски средњевековни манастир који се налази на североисточном делу Свете Горе, а који у историји српског народа има непроцењиви културни и духовни утицај. Оснивач првобитног (порушеног) манастира из апостолских времена, био је светогорац Георгије Хеландариос (отуда највероватније и име **Хиландар**). На рушевинама тог, од Хеландариоса сазиданог манастира, Свети Сава и његов отац Стефан Немања (св. Симеон Мироточиви), у току 1198–1199. године, подигли су садашњи манастир **Хиландар**, посвећен Ваведењу Пресвете Богородице. Краљ Милутин је, 1303. године, на месту старе, саградио нову, данашњу цркву, а кнез Лазар је, пре Косовске битке (1389.), дозидео спољну припрату. Око главног манастирског храма (манастир има 13 храмова), подигнути су монашки конаци, који су појачани пирговима св. Саве и св. Ђорђа. Поред сликарства и архитектуре, посебну драгоценост манастира **Хиландара** чине иконе (преко 800 икона) и скоро хиљаду рукописних књига, које су преживеле пожаре и пустошења током историје. Током вековног робовања под Турцима, **Хиландар** је чувао српски национални идентитет.

Хиротесија или Рукопроизводство – Рукопроизвођење – свештена радња којом се даје епископски благослов световњаку или кандидату за свештено лице, да врши црквене дужности у олтару и ван олтара, које се тичу црквених послова: црквене администрације, економије и другог. **Хиротесија или рукопроизводство** световног лица (чтеца, појца, ипођакона), даје право православном вернику – лаику да прислужује, поје и чита приликом богослужења. Постоји и **хиротесија** – рукопроизводство – код свештених чинова (ђакона у протођакона; јерођакона у архиђакона; синђела у протосинђела; јереја у протонамесника, и т. д.), што појачава њихово основно свештено достојанство и даје примат части тим свештеним лицима. Разлика између **хиротесије рукопроизводства** и **хиротоније рукоположења**, јесте та, што се код рукоположења даје **благодат** Светога Духа на свештено лице које се рукополаже у свештенички чин да дели благодат кроз свете тајне, док се код **хиротесије** призива **благослов** на православног хришћанина да може обавити у олтару неки припремни посао. Због тога се **хиротонија** рукоположење врши у олтару, а **хиротесија** изван олтара.

Хиротонија – Рукоположење – обред посвећења православног верника за свештенослужитеља, који се врши у Светој тајни свештенства. Ова свештена радња врши се у олтару, пред Светим Престолом, на Светој Литургији. Пред **хиротонију** кандидат који ће се рукоположити проводи десет дана у посту и молитви, да покајањем и истом очисти своју савест и да чистим срцем приступи овом великом делу. **Рукоположење** се врши тако, што се преко руку епископа (а на њега је пренета благодат преко руку

апостола) излива **божанска благодат** – нестворена енергија Светога Духа и силази на главу православног хришћанина који се посвећује. Епископ, као носилац божанске власти, стављајући руке на главу кандидата за свештенослужења, поставља га за ђакона или ђакона за свештеника, чиме кандидат добија право да може вршити свештене радње из свога делокруга. **Хиротонију** епископа врше 2 или 3 епископа у олтару, на Светој Литургији, чему претходи избор на Светом архијерејском сабору и **наречење** уочи хиротоније.

Ходочасник в. **Поклоник**

Хор – је реч са више значења: а) тако се назива група певача, који заједно поју на богослужењу, на галерији храма или за певницама; б) назив за галерију храма, на којој стоје појци, то јест **хор**, и поју за време богослужења.

Храм – освећена грађевина, подигнута у част неког светитеља, мученика или на гробу неког од хришћанских мученика, увек са узиданим моштима, ради вршења Свете Литургије и осталих свештенорадњи, тј. ради слављења и величања Бога. Најстарији облик хришћанског **храма** јесте **правоугаоник**, који се, према Истоку, завршава полукругом (**апсидом**). Овакав облик имао је у Старом завету Нојев ковчег и Соломонов храм, а они су послужили и као узор при грађењу првих хришћанских **храмова**. Други облик хришћанског **храма** био је **облик крста**, нарочито од времена када је император Константин Велики (IV век) прихватио крст за заштитни знак Римског царства и хришћанства, док је трећи облик хришћанског **храма** био округлао и звао се **ротонда**. Од почетка градње хришћанских **храмова** важило је правило да хришћански **храм** (апсида) мора бити окренут ка Истоку, јер се са Истока рађа духовно сунце – Христос, а да главни улаз у **храм** мора бити окренут ка Западу, јер на Западу залази сунце и настаје ноћ, која је слика духовне таме. Поред тога, сви хришћански **храмови** треба да буду грађени на узвишеном месту, као сећање на стари Сион, који се видео са свих страна. Главни делови хришћанског **храма** су: олтар, лађа или брод и припрата храма. Олтар је најсветији део **храма**, у коме се налази Часни Престо, жртвеник и ђаконик. Лађа или брод **храма** има следеће делове: иконостас (на коме су постављене иконе), солеја (део храма испред иконостаса), амвон (узвишено место на солеји) и сто са целивајућом иконом. На западном делу **храма** налази се припрата, у којој могу бити два одељења: исповедаоница и крстионица.

Хрисовуља – повеља снабдевена потписом владара (великаша, власника) и златним печатом, којом се неки посед, имање или област завештава неком манастиру или цркви на трајно коришћење.

Христологија – једно од главних поглавља православне догматике, тј. учење о Господу Исусу Христу, другом лицу Свете Тројице. Тачније

речено, **христологија** је догматско учење о две природе у личности Господа Исуса Христа, које је формулисано на Првом (Никеја, 325.), Четвртом (Халкидон, 451.) и Шестом (Цариград, 680.) васељенском сабору, синтезом новозаветних података и византијске патристичке теологије и мисли. То учење скраћено је дефинисано у Символу вере (члан 2–7), а у најкраћем гласи: Христос је Син Божји, који постоји од вечности и Он је коначно и потпуно откривење тајне Бога. У личности Исуса Христа сједињене су две природе и воље (божанска и човечанска), несливено и неизменљиво, као „**велика тајна побожности**„ (1. Тим. 3, 16), а иза сједињења двеју природа одвија се прелазак својстава једне природе на другу, без сливања и мешања међу њима. Животом у Христу следбеник Христов долази до обожења, тј. до свог спасења у Христу.

Христос – грчка реч која значи Помазаник, Месија. То није лично име Господа, него титула Исусова, титула која се односи на порекло и божанску Исусову мисију, нарочито на његово служење као свештеника. **Христос** је Бог који се јавио у телу човека, те тако постао Богочовек, да би у Себи и Собом – Својом жртвом, спасао људе првородног греха. Он је Бог, који је рођен натприродно од Дјеве Марије и Духа Светога, давалац опроштаја грехова, Бог који се жртвовао ради спасења људи и Бог „**И који ће опет доћи са славом да суди живима и мртвима, Његовом Царству неће бити краја**„ (7. члан Символа вере). На крају, **Христос** је Бог и човек, Сведржитељ, Обновитељ, Учитељ, Спаситељ, јер је само као Бог могао да искупи људске грехе, а који је сам потврдио своју месијанску службу, отворено признавши да је он **Христос** – Месија (Мк 14, 61–62)

Зовете Ме

Зовете Ме учитељем,
а не покоравате ми се.
Зовете Ме путом,
а не идете с мноме.
Зовете Ме животом,
а не желите Ме.
Зовете Ме мудрим,
а не следујете Ме.
Зовете Ме лепим,
а не волите Ме.
Зовете Ме богатим,
а нећете Ме.
Зовете Ме вечним,
а не тражите Ме.
Зовете Ме Љубљеним,
а не поверавате Ми се.
Зовете Ме узвишеним,
а не служите Ми.
Зовете Ме праведним,

а не бојите Ме се.

Хришћанин – следбеник Господа Исуса Христа и присталица учења хришћанске религије. Назив **хришћанин** настао је од грчке речи имена **Христос**, која значи: Помазаник, Месија и по њој су названи први пут први **хришћани** у Антиохији још у апостолско доба (Д. ап. 11,26). Прави **хришћанин** је, по Речи Божјој, дете Божје, извајан Христоролик у човеку, који је храм Духа Божјег, наследник Царства небеског, сабеседник анђела и причесник божанске природе (Рм 8, 17–18; Флп 2, 5; 1. Кор. 3, 16; 2. Кор. 4, 16). У свом животу **хришћанин** треба да се посвети вери, нади и љубави, односно, да верује у Бога и да се подвргава Његовим светим тајнама, да живи тајинственим животом, да се нада у Бога и користи Божја средства за своје спасење, да љуби Бога свом душом својом и свим умом својим.

Сви за Христа

Ми стојимо сви за Христа
Против лажи и насиља.
Творац света лаж не воли
Нитнасиље благосиља.
За истину ми стојимо,
Истина је Божје име,
И када се ми боримо
Моћ је наша моћ истине.
И за љубав ми стојимо
Бог љубави зна и чује
Па када се ми боримо
Љубав кроз нас побеђује.
А кад падне змија лажи,
Када мине мрак насиља,
Свет ће Љубав тад да тражи,
А Истину благосиља.

Хришћанство – уз будизам и ислам једна од највећих светских религија, настала из старозаветног монотеизма, која броји око 700 000 000 верника. **Хришћанство** није религија као што су то друге религије, јер оно, као богооткривена религија, превазилази сваку религију, јер је **хришћанство** откривење Бога који је човеку **пут, истина и живот** (Јн 6, 14). Оснивач **хришћанства** је Господ и Спаситељ, Исус Христос, Син Божји, који је дошао на земљу ради обнављања људске заједнице са Богом, што значи да **хришћанство** није ни философија, ни идеологија, већ сусрет са Христом, Сином Божјим, живот у Христу и по Христу. **Хришћанство** своје догматско и морално учење узима из богонадахнутих извора – из **Светог писма Старог и Новог завета** и **Светог предања**, а то су Речи Божје, Речи које су у потпуности предањем пренете Цркви Христовој. По учењу хришћанске религије, постоји један Бог, који има три лица: Бог Отац, Бог Син и Бог Дух Свети. За разлику од других религија и многих философских

система, **хришћанство** на Бога и свет гледа као на две стварности. По хришћанском учењу, Бог је створио свет, непосредно, ни из чега, тј. Бог је извор из којег је све произашло, „**јер је од Њега и кроз Њега и ради Њега све**„ (Рм 11, 36). Човек је круна Божјег стварања, једино видљиво биће створено по слици Божјој и по подобију, граничник између материјалног и духовног света. Али, пошто је први човек пао у грех, Бог шаље свога Сина да изврши дело спасења људи – да их научи правој науци и правом светом животу. Према томе, **хришћанство** је религија човековог спасења и искупљења. Почев од римског цара Нерона, па све до Константина Великог (почетак IV века), многи римски цареви настојали су да спрече ширење **хришћанства** ужасним прогонима, да угуше живу Цркву Христову мачем, вешалима и бацањем хришћана у амфитеатре пред дивље звери. Многобожачки философи су, у својим делима, истовремено нападали Цркву Христову, исмевали науку која је и данас највећи идеал човечанства, а против свих безбожника борили су се безбројни Христови мученици својим исповедништвом и страдањем, који су са радошћу положили своје животе за хришћанску веру, доказујући на делу Христову науку: „**Од ове љубави нико нема веће, да ко живот свој положи за пријатеље своје**„ (Јн 15, 13). Цар Константин Велики је Миланским едиктом (313.) прогласио **хришћанство** за државну религију и дао слободу свим верама, па и **хришћанству**.

Ц

Цар – врховни вођа, владар, господар једне државе или народа (реч цар потиче са запада, примљена је из романске групе језика). У вишем смислу, у Светом писму, реч **цар** односи се, у првом реду, на Бога који означава потпуну независност и безграничну величину власти, која припада само једином Богу. Бог се назива **царем** као Творац и промислитељ света и људског рода. Отуда, највиша државна власт, као она коју је Бог дао, представља Божје представнике, Божје намеснике у човековом привременом животу на земљи. Дакле, цар је, по милости Божјој, владар једног народа који би морао да влада по Божјим и људским законима и да буде гарант уставности и законитости владавине у његовом царству. Реч **цар** је, првобитно, у словенским језицима гласила: ћесар.

Цариник – порезник који је био омрзнут у римском времену, јер је скупљао порез од свог народа за окупатора. То је име толико било омрзнуто у јеврејском народу као име дахија код нас, који су наметали велике намете дажбина, као харачлије. Па, ипак, **цариник** је, судећи по јеванђелској причи (Лк. 18, 9–14), због показане смирености и покајања, заслужио царство небеско, у односу на гордог фарисеја, који је изашао из храма посрамљен и неоправдан. Често се цариник назива и **митарем**.

Цароставник – књига о српским царевима и архиепископима. Пре свега, **Цароставник** се односи на књигу архиепископа Данила, која се зове „**Животи краљева и архиепископа српских**”, и у којој су изнети подаци о животу и раду српских краљева и архиепископа. Ти радови касније су настављани и допуњавани.

Царство Божје – место блаженства где обитава Бог и сви свети Његови; царство које ће се отворити Другим Христовим доласком и које ће бити доступно само онима који су се покајали и онима који Христос буде сматрао достојним, који се преобразе и буду као деца (Мт 18, 1–4). Царство Божије је највише остварење хришћанског живота на земљи, највиши домет човека да живи у заједници живота са Христом, па нам је зато Господ заповедио: Не брините се шта ћете јести и пити, „**Него иштите најпре Царство Божије и правду његову, и ово ће вам се додати**” (Мт 6, 33). Човек који се покаје, који успева да савлада свој грех, своје страсти, такав човек је почео своје обожење. Он постаје сличан Богу и већ на земљи тиме што се угледа на Бога; он се развија и расте „из славе у славу”, у „**меру раста висине Христове**”. За таквога човека – православног хришћанина – рај је почео да се преддокушава овде на земљи, јер је Христос рекао: „**Царство Божје је у вама**” (Лк 17, 21). Време Другог доласка Господа Христа, то јест Царства Божјег, није људима познато, него само Оцу небеском и коме Он то каже, и свакако да оно неће доћи када га сви очекују: „**О дану томе и о часу нико не зна, ни анђели небески, до Отац Мој сам**” (Мт 24, 36).

Целивање – израз који означава љубљење као симбол љубави, пријатељства, измирења, братства и заједнице. **Целивање** је бестрасно, побожно, љубљење икона у храму, када се долази у храм и излази из њега, што представља знак усрдне љубави и искреног поштовања Прволика. **Целивање** потиче из апостолских времена, од када се сматра као литургијски обичај, а у православној цркви целивање се врши врло често, по наслеђеном обичају из старине, то јест Ране цркве, и обављало се како на јавном, тако и на приватном богослужењу. Код погребa, православни хришћани **целивају** (љубе) крст на ковчегу покојника или лице покојника.

Целомудреност – израз који има два значења: шире и уже. У ширем смислу, **целомудреност** је стање духовног здравља, здравоумље, стање у коме се све душевне силе и способности налазе у складу са природним поретком, тј. стање у којем су нижи биолошки нагони (нагон исхране, полни нагон) потчињени закону ума, духа. У ужем смислу, **целомудреност** је стање душевне чедности, тачније, то је чедан, бестрасан однос према бићу супротног пола, према целој Божјој творевини. Целомудреност захтева од нас да немамо ни похотну мисао или страсну жељу према истом полу, као што је грешан случај код хомосексуалаца и лезбејки. Целомудреност према свом брачном другу, кад човек живи у браку, није обавезна и потпуна апстиненција од полног живота у браку, осим ако није у договору оба брачна друга, могла би угрозити опстанак брака. Уздржавање од ма каквог облика полног односа, је обавезна код монаха, где је она саставни део монашког, девственог, анђелског живота – то је потпуна и доживотна девственост. Међутим, када је у питању у световном животу код ожењених и удатих верника, целомудреност означава чистоту душе, верност брачном другу, савлађивање свих искушења према другим, брачним или ванбрачним особама, правилан у човековој души однос између духа и полног нагона, однос у коме влада дух а не нагон, где се нагон покоравa духу, савести и моралном закону устројеном од Бога, где су плот и плотски захтеви, па дакле и полни нагон, ограничени духом и регулисани, обуздани духом. Зато ожењенима св. апостол Павле саветује: „Не забрањујте се једно другоме, сем по договору привремено, да би се предали посту и молитви, па опет да се састанете, да вас сатана не искушава вашим неуздржањем” (1. Кор. 7, 5).

Црква – реч која се употребљава у различитим значењима у свакодневној терминологији. Најчешће се **црквом** назива објекат архитектуре, зграда, храм у коме се врши богослужење и верници се моле Богу. То је због тога што је реч **црква** грчког порекла, која буквално преведена значи: **Господњи дом** (од тог грчког појма, у разним језицима, изведене су одговарајуће речи: руски „церков”, српски „црква”, немачки „кирхе”, шведски „кирка”, енглески „черч”, итд.). Међутим, реч **Црква** (са Ц), настала је од једне друге грчке речи – Еклесија која значи: скуп, заједницу. Према том значењу, **Црква** је Богом установљена заједница крштених и верујућих јединствених људских личности, уједињених вером у једнога

Бога и кроз свету тајну евхаристије, то јест кроз тајанствени живот. Господ Исус Христос је оснивач **Цркве**, а о томе сведоче Његове речи: „**Сазидаћу Цркву своју и врата пакла неће је надвладати**” (Мт 16, 18). Тиме је **Цркви** дата вечна намена, а и вечно јединство, које происходи из јединства личности њеног Оснивача. Историјски Црква траје од силаска Светог Духа на апостоле, на празник Свете Педесетнице, а она је директан наставак Цркве апостолског доба и у духу је формулације деветог члана Символа вере: Верујем ... „У једну, свету, саборну и апостолску Цркву”.

Хајте, браћо, белој цркви

Хајте браћо белој цркви
 Да се Богу помолимо,
 Дародавцу свих добара
 Да се смерно поклонимо.
 Оставите бриге мале.
 Одморите руке вредне,
 Сетите се душе своје,
 Душе гладне, душе жедне.
 Оставите ситне злобе,
 Благи Бог је отац свију;
 Он све тражи, Он све зове,
 Царство вечно да добију
 Данас јесте сутра нисте,
 Та спасти вас неће благо,
 Спашен биће који твори
 Што је вечном Богу драго.
 Кад у цркви Бога славе
 Добри људи и анђели,
 Бог милосни на том збору
 И вас, браћо, видет' жели.

Епископ Николај Велимировић

Црква небеска и земаљска – Црква Христова је дводелна: видљива и невидљива, земаљска и небеска, борбена и слављеничка. Дакле, природне карактеристике Христове Цркве, будући да је она, у исто време, видљива и невидљива; **видљива**, јер је њен Оснивач – Господ Исус Христос, историјска личност; **невидљива**, јер је основана невидљивом силом и дејством Светог Духа. Она Црква је **божанска** и **човечанска** установа, јер ју је основао Бог и човек – Богочовек Исус Христос: „**Јер темеља другог нико не може поставити осим постојећег, који је Исус Христос**” (1. Кор. 3, 11), па је, тако она, истовремено, и **Црква земаљска** и **Црква небеска**, јер обухвата све који јој припадају: живе и мртве – уснуле у Господу, оне који се на земљи, носећи свој крст, ма како био тежак и велики, боре да задобију Царство небеско и оне који су га, Христовом милошћу, добили и живе у њему. Постоји, дакле, земаљска и небеска

Црква. Прва се назива **Борбена црква**, јер се кроз исповедање и мучеништво истините Христове вере и науке бори за задобијање Небеског царства, то јест, за Небеску, **Слављеничку цркву**. Данас се многе помесне православне цркве, попут хришћанских цркава на Западу (међу њима и део наше Цркве и неки називи хришћани), живећи на земљи понашају тако, као да припадају Слављеничкој, а не Борбеној цркви. Они би требало да припадају Борбеној цркви, чији је циљ да кроз мучеништво и исповедништво освоје Царство небеско, да покажу да је раскошан и широк пут стран правом хришћанину и хришћанству. Луксуз, опуштеност и везаност за материјална и чулна добра на земљи и освајање Царства небеског за време нашег живота на земљи не иду заједно, јер се не може истовремено служити Богу и мамони (ср. Мт 6, 24). Ми смо позвани да се одрекнемо себе и свега око себе, узмемо свој крст и пођемо за Христом (ср. Мк 8, 34), све до Голготе, како бисмо преко своје Голготе дочекали и своје славно васкрсење. Неопходна је наша свакодневна борба „за крст часни и слободу златну”. Тако се многи верници, међу њима чак и неки црквени великодостојници, понашају као да су освојили Царство небеско тиме што су стекли привилегије и неке положаје (чиназове) у Цркви на земљи, које нису заслужили по свом моралном животу и учењу у следењу Господу Христу, јер сам Господ каже: „**Неће сваки који Ми говори: Господе, Господе, ући у Царство небеско; но који твори вољу Оца Мога који је на небесима**” (Мт 7, 21). А да се са великим трудом и напором осваја Царство небеско, а не положајем и звањем у Цркви, сведоче следеће Спаситељеве речи: „**Од времена Јована Крститеља до сада Царство небеско с напором се осваја, и подвижници га задобијају**” (Мт 11, 12). Царство небеско се добија одрицањем од света, узимањем свог крста и његовим ношењем, исповедањем и следовањем Христу све до Крсне смрти, то јест до Голготе. Господ Христос је, Собом и у Себи, сјединио земљу и небо, видљиво и невидљиво, раздвојеног Бога и човека. У том циљу, апостол Павле каже да је остварен план Свете Тројице: „**И све покори под ноге Његове, и Њега постави изнад свега за главу Цркви**” (Ефес. 1, 22), „**да у Христу поново сједини све што је на небесима и на земљи**” (Еф 1, 10). Христос је дошао на земљу да састави анђелски небески и људски земаљски свет, а тај план остварује се у Цркви, која је „пуноћа Онога који све испуњава у свему” (Еф. 1, 23). Другим речима, Црква је небеска (невидљива) и земаљска (видљива) заједница свих хришћана који су уди Христови, где је глава Христос (Ефес. 4, 18), „**Него да будемо истински у љубави да у свему узрастамо у Онога који је глава – Христос**” (Кол. 4, 15). Христову цркву чине Његови сви живи следбеници и небески свет (сви анђели и у вери преминули хришћани).

Наши преци су показали чудо од јунаштва, бранећи своју православну веру и српску нацију од свих непријатеља и окупатора, почевши од Турака, па преко усташа до натоваца, без обзира на грозна мучења и страдања. Сетимо се мучеништва и исповедништва Старца Вујадина, о чему постоје

писани историјски подаци, како су га Турци мучили да им открије хришћане – јатаке. Но он им, на све муке храбро одговара:

Кад не казах за те хитре ноге
којено су коњма утјецале,
и не казах за јуначке руке
којено су копља преламале
и на голе сабље ударале, –
ја не казах за лажљиве очи
које су ме на зло наводиле
гледајући с највише планине,
гледајући доље на друмове
куд пролазе Турци и трговци.

Црнина – ношење црне одеће (код мушкараца и пуштање браде) у знак жалости за умрлим сродником, у различитом трајању: 40 дана, пола године или годину дана после смрти покојника (понекад, ожалостћене мајке носе црнину за својим јединим дететом до краја живота). Међутим, жалост у души живих сродника остаје често и дуже од ношења **црнине**, јер је жалост за умрлим сродницима својствена људској природи, пре свега, због растанка живих са умрлим, а онда и из страха да је смрт коначно ишчезнуће, нестајање, одлазак у небиће. За православне хришћане смрт не треба да буде жалост, већ радост, радост због напуштања овог огреховљеног живота, радост због напуштања ограниченог живота, радост због одласка у вечни живот и „сусрета са својим Господом, када ће бити једно стадо и један пастир”. Ко може пронаћи лепоту у речи „смрт”, и ко може једва чекати да се домогне те лепоте? Сваки онај, чији се земаљски живот завршава духовним успехом, „венцем правде”. Сваком том смрт је највећа радост, тренутак када се верник највише приближава Творцу и остаје са Творцем. (Слика хришћанке у жалости – црнини за сином јединцем)

Црноризац – назив за монаха који носи увек црну мантију, за разлику од мирског свештеника, који може да носи и мантије и других боја (бела, сива), због чега се и назива **белоризац**. Поред тога, монах се назива **црноризац** и зато што је његов монашки живот тежи од свештеничког живота, јер живи по заветима у сиромаштву, безбрачности и апсолутној послушности, што је равно подвигу, црној ризи.

Ч

Часослов – црквена богослужбена књига, намењена чтецима и појцима, која садржи непроменљиве молитве свакидашњег богослужења: полуноћнице, јутрења, часова (отуда Часослов), међучасова, изобразитељне, вечерња и повечерја. Постоји велики и мали **Часослов** (мали Часослов је скраћени садржај великог). Првобитни састав ове богослужбене књиге приписује се св. Сави Освећеном, а после тога **Часослов** је допуњаван, од стране св. Јована Дамаскина и Теодора Студита. У старим српским штампаријама први **Часослов** штампан је 1495. године, у штампарији „Обод”, на Цетињу.

Чатовница – читанка, која се користила, све до XVIII века, за опште и више образовање српских младића у средњем веку. То је био зборник разноврсних чланака: догматског, етичког, литургичког, полемичког и другог богословља, са додацима из астрономије, геометрије, природних наука, историје, философије и других. Данас **Чатовницу** замењује Школска читанка.

Четворојеванђеље – Тетрајеванђеље – свештена богослужбена књига у којој су текстови јеванђеља, која су распоређени по писцима – јеванђелистима: Матеју, Марку, Луки и Јовану – и према том распореду подељена на одсеке, која се зову **Зачала**, или су подељена за читања при богослужбеној употреби. Ако овај првобитни контекст јеванђеља није задржан, већ се јеванђеља читају по празницима и реду црквене године, онда се таква богослужбена књига назива **Јеванђелистар**. **Четворојеванђеље** је вероватно сачинио Татијан, ученик Јустина Мученика и Философа, при крају II века и овакав разред читања јеванђеља данас код Срба и Руса је у богослужбеној употреби.

Четрдесетница – Има више значења. а) Израз који се односи на Васкршњи или Часни или Велики пост, који траје четрдесет дана, па се зато назива **Света четрдесетница**. Хришћански пост води порекло од Господа Исуса Христа, који је постио четрдесет дана, пре него што је почео да проповеда своју науку (Мт. 4 гл.), као што је постио и Мојсеј пре њега и други пророци. Постили су и апостоли и сви православни хришћани кроз векове, јер „пост је све свете руководио у животу по Богу”. **Четрдесетница** је најдужи пост код нас православних који нас учи да „**не живи човјек само о хлебу, него о свакој ријечи која излази из уста Божјих**”, (Мт 4, 4). Осим тога, **четрдесетница** православне хришћане опомиње да је Христос издржао сва ђавоља кушања, а није им подлегао. Он је кушан, али није био искушан, па је дао пример и нама како да одолимо сатанским кушањима, којим путем требало да идемо, па да дођемо до Царства небеског. Идући тим Господњим путем Црква проповеда телесну и духовну уздржљивост за све време **Свете четрдесетнице**. Али, будући да је човекова природа

слаба и немоћна, уз свету четрдесетницу су потребни пост, искрена молитва и кајање за учињене грехе. Дакле, **четрдесетница** је пост који је Господ Исус Христос установио ради грешног човека, а не ради себе, да телесне страсти у човеку ослабе, да се савест очисти покајањем, а силе духовне да се оснаже искреним постом, молитвом и учешћем у светој тајни евхаристије. б) **Четрдесетница** је, исто тако, израз који се односи на парастос, који се даје у цркви или на гробљу, у четрдесети дан после смрти верника покојника и то је најважнији парастос када душа, по светим оцима, излази пред Господа на **посебан суд**, после пролажења кроз истјазавање кроз митарства.

Чин – израз који има више значења: а) чин који означава поредак, след, ред: црквеног обреда или богослужења, свете тајне, молитвословља, који се служи у разним приликама, у храму или изван њега. Тако постоји чин вршења Свете Литургије, свете тајне крштења, исповедања, причешћа, чин освећења храма, омивања светих моштију, свештање светог мира, благосиљање колива, освећење водице, чин опела, парастоса и тако даље; б) Чин је и ред неког свештеничког степена: ђаконског, свештеничког и епископског.

Чиновник, архијерејски – службеник, тј. црквена богослужбена књига намењена архијерејима – епископима да из ње служе Свету Литургију и обављају друге литургијске чинове. Ова богослужбена књига коју користи архијереј слична је богослужбеној књизи Службеник коју користи свештеник (в. Службеник), намењене свештеницима и ђаконима, а разликује се од Службеника по томе што садржи чинове свештенорадњи које врше само епископи на Светој литургији (чин посвећења чтеца, појца; чин постављања ипођакона; чин хиротоније ђакона и свештеника; чин произвођења на црквене дужности; чин освећења антиминос и т. д.). Словенски **Чиновник** преведен је са грчког језика.

Чиноначалство – литургијско првенство међу свештенослужитељима у време када служе Свету Литургију или неко друго богослужење. Онај који је **чиноначалствујући** јесте први, најстарији по чину и он је увек у средини, док око њега, са десне и леве стране, стоје остали свештенослужитељи, по рангу старешинства (по чину или по времену рукоположења). Када служи епископ са свештеницима, он је увек **чиноначалствујући**, а када богослужење врше сами свештеници, **чиноначалствујући** је онај свештеник који је најстарији, који је протојереј – ставрофор, протојереј или најстарији свештеник по рукоположењу.

Чирак – држач за свеће, који симболише светлост истине, а сачињен је по угледу на **чирак** у старозаветном шатору састанка (скинији) и по угледу на чирак у старозаветном храму. **Чирак** може бити ручни, са једном свећом (симболише једног Бога, једну Цркву, једног епископа), а носи се за време богослужења пред епископом, пред јеванђељем и пред Светим Даровима,

или служи у кући за свећу приликом молитве, славе. Даље, **чирак** може бити мали или велики, какви су често у Цркви или са две свеће, када се зове дикирија, који подсећа на божанску и човечанску природу у Христу или са три свеће, а зове се трикирија, који симболички представља три лица у Богу. Дикирије и трикирије служе епископу да са њима, за време посебних момената на светој литургији, благосиљају вернике. Поред ових, постоји и **чирак** – лустер, у облику круга, који виси у лађи храма, који симболише светлост и указује на вечни живот хришћана, јер сам круг симболише вечност свуда где је у богослужбеној употреби, као нешто што нема почетак ни крај када је комплетиран.

Чистота – израз који се односи на духовну, моралну неупрљаност душе од страсти и греха, што човека чини достојним да буде храм Бога живог, према речима Господа Исуса Христа: „**Будите ви, дакле, савршени као што је савршен Отац ваш небески,**„ (Мт 5, 48) или речима св. ап. Павла: „**Не знате ли да сте храм Божији и да дух Божији обитава у вама? Ако неко разара храм Божији, разориће њега Бог, јер је храм Божији свет, а то сте ви,**„ (1. Кор. 3, 16–17).

Човекољубље – посебна љубав Божија према човеку и према људском роду, која се манифестује од почетка стварања света, а нарочито кроз искупитељску жртву Господа Исуса Христа. Зато се Бог у хришћанству назива **једини човекољубац**, онај који воли све људе, који је сав прожет љубављу према свим људима, који не би могли опстати ни један тренутак у животу без Божје љубави, будући да „**Бог тако заволе свет да је Сина свога јединородног дао, да сваки који верује у њега не погине, него да има живот вечни,**„ (Јн 3, 16). Божје човекољубље постоји од стварања човека, од тренутка када је Бог саздао човека тело и душу по свом „**обличју и подобију**„ (1. Мој. 1, 26), када га је створио да буде чувар и господар света и да расте у божанском животу. Према томе, човек је динамичка личност, под којом се подразумева релативна слобода воље, али чија сврха стварања није испуњена стварањем „ex nihilo“, будући да стварањем ex nihilo ра свој свет на створеном и од створеног. То подразумева релативну слобода воље, али чија сврха стварања није испуњена стварањем „ex nihilo“, будући да стварањем ра свој свет на створеном и од створеног. Човек, захваљујући Божјем човекољубљу, има натприродну особину – могућност асимилације са божанским достојанством, што га води кроз стварање и богоуподобљење ка вечном животу.

Чреда – израз који означава обично седмични распоред дежурстава свештеника у храму за вршење богослужења, треба и административних послова у годишњем трајању по данима, недељама и месецима. **Чреда** је, пре свега, обавеза вршења богослужења у храму од једне суботе до друге, што значи да у храмовима има онолико чреда, колико има свештеника (пароха) при једном храму. Овакав начин богослужења води порекло од цара Давида, који је поделио све свештенике на 24 **чреде**, које су трајале

пола године, што значи да је свака **чреда** свештеника вршила богослужење две седмице у току године.

Чтец – члан нижег црквеног клира, црквенослужитељски чин, чија је дужност читање одређених богослужбених књига на богослужењу. Овај чин црквенослужитеља појавио се у III веку, од када је прихваћен и поштован од свих, јер су пре чтеца ђакони читали одељке из Светог писма. **Чтец**, поред читања на богослужењу, послужује у храму и олтару, пали свеће, додаје кадионицу свештенику, носи свећу пред светим јеванђељем, додаје свештенику просфору, воду и вино, сече просфору за дељење верницима у виду нафоре. По црквеним канонима нико не може бити посвећен у чин свештенослужитеља, док претходно не прође кроз овај чин црквенослужитеља. Одежда **чтеца** је стихар.

Чудо – натприродни знак Божјег деловања на природни ток или догађај; натприродни догађај или појава која се врши свемогућом Божјом силом. **Чуда**, која су описана у Библији, увек су имала религиозно–морални циљ и увек су се догађала само по Божјој вољи, као несумњив доказ истинитости Божјег откривења и неопходан фактор утврђења вере. Господ Исус Христос чинио је чуда као доказ свог божанског послања (Јн 5, 36). Прво **чудо**, које је Христос учинио, на молбу Пресвете Богородице, било је **претварање воде у вино** на свадби у Кани Галилејској (Јн 2, 1–11), чиме је Христос тајанствено призвао све људе на преображај, јер, као што се његовом речју вода претворила у вино, тако се и људи, вером и силом Духа Светог, могу преобразити од смртних у бесмртне, од огреховљених у здраве душом и телом. Исто као и Христос, тако и људи имају моћ да чине чуда. Поред апостола ту моћ су показали и многи светитељи, само људи могу да чине чуда само као Божји дар. Сам Господ Христос је рекао Својим ученицима: „ **Ево вам дајем власт да стајете на змије и скорпије и на сву силу вражију, и ништа вам неће наудити. Али се томе не радујте што вам се духови покоравашу, него се радујте што су имена ваша написана на небесима,** „ (Лк 10, 19 – 20).

Ц

Целат – (у црквенословенском и латинском језику „спекулатор„) у римском царству војник који је носио копље у време рата, или војник који је служио као телохранитељ цару (Мк 6, 27). По другом тумачењу, ова реч је значила посматрати, уходити, шпијунирати (лат. *speculator* потиче од *speculari*, која значи уходу, посматрача, шпијуна, па је целат био ухода, шпијун). У ствари, то је био извршилац смртне казне у Римском царству и у том својству се помиње у Светом писму.

Церман – Назив за лутку од глине, у пиротском и зајечарском крају, која се сахрањивала у земљу или бацала у реку у време суше, како би се изазвало падање кише. Ово је стари словенски обичај који се сачувао до данас у неким крајевима наше земље.

Цубе – Украсна народна или свештеничка одора, без рукава, која се облачи преко редовног одећа као огртач у хладном или прохладном времену.

Ш

Шестоднев – има два значења: а) прво, **шестоднев** се односи на библијских шест дана стварања света (1. Мој. 1 31). Првог дана Бог је створио светлост, а другог дана Бог је створио свод небески (небо) и раставио воду под сводом од воде над сводом. Трећег дана, Бог је оделио воду од копна, а четвртог дана створио је светила на своду небеском. Петог дана, Бог је створио жива бића у води и жива бића на небу, а у почетку шестог дана Бог је створио стоку, ситне животиње и звери на земљи и на крају човека, по лику и подобију Божјем, као круну свега стварања; б) друго, **шестоднев** се односи на беседе о шест дана стварања, које су писали многи свети оци: Василије Велики, Јован Златуости, Георгије Писидијски, Јован – егзарх бугарски и други. Најпознатији **шестоднев** написао је св. Василије Велики.

Шестопсалмије – избор из Псалтира, тј. назив за шест псалама који се читају на свакидашњем јутрењу, а док се они читају забрањује се седење и захтева се од присутних верника да најусрдније и најпажљивије слушају сваку реч **шестопсалмија**. То су: 3, 38, 63, 88, 103. и 143. псалам, сви се односе на нумерацију у Библији у издању Библије на српском језику. Ових шест псалама су увод и припрема за богослужење, а кроз њих православни хришћани молитвено изражавају своју чврсту веру у стално Божје присуство у нашем животу, исказују окајавање наших грехова, траже утеху од Бога, призивају Божју благодат и моле Божју помоћ. Јутрења светле недеље не садрже **шестопсалмије**, и то је једини временски период у богослужбеном кругу године када се **шестопсалмије** не чита. Овде је занимљиво да напоменемо да се у Коптској православној цркви задржало певање, а не читање **шестопсалмија** и то уз звуке музичких инструмената – кимвала и триангла.

Шизма – грчка реч која значи: расцеп, раскол, одвајање, нарочито одвајање од цркве или вере. Ова реч има више значења: а) у јеванђељу је употребљена у значењу „кидање одеће,, (Мт 9, 16); б) **шизма** значи и супротно мишљење о једном проблему, међу следбеницима исте вере (1. Кор. 1, 10). Тако се, у Раној хришћанској цркви, израз **шизма** изједначавао са изразом „јерес,,. Тек касније, искристалисало се учење да је **шизма** погрешно учење по питању црквене дисциплине, а да је **јерес** погрешно учење у вези догмата хришћанске цркве; в) данас, **шизма** означава свако канонско одвајање, појединца или помесне цркве и прекид литургијске заједнице од „једне, свете, саборне и апостолске,, православне цркве. У историји хришћанске цркве, **шизма** обично означава одвајање западне, Римокатоличке цркве од источне, Православне цркве. То одвајање две цркве почело је почетком IV века, када се у Риму све очигледније формира једно сасвим одређено схватање **папства** са тежњом да оно дође до примата у целој хришћанској цркви, које ће се нарочито појачати са падом

западног Римског царства. Временом на продубљивање јаза између ове две цркве утицало је више чинилаца: догматских, канонских, културних и историјских, и они су довели до поделе хришћанске цркве на римокатоличку и православну, што се догодило 16. јула 1054. године. У почетку, **шизма** је доживљавана као један од привремених раскида, каквих је и раније много било. Ипак је ова **шизма** прерасла у велику религијску мржњу, нарочито у време крсташких ратова (1204–1261). У данашње време, ове две цркве имају две различите догматике и два различита схватања хришћанства, па отуда, ако ће се следовати канони Православне цркве, који су у првих хиљаду година били заједнички за обе цркве, нема никакве могућности да дође до поновног успостављања јединства хришћанске цркве, онакве каква је она била на почетку хришћанства, каква је увек била и остала једино Православна црква. (Ако има слика када кардинал Керуларије баца проклетство на Православну цркву)

Штака – понекад се под штаком подразумева патерица (в. **Патерица**), а понекад је то нека врста штапа као помагала старијим људима за ходање.

Штит – гвоздена, одбрамбена заштита, коју носе војници у рату и покривају се њим да би се заштитили од непријатељских напада мачем, копљем и другим оружјем. Првобитно су били дрвени и кожни штитови, а онда гвоздени, па челични. Тај штит имају и свети ратници и војсковође, као Архангел Михаил, свети великомученик Георгије (Ђурђевдан, Ђурђиц), свети великомученик Димитрије Мироточиви и други. Све и апостол Павле помиње „штит вере,, (Еф. 6, 16), при чему се подразумева да вера штити верника у духовним стварима, као штит што физички штити ратника у рату.

Ђачки растанак

Коло, коло,
Наоколо,
Виловито,
Плаховито,
Наплетено,
Навезено,
Окићено,
Зачињено
Брже, браћо, амо, амо,
Да се скупа поиграмо!

Србијанче, огњу живи,
Ко се теби још не
диви!...
Ој Босанче, стара
славо,
Тврдо срце, тврда
главо,
Тврд си као кремен
камен

Где станује живи
пламен!
Ао, Еро, тврда веро,
Ко је тебе јоште теро?
Ти си као хитра муња,
Што никада не покуња!
Ао, Сремче, гујо љута,
Сваки јунак по сто пута!
Црногорче, царе мали,
Ко те овде још не
хвали? Мачем бијеш,
мачем сечеш, Мачем
себи благо течеш.

Благо – турска глава
сува, Кроз њу ветар
горски дува!... Ој,
Славонче танани,
Банаћане лагани! Ој,
Бачвани, здраво,
здрави, Ко ј' у песми
већи ђаво? И ви други
дуж Дунава, И ви други
где је Драва. И сви
други тамо, амо, Амо да
се поиграмо!...

*Бранко
Рагичевић*

Боже правде

Боже правде, Ти што спасе
Од пропасти досад нас,
Чуј и од сад наше гласе
И од сад нам буди спас!

Моћном руком води, брани
Будућности српске брод,
Боже, спаси, Боже, храни
Српског краља, српски род!

Сложи српску браћу драгу
На свак, дичан, славан рад:
Слога биће пораз врагу,
А најјачи српству град!

Нек на српства блиста грани
Братске слоге златан плод,
Боже, спаси, Боже, храни
Српског Краља, српски род!

Нек на српско ведро чело

Твог не падне гњева гром,
Благослови Србу цело,
Поље, њиву, град и дом!

Кад наступе борбе дани,
К победи му води ход,
Боже, спаси, Боже, храни
Српског Краља, српски род!

Из мрачнога сину гроба,
Српске круне нови сјај,
Настало је ново доба,
Нову срећу, Боже дај!

Краљевину српску брани,
Петвековне борбе плод,
Српског Краља, Боже, храни,
Моли ти се српски род!

ПОГОВОР БУКВАРИЦИ

Ево, драга Светосавска дечице, износим пред вас свој мукотрпан рад на овој **Букварици**, која је рађена с љубављу више година, како бих вас, макар и делимично, упутио у велико духовно благо и наслеђе, које су нам старије генерације оставиле, а ваши атеизирани очеви или дедови забацили или отели од вас, па ваше миле душеце лишиле Христовог и Светосавског загрљаја.

Господ Христос је говорио: **"Пустите децу, и не браните им да долазе к Мени, јер је таквих Царство небеско"** (Мт 19,14). А баш ти старији људи, понекад и ваши родитељи и учитељи, због своје искварености и безбожног начина живота, не дозвољавају вама ни данас да приђете Христу, да Њега узмете као идеал свог живота и осетите срећу, мир и спокојство духа, да сазнате колико сте велики људи - богољуди. Уосталом Он, Господ Христос, је одговорио баш одраслима, чак и својим апостолима који су Га пратили и питали ко је највећи у Царству небеском, да су то деца. **"У онај час приступише ученици Исусу говорећи: Ко је, дакле, највећи у Царству небеском? И дозвола Исус дете, и постави га међу њих и рече: Заиста вам**

кажем, ако се не обратите и не будете као деца, нећете ући у Царство небеско" (Мт 18,1-3).

И наше најлепше, најумније и најсветије српско дете - Свети Сава је то добро знао, па је често окупљао око себе децу, као што су нам и сликари посведочили и овековечили, учио их речима Псалмопојца: "**Ходите, децо, послушајте мене; научићу вас страху Господњу.**" (Пс. 34, 11). Није исто страх од Бога и страх од људи. Страх пред Богом везан је за поштовање Бога (страхопоштовање), за чување Његових заповести, за живот у врлини и светости, док је страх пред људима и од људи често штетан, збуњује човека, помрачује његово расуђивање. И сами знате како вам је када се плашите строгих професора, уместо да их љубите: ви њих и они вас, пре они вас него ви њих..

Зато вас молим: Волите себе да бисте волели друге. Волите Бога изнад свега, да бисте правилно волели и себе и све друге око себе, да бисте волели свој род и пород, да бисте били срећни, благословени и **берићетни**. Из те ваше љубави ми, Срби, ћемо се сложити и умножити. Наши су се преци стално молили Богу: „**Помози Боже да се Срби сложе, обоже и умноже**“, а наши непријатељи су говорили: „**Не дај Боже да се Срби, сложе, обоже и умноже!**“

Стога вас и молим да се волите, да бисте рађали више деце, а не као ваши родитељи који су били себични, па родили само вас, и вас усамљене и умањене оставили да се носите са великим проблемима, пре свега са онима који се множе геометријском прогресијом. Због те саможивости и заведености нама је данас Србија без деце, школе немају довољно ученика, село је без омладине, њиве без сељака, фабрике без радника. А то, даље, значи да сутра у Србији неће бити довољно родитеља ни учитеља, сељака ни радника, чиновника ни војника.

За то вас преклињем и молим: Волите се и рађајте се. Мржња и неслога су као рђа за гвожђе, наједа гвожђе и све око њега. У себи исправите грешке ваших старих, заблуделих, окајте њихове грехе мржње према Богу и своме роду, да би и њима и вама било добро пред Богом и будућим генерацијама које долазе после вас.

Ја знам, дечице моја - соколићи моји, да је на вас пало велико **бреме** да исправите све грешке које су ваши безбожни родитељи учинили себи и вама, пре вама него себи, уз дужно поштовање оних добрих богобојажљивих родитеља, па зато ви испаштате њихове грехе, по библијској мудрости: "**Оци (ваши) једоше кисело грожђе, а синовима трну зуби**" (Јер. 31, 31) . Стога ускликните заједно са царем Давидом: "**Устаће Бог, и расуће се непријатељи Његови, и побећи ће од лица Његова (сви) који мрзе на Њега**" (Пс. 68, 1).

Дечице моја, коју са бригом одгајам, Ви ћете морати да искорените све што је рђаво у нашем народу, све што је неваљало, све што је као зло дошло са Истока или Запада, комунизам и мундијализам, сав нерад, неморал, неверовње, мржња свога народа, своје вере, да одбаците дрогу, алкохол и дуван као отров који трује вашу живу душу - Божју цркву, убија ваше тело – храм Светог Духа и чини вас неспособним за живот и

усавршавање, по речима самог апостола: "Не знате ли да сте храм Божији и да Дух Божији обитава у вама? Ако неко разара храм Божији, разориће и њега Бог, јер је храм Божији свет, а то сте ви" (11. Кор. 3, 16 - 17). То сте ви свети, духовна децо наша, ви које ми старији неоправдано сматрамо да сте млади, незрели и недорасли нам, а ви сте пре времена одрасли у невољама и недаћама које смо вам ми, старији, донели, тако да ваша чистота, невиност и безазленост вреде пред Богом и људима више од наше зрелости, искуства и искварености.

Вама сам, дечице, наменио ову књижицу и вашим родитељима, само ако им ви препустите да је прочитају, да вас преко ње приведем Христу, да Христов лик извајам у вашим тананим и чистим душицама, јер су оне чисте и невине, будући да су душе многих старијих од вас огрезле у безбоштво и пороке овога света, у материјализам и страсти живљења.

Ово чиним да искупим себе пред Богом, будући да немам своју физичку децу, те у вама видим свој **духовни рукосад** и **расад**, који ће се растињити и, сигуран сам у то да ће те, у своје време, и ви учити своју децу, баш онако као што и ја учим вас: да волите своју веру, свој народ и своје родитеље, да бисте их ви, само својом љубављу, учинили бољим и "Богу приступачнијим", да бисте их повратили Христу и тако олакшали и њихово и ваше бreme живота које вам се ставља на плећа. Јер из љубави је Бог створио свет, из љубави послао свог Јединородног Сина да тај свет спасе, из љубави према човеку доћи ће Христос на крају историје да награди праведнике и казни грешнике.

Послушајте шта нам тај умилни Христов глас поручује: "**Ходите к Мени сви који сте уморни и натоварени и ја ћу вас одморити. Узмите јарам мој на себе и научите се од Мене; јер сам ја кротак и смирен срцем, и наћи ћете покој душама својим. Јер је јарам мој благ и бreme је моје лако**" (Мт. 11, 28 – 30).

Ви ове задатке живота можете испунити, сигуран сам у то, ви то хоћете, ви то морате, за свој спас и за спас Српства и вере православне, за спас очевине и дедовине, за спас своје куће и окућнице.

То вам је мој **аманет** који вам остављам!

На Велики Петак (11/ 27 април) 2003. г.

О АУТОРУ

ПРОФЕСОР БОГОСЛОВИЈЕ И БОГОСЛОВСКОГ ФАКУЛТЕТА,
ДОКТОРАНТ ОКСФОРДА,
ДОКТОР ТЕОЛОГИЈЕ,
ДОКТОР ФИЛОЗОФИЈЕ,
ПРОТОЈЕРЕЈ

ОТАЦ ЖАРКО ГАВРИЛОВИЋ (10. април 1933. – 1. јануар 2016.)

Рођен у Дрежнику поред Ужица, 10. априла (28. марта 1933. године) као седмо, од једанаесторо деце, од оца Ђорђа Гавриловића и мајке Славке Лијескић. Са три и по године живота мајка му умире.

Као сироче, а и због детињства које је провео у ратном вихору Другог светског рата, а особито, како је сам говорио, успоставе безбожне комунистичке власти након рата, па када се томе придода његово опредељење за свештени позив, трновита стаза му је била као предодређена...

Основну школу је завршио у родном Дрежнику, а реалну Гимназију у Ужицу, у којој је био ослобођен матуре као одличан ученик. 1949/1950. уписује знамениту Богословију Свети Сава у Београду у манастиру Раковица, због чега његовој породици политичке власти прете прогоном, оца и браћу малтретирају и присиљавају да заведеног Жарка врате кући, а брата му прогоне на принудни рад.

У трећем разреду Богословије мобилишу га државне власти и шаљу на одслужење војног рока. У војсци је перманентно саслушаван под разним оптужбама, као непријатељ и шпијун, уз свакодневна обећања да ће бити свега ослобођен ако напусти Богословију. И поред свега Жарко завршава војску, а потом и Богословију где такође бива ослобођен матуре – Испита зрелости као одличан ученик.

У септембру 1956. год. са Душанком ступа у брак, који је после бројних перипетија, по његовим речима 1974. год. разведен. Можда је потребно овде опоменути се самих речи оца Жарка, који каже да је увидом у досије УДБЕ који је о њему вођен успео да реконструише целокупну игру Државе и УДБЕ у разбијању његовог брака.

Двадесет првог септембра 1956. год. рукоположен је у чин ђакона у београдској цркви Ружица на Калемегдану, од стране викара тадашњег српског Патријарха Германа, епископа Топличког Доситеја Стојковића, а за свештеника сутрадан 22. септембра исте године у Капели Патријаршије, од стране српског Патријарха Германа Ђорића.

У јесен 1956. год. уписао је Богословски факултет Српске Православне Цркве у Београду, а завршио 1961. год. и заједно са још једном монахињом добио награду као најбољи студент.

После праксе у Ужицу постављен је за пароха у Шилопају 1956. год.

Године 1957. премештен је у Цветке код Краљева, а 1970. год. у Београд за пароха при Храму Покрова Пресвете Богородице на Црвеном Крсту, одакле се повукао да би наставио да се бави научним радом.

Пропале су му две стипендије Светског Савета Цркава, једна у Атини а друга у Лондону, само зато јер комунистички режим није дозвољавао да му се изда пасош.

Ово је вероватно други разлог због којег ће режим добити највећег противника и критичара његове ретроградне безбожне идеологије.

Предлогом владике Жичког Василија и Светог архијерејског Синода, а уз стипендију Светског Савета Цркава одлази на постдипломске докторске студије на Оксфорд од 1967. до 1970. год.

Године 1974. на Оксфорду бранио је Докторат из филозофије по позиву Оксфордског универзитета на тему: „Бог, човек и њихов међусобни однос у филозофији Божидача Кнежевића“.

Иако је рад добио од стране ментора најласкавија признања, званично саопштење му никад није уручено на дугом путу закулисних тајних служби.

Паки и паки... како каже литургијска молитва, отац Жарко по други пут, сада брани Докторат 1974. год. у Београду на Богословском факултету, са темом „Религија у филозофији Божидача Кнежевића“.

И опет и опет, трећи пут – Трипут Бог помаже, како каже народ, 1984. год. на Философском факултету универзитета у Београду брани Докторат на тему „Претпоставке за једну филозофије религије у делу Божидача Кнежевића“.

И тада ментор троструком доктору одаје признање: „отац Жарко Гавриловић је Србин који данас најбоље познаје лик и дело Божидача Кнежевића“.

Године 1980. је пензионисан, а Патријарх Герман га потом поставља за пароха при Храму Светог Саве у Београду.

Тада окупља групу интелектуалаца и монаха и покреће буру у учмалом друштву српском, тражећи право да се наставе, пре Другог светског рата започети радови на изградњи Храма Светог Саве на Врачару у Београду.

Распадом комунистичког режима стварају се претпоставке вишестраначког политичког живота у Србији. У свим овим пословима активно учествује отац Жарко, како на стварању политичке климе тако и на формирању политичара који ће касније постати вође такозване опозиције комунистичком систему. На жалост, ни његово ни народно разочарање није изостало. Шињели су се мењали, али дух комунизма којим су многи новоформирани политичари били задојени пројављивао се у њима с времена на време, а све по потребама оних који су били њихови главни налогодавци: разне обавештајне службе, разнолике идеологије, владине и паравладине, како домаће тако и стране.

Тако се урушавала могућност политичког препорода Отаџбине и народа, а обистинила се пророчка мисао Светог Владике Николаја, да падом комунизма једино Срби неће знати којим путем треба ићи даље.

Због свега тог разочарења оснивач је Српске Светосавске странке. И како је сам рекао, да су га избором за председника „увалили у живо благо политике“.

У служби Богу и свом роду потрошио је петнаест година, а да је мало тога учинио, или како он сам каже, „скоро ништа“. Остали су, међутим, бројни говори, интервјуи, чланци, и најмање петнаест књига.

Године 1989. спречио је приказивање богохулне представе о Светом Сави Синише Ковачевића у Југословенском драмском позоришту.

Организатор је бројних протеста против декадентних парада перверзних особа.

Научни и књижевни рад оца Жарка Гавриловића оцењиваће позванији; његово писано наслеђе је обимно, биће потребне генерације теолога и филозофа да истраже и објаве необјављене рукописе, који чекају светлост дана.

Благословом Светог архијерејског Синода био је уредник Енциклопедије Православља, као и Лексикона православног Буквара.

Бројне су књиге са темама богословског, филозофског, политичког, националног и државног питања.

Написао је више од педесет књига, још толико је у рукописима које нису издате.

Ауторска библиографија, књиге и сепарати др др др Жарка Гавриловића броји око 50 издатих и приближно 100 неиздатих наслова.

Чланци по разним часописима у само сакупљеним чине број од преко 200, а од 2000. год. због заузетости националним радом престао је да сакупља библиографске податке.

Бројни су прикази и рецензије на издања других аутора. Приближно 200 наслова објавили су други аутори о др Жарку Гавриловићу.

Неколико хиљада предавања по разним темама у свим градовима Србије, али и у иностранству, а посебно у богословским школама, држао је отац Жарко. Постоји попис мањег броја ових предавања која су сачињена по сећању.

Такође су знатни и многи преводи; треба само издвојити 19 псалама – Српски псалми.

Полемичка библиографија можда је и најпрепознатљивија, јер, како су то други назвали, отац Жарко је имао „веома опак језик“.

Преузето:

Недозвољена беседа о. Јована Благојевића (1952–2025) на опелу проте Жарка Гавриловића

<https://stanjestvari.com/2025/04/14/nedozvoljena-beseda-o-jovana-blagojevica-1952-2025-na-opelu-prote-zarka-gavrilovica/>

РЕЧ ПРИРЕЂИВАЧА

Ево прегледа свих исправки урађених током лектуре и коректуре „Букварице“ — важи и за PDF и за HTML издање, пошто су рађена паралелно из истог текста:

1. Мешана ћирилица/латиница (слова која су само визуелно личила на ћирилицу): ВЕРА → ВЕРА, протосинђел → протосинђел, источна → источна, Вожић → Божић.

2. Дуплиране речи/фразе: „његову његову милост“, „сам сам Господ Бог“, „Духа Светог Светог“, „која реч реч значи“, „најпре старијем најпре старијем“ (појам „Ава“).

3. Недостајућа слова у речима и стиховима:

о Наслов песме: „Добро дет“ → „Добро дете“

о Стих: „Може лсићи Цар међ слуге“ → „Може ли сићи Цар међ слуге“

о Стих химне Боже правде: „Српског Крља“ → „Српског Краља“

Реченица која говори о Христовом добровољном пристанку на бешчашће (појам „Оваплоћење“, стр. 106 — срамну смрт на крсту) сада има проширену напомену: „... ради спасења света“.*

Измена је унета у сва три фајла — Word, PDF и HTML апликацију.

Дигиталну верзију Букварице оца Жарка Гавриловића прилажем, као захвалност оцу Жарку за све, српском роду на корист и спасење, као и свим добронамерним људима који су жедни Учења Господа Исуса Христа које чува, већ 20 векова, Православна Црква. Молим све, ако уочите грешку у мом скромном доприносу, да ми не замере већ да наставе са развојем пројекта објављивања дела, у дигиталном облику, протојереја др Жарка Гавриловића.

Слава Господу за све!

Август, 2026. год.

* напомена приређивача: допуна недостајућег дела текста, уз консултовање Синодског превода Новог Завета, Догматике оца Јустина Поповића и списка Владике Николаја